

מפתחות ענינים - אות ע'

עבד כנעני

בענין קנין כסף מדין עבד כנעני, ע"י בערך קנין כסף - מדין עבד כנעני.

בענין עבד כנעני שנשבה ע"י גוי ופדייתו, ע"י בערך שבאי.

בענין איסור ריבית כלפי עבד כנעני, ע"י בערך ריבית.

בענין אם יש לאו שלא להונות עבד כנעני, ע"י בערך אונאה.

בענין מילת וטבילת עבדיו, ע"י בערך מילה - מילת עבדים.

א. רכישת עבדים

ב. דרכי קנייתו

ג. מדריגת עבד כנעני ומהות העבדות

ד. איסורו לקהל, והתירו לשפחה כנענית

ה. מוחזקות וחזקת מרא קמא על עבד כנעני, ודינים שונים בנוגע להבעלות עליו

ו. גזילת וגניבת עבד כנעני

ז. החיוב לזונו

ח. אכילת תרומה

ט. האיסור למוכרו לחו"ל

י. חיובו במצות

יא. מה שקנה עבד קנה רבו

יב. חצי עבד חצי בן חורין

יג. יום או יומים

יד. שלשים של עבד

טו. לעולם בהם תעבדו

טז. שחרורו - כללי

יז. שחרורו - ע"י שן ועין

יח. שחרורו - ע"י כסף

יט. שחרורו - ע"י שטר

כ. שחרורו - ע"י הפקר

כא. שחרורו - ע"י חליפין

כב. גר שמת והניח עבד כנעני

א. רכישת עבדים

בענין שאין ראוי לקנות עבדים כי מרבה עבדים מרבה גזל, אלא במקום עבדים ישכור עניים.

אבות: כ"ו סק"א סק"ב.

שבכל זאת קניית עבד מנכרי חשיב מיהא גם מצוה כשכוונתו למולו, משום שמכניסו תחת כנפי השכינה, ואפילו אם אינו מל אותו עכשיו אבל הרי הוא ממעט את הגוים.

אבות: כ"ו סק"ב.

ב. דרכי קנייתו

הדרך שבלי ההיקש לקרקעות היינו אומרים שאין דרך איך לקנות עבד כי אינו מטלטלין רגילין.

קידושין ב': ש"ל* סק"א.

הקושיא למה עבד כנעני נקנה במשיכה, הלא הוקש לקרקע ובקרקע ליכא קנין משיכה.

קידושין ב': רפ"ד, ש"ל* סק"א.

ב"ק א': קצ"ב (קטע "ברם כבר כתבנו" ולהלן שם).

בענין אם מה שעבד כנעני נקנה במשיכה הרי זה בתורת קנין משיכה או בתורת קנין חזקה.

קידושין ב': רפ"ד, רפ"ה, ש"ל* סק"א.

ב"ק א': קצ"ב (קטע "ברם כבר כתבנו").

דרכו של האבן האזל שמשיכה בעבד כנעני מהני מדין חזקה, אבל הגבהה לא שייך שתועיל מדין חזקה.

קידושין ב': רפ"ד (קטע "וע"ע"), רפ"ה.

עוד סברות למה שייך לומר שעבד כנעני נקנה במשיכה אבל לא בהגבהה אע"פ שתמיד הגבהה עדיפא ממשיכה.

קידושין ב': רפ"ה.

חילוקו של הנתיחה"מ בדעת הטור בין הגבהה בידו לבין הגבהה מכחו בקנין עבד כנעני.

קידושין ב': רפ"ה (קטע "והנה הנתיחה"מ).

בענין אם לפי הרמב"ם שאכילת פירות מועילה לקנין חזקה בקרקע, הרי היא מועילה גם בעבד כנעני, ואם אינה מועילה א"כ למה מועיל בעבד כנעני מה שהעבד משמש את הרב ומרחיצו ומנעילו ומוליך כליו אחריו לבית המרחץ וכדומה.

קידושין ב': רפ"ו.

הסברא שמה שמנעילו מלבישו ומרחיצו מהני לקנות עבד כנעני בתורת קנין חזקה הרי זה משום שמיקרי שהאדון תיקן והכשיר את גופו למלאכה כי על פי ציוויו קיבל גופו תנוחה של עשיית מלאכה.

קידושין ב': רפ"ו סק"ז.

בענין אם צריכים בקנין חזקה בעבד כנעני שיהי' ניכר שהוא עושה כן כעבד כנעני ולא כעבד עברי או פועל, דהיינו שהעבד יעשה מלאכה בזוי' אשר אסור לדרוש מעבד עברי או פועל.

קידושין ב': רפ"ו, רפ"ח.

בענין אם עבד כנעני נקנה בקנין חצר.

ב"ק א': קצ"ב.

שכשהאדון מוכר עבד כנעני גם הקנין איסור עובר להשני, או משום ששייך מכירה גם על הקנין איסור או משום שהקנין איסור נגרר אחר הממונות.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ט.

בענין מה שעבד כנעני נקנה בחליפין, וכן בענין המחלוקת ראשונים אם הוא קונה את עצמו בחליפין.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ו סק"ו (קטע "ובסק"ג" וקטע אחרון), ע"א (קטע "ועוד כתב בסק"ג" וקטע "ועוד הביא").

קידושין א': קל"א ובהערה שם.

בענין איזה קנינים מועילים כשישראל קונה גוי מעצמו.

קידושין ב': חלק ההערות דף כ"ב הערה כ"ד.

ג. מדריגת עבד כנעני ומהות העבדות

בענין משמעות דברי הרמב"ם שבכל עבד גוי יש מזרע חם, ומשמעות דברי רש"י בקידושין שיתכן עבד גוי שאינו בא מזרע כנען.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ה* סק"א (קטע "והנה בדרכנו הנ"ל" ולהלן שם).

הוריות: קע"ט.

אבות: כ"ו סק"ג.

חומש: פר' נח, ארור כנען עבד עבדים יהי' לאחיו (ט', כ"ה).

בענין עבד אין לו חייס.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"א (קטע "וחידש הגר"ח").

קידושין ד': ש' סק"א.

בענין מה שסתם עבד הוא גנב.

קידושין א': חלק ההערות דף י"א הערה ו'.

דברי התיו"ט שאדון מיקרי, בעלים לא מיקרי.

ב"ק א': תרל"ד.

דברי הריטב"א שהעבד והאדון כגוף אחד דמי.

קידושין ב': רצ"ז (קטע "מיהו שו"ר").

שלא שייך עבדות לעצמו.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט

(קטע "והאמרי משה").

קידושין ב': רי"ז (קטע "והאמרי משה").

הדרך שמצד הסברא היינו אומרים שלא שיך בעלות על אדם אחר, רק שחידוש הוא שחידשה התורה בפרשת עבד כנעני.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ז (קטע "מיהו שמעתי").

הדרך שכשהוא נעשה עבד הרי זה בגדר מקצת גרות, ושעת שחרור היא בגדר גמור גרות. והדרך שכשהוא נעשה עבד הרי זה בגדר גרות גמורה רק שגזיה"כ היא שהוא חייב במצות רק כאשר ואסור בבת ישראל. והדרך שהוא עוד גוי גמור רק שגזיה"כ היא שהוא חייב במצות כאשר.

יבמות ב': תשכ"ה (קטע ראשון).

כתובות א': רכ"ח.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע "והאמרי משה"), ס"א.

קידושין ב': רי"ג (קטע "ויש ליישב").

קידושין ד': רל"ה (קטע "מיהו מתוס").

יסודו של הגר"ח שמה שאין קידושין תופסין בעבד כנעני ובשפחה כנענית אין זה בגלל שלענין קידושין הרי הם עוד בגדר גוים, אלא באמת כבר נפקע מהם הדין שאין קידושין תופסין בעכו"ם, ויש כאן גרות גם לענין זה, ותלה בזה מחלוקת בין תוס' והרמב"ם.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"א.

בענין המחלוקת בין רבי מאיר וחכמים אם עבדים כנענים הם כקרקעות (חכמים) או כמטלטלין (רבי מאיר).

גיטין: פרק המביא גט שצ"ה.

ב"ק א': קפ"ט, קצ"ב.

ב"ק ב': המשך פרק הגזול קמא ו'.

ב"מ: פרק שנים אוחזין קע"ו.

שאסור לבייש עבד כנעני ושפחה כנענית.

אבות: ק"ג.

ספיקת הפמ"ג אם יש מצות ואהבת לרעך כמוך כלפי עבד כנעני.

גיטין: פרק המביא גט שע"ד (קטע "ועיין עוד בפרי מגדים").

ב"ק ב': קמ"ב סק"ב.

אבות: כ"ו סק"א (קטע אחרון).

בענין אם יש חיוב צדקה כלפי עבד כנעני.

גיטין: פרק המביא גט שנ"ו, שס"א, שע"ד.

ב"ק ב': ר"ה.

אבות: כ"ו סק"א.

בענין אם יש חיוב פדיון שבויים כלפי עבד כנעני שנשבה.

גיטין: פרק המביא גט שע"ד (קטע אחרון), פרק השולח - עבדים ז'.

ב"ק ב': ר"ה.

אבות: כ"ו סק"א.

בענין אם יש איסור על הרב ללמד את עבדו תורה גם כשאינו עושה כן בדרך מנהג בנינים.

כתובות ב': ש"ב.

שנתין או עבד (שהם למטה ממזור) שהם ת"ח אינם קודמים לכהן גדול ע"ה אלא הכהן גדול קודם (ואינם כמו ממזר שהוא קודם לכהן גדול עם הארץ).

ב"ק א': תפ"ה (קטע "ונראה").

הוריות: ק"פ סק"ב, קפ"א (קטע "גם י"ל").

אבות: ר"כ סק"ב.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" י"ג.

בענין אם לפי הריטב"א שסובר שהוא יכול להפקיר את הקנין איסור, הרי הוא יכול להוריש את הקנין איסור בלי הממונות וכגון היכא שהפקיר רק את הממונות ומת.

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ג.

הסברא שכשמת האדון, גדר הדבר אינו שעבדו הכנעני אינו יוצא במיתת האדון, אלא גדר הדבר הוא שבכלל לא מת האדון כי רשות האדון כוללת גם את הבן.

קידושין א': ט"ז.

בענין היכא שעבדו הרג, ודנין את העבד ליהרג משום רוצח, האם האדון נקרא בעל דבר רק בנוגע להדין תורה שיש כאן על הממונות שלו, או האם הוא נקרא בעל דבר גם על הדיני נפשות של העבד.

זכחים ב': ס"ז.

ד. איסורו לקהל והתירו לשפחה כנענית

שיטת תוס' ביבמות שכוונת המ"ד שסובר שעכו"ם שבא על בת ישראל הולד כשר היא שהולד הוא גוי: בענין אם לפ"ז בעבד הבא על בת ישראל הולד הוא עבד או האם הולד הוא גוי (אבל עכ"פ אינו עובד את האדון כיון שאמו ישראלית).

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"א.

בענין אם הא דעבד כנעני אסור בבת ישראל הרי זה משום שחסר לו עוד בקדושת ישראל, או האם זה נובע ממה שיש להאדון קנין ממון אבל הרי הוא ישראל גמור.

קידושין ב': רי"ג (קטע "ויש ליישב").

שיטת הרמב"ם שאין איסור לאו על ישראל לבעול שפחה כנענית, ומחלוקת המפרשים אם יש מיהא איסור דאורייתא או רק איסור דרבנן.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ד סק"א, פרק השולח - עבדים [השיטה שהוא רק מדרבנן], נ"ז [כהנ"ל].

קידושין ב': רע"ה.

בענין אם לפי הרמב"ם גם האיסור של עבד לבת חורין הוא רק מדרבנן או האם איסור זה הוא מהתורה.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ד סק"א, פרק השולח - עבדים, נ"ז.

הדרך שמפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור כי ההפקר פועל באמת רק על הממונות רק שכיון שנפקע הממונות הה"נ שנפקע חלק האיסור כי האיסור נגרר אחרי הממון: שאפילו אם לא קנה העבד עצמו מן ההפקר אבל עצם העובדא שאין

רשות רב עליו בממונות הרי זה מתירו לבת ישראל.

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"א.

הדרך שמפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור כי ההפקר קאי גם על חלק האיסור: שהביאור בזה הוא שאי אפשר שיהי' איסור על עבד כנעני לקהל בלי שיהי' אדון על האיסור הזה, וממילא אם הוא הפקר נפקע האיסור.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ט.

דברי הרמב"ם בפיה"מ שמה שעבד כנעני מותר בשפחה כנענית הרי זה בגלל עבודת רבו דהיינו כדי שהולדות יהיו של הרב.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ב.

בענין מה שעבד כנעני אסור בשפחה כנענית מיד לאחד שקיבל שטר שחרור אע"פ שעוד לו טבל.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"א (קטע "ועוד הוכיח").

שיטת רש"י שמעוכב גט שחרור אסור בשפחה כנענית כיון שאין כבר להרב ממונות בהעבד וההיתר לשפחה כנענית הוא משום עבודת רבו, ושיטת תוס' שהוא מותר בשפחה כנענית.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע "והאמרי משה"), מ"ה (קטע "ועוד הוכיח"), ס"א (קטע "וביאיר הגר"ח"), ס"ב.

בענין אם עבד כנעני לאחר שהפקירו רבו (למ"ד צריך גט שחרור) מותר עדיין בשפחה כנענית שרבה הפקיר אותה.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ב (קטע "ועכ"פ").

ה. מוחזקות וחזקת מרא קמא על עבד כנעני, ודינים שונים בנוגע להבעלות עליו

ראיית השערי יושר מתוס' דלא כהקהלת יעקב שסובר שבספק שחרור מעמידים את העבד בחזקת האדון שהוא המרא קמא ושוב נגרר חלק האיסור אחרי הממונות.

גיטין: פרק המביא גט שצ"ב סק"ב.

בענין דברי רש"י שילפינן מהקנס של ראשי אברים שאסור לחבול בעבד כנעני.

מכות: ס"ט (קטע "ועי' בגיטין" ולהלן שם).

בענין החובל בעבד כנעני שלו.

כתובות ב': תכ"ד (קטע ראשון).

ב"ק ב': ר"ג.

בענין ספיקת הכסף משנה בענין הפודה עבד שקנוי להמלך לגופו (ולא רק למעשה ידיו) על שלא שילם את המס, דדינא הוא שהפודה מהמלך קונה אותו לגופו, האם זה רק אם הפודה מהמלך הוא ישראל או האם גם אם הפודה מהמלך הוא גוי.

יבמות ב': תרצ"א.

ו. גזילת וגניבת עבד כנעני

בענין אם הגונב עבדים נתמעט רק מכפל או האם גם מקרן כמו הגוזל עבדים.

כתובות ב': שע"ג (קטע "והנה מדרכו").

ב"ק א': קצ"ב בההערה.

ב"ק ב': י"ח.

דברי הגר"ח שאע"פ שלא שייך קניני גזילה בעבדים אבל מעשה גזילה שפיר שייך ושלכן סובר הראב"ד שאע"פ שאין עבדים נגזלים ואין הגזלן קונה בשינוי אבל בכל זאת הרי הוא חייב לשלם אם נשרף העבד או נאבד.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ג (קטע "ועיין גם").

בענין אם עבד שנגזל לא מיקרי ברשות הבעלים או האם הוא שפיר מיקרי ברשות הבעלים משום שהוקש לקרקעות או משום שיד עבד כיד רבו.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ג (קטע "ובאמת" וקטע אחרון).

שיטת הראב"ד שמהני יאוש על עבדים, וקושיית הש"ך דהא עבדים אינם נגזלים, ותירוצו של הנתיחה"מ.

גיטין: פרק השולח - עבדים י"ז סק"א, כ"ב (קטע "ברם עי' בשט"מ" - עליות דרבינו יונה), כ"ג (קטע "והנה הנתיחה"מ" ולהלן שם), כ"ד, כ"ח (קטע "מיהו הראוני").

דברי הקובץ הערות שעבד או בהמה שזכה בו כהן מחמת מוחזקות או מחמת חזקת מרא קמא יכול לאכול תרומה כי חשיב ממונו בתורת ודאי והאיסור נגזר אחרי הממון (וכהנ"ל בשם הקהלת יעקב, והקובץ הערות הוכיח כן מ"מ דף ר'), אבל היינו רק אם הכהן עצמו מסתפק אם העבד הוא שלו או לא, אבל היכא שהכהן יודע את האמת, אין העבד אוכל על סמך המוחזקות או החזקת מרא קמא.

גיטין: פרק המביא גט שצ"ג (קטע אחרון).

כהנ"ל, שהיכא שיש ספק אם יצא לחירות, ויש הוכחה שמהני לענין ממון שמוכיחה שהוא עוד עבד, א"כ מכיון שב"ד פוסקים שהממונות שייך להאדון, שוב ממילא מסתעף מדבר זה שהעבד שייך להאדון גם בנוגע לאיסורין כי האיסורין נגזרין אחרי הממון כי אי אפשר שיהי' עבד בממונות בלי שיהי' קיים גם חלק האיסור.

גיטין: פרק השולח - עבדים ע"ג (קטע "ויש לומר").

אבל להיפך שפיר שייך, וכגון היכא שעשה הודאת בעל דין שהוציא עבד כנעני לחירות, הרי זה מהני רק על הממון, אבל אין העבד נותר עי"ז בבת ישראל עד שיכתוב לו עכשיו גט שחרור כמו במפקיר עבדו למ"ד צריך גט שחרור דחזינן שהמ"ד הזה סובר שיתכן שיהי' עבד לענין חלק האיסור בלי חלק הממון.

גיטין: פרק השולח - עבדים ע"ג (קטע "וי"ל").

עוד בענין שאם יש ספק אם העבד יוצא לחירות אמרינן שיש להאדון חמ"ק.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ו סק"ב.

בענין דברי הקצה"ח בסי' פ"ח סק"ט שהיכא שיש ספק אם העבד יצא לחירות אין העבד נקרא מוחזק בעצמו כי על זה גופא אנו דנין כי אם הוא שייך להאדון אין העבד נחשב מוחזק כי ידו כיד רבו (ודברי הריטב"א והנתיחה"מ שהעבד שפיר מיקרי מוחזק).

גיטין: פרק השולח ע"ד.

שאינן עבד כנעני יכול לקנות קניני גזילה בעצמו (אפילו לפי רבי מאיר שסובר שעבדים הם כמטלטלין).

גיטין: פרק המביא גט שצ"ה.

בענין למה כל עבד כנעני שבורח מרבו אינו קונה את עצמו מדין כיבוש מלחמה.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"א סק"ג (קטע "ועכ"פ אפילו").

דברי תוס' רי"ד שעבד שנכבש על ידי השבאי ונפדה, העבד צריך גט שחרור מן הבעלים הראשונים, כי הקנין איסור נשאר אצלם אע"פ שהממון שייך להשני שפדה אותו. וכן אם מכר ישראל עבדו לגוי, או שמכר אותו לישראל רק למעשה ידיו, הקנין איסור נשאר אצל המוכר.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ח*, ל' סק"ד, נ"ב (קטע אחרון).

ז. החיוב לזונו

בענין הטעם למה לומר שיכול אדם לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך, והטעם לומר שאינו יכול.

גיטין: פרק המביא גט שנו"ו.

בענין אם המ"ד שסובר שיכול האדון לומר להעבד עשה עמי ואיני זנך סובר כן גם היכא שאין העבד יכול לחזור על הפתחים, ואם נאמר שאינו יכול אלא חייב האדון לזונו האם זה מדין צדקה או מדיני עבד.

גיטין: פרק המביא גט שס"א, שע"ב, שע"ד, שפ"ח.

בענין היכא שאומר האדון צא מעשה ידיך למזונותיך: האם זה מועיל כי האדון זוכה במעשה ידים רק כשהוא נותן מזונות וממילא בכה"ג אין לו מעיקרא זכות בהמעשה ידים, או האם המעשה ידים הם של האדון בכל האופנים רק שהוא אומר להעבד שהמעשה ידים יהיו המזונות. וכן הצד שצא מעשה ידיך במזונותיך הרי זה רק בגדר נתינת רשות מהאדון להעבד לעבוד לעצמו אבל לעולם הברירה נשארת ביד העבד להמשיך ולעבוד בשביל האדון ולקבל מזונות (ולכאורה צד זה הוא דלא

כהצד השני לעיל בסמוך שהמעשה ידים הם המזונות).

גיטין: פרק המביא גט שנו"ט, ש"ס, שס"ד, שס"ו.

בענין אם יש חיוב עצמי לזון את העבד כנעני שלו, או האם כל החיוב הוא תחת המעשה ידים.

גיטין: פרק המביא גט שנו"ו.

בענין היכא שאמר לעבדו צא מעשה ידיך למזונותיך, איך זוכה העבד בהמעשה ידים הלא מה שקנה עבד קנה רבו.

גיטין: פרק המביא גט שנו"ט.

בענין אם יש חיוב לזון עבד כנעני היכא שמעשה ידיו אינם מגיעים לסכום המזונות (לא ספיק) (ולכאורה זהו דלא כהצד שיש חיוב עצמי לזונו). ומה הדין בכה"ג היכא שאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך.

גיטין: פרק המביא גט ש"ס.

בענין אם לפי המ"ד שסובר שאינו יכול לומר להעבד עשה עמי ואיני זנך, היכא שאמר כן האם חל לכל הפחות המדריגה של צא מעשה ידיך למזונותיך שהרי אמר שאינו רוצה לזונו ורק מה שאמר עשה עמי הרי זה בטל.

גיטין: פרק המביא גט שס"ב.

שאינן העבד יכול לתפוס מזונות מרבו בשביל מחר היכא שכבר קיבל בשביל היום.

גיטין: פרק המביא גט שס"ד.

דברי הרמב"ם שאם העבד הוא של נכסי מלוג אין הבעל יכול לומר להעבד עשה עמי ואיני זנך.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ח.

ח. אכילת תרומה

דברי תוס' בגיטין דף י"ב שאכילת תרומה ע"י עבד כנעני היא מצוה, ובענין אם כוונתם היא שהעבד מקיים מצוה, או האם כוונתם היא שהאדון מקיים מצוה בזה שתרומתו נאכלת א"נ בזה שנאכלת ע"י עצמו או קנין כספו (כלומר אבל לא ע"י כהנים אחרים).

גיטין: פרק המביא גט ש"צ.

זה תלוי בהצדדים שכתבתי להלן בסמוך
(כאן).

קידושין ב': ת"ז.

הדרך שכשהוא נעשה עבד הרי זה בגדר
מקצת גרות, ושעת שחרורו היא בגדר גמר
גרות. והדרך שכשהוא נעשה עבד הרי זה
בגדר גרות גמורה רק שגזיה"כ היא שהוא
חייב במצות רק כאשה ואסור בבת ישראל.
והדרך שהוא עוד גוי גמור רק שגזיה"כ
היא שהוא חייב במצות כאשה.

יבמות ב': תשכ"ה (קטע ראשון).

כתובות א': רכ"ח.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט
(קטע "והאמרי משה"), ס"א.

קידושין ב': רי"ג (קטע "ויש
ליישב").

קידושין ד': רל"ה (קטע "מיהו
מתוס").

שיטת הרמב"ם שעבד כנעני חייב על
השחתת זקן, אע"פ שאשה פטורה, ולא
ילפינן לה לה מאשה לענין זה.

קידושין ב': ת"ו (קטע "ברם"
ולהלן שם), ת"ז (קטע "ועוד כתב
המל"מ").

בענין למה עבד כנעני חייב בפרו ורבו ולא
פטרינן ל' כמו אשה.

קידושין ב': ת"ז (קטע "והנה ע"ע
במל"מ").

דברי רש"י שעבד פסול לדון ק"ו מאשה,
והדרך שהוא משום ש"מקרב אחיך -
ממובחר שבאחיך" קאי גם על שאר
"שימות" ולא רק על מלך.

כתובות ב': קי"ג.

יא. מה שקנה עבד קנה רבו

דברי הריטב"א שאם הקנה אדם חפץ לחצי
עבד הרי זה מתפשט לכל העבד, וזהו
הטעם גם למה אמרינן שמה שקנה עבד
קנה רבו, דהרב קונה כי חשיב גוף אחד
עם העבד.

ד' דרכים בכיבור מה שקנה עבד קנה רבו
(ודברי הריטב"א הנ"ל הם הדרך הראשון).

גיטין: פרק מביא גט שצ"ה.

דברי הרמב"ם בפיה"מ שם שאין באכילת
העבד מצוה כי הרי זה כמו היכא שבהמתו
אוכלת (ושמדבריו ביד החזקה משמע
דשפיר איכא מצוה).

גיטין: פרק המביא גט ש"צ, שצ"ג
(קטע "שו"ר").

בענין אם עבד יכול לברך על אכילת
תרומה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, או
לא הואיל ואינו מזרע אהרן.

גיטין: פרק המביא גט ש"צ.

שמעוכב גט שחרור אוכל תרומה.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ב.

ט. האיסור למוכרו לחו"ל

שמדברי רבי מאיר משמע שלענין האיסור
למכור עבד לחו"ל עכו אינה כארץ ישראל
ואסור למכור עבד לעכו. ובענין אם זה קאי
על גם החצי של ארץ ישראל או האם זה
קאי רק על החצי של חו"ל.

גיטין: המביא גט י"ג סק"ב, רכ"ו
סק"ב סק"ג סק"ד סק"ה, חלק
ההערות דף ב' הערה מ"ג והערה
מ"ה.

בענין המוכר עבדו מעכו לעכו.

גיטין: חלק ההערות דף ב' הערה
מ"ה.

בענין אם הטעם למה קונסים את הלוקח
ומוציאים את העבד לחירות הרי זה כי גרם
להפקיע אותו ממצות ישוב ארץ ישראל, או
האם זה משום שגרם להפקיע אותו
מהמצות שתלויות בארץ, או האם זה משום
שגרם לו להיות רחוק מעיקר הישוב.

גיטין: פרק המביא גט רכ"ו סק"א.

י. חיובו במצות

בענין אם הטעם למה עבד כנעני פטור
ממצות עשה שהזמן גרמא הרי זה משום
דילפינן לה לה מאשה, ולה לה מאשה בא
לפטור. או האם גם בלא"ה מיפטר כי מצד
הסברא הרי הוא פטור מהכל חוץ מהדברים
דילפינן מלה לה מאשה שהוא חייב בהם,
ולה לה מאשה בא לחייב ולא לפטור (והרי

קידושין א': ק"י, קי"א סק"ג.

קידושין ב': ש"ג - ש"ו, שי"א, שי"ב.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קי"ג (קטע "והנה יסוד") [הצד שבתחילה קונה העבד ושוב קונה האדון מהעבד].

בענין אם מה שקנה עבד קנה רבו הרי זה בגלל זכותי האדון או האם זה משום שאדם שהוא עבד אינו מסוגל לקנות לעצמו אלא להאדון.

קידושין ב': ש"ג - ש"ז, שי"ב, שי"ד (קטע "ונראה").

בענין אם לפי הדרך שבתחילה קונה העבד ושוב קונה האדון מן העבד הרי זה דבר דממילא אפילו כשאין האדון רוצה לקנות, או האם זה דוקא כשיש להאדון רצון חיובי לכך.

קידושין ב': שי"ג סק"א (קטע "מיהו נראה").

דברי הקצה"ח בשם שו"ת לחם רב בענין אם היכא שהיו לו נכסים לפני שנעשה עבד הרי האדון קונה גם את הנכסים ההם.

קידושין ב': ש"ג (קטע "בי").

דברי תוס' והרשב"א שה"ה שאין האדון עצמו יכול להקנות להעבד.

קידושין ב': ש"ג (קטע "בי").

בענין המקנה לעבד על מנת שאין לרבו רשות בו.

קידושין ב': ש"ג - שי"ג.

בענין המקנה כסף לעבד על מנת שיצא בו לחירות.

קידושין ב': שי"ד.

בענין המקנה לעבד על מנת שיעשה בו רק תשמיש מסוים.

קידושין ב': שי"ד.

שיטת הריטב"א שאם זכו לו אחרים מיד אחרים, הרב קונה, ומספקא לי' היכא שהרב עצמו זיכה לו ע"י אחרים האם העבד קונה, וכתב שהיכא שהקנה לו הרב על מנת שאין לו עצמו רשות בהם הרי העבד שפיר קונה.

קידושין ב': שי"ג.

דברי הקצה"ח שאם האדון חבל בעבדו הרי האדון חייב נזק לעבדו, רק שהאדון עצמו זוכה בו משום שמה שקנה עבד קנה רבו.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ב*.

ב"ק ב': קמ"ג סק"א.

דברי הנתייה"מ שהחובל בעבד כנעני ומשביתו ממלאכתו אינו חייב לשלם שבת להאדון כי העבד הוא אצל האדון כשורו וחמורו שאין על זה חיוב שבת, אלא החיוב שבת הוא להעבד רק שמה שקנה עבד קנה רבו.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ב* (קטע "וכעין זה").

דברי הדברי יחזקאל שהחיוב של נזק ושבת הם חיובים ישירים להאדון, אבל החיובים של ריפוי וצער הם חיובים להעבד רק שמה שקנה עבד קנה רבו.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ב* (קטע אחרון).

שאע"פ שאין עבד יכול לקבל גט שחרור מיד רבו שלו בשביל העבד השני של רבו, אבל אם העבד המשתחרר שייך לראובן, וראובן עשה את שמעון שליח לתת גט לעבדו, הרי העבד של שמעון יכול לקבלו משמעון בשביל העבד המשתחרר, ולא אמרינן שכיון שהוא עבדו של שמעון הרי זה נחשב ששמעון נותן לעצמו, כי בשעת הנתינה שמעון פועל בשביל ראובן.

קידושין ב': חלק ההערות דף כ"ג הערה ל"ג.

דברי הקומץ המנחה שעבד אינו יכול לחייב את עצמו ממון לאדם אחר.

גיטין: פרק השולח - עבדים ע"א (קטע אחרון).

יב. חצי עבד חצי בן חורין

בענין אם חצי עבד חצי בן חורין הוא תמיד תערוכת של עבד ובן חורין, או האם יום אחד הרי הוא לגמרי עבד ויום אחד לגמרי בן חורין.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ב בההערה.

בענין אם מותר להאדון לעשות עבודת עבד עם חצי עבד חצי בן חורין ביום שעובד את רבו, או האם אסור בגלל החצי בן חורין.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ב בהערה.

דברי הירושלמי שחצי עבד וחצי בן חורין שקידש ביום של רבו אין חוששין לקידושין, ושם קידש ביום של עצמו חוששין לקידושין.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ב בהערה.

דברי הירושלמי שלא מצינו עבד שמשחרר וחוזר ומשתעבד.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ב בהערה.

הגמ' בגיטין דף מ"ב שאי אפשר לומר שביום של רבו ישא שפחה ושביום של עצמו ישא בת חורין.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ב בהערה.

דברי הרשב"א בשבת דף ד' ע"א בד"ה הא דאמרינן וכי וכו' שבחצי עבד וחצי בן חורין אין איסור לשחרר את החצי עבד.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ב.

יג. יום או יומים

דברי הרמב"ם שהפטור של יום או יומים הוא רק במכת תוכחה ומוסר בשבט.

ב"ק א': תקי"ח (קטע "מיהו אכתי קשה").

בענין אם גם שפחה כנענית ישנה בדין יום או יומים.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ב (קטע "והנה שמעתי").

יד. שלשים של עבד

דברי תוס' שכל השלשים של עבד הם קנס ואפילו מה שכנגד שויו, ודברי הירושלמי שמצדד לא כך.

ב"ק א': רט"ז סק"ב.

מכות: ס"ז (קטע "וביותר" ולהלן שם).

ע"ז: פ"ה.

שהיכא שאין מחייבים אותו בהקנס של שלשים של עבד, כי הודה בהקנס, בכה"ג הרי הוא משלם כפי שוויות העבד משום מזיק רגיל.

מכות: ס"ז (קטע "מיהו חזינן").

דברי הגר"ח שהקנס של שלשים של עבד הוא בגלל העבירה של הרציחה ולא בגלל הפגיעה בבעלותו של האדון.

ב"מ: פרק המפקיד ל' (קטע "וכתב").

דברי הגר"ח שבשלשים של עבד אין כאן רק גדר של מצות נתינה לחוד, אלא התורה קבעה גדר של חיוב ממון.

ב"מ: פרק המפקיד ל' (קטע "ולכן כתב").

דברי הגר"ח שהשלשים של עבד נחשבים דמי שוויות העבד.

ב"מ: פרק המפקיד ל' (קטע "ועוד כתב").

דברי תוס' שצידדו שצריכים לדון שלשים של עבד בכ"ג דיינים.

סנהדרין: קנ"ד.

טו. לעולם בהם תעבודו

"לעולם בהם תעבודו רשות דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר חובה".

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ג בהערה.

בענין אם העשה של לעולם בהם תעבודו הוא ביסודו מצות עשה לעבוד בו, או האם הוא איסור עשה לשחרר אותו, או האם הוא שניהם יחד.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ג.

השיטה שהאיסור לשחרר עבד כנעני אינו דאורייתא אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ה* סק"ב.

חומש: פר' נח, ארור כנען עבד עבדים יהי לאחיו (ט', כ"ה) (קטע אחרון).

בענין אם לפי הרמב"ן עוברים ע"י שחרור עבד כנעני גם על לעולם בהם תעבודו וגם על לא תחנם, או האם עוברים רק על לעולם בהם תעבודו, כי אין כוונת הרמב"ן לומר שלא תחנם נאמר גם על עבד כנעני, אלא רק שחרור אסור משום הפסוק של לעולם בהם תעבודו, וכוונת הרמב"ן היא רק לומר שהאיסור של לעולם בהם תעבודו דומה בגדרו להלאו של לא תחנם דהיינו שרק בחנם אסור.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ה* סק"א (קטע "מיהו יש ליישב" ולהלן שם).

הוריות: קע"ט (קטע אחרון).

אבות: כ"ו סק"א (קטע "מיהו יש ליישב") סק"ג (קטע אחרון).

דברי החת"ס שהקפידא בלא תחנם הוא שהגוי לא ירויח, ואפילו אם הישראל לא יפסיד, אבל הקפידא בלעולם בהם תעבודו הוא רק שהישראל לא יפסיד.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ה* סק"א (קטע אחרון).

אבות: כ"ו סק"א (קטע "ועי' בחידושי חת"ס").

הקושיא אין כתיב והפדה שעבד כנעני יוצא בכסף הלא אסור לשחרר עבד כנעני.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ג (קטע "והנה עיין בחת"ס"), מ"ד, מ"ה* סק"א (קטע ראשון), מ"ה**.

דברי הרשב"א בשבת דף ד' ע"א בד"ה הא דאמרין וכי וכו' שבחצי עבד חצי בן חורין אין איסור לשחרר את החצי עבד.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ב.

טז. שחרורו - כללי

הדרך שכשהוא נעשה עבד הרי זה בגדר מקצת גרות, ושעת שחרורו היא בגדר גמר גרות. והדרך שכשהוא נעשה עבד הרי זה

דברי החינוך ששורש המצוה של לעולם בהם תעבודו הוא כדי שנהי' פנויים לעשיית מצות ע"י שמלאכתנו תהי' נעשית ע"י עבדים, ולכן מותר לשחררו לצורך מצוה (וכן אפילו לצורך מצוה דרבנן אם היא מצוה דרבים), וצירוף להנ"ל שע"ז הרי העבד יתחייב במצות.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ' (קטע אחרון).

סברת החת"ס שהטעם של לעולם בהם תעבודו הוא כדי שגם בניו של העבד יהיו של האדון.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ב בהערה (קטע אחרון).

הסברא שהטעם למה אסור לשחררו הוא כדי שתתקיים בו הקללה של עבד עבדים יהי' לאחיו.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ה* סק"א (קטע "ובטעם הדבר").

אבות: כ"ו סק"א (קטע "ובטעם הדבר").

קושיית החת"ס דכיון שאסור לשחרר אין חל השחרור הלא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ג (קטע "והנה עיין בחת"ס").

שאינן איסור לשחרר את הקנין איסור.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ג (קטע "מיהו הרשב"א").

בענין שיטת הרמב"ן שהאיסור לשחרר עבד כנעני הוא רק כשמשחררו בחנם כי הוה דוגמת הלאו של לא תחנם, ודברי הרשב"א שחולק על זה.

גיטין: פרק המביא גט שע"ד (קטע "והנה שי' הרמב"ן"), פרק השולח - עבדים מ' - מ"ב, מ"ג (קטע "שורר"), מ"ד, מ"ה*.

הוריות: קע"ט (קטע אחרון).

אבות: כ"ו סק"א (קטע "והנה בגיטין" ולהלן שם) סק"ג (קטע אחרון).

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"א
(קטע "מיהו הרמב"ם").

בענין למה אין צריכים להטיף דם ברית בשעת השחרור.

יבמות ב': תשכ"ה.

קידושין ד': רל"ה (קטע "ועי'
בתוס' הרא"ש").

דרכו של הקרן אורה שנעשה עבד כנעני ע"י מילה לחוד או טבילה לחוד, ושמהתורה אין צריכים שתיהן אלא רק מדרבנן, ושלפי דבריו י"ל שהדין האמור בזה הוא שצריכים מהתורה אחת בשעה שנעשה עבד והשני בשעת שחרור ואם נעשה עבד ע"י טבילה יצטרך בשעת שחרור מילה מהתורה וטבילה מדרבנן.

יבמות ב': תשכ"ה.

קידושין ד': רל"ה (קטע "עיי"ל
ולהלן שם).

בענין אם אפשר לקדש שפחה כנענית לאחר שקבלה שטר שחרור אבל עוד לא טבלה.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"א
(קטע "מיהו הגר"ח").

שיטת רש"י שמעוכב גט שחרור אסור בשפחה כנענית כיון שאין כבר להרב ממונות בהעבד וההיתר לשפחה כנענית הוא משום עבודת רבו, ושיטת תוס' שהוא מותר בשפחה כנענית.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט
(קטע "והאמרי משה"), מ"ה (קטע
"ועוד הוכיח"), ס"א (קטע "וביאר
הגר"ח"), ס"ב.

שמעוכב גט שחרור אוכל תרומה.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ב.

סברות המחלוקת בין רבי מאיר ורבנן בענין אם זכות היא לעבד לצאת לחירות או חוב.

גיטין: פרק המביא גט של"ב,
של"ג (קטע "והנה אולי" ולהלן
שם), של"ה.

שיטת הרי"ף והרמב"ם (ורש"י קודם שחזר בו) שאע"פ שרבנן סוברים שזכות הוא

בגדר גרות גמורה רק שגזיה"כ היא שהוא חייב במצות רק כאשה ואסור בבת ישראל. והדרך שהוא עוד גוי גמור רק שגזיה"כ היא שהוא חייב במצות כאשה.

יבמות ב': תשכ"ה (קטע ראשון).

כתובות א': רכ"ח.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט
(קטע "והאמרי משה"), ס"א.

קידושין ב': רי"ג (קטע "ויש
ליישב").

קידושין ד': רל"ה (קטע "מיהו
מתוס'").

הצד שהטבילה של שעת שחרור היא מדרבנן.

יבמות ב': תשכ"ה (קטע ראשון).

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"א
(קטע ראשון).

קידושין ב': רי"ג (קטע "ויש
ליישב").

קידושין ד': רל"ה.

השיטה שאע"פ שעבד צריך לטבול בשעת שחרור אבל שפחה כנענית אינה צריכה לטבול בשעת שחרור כי השחרור אינו משנה כלום ביהדותה שהרי גם לפני השחרור וגם אחרי השחרור הרי היא חייבת במצות שנשי ישראל חייבות בהן.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ב
(קטע "והנה שמעתי").

בענין אם הטבילה של שעת שחרור צריכה להיות אחרי השטר שחרור.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"א
(קטע "מיהו הרמב"ם" ולהלן שם).

המחלוקת בין תוס' והרמב"ם בענין למה אינו צריך לקבל על עצמו מצות בשעת שחרור (ודברי הגר"ח).

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"א
(קטע "ועוד כתב הגר"ח" ולהלן
שם).

היסוד שטבילה שאינה מועלת בשעתה אינה יכולה להועיל על לאחר זמן.

לעבד לצאת לחירות, וממילא הרב יכול לעשות בשבילו שליח לקבלה, אבל בכל זאת היכא שהרב אמר תנו, נהי שאינו יכול לחזור בו, אבל גיטא לא הוי עד דאתי לידו.

גיטין: פרק המביא גט ב' סק"א (קטע "ובשו"ת"), רנ"ח, רע"ב (קטע ראשון וקטע "ברם יש להקשות"), רע"ג, של"ד (ודעת הרשב"א שהיינו משום שהאדון התכוין לעשות תנאי על מנת שיגיע לידו), של"ז** סק"ב, ת"ו, תס"ג. קידושין ב': ש"א בההערה הראשונה.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ק"ב סק"ז. בענין משחרר חצי עבדו.

גיטין: פרק המביא גט רפ"ד (קטע "וכעין").

דעת הטור בשם הרמ"ה שקנין מהני לשחרר את העבד לענין הממונות ומש"ה טול שטר שחרורך מעל גבי קרקע מהני לענין הממונות מדין קנין שטר.

גיטין: פרק המביא גט ת"ח.

שכמו ששחרור מפקיע מידי חיוב ושיעבוד הה"נ שהוא מפקיע מקנין ממון כגון קנין למעשה ידים או קנין פירות.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"א סק"ז (קטע אחרון).

דברי הכתב סופר שבשחרור יכול האדון לחזור בו תכ"ד, ואינו כמו גירושין שאינו יכול.

גיטין: פרק המביא גט ב' סק"א (קטע "וע"ע בכתב סופר").

הגמ' בקידושין דף ס"ג שלפי רבי מאיר שסובר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הרי הוא יכול לכתוב לעבד כנעני לכשאקחך הרי אתה לעצמך.

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ט (קטע ראשון).

בענין אם קטן יכול לשחרר עבד.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ט.

המחלוקת בין רש"י והרשב"ם בענין אם כשאפוטרופוס של קטן משחרר הרי זה נחשב שהקטן הוא המשחרר או האם זה נחשב שהאפוטרופוס הוא המשחרר.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ט, ע', ע"א (דעות הרמב"ם והראב"ד בזה), ע"ב (ר"ת).

יז. שחרורו - ע"י שן ועין

דברי רש"י בגיטין שהקנס של יציאת ראשי אברים הוא משום שאסור להכותו.

ב"ק א': תקי"ח בההערה הראשונה.

מבות: ס"ט (קטע "ועי' בגיטין" ולהלן שם).

דברי המנ"ח שאם הכה את העבד ומת לאחר יום או יומים יש כאן דין של יציאת ראשי אברים.

ב"ק א': תקי"ח בההערה הראשונה.

בענין למה הוציאה התורה את העבד ע"י שן ועין הלא לפי רבי מאיר חוב הוא לעבד לצאת מתחת רבו לחירות.

גיטין: פרק המביא גט שצ"ח.

בענין אם הפלת שן ועין מועילה להפקיע את הקנין ממון או את הקנין איסור או האם אינה מפקיעה כלום רק שחל חיוב על האדון לשחרר.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ט.

קידושין ב': רי"ג בההערה הראשונה, רי"ח (קטע "והתוס' רי"ד"), שט"ו (קטע "והנה יש לומר" וקטע אחרון).

ביאור המחלוקת תנאים אם היוצא בשן ועין צריך גט שחרור או לא.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ט.

קידושין ב': רי"ג בההערה הראשונה, רי"ח (קטע "והתוס' רי"ד"), שט"ו (קטע "והנה יש לומר" וקטע אחרון).

דברי הרמב"ן שבזמן הזה שאין דנין דיני קנסות, לכו"ע צריכים גט שחרור (אבל א"א להאדון להשתעבד בו כי העבד תופס את

שפחתו להוליד את בנה וסימא את עין העובר.

קידושין ב': שט"ז.

בענין למה עבד של שני שותפין אינו יוצא בשן ועין, הלא בשעה שנשתמש בו הי' שיך לגמרי לו.

נדרים: פרק השותפין ה*.

יח. שחרורו - ע"י כסף

בענין אם יציאת עבד כנעני בכסף היא חלות רגילה של קנין כסף או האם היא חלות מחודשת של שחרור.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע "וע"ע שם"), מ"ו סק"ו, מ"ט סק"ד, נ"ו סק"ב, ס"ט, ע"א (קטע "עוד רצה") (ראיית האמרי משה מ"פקע כספיי").

קידושין ב': רי"ז (קטע "וע"ע שם"), רצ"ו (קטע "והנה האמרי משה").

דברי תוס' בגיטין דף ל"ט ע"ב שביציאת כסף הכסף פועל בעיקרו על הממונות ("עיקר קנין כסף מפקיע ממונ") ולא על הקנין איסור.

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ג, נ"ו סק"ב.

בענין למה כסף אינו יכול לפעול על הקנין איסור היכא שכבר פקע כספיי.

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ו סק"ב.

שהאדון יכול לשחרר את העבד כנעני בכסף בעל כרחו.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע "ובסק"ז").

בענין למה מועיל כסף ע"י אחרים.

קידושין ב': רצ"ו.

בענין אם מועיל כסף ע"י אחרים כשהעבד עומד וצווח שאינו רוצה להשתחרר.

קידושין ב': רצ"ו.

יט. שחרורו - ע"י שטר

קושיית הקצה"ח למה צריכים בשטר

עצמו ותפיסה מועילה בקנס גם בזה"ז).

קידושין ב': שי"ז.

בענין מתי מתחייב האדון בהקנס של שן ועין, האם בשעה שהפיל או האם בשעת גמ"ד או האם בשעת גמ"ד למפרע.

כתובות ב': תקי"א (קטע "והנה עי' בתוס").

קידושין ב': שט"ו (קטע "והנה בדברינו"), שי"ז.

ב"ק א': תכ"ד סק"ב (קטע "מיהו אכתי" וקטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ע"ד, פ"ג* סק"ז סק"ח.

"תחת עינו ולא תחת עינו ושינו".

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ט (קטע אחרון).

קידושין ב': רי"ג בהערה הראשונה, רי"ח (קטע "והתוס' רי"ד"), שט"ו (קטע "והנה בדברינו").

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ע"ד, פ"ג* סק"ז סק"ח.

בענין אם עבד יוצא ע"י מום שבגלוי שאינו חוזר אפילו אם אינו באבר, וכן ע"י מום שבגלוי שבאברו אבל אינו ראש אבר.

קידושין ב': שי"ח.

דברי הרמב"ם שבתלש בזקנו ודלדל בו עצם הרי הוא יוצא לחירות מפני שביטל את מעשה השיניים.

קידושין ב': שי"ח (קטע "והנה עיין ברמב"ם").

המחלוקת בין ת"ק ורבי ובן עזאי בנוגע לסירוס ולשון.

קידושין ב': שי"ח (קטע "והנה רש"י"), שי"ח*.

המחלוקת בין רשב"ג ורבנן בנוגע להיכא שנתכוין לטובה, כגון שהי' רבו רופא ורצה לרפא את עינו וסימא אותה, ושגם רבנן שסוברים שיוצא לחירות הרי הם מודים שאינו יוצא לחירות היכא שגם לא נתכוין לאותו אבר, כגון שהושיט ידו למעי

שחרור כתיבה לשמו ושאר דיני גט אשה הלא יכול להואיל מדין שטר מכירה רגיל לפי שמואל שסובר שמפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור (ומוכח מדברי הקצה"ח ששייך מושג של מכירה לעצמו) (ועי' לעיל כאן בסקט"ז בשם הטור בשם הרמ"ה).

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע אחרון), מ"ו סק"ו, נ"ו סק"א, ע"א (קטע "ועוד הביא").

גטו וידו באין כאחד.

נדרים: פרק נערה המאורסה ד' סק"ב (קטע "ובאמת").

דברי החזו"א שהכוונה בגטו וידו באין כאחד אינה לחלות מחודשת של באין כאחד אלא הכוונה היא שלענין לזכות בעצמו שפיר יש לו יד.

קידושין ב': רצ"ז (קטע "ועי' בחזו"א").

דברי הקו"ש שכתב עוד ביאור בגטו וידו באין כאחד אשר גם לפי דבריו אין הכוונה לחלות מחודשת.

קידושין ב': רצ"ז (קטע "ועיין עוד בקובץ").

דברי הקצה"ח בסי' ר' סק"ה שאין העבד צריך לקנות את השטר שחרור (וכן אשה את הגט) אלא סגי במעשה נתינה.

גיטין: פרק המביא גט ר"מ, רנ"א, ת"ב, תי"ג, פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע אחרון), נ"ח.

קידושין ב': רי"ז (קטע "והקצה"ח"), רצ"ז (דברי החזו"א שצריכים גם נתינה וגם זכ"י), שי"ג סק"א (קטע "מיהו אכתי"), שכ"ה סק"ד ובהערה הראשונה שם, שכ"ה* סקי"ח ובהערה שם.

ב"ק א': שצ"א*.

ב"ק ב': ס"ה (קטע אחרון).

בענין אם בשחרור מהני טול שטר שחרורך מעל גבי קרקע (וכן זה שחרורך והנייר שלי).

גיטין: פרק המביא גט ר"מ, רנ"א, רפ"ד, של"ו סק"א (קטע "ועי' בנתיה"מ"), שמ"ה, ת"ח.

ב"מ: פרק שנים אוחזין של"א (קטע "ועי' בנתיה"מ").

שמה שצריכים שהשטר שחרור יהי' כתוב לשמו אפשר ללמוד ממה שכתוב וחופשה לא ניתן לה, אבל מה שמחובר פסול צריכים ללמוד מלה לה מאשה.

גיטין: חלק ההערות דף ב' הערה צ"ד.

דברי רש"י שאפשר לשחרר עבד כנעני ע"י לזרוק את הגט לתוך הד' אמות שלו.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ד.

בענין "צאי בו (בשטר שחרור) והתקדשי בו".

גיטין: פרק המביא גט רנ"א (קטע "וכתב הר"ן"), פרק השולח - עבדים נ"ח - ס"א.

קידושין א': י' סק"ח.

שיטת התוס' רי"ד בב"ק דף צ' ששטר שחרור של עבד כנעני יכול לפעול על דרך להפקיע את הממון ושוב ממילא פקע הקנין איסור, אבל בשן ועין הדבר הוא להיפך דהיינו שהתורה מפקיעה את הקנין איסור ושוב ממילא נפקע הקנין ממון.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ט (קטע אחרון), ל' סק"ב (קטע "מיהו לפ"ז"), ל"א (קטע "ועי' באור שמח"), ל"ב.

קידושין ב': רי"ג בהערה הראשונה, רי"ח (קטע "והתוס' רי"ד"), שט"ו (קטע אחרון).

דברי האור שמח שאפשר לשחרר ע"י שטר שחרור את חלק האיסור ואז הממונות נגרר אחרי האיסור (ודברי רעק"א בגיטין דף ל"ח בנוגע לזה).

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ח (קטע "ובספר ארזא דבי רב"), ל"א, ל"ב, נ"ד (קטע ראשון), נ"ה, ע"ח סק"א (קטע "וביאר").

דברי רעק"א בגיטין דף ח' שנוקט כדברי האור שמח הנ"ל.

גיטין: פרק המביא גט רמ"א (קטע "ויש ליישב").

בענין אם מה שגם הממונות נפקע הרי זה משום שהפקעת האיסור גורת עמה הפקעת הממונות בפועל, או האם זה משום שאי אפשר שישאר ממונות בלי הקנין איסור.

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ה.

דברי רש"י בענין למה אין גט שחרור לאחר מיתה.

גיטין: פרק המביא גט רע"ב, ת"ז, ת"י סק"ה.

הסברא שהג"ש של לה לה מאשה קאי רק על מהות השטר שחרור אבל לא על מעשה נתינה.

גיטין: פרק המביא גט רפ"ד (קטע "ובסברת" וקטע "וכעין").

הסברא לומר שהיכא שמצד הלשון של השטר יש להסתפק אם הוא מתכוין לשחרר את העבד הרי השטר פסול בתורת ודאי (אע"פ שאנו באמת אין מסתפקים על כוונתו) משום שאין זה בגדר ספר כריתות.

גיטין: פרק המביא גט ר"ג (קטע "מיהו באמת").

סברת הנתיחה"מ שאם האדון עשה שליח להולכת גט שחרור הרי העבד יכול להופכו לשליח לקבלה, משא"כ בגירושין, והטעם למה.

גיטין: פרק המביא גט של"ו סק"א (קטע "ועי' בנתיחה"מ").

שאפשר ליתן גט שחרור לעבדו על מנת שיחול לאחר ל' יום.

קידושין ב': רצ"ז (קטע "ועי' בחזו"א").

דברי הפ"י בענין למה לא טענין מזויף בגט שחרור של עבד.

גיטין: פרק המביא גט ט"ו (קטע "והנה גם הרמב"ם").

"בעי רבה לר"ש בן אלעזר עבד כנעני מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו".

קידושין ב': רצ"ח, רצ"ט.

קידושין ג': כ"ו סק"ב בההערה.

בענין אם שטר ע"י אחרים מועיל גם אם העבד עומד וצווח שאינו רוצה להשתחרר.

קידושין ב': רצ"ח (קטע "גם י"ל"), רצ"ט (קטע "מיהו התוס' הרא"ש" ולהלן שם).

שהיכא שהעבד קנוי להאדון רק לענין שוויותו אבל לא לענין גופו אין האדון יכול לכתוב לו שטר שחרור.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ו סק"ד.

שאע"פ שאין עבד יכול לקבל גט שחרור מיד רבו שלו בשביל העבד השני של רבו, אבל אם העבד המשתחרר שייך לראובן, וראובן עשה את שמעון שליח לתת גט לעבדו, הרי העבד של שמעון יכול לקבלו בשביל העבד המשתחרר, ולא אמרינן שכיון ששמעון הוא שלוחו של ראובן הרי העבד נחשב עבדו של ראובן ושידו היא כידו של ראובן.

קידושין ב': חלק ההערות דף כ"ג הערה ל"ג.

כ. שחרורו - ע"י הפקר

המחלוקת בין שמואל ורבי יוחנן בענין אם המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור (רבי יוחנן) או האם יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור (שמואל).

גיטין: פרק המביא גט שפ"ד סק"א, פרק השולח - עבדים כ"ט (ביאור המחלוקת).

קידושין א': ט"ז (קטע "ועוד, דלכאורה").

קידושין ב': רי"ג (ביאור המחלוקת), רצ"ו ובההערה הראשונה.

בענין איך העבד קונה את עצמו מן ההפקר.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט.

בענין המחלוקת ראשונים אם הוא קונה את עצמו בחליפין.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ו סק"ו (קטע אחרון), ע"א.

קידושין א': קל"א ובההערה שם.

השיטה שע"י חליפין נפקע רק הממונות אבל לא האיסורים.

גיטין: פרק השולח - עבדים ע"א (קטע "ועוד הביא").

כב. גר שמת והניח עבד כנעני

בענין אם הדין הפקר של נכסי הגר חל רק לאחר גמר מיתה ולא עם גמר מיתה.

קידושין ב': ר"צ.

דברי המאירי בענין אם עבד גדול קונה עצמו במיתת הגר רק אם ידע ממיתת הגר.

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ב (קטע "ועי' במאירי").

ביאור המחלוקת שבין אבא שאול ורבנן אם עבדו קטן של גר שמת קונה את עצמו (רבנן) או לא (אבא שאול).

קידושין ב': רפ"ט.

בענין אם לפי אבא שאול שסובר שהמפקיר עבדו קטן אין הקטן קונה את עצמו אלא הרי הוא נשאר הפקר, האם יוכל האדון שוב לשחרר את הקנין איסור (לפי התוס' רי"ד בגיטין דף ל"ח ע"א).

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ב (קטע אחרון).

דרכו של הר"י שלפי רבנן המיתה פועלת גם על הממונות ומקנה את העבד לעצמו כמו ששטר שחרור מקנה את העבד לעצמו, והדרך שהמיתה פועלת רק על האיסורים ולא על הממונות רק דס"ל לרבנן שקטן יכול לזכות בעצמו בדרכי קנין, וכן הדרך שאין המיתה עושה כלום אלא ההפקר הוא שפועל על האיסורים.

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ב.

דברי הרמ"א שאם הניח הגר עבד קטן שאינו קונה את עצמו כי פסקינן כאבא שאול, ולא זכה בו שום אדם ואח"כ נתגדל,

הקושיא שלפי אמימר שסובר שהמפקיר עבדו ומת, אותו עבד אין לו תקנה, כי אינו יכול להוריש את הקנין איסור, א"כ היכא שלא הפקירו אלא מת למה הקנין איסור עובר לבנו.

גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ג.

"איכא דאמרי אמר אמימר המפקיר עבדו, אותו עבד אין לו תקנה" (פי' אפילו אם לא מת): בענין אם גם החולקים על אמימר וסוברים שהמפקיר עבדו יכול לתת לו גט שחרור ולשחרר את חלק האיסור הרי הם מודים שאחרי שהמפקיר את עבדו אי אפשר להוריש את הקנין איסור.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ה (קטע "ובדעת").

שיטת הריטב"א שלפי שמואל שסובר שהמפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור הרי ההפקר מועיל בדרך ישיר גם על הקנין איסור.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ח (קטע "ובספר ארזא דבי רב"), כ"ט (קטע "וצ"ל"), ל"ב, ל"ו (קטע "מיהו כל זה"), נ"ג, ע' (קטע "ועכ"פ") (דברי האמרי משה שנוקט שלא שייך הפקר על הקנין איסור).

קידושין ב': רי"ג (קטע "מיהו כל זה"), רצ"ו בההערה הראשונה.

בענין אם עבד כנעני לאחר שהפקירו רבו (למ"ד צריך גט שחרור) מותר עוד בשפחה כנענית שרבה הפקיר אותה.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ב (קטע "ועכ"פ").

דברי הפסקי התוס' שאם הפקיר שפחתו, הרי בני' שנולדו אחרי ההפקר בגדר עבדים אפילו לענין ממון, ודברי הרדב"ז שהם עבדים של עצמה וצריכים גט שחרור ממנה.

גיטין: פרק השולח - עבדים ס"ג.

כא. שחרורו - ע"י חליפין

בענין מה שעבד כנעני נקנה בחליפין, וכן

- ד. קנייתו - ע"י חליפין
ה. קנייתו - ע"י משיכה
ו. מכירתו ע"י ב"ד
ז. מהות העבדות - כללי
ח. מהות העבדות - גופו קנוי וקנין איסור
ט. ההיתר לישא שפחה כנענית
י. חלה
יא. יעוד - כללי
יב. יעוד - אירוסין עושה או נישואין עושה
יג. יעוד - לבנו
יד. יעוד - מעות הראשונות לקידושין ניתנו או לא
טו. שחרורו - כללי
טז. שחרורו - ע"י שש
יז. שחרורו - ע"י הפקר ומוחזקות בעצמו
יח. שחרורו - ע"י שטר
יט. שחרור - ע"י סימנים
כ. שחרורו - ע"י גרעון כסף
כא. שחרורו - ע"י חליפין
כב. בורח
כג. הענקה
כד. ירושה
כה. נרצע

- א. קניית ומכירת עבד ואמה - כללי
שהאדון אינו יכול למכור את העבד עברי שלו לאדם אחר.
גיטין: פרק השולח - עבדים ל'
בההערה הראשונה.
קידושין ב': רי"ב (קטע "וע"ע בפ"י").

- אין לו תקנה, והחולקים על הרמ"א.
גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ב (קטע "וע"י ברמ"א"), נ"ה.
בענין מה יהי לפי רבנן במפקיר עבד קטן, האם הוא קונה את עצמו כמו במיתת הגר.
גיטין: פרק השולח - עבדים נ"ב (קטע "והנה לפי הדרך").
המחלוקת בין רש"י ור"ת בקידושין דף כ"ג בענין היכא שהעבד עסוק בעבודה לאדם מסוים בשעה שנעשה הפקר, האם האדם ההוא זוכה בו (רש"י) או האם לפי האיכא דאמרי שם העבד זוכה בעצמו (ר"ת), ושיטת הר"י שעבד גדול קודם לזכות בעצמו אפילו אם אינו מתכוין ואפילו לפי הלישנא קמא שם (אבל רק לפי רבנן ולא לפי אבא שאול).
גיטין: פרק השולח - עבדים ע'.
קידושין ב': רפ"ט - רצ"ב.
דעת הר"ף בענין הנ"ל.
גיטין: פרק השולח - עבדים כ"ח (קטע "ועיין בדבר אברהם").
ביאור סברת רש"י למה עדיף זכייתו של המחזיק בהעבד ממה שהעבד מוחזק בעצמו.
קידושין ב': רפ"ט, ר"צ.
ביאור סברת ר"ת למה לומר שהעבד קודם לזכות בעצמו.
קידושין ב': רצ"א.
בענין למה לפי הר"י עבד גדול קודם לזכות בעצמו אפילו אם אינו מתכוין.
קידושין ב': רצ"ב.

עבד עברי

- בענין עבד עברי שנשבה ע"י גוי ופדייתו, ע"י בערך "שבאי".
א. קניית ומכירת עבד ואמה - כללי
ב. קנייתו - ע"י כסף
ג. קנייתו - ע"י שטר

בענין אם גוי יכול למכור את הע"ע שלו לאדם אחר.

קידושין ב': חלק ההערות דף ט"ו הערה ט"ז* סק"ב.

בענין אם האב יכול למכור את בתו לאמה העברי' לגוי.

קידושין ב': רס"ג, חלק ההערות דף י"ד הערה ל"ה.

דברי הרמב"ן שאשה יכולה למכור את עצמה להיות אמה העברי', ודעת הרמב"ם שאינה יכולה.

ב"ק א': תקע"ג סק"ב.

ב"ק ב': קמ"ו סק"א.

שאפילו לפי הרמב"ן נראה שאשה נשואה אינה יכולה למכור את עצמה.

ב"ק א': תקע"ג סק"ב.

ב"ק ב': קמ"ו סק"א.

שהאב יכול לקדש את בתו אמה לאדם אחר בלי רשות האדון.

קידושין ב': רמ"ט (קטע "מיהו לפ"ז").

שגר אינו נקנה בעבד עברי, אבל בן גר שפיר נקנה.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ט"ז סק"ב (קטע "וההגהות").

ב. קנייתו - ע"י כסף

בענין כמה כסף צריכים לקנין עבד עברי, וכן לקנין אמה העברי': דינר, או ב' פרוטות, או קצת יותר מפרוטה.

קידושין א': קכ"ו סק"א, קע"ח.

בענין אם הטעם למה צריכים יותר מפרוטה הוא כדי שיהי' כדי גרעון כסף, וכמשמעות הילפותא שהביאה הגמ', או האם זה רק בגדר ילפותא אבל לא הטעם.

קידושין א': ל"ה (קטע "מיהו נראה").

בענין אם מה שאמה העברי' נקנית בכסף הרי זה משום שהיא מתקדשת בכסף.

קידושין ב': קצ"ג.

ג. קנייתו - ע"י שטר

בענין מנ"ל שמוכר עצמו לישראל נקנה ע"י שטר ולא רק מכרוהו ב"ד אשר שם כתובה הילפותא.

קידושין ב': קצ"ט (קטע "ובאמת").

שיטת ר"ת שעכו"ם אינו יכול לקנות עבד עברי ע"י שטר.

קידושין ב': קצ"ט, ר'.

דברי המהרש"א שגם לפי ר"ת נמכר לעכו"ם יוצא בשטר.

קידושין ב': ר"ז.

בענין אם כשאמה העברי' נקנית בשטר, השטר צריך להיות לשמה ותלוש כמו שטר קידושין.

קידושין ב': חלק ההערות דף ט"ז הערה ה'.

ד. קנייתו - ע"י חליפין

בענין אם עבד עברי נקנה וקונה את עצמו בחליפין.

קידושין א': קכ"ז, קל"א (קטע ראשון).

קידושין ב': ר'.

ה. קנייתו - ע"י משיכה

בענין קנין משיכה בעבד עברי.

קידושין ב': קצ"ד, רפ"ד (קטע אחרון).

ו. מכירתו ע"י ב"ד

בענין אם במכרוהו ב"ד הרי זה נקרא שב"ד הם המקנים או האם זה נקרא שהוא עצמו הוא המקנה.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ד הערה כ"ג והערה כ"ו.

בענין אם הכוונה ב"ונמכר בגניבתו" היא שהוא נמכר עבור החיוב ממון שהוא חייב, או האם הכוונה היא שכשאיין לו מה לשלם הרי הוא נמכר בתור עונש על העבירה של גניבה.

קידושין ב': רל"ה (קטע "והא" ולהלן שם).

להקשות" וקטע "מיהו יש לדחות".

דברי תוס' בסוטה שמכירת האב את בתו לאמה הרי זה בדומה למכרוהו ב"ד, וממילא היינו חושבים שאמה העברי' נרצעת אע"פ שחכמים סוברים שרק מכרוהו ב"ד נרצע ולא מוכר עצמו.

מכות: נ"ה (קטע "ועוד קשה" וקטע "מיהו יש לדחות").

יד עבד כיד רבו בעבד עברי.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע "והקצה"ח").

שלא שייך עבדות לעצמו.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע "והאמרי משה" וקטע "וע"ע שם בסק"א").

קידושין ב': רי"ז (קטע "והאמרי משה").

בענין אם עבד עברי ובן חורין הוקשו לקרקע כמו שעבד כנעני הוקש.

קידושין ב': קצ"ד, רכ"ז, חלק ההערות דף כ"ח הערה י"א.

ב"ק ב': קמ"ו סק"א.

ב"מ: פרק שנים אוחזין קע"ו.

סנהדרין: קי"ח.

שעבד עברי כהן אינו יכול לעבוד בבית המקדש כי יש לרבו זכות לכופו למלאכה.

קידושין ב': רע"ג (קטע אחרון).

שהחויב לזון עבד עברי הוא מהא דכתיב כי טוב לו עמך (כתובות נ"ח ע"ב).

גיטין: פרק המביא גט שני"ו.

ח. מהות העבדות - גופו קנוי וקנין איסור

"עבד עברי גופו קנוי": בענין אם זה קאי על הממונות או על הקנין איסור.

צדדים בענין הממונות של עבד עברי:

א) המלאכה היא בגדר חוב בעלמא ומהני מחילת האדון, ואפילו אם לא

לפי הצד שהוא נמכר עבור החיוב ממון שהוא חייב, האם זה בגדר דין רגיל של גוביינא, או האם זה דין חדש של מכירה לעבדות על ידי ב"ד, וממילא הרי זה סוג חדש של עבדות.

מכות: נ"ה.

בענין אם כשב"ד מוכרים אותו צריכים לכופף אותו עד שיאמר רוצה אני.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ד הערה כ"ג.

שב"ד אינם מוכרים עבד עברי לעכו"ם.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ח (קטע ראשון).

קידושין ב': רט"ז סק"ד (קטע ראשון).

בענין היכא שאומר גנבתי ואין לו לשלם האם הוא נמכר על גניבתו על פי הודאת פיו.

כתובות ב': תקל"ד סק"א.

ב"מ: פרק שנים אוחזין צ"ז* סק"א*.

בענין אם היכא שהוא נמכר בגניבתו הרי הוא פטור מעתה מכפל (אם ישיג ממון אח"כ).

קידושין ב': רל"ה (קטע אחרון).

שיטת הראשונים בענין מתי נמכר ונשנה.

קידושין ב': רל"ו.

"בגניבתו ולא בכפילו ולא בזממו": בענין אם הוא נמכר בחובו.

נדרים: פרק השותפין ח' סק"א (קטע "ועי' בקו"ש").

קידושין ב': רכ"ח, רל"ה.

בענין אם הוא נמכר בגזילתו.

קידושין ב': רל"ה.

ז. מהות העבדות - כללי

בענין מה שחכמים מחלקים בין דיני מוכר עצמו לדיני מכרוהו ב"ד (דלא כרבי אליעזר).

מכות: נ"ה (קטע "והנה יש

מהני מחילה כשיש משכון, אבל מה שהעבד מוחזק בעצמו הרי זה כחזרת המשכון.

(ב) כהנ"ל שהמלאכה היא בגדר חוב בעלמא, אבל לא מהני מחילת האדון כי לא מהני מחילה על חוב שיש עלי' משכון, ומה שהעבד מוחזק בעצמו אינו כחזרת המשכון, ולכן צריכים שטר שחרור.

(ג) כהנ"ל שהמלאכה היא בגדר חוב בעלמא, רק שכשיש משכון לא מהני מחילה גרידא אלא ככה"ג מחילה צריכה קנין, והשטר שחרור הוא הקנין על המחילה (ומה שהעבד מוחזק בעצמו אינו כחזרת המשכון).

(ד) כהנ"ל שהמלאכה היא בגדר חוב בעלמא, רק שגופו משועבד הוא להאדון למלאכה.

(ה) שהמלאכה אינה בגדר חוב בעלמא, אלא גופו של העבד קנוי למעשה ידיים.

גיטין: פרק השולח - עבדים י"ח
סק"ב, כ"א סק"ז, כ"ו (קטע "וחזינן"), ל"ה - ל"ט, מ"ט סק"ג.

קידושין א': א' בההערה, ה' סק"א (קטע "מיהו אכתי קשה") סק"ב, ל"ב, מ"ז בההערה, קל"א (קטע אחרון), קמ"ב סק"ג, קמ"ט סק"ג, קנ"א.

קידושין ב': ר"ב, ר"י, רי"ג, רט"ו, רכ"ו, רכ"ז, רכ"ח, רל"ח, רס"ז, מילואים (נמצא אחרי אות ת"כ), חלק ההערות דף י"ז הערה י"ב, דף כ"ח הערה י"א.

ב"ק ב': צ"ח בההערה, קמ"ו סק"א (קטע אחרון).

בענין המהות של הקנין איסור: האם הוא בגדר בעלות על גופו של העבד או האם הוא בגדר זכות בעלמא.

גיטין: פרק השולח -== עבדים מ"ט סק"ג.

דברי המהרי"ט שאין בעבד עברי מושג של קנין איסור.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ב.

שלפי הצד שגופו קנוי קאי רק על הקנין איסור אבל המלאכה היא רק בגדר חוב ממון, א"כ יתכן שבגרעון כסף אין הכסף מפקיע את הקנין איסור אלא התורה היא שמפקיעה אותו אחרי שהי' כאן פירעון חוב.

קידושין א': מ"ז בההערה.

עוד בענין עבד עברי גופו קנוי.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ט הערה ל"א.

דברי הגר"ח בביאור עבד עברי גופו קנוי.

מכות: נ"ה (קטע "ועכ"פ").

בענין אם מוכר עצמו גופו קנוי.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ז (קטע "והנה זה לשון" וקטע "מיהו עיין בריטב"א").

קידושין ב': ר"ב, רט"ז סק"א סק"ב, מילואים (נמצא אחרי אות ת"כ).

בענין עבד עברי גופו קנוי לענין שהרב חייב לזון את אשתו ובניו.

קידושין ב': ר"ב.

הגמ' בב"ק דף קי"ג שאם עבד עברי הנמכר לגוי יוצא בעל כרחו של הגוי הרי זה גול ולא הפקעת הלואתו כי עבד עברי גופו קנוי.

גיטין: פרק השולח - עבדים י"ח סק"ב, כ"א סק"ז, ל' סק"ב (קטע "מיהו לק"מ"), ל"ח.

קידושין א': קנ"א סק"א.

קידושין ב': ר"ב, רט"ז סק"ד.

בענין הא שלענין תרומה ופסח לא אמרינן שעבד עברי גופו קנוי.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ו (קטע "ושוב ראיתי").

קידושין ב': רי"ג (קטע "שוב ראיתי").

בענין אם גם אמה העברי' גופה קנוי.

קידושין ב': רט"ז* סק"א, רל"ח.

בענין למה לא מועיל אם יאמר להעבד זיל ושוב יקנה העבד את עצמו בדרכי קנין.

קידושין ב': רי"ז.

ט. ההיתר לישא שפחה כנענית

בענין אם ההיתר לישא שפחה כנענית הוא משום שיצא קצת מקדושת ישראל, או האם הוא משום החיוב לעבוד להרב (ע"י שהולדות יהיו עבדים של הרב).

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ו (קטע "וי"ל"), ס"ב (קטע "והנה גם").

קידושין ב': רי"ג (קטע "וי"ל").

בענין אם עבד עברי מותר אפילו בשפחה כנענית שאינה של רבו.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ו (קטע "ועכ"פ" וקטע "מיהו אי"), ל"ח ובהערה, ס"ב בהערה.

קידושין ב': רי"ג (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם), רט"ז סק"ד סק"ה ובהערות דף י"ד הערה מ"ח.

דעת המהרש"ל שאינו מותר אלא בשפחה שמסר לו רבו, וכן רק אם היא ראוי לילד בשעת המסירה, ואז הרי הוא מותר בה אפילו אם אח"כ נעשית אינה ראוי לילד.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ד הערה מ"ח.

בענין אם נמכר לעכו"ם מותר בשפחה כנענית.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ח (קטע ראשון).

קידושין ב': ר"ב, רט"ז סק"ד סק"ה.

שגם לפי הריטב"א שסובר שנמכר לעכו"ם אסור בשפחה כנענית אבל אם יתגייר הגוי ויקנה ש"כ שוב יהי' העבד מותר בה מכח אותה מכירה שנמכר לו בהיותו עדיין נכרי.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ח (קטע ראשון).

קידושין ב': רט"ז סק"ד.

שיטת הריטב"א שאפילו אם מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, אבל היינו

רק בעל כרחו של העבד, אבל העבד מותר בשפחה כנענית, והחולקים על הריטב"א.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ו (קטע ראשון), ל"ז (קטע "מיהו עיין בריטב"א"), ל"ח (קטע ראשון).

קידושין ב': ר"ב, (רי"ג קטע "וי"ל"), רט"ו (קטע "מיהו עיין בריטב"א"), רט"ז סק"ב סק"ד (קטע ראשון), מילואים (נמצא אחרי אות ת"כ).

שאפילו לפי הריטב"א מוכר עצמו מותר רק בש"כ של רבו, אפילו אם מכרהו בית דין מותר אפילו בש"כ שאינה של רבו.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ח (קטע ראשון).

קידושין ב': רט"ז סק"ד ובהערה שם.

שלפי הצד שע"ע כהן מותר בשפחה כנענית ה"ה לישראל בשפחה כנענית מהו עממים.

קידושין ב': חלק ההערות דף כ"א הערה כ"ד.

בענין היכא שאין לו אשה ובנים, אשר בכה"ג אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, האם הכוונה היא רק שאינו מוסר לו בעל כרחו אבל מדעתו שפיר דמי.

קידושין ב': רע"ב (קטע אחרון).

בענין היכא שלא היו לו אשה ובנים בתחילת העבדות, אלא אח"כ, האם רבו מוסר לו שפחה כנענית.

קידושין ב': רע"ב (קטע אחרון).

י. חלה

בענין היכא שחלה כל שש, דחייב להשלים, האם מספיק אם הוא משלים רק ג' כיון שאם חלה רק ג' אינו חייב להשלים.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ז הערה ו'.

בענין אם היכא שחלה כל שש אבל עשה מעשה מחט, דאין צריך להשלים, האם מספיק אם עשה מעשה מחט רק ג' שנים.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ז

הערה ז'.

בענין היכא שנמכר ד' שנים לפני היובל וחלה ב' שנים מתוך הד', האם הוא חייב להשלים, או האם אינו חייב להשלים כמו שאינו חייב להשלים היכא שחלה שלש מתוך השש.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ז
הערה י"ג.

בענין היכא שחלה בזמן ההשלמה (לאחר שברכה), האם הוא צריך להשלים את זמן חליו.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ז
הערה א'.

הסברא שכשעבד עברי בורח מן האדון הרי הוא קונה קניני גזילה בעצמו וחייב באחריות אם יחלה אפילו מקצת מהזמן.

קידושין ב': רכ"ז.

יא. יעוד - כללי

שיעוד הוא חיוב ומצוה וכופין את האדון לעשות כן.

קידושין ב': רמ"ז, רס"ד (קטע ראשון וקטע "ועי' בהמקנה").

הדרך שיעוד הוא סוג חדש של אישות שנתחדש בפרשת אמה העברי' ואינו האישות של פרשת כי יקח איש אשה.

קידושין א': ז' סק"ב.

קידושין ב': רמ"א סק"א.

סנהדרין: קפ"ז.

חומש: פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א.

בענין אם "כמשפט הבנות יעשה לה" הוא חלק ממצות יעוד.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ט
הערה ל"ז.

בענין אם הציווי של "כמשפט הבנות יעשה לה" קאי רק עד שש ויובל שהיתה יוצאת אז בלי יעוד, אבל לא קאי על לאחר שעברו שש ויובל לאחר יעוד (אע"פ שבודאי גם אחרי זה אין בו כח לנהוג בה מנהג שפחות), או האם זה קאי גם על אז. קידושין ב': חלק ההערות דף י"ט
הערה ל"ז.

בענין אם אשה יכולה לקנות אמה העברי', או האם יש חסרון של אינה ראוי' ליעוד.

קידושין ב': חלק ההערות דף כ'
הערה ד'.

בענין הדין שאם האב אומר על מנת שלא ליעוד הרי זה בגדר מתנה על מה שכתוב בתורה.

קידושין ב': רמ"ה (קטע "וגם בלא זה"), רנ"ד (קטע "מיהו יש להקשות").

המחלוקת בין תוס' לרש"י והרמב"ם אם ביעוד צריכים הסכמת האמה, או האם יעוד הוא אפילו בעל כרחה רק שהוא צריך להודיעה.

קידושין ב': רמ"ב סק"ג, רמ"ז (שאינן צריכים הסכמת האב), רמ"ח, רנ"ט (דברי הפ"י שמחלק בין אם סוברים שמעות הראשונות לקידושין ניתנו או לא), רס"ד (קטע "ועי' בהמקנה"), חלק ההערות דף י"ט הערה י"ח.

דברי המנ"ח שאפילו לפי תוס' שהאדון יכול ליעוד אותה בעל כרחה אבל מצוה איכא רק אם היא מסכימה.

קידושין ב': רס"ד בההערה.

יב. יעוד - אירוסין עושה או נישואין עושה

הסברא שאפילו אם יעוד אירוסין עושה הרי היא מותרת בכיאה מיד לאחר היעוד ודלא ככל ארוסה.

קידושין ב': רמ"א סק"ב.

סנהדרין: קפ"ז (קטע "יעוד י"ל בישוב").

חומש: פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"ב.

חידושי דינים ביעוד שאין בסתם קידושין.

קידושין ב': רמ"א, רמ"ז, רמ"ח.

שלפי הצד שיעוד אירוסין עושה, אם יעדה ושוב גירשה לפני שעשה נישואין, הרי קיים מצות יעוד, אלא שנראה שצריכים לכה"פ שהי' ראוי לעשות בה נישואין.

קידושין ב': רס"ד סק"ב.

בענין מה הוא הצד לומר שיעוד נישואין עושה.

קידושין ב': רמ"א.

חומש: פר' משפטים, אשר לא יעדה (כ"א, ח') סק"א (קטע "ועי' עוד בקידושין").

שהצד לומר נישואין עושה הוא רק אם אמר הרי את מיועדת אבל לא אם אמר לה הרי את מקודשת או מאורסת.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ח הערה מ"ה.

יג. יעוד – לבנו

הקושיא שאם אין יעוד אלא בבנו גדול למה צריכים פסוק שייעד לבנו, ואין לומר כדי לרבות שלא מדעת הבן, כי בלא דעת הבן בודאי לא מהני.

קידושין ב': רמ"ז, רמ"ח.

בענין אם כשמייעד לבנו הרי זה נחשב שהבן הוא המקדש, והמעשה הוא המעשה של הבן, רק שהוא יכול לעשות את האב שליח (ואם הוא עצמו מקדש הרי הוא צריך את רשות האב), או האם זה נחשב המעשה של האב, רק שצריכים דעת הבן כי אינו יכול לקדש לו אשה בעל כרחו.

קידושין ב': רמ"ט.

דברי השאגת ארי' שלפי הצד שמייעד אדם לבנו קטן אין זה מדין זכ', ואם הגדיל אינו יכול למחות.

קידושין ב': רמ"ו (קטע "מיהו תוס'"), רמ"ח (קטע "וגם").

הסברא שאפילו אם מייעד אדם לבנו קטן אבל הרי זה רק אם הוא בן ט' ויום אחד שהוא ראוי לביאה.

קידושין ב': רמ"ה (קטע "והנה אולי").

בענין אם לפי הצד שאינו מייעד לבנו קטן, האם הוא יכול לייעד לו אם הוא גדול בשעת היעוד אע"פ שהי' קטן בשעת המכירה.

קידושין ב': רמ"ו (קטע "והנה לפי הנ"ל").

דברי הירושלמי שבן הבן אינו מייעד.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין א' סק"ו,

ג' סק"ה.

יד. יעוד – מעות הראשונות לקידושין ניתנו או לא

בענין אם מסתכלים שכל הכסף ששילם האדון בשביל העבד הוא עבור כל רגע ורגע של העבדות, או האם מסתכלים שכל פרוטה ופרוטה מהכסף בא רק בשביל חלק מן העבדות.

קידושין ב': קצ"ה, קצ"ו, רס"ב סק"ג (קטע "והנה לעיל" וקטע אחרון).

בענין מעות הראשונות לקידושין ניתנו או לא.

קידושין א': ז' סק"ב (קטע ראשון וקטע "וע"ע באות מ"ח"), מ"ח (קטע אחרון), קע"ח בהערה.

דברי המנ"ח שאפילו אם מעות הראשונות לקידושין ניתנו, לפעמים הרי הוא צריך לקדשה בהמלאכה שנשארה כי לא היו מעות ראשונות, כגון היכא שניתנה לו במתנה, או היכא שנקנית בשטר ואת המעות זקף במלוה.

קידושין ב': רמ"ב סק"ד, רמ"ו (קטע "על כל פנים"), ר"ג, רנ"א.

בענין אם סוברים שמעות הראשונות לקידושין ניתנו, צריכים שהמכירה תהי' בפני עדים, או האם סגי בזה שהאמירה אח"כ של הרי את מיועדת לי תהי' בפני עדים.

קידושין ב': רס"א.

הדרך שאם מעות הראשונות לקידושין ניתנו, האישות חלה למפרע משעת המכירה.

קידושין ב': רמ"ד, רמ"ו (קטע "והנה לפי הנ"ל"), רמ"ז, רס"ב.

דברי הירושלמי שאם מעות הראשונות לקידושין ניתנו איגלאי מילתא שהיתה כארוסה משעת המכירה (וכהדרך שחל למפרע), והדין נותן שהאדון יחזיר את מעשי ידי' להאב, רק דהוי כאילו התנו שהמעשה ידים ישארו של האדון, ודברי הגר"ח על זה.

קידושין ב': רס"ב סק"ד.

ביאור מהו ההכרח לומר שלפי רבי יוסי

טו. שחרורו - כללי

בענין אם יסוד הדין של יציאות שש ויובל וסימנין וגרעון כסף ומיתת האדון הוא שהעבד או האמה נמכרו רק עד הפרקים ההם, או האם זה נקרא שהמכירה היתה לעולם רק שהפרקים הנ"ל הרי הם בגדר הפקעות הבאות לאחר מכאן.

נדריים: פרק ארבעה נדרים - הסוגיא של בר פדא א' סק"ה.

גיטין: פרק השולח - עבדים ט"ו.

קידושין א': ט"ו בההערה הראשונה, כ"ד (קטע "ונראה"), כ"ז, מ"ז.

קידושין ב': קצ"א*.

חומש: פרי משפטים, כי תקנה עבד עברי (כ"א, ב'), שם, והפדה (כ"א, ח').

טז. שחרורו - ע"י שש

בענין יציאת שש באמה העברי' שהיא אילונית, ע"י בערך אילונית.

הטעמים שכתבו הרמב"ן והחינוך למה התורה ציוותה שישתחרר אחרי שש.

קידושין א': ט"ו בההערה הראשונה (קטע "והנה הרמב"ן").

חומש: פרי משפטים, כי תקנה עבד עברי (כ"א, ב').

בענין אם השש שנים הן מעת לעת, או האם הן עד תחילת היום, דהיינו שאם נמכר בא' ניסן בחצי היום האם השש שנים נגמרות בא' בניסן בחצי היום או האם בסוף כ"ט אדר.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ט הערה ל"ו.

בענין אם הכוונה ביציאת שש היא שש שנים לאחר זמן המכירה, רק שאם ברח או חלה הרי הוא חייב להשלים אע"פ שכבר יצא, או האם היציאה היא רק לאחר שש שנים של עבודה.

קידושין ב': רכ"ה (קטע "ומעתה").

בענין אם לפי הלמ"ד שסובר שיכול למכור את עצמו ליתר על שש הרי הוא יכול

ב"ר יהודה (סובר צריכים שבשעת היעוד ישאר שוה פרוטה של מלאכה) יעוד אינו כאומר מעכשיו (אפילו אם הוא סובר שמעות הראשונות לקידושין ניתנו אשר לפ"ז יש אפשרות לומר שחל למפרע), אלא הרי זה כאומר לאחר ל'.

קידושין ב': רס"ב סק"א סק"ב סק"ג.

ביאור ההכרח שלפי רבנן שסוברים שאין צריכים שיסאר שוה פרוטה של מלאכה יעוד הוא כאומר מעכשיו ולא כאומר לאחר ל'.

קידושין ב': רס"ב סק"א סק"ב סק"ג.

היסוד שתמיד ביעוד צריכים שתבוא אישות תחת חלק מן העבדות, וזהו הטעם למה לפי ר"י ב"ר יהודה צריכים שתשאר שו"פ של עבדות, ולפי רבנן הרי זה נקרא שהיעוד בא תחת עבדות כי היעוד מועיל למפרע.

קידושין ב': רס"ב סק"א סק"ב.

בענין אם סוברים שיעוד אינו כאומר מעכשיו, האם זה נחשב שהמעות הראשונות, בא לשני קנינים, שהרי עד היעוד שימש ככסף קנין של אמה העברי', ומשעת היעוד ואילך הרי הוא משמש ככסף קידושין.

קידושין ב': רס"ב סק"ג.

י"ל שבסוף שש צריכים שתשאר שהות כנגד שו"פ מכסף מקנתה (כלומר שמחלקים את השש שנים ליחידות שכל יחידה היא בגדר שו"פ מכסף מקנתה, לפעמים במשך זמן של יחידה כזו אפשר לעשות מלאכה שהיא שוה יותר מפרוטה), ולא מספיק בזה שנשאר זמן לעשות שו"פ של מלאכה, וגם אם סוברים מע"ר לאו לקידושין ניתנו י"ל כן, כי י"ל שמורדים את השוויות של המלאכה כפי כמה כסף תצטרך להחזיר לו מכסף מקנתה אם לא תעשה את המלאכה, דאם לא תצטרך להחזיר לו שו"פ אין זה נקרא שנתן לה פרוטה.

קידושין ב': רס"ב סק"ג (קטע "מיהו י"ל"), חלק ההערות דף י"ט הערות ט"ז ולי'.

השטר הרי זה שוה להיכא ששילם העבד את החוב.

קידושין ב': רט"ו (קטע "ועכ"פ"), רכ"א סק"ב.

בענין אם שטר שחרור מועיל בעל כרחו של העבד.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע "ושוב").

קידושין ב': רי"א, רט"ז סק"א, רי"ז (קטע "ושוב"), רכ"א (קטע אחרון), חלק ההערות דף ט"ז הערה ט"ו.

בענין אם ביציאת שטר צריכים שהעבד יזכה בהשטר או האם צריכים מעשה נתינה.

קידושין ב': רכ"א סק"ב.

בענין אם עבד עברי קונה את עצמו ע"י שטר התחייבות שהוא כותב להאדון.

קידושין ב': ר"י.

יט. שחרור - ע"י סימנים

בענין אמה העברית שהיא אילונית, עיין בערך אילונית.

הסברא שמה שאין האב מוכר את בתו נערה אין זה בגלל חלישות בכח האב אלא הטעם הוא משום שאחרי המכירה הרי תצא מיד בסימנין מהאדון ומכיון שלא תוכל המכירה להתקיים אין המכירה חלה מתחילה.

קידושין ב': רכ"ג.

הסברא שמה שסימנים מוציאים מרשות האדון אין זה משום העדר קטנות, וכן אין זה משום המדריגה של גדלות שנקראת נערה, אלא מה שמוציא הם עצם הסימנים.

קידושין א': חלק ההערות דף ד' הערה י"ד סק"ג.

בענין אם האב יכול למכור את בתו שוטה אפילו אם היא כבר הביאה סימנים.

כתובות ב': של"ו סק"א (קטע "ועכ"פ").

כ. שחרורו - ע"י גרעון כסף

"והפדה מלמד שמגרעת מפדיונה ויוצאת": בענין למה צריכים דרשה לדבר זה, הלא פשיטא שהוא צריך לנכות את מה שכבר עבדה.

למכור את עצמו גם לפחות משש.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ד הערה מ"ה.

יז. שחרורו - ע"י הפקר ומוחזקות בעצמו

בענין אם אפשר לשחרר עבד עברי ע"י שיפקירנו.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ה, ל"ט.

קידושין ב': רי"ב, רי"ז.

בענין איך הוא קונה את עצמו מהפקר.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט (קטע "והנתיבות" ולהלן שם).

קידושין ב': רי"ז.

בענין היכא שהפקיר עבד עברי ולא רצה העבד לזכות בעצמו, האם אדם אחר יכול לזכות בו.

קידושין ב': רי"ב (קטע "ובתחילה").

בענין למה לא מהני בעבד עברי מה שהאדון מרשהו לקנות את עצמו ממנו.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ט.

קידושין ב': רי"ז.

דברי הראשונים וסברות בענין אם מה שהעבד מוחזק בעצמו הרי זה נחשב עשיית קנין.

קידושין ב': רט"ו (קטע "מיהו י"ל"), רי"ז (קטע "והנתיבות" ולהלן שם).

יח. שחרורו - ע"י שטר

בענין דברי רש"י שילפינן שטר שחרור של עבד עברי משום שלא גרע מעבד כנעני.

גיטין: פרק השולח - עבדים ל"ב.

קידושין ב': רי"ח (קטע "וכתב" ולהלן שם).

דברי האמרי משה בענין אם שטר שחרור של עבד עברי מהני מדין קנין שטר או האם זה חלות מחודשת של שחרור.

קידושין ב': רי"ח (קטע "אלא" ולהלן שם).

דברי המהרי"ט שיציאת שטר בעבד עברי הרי היא ביסוד דינה סוג מסוים של גרעון כסף כי כשהאדון מוחל את החוב ע"י

כג. הענקה

דברי הש"ך שהענקה היא מדין צדקה.
קידושין ב': ר"ד סק"ג ובההערה
שם, ר"ה.

דברי התומים שהענקה הרי היא בגדר מצוה
דרמיא אקרקפתא דגברא, אבל אין נכסי
האדון משועבדים לזה.

קידושין ב': ר"ד סק"ד, ר"ה.
דברי הגידולי תרומה שב"ד כופין את
האדון להעניק אבל אין מוציאים ממנו כמו
שעושים בחוב.

קידושין ב': ר"ה.
דברי המל"מ שלפי הראשונים שבצדקה
יורדים לנכסיו הה"נ להענקה.

קידושין ב': ר"ה.
הצד שיורדים לנכסיו האדון כי להענקה יש
דין של חוב וכדכתיב שכר שכיר.

קידושין ב': ר"ה.
גדר נתברך הבית בגללו.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ז
הערה ל"ו והערה ל"ז והערה מ'.

בענין אם היכא שהאדון לא הוסיף לו (על
השיעור שאמרה התורה) לפי הברכה, האם
הוא עובר בזה על הלאו והעשה שנאמרו
בענין הענקה.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ז
הערה ל"ח.

הסברא שמוכר עצמו אין מעניקין לו כי אין
רבו מוסר לו שפחה כנענית וא"כ אין כאן
משנה שכר שכיר.

קידושין ב': ר"ד סק"ג בההערה.
שלאמה העברי מעניקין אע"פ שלא שייך
בה משנה שכר שכיר.

קידושין ב': ר"ד סק"ג בההערה.
בענין אם היוצא בשטר שחרור יש לו
הענקה.

קידושין ב': רכ"א סק"ב.
המשמעות מדברי רש"י שאין מעניקין
לעבד עברי היוצא במיתת האדון כשאין בן
אלא מעניקין רק לנרצע שיוצא במיתת
האדון שהוא אינו עובד אפילו את הבן,
וסיבת דבר זה, ושמהרמב"ם משמע דלא

קידושין א': ט"ו בההערה
הראשונה (קטע "והנה להלן"
ולהלן שם).

קידושין ב': קצ"ה, קצ"ו, קצ"ז.
חומש: פרי' משפטים, והפדה (כ"א,
ח').

שיטת ר"ת הובא בתוס' רי"ד שהיציאה של
גרעון כסף היא רק כשהאדון קנה אותו ע"י
קנין כסף אבל לא היכא שקנה אותו ע"י
שטר ולא ע"י כסף.
קידושין ב': קצ"ח.

בענין מנ"ל שמוכר עצמו לישראל יוצא
בגרעון כסף ולא רק מוכר עצמו לגוי.
קידושין ב': ר"ט.

דברי האמרי משה שאע"פ שעבד עברי אינו
לזה וגואל אבל מדעת האדון הרי הוא
שפיר לזה וגואל.

קידושין ב': רי"ח (קטע "וכתב
האמרי משה").

גדר נגאל לחצאין.
קידושין ב': רס"ו - רס"ח.

כא. שחרורו - ע"י חליפין

בענין אם עבד עברי נקנה וקונה את עצמו
בחליפין.

קידושין א': קכ"ז, קל"א (קטע
ראשון).
קידושין ב': ר'.

כב. בורח

הסברא שכשעבד בורח מן האדון הרי הוא
קונה קניני גזילה בעצמו והרי הוא חייב
באחריות אם יחלה אפילו מקצת מהזמן.

קידושין ב': רכ"ז.
בענין מה שעבד עברי שברח ופגע בו יוכל
צריך להשלים את מה שהי' עליו לעבוד עד
היובל: האם התשלומין הם מדין עבדות או
מדין פריעת חוב בעלמא.

קידושין ב': רכ"ה, רכ"ו.
ביאור השיטה שעבד עברי שברח ופגע בו
יוכל אינו צריך להשלים אפילו מדין פריעת
חוב.

קידושין ב': רכ"ו.

הרי זה מדין ירושה רגילה, או האם זה דין חדש שלא מטעם ירושה.

קידושין ב': ר"ל, רל"ב.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ב', ג' סק"א, ה' סק"א.

הדין שעבד עברי עובד רק את הבן ולא את שאר היורשים כגון את.

קידושין ב': קצ"ב, ר"ל (קטע "ועיין שם").

בענין אם עבד עברי עובד את בן הבן.

קידושין ב': קצ"ב, רל"ג (קטע "ובאמת").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ג'.

המחלוקת ראשונים בענין אם עבד עברי עובד את הבת.

קידושין ב': רל"א.

בענין אם בכור נוטל פי שנים בהעבדים עבריים של אביו.

קידושין ב': ר"ל (קטע "ועיין שם").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ב' סק"א, קל"ח סק"ז.

שע"ע של גר צדק אינו עובד אפילו את הבן.

קידושין ב': ר"ל (קטע "ועיין שם").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין ב' סק"א.

כה. נרצע

היסוד שרציעה היא כמו מכירה אחרת.

קידושין ב': רע"ב.

הדרך שאחרי הרציעה יש כאן סוג אחר של עבדות ולא אותו סוג עבדות כמו העבדות עד יציאת שש, אבל מוכר עצמו ומכרוהו ב"ד הרי הם סוג אחד של עבדות.

קידושין ב': חלק ההערות דף ט"ו הערה י"ג.

שרציעה היא בגדר מצוה.

קידושין ב': רע"ד (קטע "והנה נראה").

דברי המקנה שרציעה היא מצוה על האדון אבל לא על העבד.

קידושין ב': חלק ההערות דף כ"א הערה כ"ג.

כהמשמעות הנ"ל מרש"י.

קידושין א': ט"ו בהערה הראשונה (קטע "ועיין ברש"י").

קידושין ב': רכ"א*.

בענין אם קטנה שאין לה אב יכולה לקנות את ההענקה.

קידושין ב': חלק ההערות דף ט"ז הערה ל"ז.

הסברא שהענקת אמה העברי' קטנה היא של אבי' או משום דהוי כמעשה ידי' או משום דהוי כמציאתה.

קידושין ב': חלק ההערות דף ט"ז הערות ל"ח ומ'.

בענין שיטת רבי מאיר שאומר שהאדון צריך לתת ה' סלעים מכל מין ומין (גורן יקב ויצהר) שהן ט"ו, והרי הוא יכול למעט ממין אחד ולהרבות ממין שני: האם לכתחילה צריכים מיהא בדוקא ה' מכל מין ומין. וכן האם צריכים לעיכובא לכה"פ שיהיה קצת מכל מין ומין.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ז הערות ט"ו כ"ב וכ"ג.

"יצאו כספים", "יצאו פרדות": בענין היכא שיש להאדון רק מינים אלו, האם הוא פטור, או האם הוא צריך להחליפם לדברים שיש בהם ברכה.

קידושין ב': חלק ההערות דף י"ז הערה כ"ד.

בענין "לו ולא לבעל חובו".

קידושין ב': ר"ד.

הדרך שהטעם של "לו ולא לבעל חובו" אינו משום שחסר בהחוב של האדון, דהיינו שהתורה לא רצתה לחייבו חיוב כזה למסור לבעל חובו של העבד, אלא הרי זה משום זכותו של העבד בהענקה.

קידושין ב': חלק ההערות דף ט"ו הערה ה'.

שיטת הרמב"ם שהבעל חוב של העבד אינו יכול לגבות את ההענקה אפילו מן העבד עצמו.

קידושין ב': ר"ד.

כד. ירושה

בענין אם מה שעבד עברי עובד את הבן

בענין אם עבד שיוצא ביובל נרצע כמו עבד שיוצא בשש.
 קידושין ב': חלק ההערות דף ט"ו הערה י"ד.
 הסברא שהטעם למה נרצע אינו יוצא בשש הרי זה משום קנס על הרציעה.
 קידושין ב': חלק ההערות דף ט"ו הערה י"ג.
 בענין "אין עבד עברי כהן נרצע משום שנעשה בעל מום".
 קידושין ב': רע"ב, רע"ג, רע"ד.

עבודה

ע' עוד בעניני עבודה בערך פסולי עבודה, ובערך קדשים - קרבנות, ובערכים קבלה, הולכה, זריקה, הקטרה, ועבודה לשמה.
 בענין בכור לעבודה, ע' בערך בכור אדם.
 בענין כהונת ועבודת שם בן נח, ע' בערך שם בן נח.
 בענין מתעסק בעבודה, ע' בערך מתעסק.
 א. כללי
 ב. שחיטה
 ג. סכין מקדש לדם
 ד. חציצה ועצמו של כהן
 ה. "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני"
 ו. אם עלו לא ירדו וקלטי' מזבח
 ז. אש המזבח
 ח. שצריכים להיות בתוך העזרה

א. כללי

בענין איזו ברכה מברכים על עבודה, ובענין אם מברכים בנפרד על כל עבודה ועבודה.
 חומש: פר' בא, ושחטו אותו כל עדת ישראל בין הערבים (י"ב, ו') [ב].
 בענין אם העובדא שלא נצטוה אדם מסוים על העבודה הרי זה מכריח שהוא פסול באמת לעבודה.
 קידושין ב': תי"ב.

בענין הדין בית דין ברציעת עבדים: האם רציעה חשיבא מעשה ב"ד, או האם חשיבא רק שנעשית "על פי" ב"ד, או האם נאמר בזה רק דין מקום לחוד, או האם סוף הדין הוא רק שיהי' נמלך בב"ד.
 יבמות ב': תרפ"ה (קטע אחרון).
 קידושין ד': ר"ל (קטע אחרון).
 סנהדרין: ז'.
 עוד בענין מה שרציעה צריכה ב"ד.
 מכות: נ"ה (קטע "ומהמכילתא").
 בענין אם רק רציעת מכרוהו ב"ד צריכה ב"ד.

סנהדרין: ז'.

בענין אין רוצעין שני עבדים כאחת.
 סנהדרין: ז' (תחילתו וקטע "ברם אכתי" ולהלן שם).
 בענין עד שיאמר וישנה (אהבתי את אשתי וגו').
 קידושין ב': רפ"ב.
 בענין הא דמשמע שצריכים שלרכו יהיו בנים ולא מספיק באשה.
 קידושין ב': חלק ההערות דף כ"ב הערה י"ד.
 בענין אם הוא צריך לאהוב את אשתו ובניו של רבו.
 קידושין ב': חלק ההערות דף כ"ב הערה ט"ז.
 בענין אם סגי אם יש להעבד בן אחד אע"פ שכתוב "בני" לשון רבים, ובגמ' איתא "אשה ובנים".
 קידושין ב': חלק ההערות דף כ"ב הערה י"ז.
 פסקו של הרמב"ם שאם גם העבד וגם הרב חולים אין רוצעים.
 קידושין ב': רפ"ג (קטע "ומצאתי").
 בענין אם עושים את הרציעה לפני שכלה שש, או האם עושים אותה לאחר שש.
 קידושין ב': רפ"ג.
 בענין אם לפי הצד שעושים את הרציעה לאחר שש הרי הוא מותר בשפחה כנענית לאחר שכלו שש ועוד לא רצעו.
 קידושין ב': רפ"ג.

בענין אם היכא שעשה את העבודה בפסול, אפשר לחזור ולעשות את העבודה באותו דם עצמו.

זבחים א': תרפ"ב.

זבחים ב': ו' בההערה.

שיטת הרמב"ם שהיכא שיש ספק, הדין הוא שלכתחילה לא יעבוד ואם עבד כשר.

זבחים ב': תצ"ו סק"א.

בענין אם הדין של עבודה בימין הוא משום שיש בזה הידור.

זבחים ב': תקנ"א.

שהיכא שהקריבו קרבן בלילה הרי זה נחשב פסול בגופו וישרף.

זבחים א': תקי"ב.

הדרך ש'לילה' אינה בגדר פסול חיובי בהעבודה, אלא סוף הדין הוא רק שבלילה אין זה נחשב בגדר עבודה.

מנחות: בענין קמיצה בלילה (על דף ק') סק"א (קטע "מיהו צ"ע").

בענין מה שכהן יכול להקריב את קרבנו בכל עת שירצה וזוכה בהבשר והעור, וכן שהוא יכול לעשות שליח.

ב"ק ב': קי"ט, ק"כ.

בענין אם כהן בעל מום, יכול לתת את הקרבת קרבנם לכל כהן שהוא רוצה או האם רק לכהן שבאותו משמר או בית אב.

ב"ק ב': תי"ט סק"א סק"ב.

בענין אם ישראל יכול לתת את הקרבן שלו לכל כהן שהוא רוצה (ואם הוא יכול לתתו גם לכהן שהוא ממשמר או מבית אב אחר), או האם כל הקודם (מהבית אב) זוכה, (אבל פייס לא היו עושים על זה).

ב"ק ב': תי"ט סק"ב.

ב. שחיטה

ע"י עוד בערך קדשים - קרבנות - שחיטה בבבלים.

בענין אם נאמר דין מיוחד של שחיטת קדשים, או האם השחיטה היא רק השחיטה הרגילה של שחיטת חולין.

זבחים ד': כ"א סק"ג סק"ד סק"י.

הדרך שקרומית של קנה וכפיפה מצרית טובות לשחיטה אע"פ שאינן כלים נאים,

והדרך שכפיפה מצרית גרועה טפי ואינה טובה לשחיטה.

זבחים ד': י"ז.

שטמא, וכן כל הפסולים, אינם פסולים בשחיטת קדשים כיון דלאו עבודה היא.

זבחים ב': קכ"א.

חומש: פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א]

(קטע "וע"ע בזבחים").

דברי רש"י ששחיטה לאו עבודה היא כי כן מוכח ממה שהיא כשירה בזר.

זבחים א' תרל"ג.

דברי תוס' בשם הר"י מאורליניש שהטעם הוא משום שישנה בחולין.

זבחים א': תרמ"ב - תרמ"ד.

זבחים ג': ז'.

חומש: פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א].

בענין אם לפי הר"י מאורליניש שחיטה היתה נחשבת עבודה כשהיו ישראל בהמדבר, דהא לדידי' הטעם למה שחיטה לאו עבודה הרי זה כי ישנה בחולין, והרי בהמדבר היתה שחיטה נוהגת רק בקדשים שהרי בשר נחירה ה"י מותר אז באכילה.

זבחים א': תרמ"ג.

זבחים ב': קכ"א (קטע "ועוד כתב" וקטע אחרון).

חומש: פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א].

מיהו אפילו אם בהמדבר היתה שחיטה שפיר בגדר עבודה, אבל בכל זאת אשה וזר היו כשרים בשחיטה גם בהמדבר, בגלל הדרשה של והקריבו בני אהרן, מקבלה ואילך מצות כהונה, אבל טמא ה"י פסול כיון שהיתה נחשבת עבודה.

זבחים א': תרמ"ג.

זבחים ב': קכ"א (קטע "ועוד כתב").

חומש: פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א]

(קטע "ובספר").

בענין אם מותר גם לכתחילה לזר לשחוט
או האם לכתחילה צריכים כהן.

זבחים ג': ו'.

סימנים בענינים שונים: "יומא" ו'.

חומש: פר' תולדות, ויאמר יעקב
מכרה כיום בכרתך לי (כ"ה, ל"א)
(קטע "ויש להביא דוגמא").

בענין אם מותר לזר לשחוט קרבן ציבור
בשבת כמו שמותר לכהן, כי אע"פ
ששחיטה כשירה בזר אבל רק הכהנים
מצווים בדבר.

בימות ב': תקס"ג.

זבחים ג': ו' (קטע "והנה נראה"
ולהלן שם).

סימנים בענינים שונים: "יומא" ו'.

חומש: פר' בראשית, ויאמר יעקב
מכרה כיון בכרתך לי (כ"ה, ל"א)
(קטע "ויש להביא דוגמא").

שהקרבן פסח שלו בודאי יכול לשחוט
(בשבת)

סימנים בענינים שונים: "יומא" ו'
(קטע "ועי' עוד בימות").

דברי המאירי ששחיטת קרבן תמיד
(ולכאורה גם כל קרבן ציבור) צריכה כהן
לכתחילה.

סימנים בענינים שונים: "יומא" ו'
(קטע "ובספר").

עוד בענין שחיטה לאו עבודה וכשירה בזר.
זבחים א': ל"ו, ק"ה, תר"מ.

זבחים ב': תצ"ה, תרכ"ד.

חומש: פר' ויקרא, ושחט את בן
הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן
הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [א].

בענין אם שחיטת קדשים צריכה כלי שרת.

זבחים א': פ"א* (קטע ראשון).

זבחים ג': א** סק"ד, ז'.

זבחים ד': ו' - כ"ב (והאפשרות
שאינן צריכים אפילו שיהי' בגדר
כלי).

מנחות: "בענין קידוש קומץ" (על
דף כ"ו).

מאיפוא יודעים שצריכים כלי שרת.

זבחים ד': כ"א סק"ט.

דעת הרמב"ם והרמב"ן שצריכים כלי שרת
רק לכתחילה.

זבחים ד': י"ט, כ"א סק"ז סק"י.

דעת הרמב"ם שבדיעבד אין צריכים אפילו
כלי חול.

זבחים ד': כ"א סק"ח סק"ט
סקי"א.

הדרך שצריכים שחיטה בכלי שרת בשביל
ה'סכין מקדש לדם'.

זבחים ד': כ"א סק"ז, כ"ב סק"ה.

שאסור לכתחילה לטמא לשחוט קדשים.

זבחים ג': ד', ה* סק"א - סק"ד.

הסברא שבשחיטה לא איכפת לן אם יש
דבר שחוצץ בין השוחט לבין הרצפה.

זבחים ב': תצ"ה.

שמכיון ששחיטה לאו עבודה היא אין
צריכים בה "דרך שירות".

זבחים ב': תצ"ה, תרכ"ד.

בענין אם צריכים "דרך שחיטה", או האם
אין צריכים כיון שאינה עבודה, דכמו שאין
צריכים "דרך שירות" הוא הדין שאין
צריכים "דרך שחיטה".

זבחים ב': תרכ"ד.

שי' הרמב"ם ששנים ששחטו כשר בקדשים.

זבחים א': מ"ד סק"א (קטע "והנה
שיטת הרמב"ם").

מנחות: ט"ו סק"א (קטע "והנה
שיטת הרמב"ם").

בענין היכא ששנים שחטו יחד, אחד לשמה
ואחד שלא לשמה, או אחד במחשבת פיגול
ואחד בלא מחשבת פיגול, או כהן וזר
שעשו את העבודה ביחד, או אם קיבל
בימין ובשמאל יחד.

זבחים א': מ"ד סק"א ובהערה
השני', סק"ב.

זבחים ב': ו' (קטע "גם יש
ליישב"), תק"ב.

זבחים ג': קפ"ג ובהערה השני'.

מנחות: ט"ו סק"א (קטע "והנה
שיטת הרמב"ם" ולהלן שם).

חומש: פר' ויקרא, ושחט את בן

לי' משום שחסר "סכין מקדש לדם" כי כלי שרת מקדשים רק מדעת. וכן יש להקשות גם על עולה לשם שלמים דלמה כשר הלא אין כאן סכין מקדש לדם לשם עולה.

זבחים א': פ"א*.

בענין אם לפי הצד הנ"ל ש"סכין מקדש לדם" צריך דעת ככל קידוש כלי שרת, האם הכוונה היא לדעת הכהן או לדעת הבעלים.

זבחים א': פ"א*.

שיטת הרמב"ם והרמב"ן ש"סכין מקדש לדם אינו מעכב.

זבחים א': פ"א* (קטע "וקהלות"), רל"ב סק"א בההערה השני', רנ"ו, תקצ"ג.

זבחים ב': קכ"א (קטע "ובספר"), תקס"ג (קטע " גם צריכים").

זבחים ג': ז'.

זבחים ד': י"ט, כ"א סק"ז סק"ח.

מנחות: "בענין קידוש קומץ" (על דף כ"ו).

דברי השט"מ שסכין מקדש לדם גם הוא כלי חול.

זבחים ד': י"ט.

דעת הריטב"א שהסכין מקדש את הדם רק לענין שמעתה הוא יכול להפסל במגע טבול יום או מחוסר כיפורים או בלינה, אבל לא בפסול יוצא.

זבחים ד': כ'.

בענין למה צריכים עוד קידוש על הדם אחרי שהסכין כבר קידש אותו.

זבחים ד': כ"א סק"ט.

היכא שלא נתקדש הדם ע"י הסכין, דכשר לפי הרמב"ם, אם שוב קיבלו פסולים הדין הוא שאם עלה ירד כי נפסל הדם לפני שנתקדש ואין זה נחשב פסולו בקודש.

זבחים ב': קכ"א (קטע "ובספר").

הדרך ש"סכין מושכתן למה שהן" הרי זה משום ש"סכין מקדש לדם".

זבחים א': רנ"ו.

הסברא שבפרה אדומה מכיון שאין קבלת דם בכלי, קידוש סכין שפיר מעכב.

זבחים א': פ"א* (קטע "וע"ע בקהלות").

הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "גם יש לישב").

בענין אם הכוונה בשחיטה וקבלה בצפון היא צפון המזבח או צפון העזרה.

זבחים ב': תר"י, תרכ"ג, תרכ"ז.

דברי רש"י שלא אורח ארעא לשחוט בהיכל.

זבחים א': תרי"א.

ג. סכין מקדש לדם

בענין אם שייך לומר שאין צריכים אפילו לכתחילה שהסכין יקדש את הדם, ויכולים לשחוט בכלי חול גם לכתחילה, רק שבכל זאת אם שחט בסכין כלי שרת, הסכין שפיר מקדש את הדם (ושזהו סוף כוונת הגמ' בסוטה דף י"ד ע"ב שהסכין מקדש את הדם).

זבחים ד': י"ט.

בענין למה הצריכה התורה שרק הבעלים או שלוחם ישחטו: א', שצריכים כן רק בקרבן פסח, כדי שהקרבן פסח יהי' נקבע בשבילו, ב', שצריכים כן בכל הקרבנות בשביל החלות של "סכין מקדש לדם", ג', משום דהוי מקיומי הקרבן שהבעלים עצמם ישחטו, ד', שאין זה מקיומי הקרבן אלא מצוה על הגברא, דהיינו הבעלים, שדוקא הם ישחטו.

קידושין ג': י"א (קטע "מיהו יש להקשות") י"ג סק"ב (קטע "מיהו באמת") סק"ד, ט"ו (קטע "ומדבריו"), (ל' סק"ב).

חומש: פ' אמור, ורגמו אתו כל העדה (כ"ד, י"ד) [א].

בענין אם מה שמתעסק בשחיטת קדשים פסול, וכן מה שצריך לשחוט בכלי שרת, וכן מה שצריכים לפי שמעון התימני שידו של השוחט תהי' לפנים מן הנשחט, הרי זה בשביל מה שהסכין מקדש את הדם, אבל לא בשביל עצם השחיטה שהרי שחיטה לאו עבודה היא.

זבחים ג': ז'.

הקושיא למה לשם חולין כשר, וכן סתמא, וכן חטאת לשם מי שאינו מחויב כפרה, וכן למה צריכים פסוק לפסול מתעסק, תיפוק

עוד בענין סכין מקדש לדם.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ק"ג.

ד. חציצה ועצמו של כהן

דברי הגר"ח שבאמת גם היכא שיש חציצה הרי זה נקרא שהעבודה נעשית ע"י כהן רק שיש דין מיוחד שצריכים עצמו של כהן.

זבחים א': תל"ה.

שכדי להחשב "לקיחה בעצמו של כהן" יש גדרים אחרים מגדרי חציצה.

זבחים ב': רי"ט (קטע "וכתב").

בענין היכא שעמד בצורה שרגלו אחת היא על רגלו השני (היכא שאינו יכול לעמוד על רגלו אחת לחוד), האם הרגל התחתון היא חציצה.

זבחים ב': ה'.

בענין חציצה בין יד השוחט להסכין.

זבחים ד': כ"ב.

ה. "כל מילתא דאמר רחמנא לא

תעביד אי עביד לא מהני"

קושיית רעק"א למה צריכים קרא לפסול היכא שעבדו פסולים הלא מכיון שאסור א"כ כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני.

זבחים ב': ו', ז'.

חומש: פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג].

כן יש להקשות גם על שיטת הרמב"ם שמום שפוסל רק בדם ולא בבהמה אינו מחלל עבודה, וכן על הדין שאם טמא זרק הרי הדם הנשאר נעשה שיריים, וכן על הדין שאם עלה לא ירד, וכן על הדין שפרוע ראש אסור לעבוד אבל אינו מחלל עבודה.

זבחים ב': ו' (קטע "והנה יש עוד" ולהלן שם).

חומש: פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "והנה יש עוד" ולהלן שם).

בענין אם בקדשים אמרינן אי עביד לא מהני (וכמו שנקט רעק"א בקושייתו הנ"ל).

זבחים ב': (ו'), ז'.

זבחים ד': כ"א סק"ב.

חומש: פר' ויקרא, ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו' (א', ה') [ג] (קטע "ועכ"פ רעק"א" ולהלן שם).

ו. אם עלו לא ירדו וקלטי' מזבח

שהיכא שאמרינן על האימורין שאם עלו לא ירדו, ושמקטירין אותם על האש, אין זה רק לגבי עצמן, דהיינו שנעשו לחמם של מזבח, אלא חשיב שנתקיימה עבודת הקטרה בהקרבן, ולכן הרי זה מתיר את הבשר באכילה כמו כל הקטרה. ואם נטמאו האימורין לפני הזריקה ועלו לפני הזריקה הדין הוא שאין הבשר נותר ע"י הזריקה כי אין זה נקרא שנאבדו האימורין, כי הדין הוא להעלותן על האש ועי"ז לעשות הקטרה בהקרבן, אבל אם נטמאו לפני הזריקה ועלו לאחר הזריקה, א"כ מכיון שהבשר ה' מותר קודם שעלו, קשה לומר שחזור ונאסר לאחר שעלו על המזבח.

זבחים ג': קכ"ט.

ספיקת המל"מ על היכא שאמרינן על אברי תמיד שאם עלו לא ירדו האם מקטירים אותם על האש בשבת.

ונוקט שם המל"מ שהיכא שאומרים על האימורין או אברי עולה שאם עלו לא ירדו הרי הם צריכים מליחה (ועוד הוא נוקט שאברי עולה אין מפשיטים בכה"ג).

והמנ"ח נוקט שאימורי פסח שנפסלו ועלו להמזבח המקטיר אותם כשיש לו חמץ עובר על לא תזבח על חמץ דם זבחי.

ומכל זה חזינן דחשיב הקטרה בהקרבן וכהנ"ל.

זבחים ג': קכ"ט.

דברי השפ"א ש"עלו" מהני לענין "לא ירד" רק אם עלו בדעת להקריבם.

זבחים א': תרכ"ו.

דברי השפ"א שאפילו אם הדין הוא שאם ירדו יעלו אבל היינו רק אם לא ניתוסף להם פסול חדש בשעה שירדו, אבל לא היכא שניתוסף להם פסול חדש וכגון כשירדו לחוץ לעזרה.

זבחים א': תרכ"ז.

שהיסוד ש"קלטי" מזבח" הוא אותו סוג קידוש כמו "אם עלה לא ירד".

זבחים ב': תרצ"א.

שגם על דם פסול אמרינן שאם עלה לא ירד.

זבחים ג': ע"ח סק"ב (קטע "ועוד תי").

שבזריקת פסול, הדם שנשאר לא ירד, אבל האימורין ירדו, והטעם לזה.

זבחים ג': ע"ח סק"ב (קטע "ועוד תי").

שבמליקת זר, אם העוף עלה הדין הוא שלא ירד.

זבחים ג': ע"ח סק"ב (קטע "ועוד תי").

שאפילו אם הדין בנשחט בלילה הוא שאם עלה ירד, אבל אם שחט ביום ועבד עבודת הדם בלילה הדין הוא שאם עלה לא ירד. ואפילו אם נאמר שגם אז הדין הוא שאם עלה ירד אבל היינו רק אם האימורין עלו אחרי שעשו את עבודת הדם בלילה, אבל הדם עצמו לא ירד.

זבחים ג': פ"ח (קטע "ומה שנקטנו").

הדין שאם זרקו טמאים את הדם אם עלו האימורין לא ירדו, אבל אם זרקו פסולים אחרים כמו זר או ערל את הדם אם עלו האימורין ירדו, ודברי תוס' שהיינו רק אם זרק ערל את הדם, אבל אם הקטיר ערל את האימורין הדין הוא שלא ירדו.

זבחים ג': ק"מ.

ז. אש המזבח

בענין שיש מצוה להדליק את עצי המערכה דוקא מאש של הדיוט ולא מן האש שירדה מן השמים.

זבחים ב': קס"ט סק"א.

בענין דברי רש"י שאם הוא נותן את האש בלי בגדי כהונה "לאו שפיר עבד" אבל משמע שאינו פסול.

זבחים ב': קס"ט סק"ב.

ח. בענין הדין שצריכים להיות בתוך העזרה

דברי המל"מ שמותר לכהן לעמוד חוץ לעזרה ולהפוך בצנינורא במזלג ארוך.

זבחים ב': תרט"ו.

דברי הגר"ז שהטעם למה צריכים שהשוחט יהי' בהעזרה אינו משום שצריכים קדושת עזרה כמו בהבהמה הנשחטת, אלא משום שצריכים שהשוחט יהי' לפני ה', ולכן להנשחט סגי בשער נקנור כיון שהשער קדוש בקדושת עזרה, אבל לא סגי בזה להשוחט כיון שאינו בגדר לפני ה'.

זבחים א': תרמ"ד.

בענין אם "והביאום" (שלא תהא הבהמה בפנים ורגלה בחוץ) מעכב.

זבחים ב': תקצ"ה (קטע "ועכ"פ"), תקצ"ו (קטע "ועי' בלח"מ"), תר"ה, תרכ"ב סק"א, תרכ"ב*, תרכ"ח, תרכ"ט.

בענין אם יש דין של "והביאום" בעוף.

זבחים ב': תרכ"ב סק"ב.

דרכו של הגר"י מפונוביז שרק בהכהן מיבעיא לן בהוא בפנים וציציתו בחוץ אבל בהבהמה לא מפריע אם ציציתה בחוץ.

זבחים ב': תרכ"ח.

בענין הא דציציתו בחוץ מפריע אע"פ שאם לא הי' לו ציצית בכלל, לא הי' מפריע. וכן שיתכן שרגלה של הבהמה בחוץ פוסלת אותה לגמרי אע"פ שאם הי' חותך רגלה לא היתה פסולה לגמרי אלא אע"פ שהיא בעלת מום אבל אם נתערבה באחרים מעלין אותה וכ"ש שאין מורדין.

זבחים ב': תרכ"ח.

עבודה זרה

עי' עוד בערך בחוקותיהם לא תלכו.

בענין אם לעובד עבודה זרה יש חלק לעולם הבא, עי' בערך עולם הבא - אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם למקום.

עי' עוד בערך עיקרי הדת.

בענין ציורים שונים של יהרג ובל יעבור

באיסורי עבודה זרה, ע"י בערך יהרג ובל יעבור.

א. כללי

ב. כפירה בהקב"ה

ג. שיתוף

ד. "לא יהי' לך אלהים אחרים"

ה. מחלל שבת כעובד עבודה זרה

ו. שחיטה, זריקה, השתחואה, נשיקה, משורר ומזמר

ז. אכילה הנאה ומהנה

ח. האיסור לשאת ולתת עמהם לפני יום אידם.

א. כללי

דברי רש"י והרמב"ם בענין צורת "עבודה זרה" בימי אנוש.

חומש: פר' בראשית, אז הוחל (ד', כ"ו) [א] [ב] סק"ב.

בענין מה שהרמב"ם מונה לא יהי' לך אלהים אחרים, ולא תשתחוה להם, ולא תעבדם, לשלש מצות לא תעשה בתרי"ג, ואילו הרמב"ן מונה אותן מצוה לא תעשה אחת.

חומש: פר' יתרו, לא יהי' לך אלהים אחרים (כ', ג') [א].

שחייבים מיתה על עבודה זרה אפילו אם הוא מודה לגמרי במציאותו של הקב"ה.

הוריות: צ"ג.

דברי הספרי שעל עבודה זרה ליכא חיוב של אשם תלוי.

הוריות: צ'.

פסקו של החכמת אדם שאם הוא מוכרח לעבור דרך עבודה זרה יאטום אזניו ויעצום עיניו ויסתום נחיריו כדי שלא ליהנות, ופסקו של החפץ חיים שחולק על זה.

כתובות א': קל"א.

בענין למה כעבודה זרה לא מהני חזרה תוך כדי דיבור.

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"א (קטע אחרון) סק"ב.

ב. כפירה בהקב"ה

דברי הרמב"ם ועוד שאם אונסין אותו לכפור במציאות ה' או אחדותו חייב ליהרג.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ג'.

הוריות: צ"ג (קטע "ועי' בסה"מ" ולהלן שם).

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך [ב] סק"ד.

בענין אם כפירה במציאות הקב"ה נחשבת אביזרייהו דעבודה זרה או האם היא ענין בפני עצמו.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ג'.

הוריות: צ"ג (קטע "אי נמי" ולהלן שם).

חומש: פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט). פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך (כ', ב') [ב] סק"ד (קטע "וביותר").

בענין אם "אנכי" נחשב מצוה של עבודה זרה (כדאמרינן בהוריות דף ח' ע"ב) כי כפירה במציאות הקב"ה נחשבת אביזרייהו דעבודה זרה וכהצד שהזכרנו לעיל בסמוך, או האם זה משום שאנכי כולל איסור ישיר על עבודה זרה.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ג'.

הוריות: צ"ג (קטע "וי"ל" וקטע "אי נמי").

חומש: פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט). פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך [ב] סק"ד (קטע "וביותר").

הסברא שכפירה בעיקרי הדת היא אביזרייהו דעבודה זרה.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ג'.

הוריות: צ"ג (קטע "והנה שוב").

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד (קטע "גם י"ל שטעמו" וקטע אחרון).

ג. שיתוף

שישראל מצווה על השיתוף.

יבמות ב': תשי"ז, תשמ"מ (קטע "והנה ע"ע").

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ג' (קטע "והנה לעיל").

ע"ז: ב' (קטע "ברם מצד שני" וקטע "והנה מה שכתבנו"), ג'.

חומש: פ' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד (קטע "והנה בסנהדרין").

שישראל אינו מצווה (משום לא ישמע על פיך) לא לגרום הזכרת שיתוף.

ע"ז: ב' (קטע "ברם מצד שני" ולהלן שם), ג'.

דעת הפוסקים שגוי אינו מצווה על השיתוף.

יבמות ב': תשי"ז, תשמ"מ (קטע "והנה ע"ע").

סוכה: ק"ט.

ע"ז: ב' (קטע "ברם מצד שני" וקטע "והנה מה שכתבנו"), ג'.

בענין אם גר תושב מצווה על השיתוף.

יבמות ב': תשמ"מ (קטע "והנה ע"ע").

דברי הרמב"ם שצריכים להודיע לגר אודות יחוד ה' ואיסור עבודה זרה ושמאריכין בדבר זה.

יבמות ב': תשי"ז.

ד. "לא יהי' לך אלהים אחרים"

בענין היכא שמקבל את האליל בפיו אבל לכו בל עמו.

חומש: פ' יתרו, לא יהי' לך אלהים אחרים (כ', ג') [ב].

בענין המאמין שהקב"ה שולט על דבר מסוים, רק שבכל זאת הרי הוא סבור שראוי לעבוד את אותו דבר כיון שהקב"ה פועל דרכו. ובענין היכא שבאמת עבד אותו.

חומש: פ' יתרו, לא יהי' לך אלהים אחרים (כ', ג') [ג].

בענין המאמין שהקב"ה נתן להדבר ההוא בחירה.

חומש: פ' יתרו, לא יהי' לך אלהים אחרים (כ', ג') [ג].

דברי המהר"ם חייב בספר תוספות יוה"כ שאין חיוב של יהרג ובל יעבור על עשיית פסל כי צריכים למסור נפש רק על חיובי מיתה של הג' חמורות אבל לא על הלאוין. ודברי האור החיים שדקדק לכתוב שאין חיוב ליהרג על עשיית פסל לאחרים, דמשמע שעל עשיית פסל לעצמו הרי הוא שפיר חייב ליהרג.

חומש: פ' כי תשא, מה עשה לך העם הזה וגו' (ל"ב, כ"א).

ה. מחלל שבת כעובד עבודה זרה

שאם הוא עובר רק על איסור לאו של שבת, כגון מחמר, ולא על איסור כרת, אינו נחשב כעובד עבודה זרה.

יבמות א': קי"ב, קל"ט.

הדרך שמה שחילול שבת נחשב כעובר על האיסור של עבודה זרה הרי זה נאמר רק בנוגע להאיסור של עבודה זרה שנאמר לישראל, דבהאיסור הזה נאמר שגם חילול שבת הוא כעובר על האיסור, אבל לא נאמר כן בנוגע להאיסור עבודה זרה שנאמר לבני נח, ולכן בן נח אינו חייב לשמור שבת, אבל גר תושב חייב לשמור שבת כי גר תושב חייב בהז' מצות על פי הגדרים שנאמרו לישראל.

יבמות ב': תשמ"מ.

ו. שחיטה, זריקה, השתחואה נשיקה, משורר ומזמר

בענין אם שחיטת העור והבשר לעבודה זרה אוסרת את הבהמה אע"פ שעוד לא הגיע להסימנים.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה כ"ח, ל"ז*.

שיטת תוס' שאם זרק דמה של בהמה לעבודה זרה אין הבהמה נאסרת.

זבחים א': שע"ג, שע"ה (קטע "ברם בפ"ב" וקטע "ועיין בחידושי הגרי"ז"), שפ"ג (ורשי' שחולק עליהם, ודברי הרשב"א והבעל המאור), שפ"ה.

בענין אם לפי רבי יוחנן שסובר שמחשבין מעבודה לעבודה, היכא ששחט על מנת לזרוק דמה לעבודה זרה, האם הבהמה אסורה רק באכילה או האם גם בהנאה.

זבחים א': שע"ה (קטע "ועוד הקשה"), שפ"ח.

בענין אם לפי רבי יוחנן שסובר שמחשבין מעבודה לעבודה, היכא ששחט על מנת לזרוק דמה לעבודה זרה, האם ילפינן מפיגול רק שהבשר אסור או האם חשיבא השחיטה באמת מעשה של עבודה זרה.

זבחים א': שע"ה (קטע "וכתב לתרין").

בענין אם ריש לקיש שסובר שאין מחשבין מעבודה לעבודה, הרי הוא מודה שאע"פ שהבשר מותר בהנאה אבל הרי הוא חייב מיתה, וכן בענין אם מודה ר"ל שהבשר אסור מיהא באכילה (ורבי יוחנן סובר שאסור גם בהנאה).

זבחים א': שע"ה (קטע "ועיין עוד בקר"א" וקטע "ועוד תלה"), שפ"ח.

שבעבודה זרה מהני מחשבין מעבודה לעבודה רק משחיטה לזריקה כמו בפיגול אבל לא בשאר עבודות שעובדים לעבודה זרה.

זבחים א': שפ"ד.

שאע"פ שלענין לאסור משום תקרובות עבודה זרה סגי בתחילת שחיטה אבל בשוחט על מנת לזרוק לע"ז סובר הרמב"ם שצריכים שחיטה שלימה.

זבחים א': שפ"ד.

שיש מלקות על אכילת תקרובות ע"ז.

ע"ז: פ' (קטע "והנה הש"ך").

שהאוכל תקרובות ע"ז הרי הוא כמודה בעבודתם.

ע"ז: פ' (קטע "עוד הקשה").

דברי המאירי אודות היכא ששחט על מנת שיזרוק אדם אחר לעבודה זרה.

זבחים א': שע"ה (קטע "ועיין ביו"ד").

פסקו של השו"ע (וכ"כ הרשב"א בתורת הבית) בענין היכא ששחט על מנת שיזרוק גוי לעבודה זרה.

זבחים א': שע"ה (קטע "ועיין ביו"ד"), שצ"א.

בענין שחייבים רק על זריקה המשתברת כמו דם שמתפרד לטיפות, ולא כזריקה מקל שאינו מתפרד.

ע"ז: ק"ל.

דברי הגרי"ז שהוכיח מרש"י שבמשתחוה להר, סוף הדין אינו שמחובר אינו נאסר, אלא נאמר בזה דין מסוים שאינו נעשה אלוה.

זבחים א': שפ"ט.

בענין הסרת הכובע, או קימה, או השתחוואה, בפני כומר, לכבודו, כשהוא נושא עליו שתי וערב (דברי הפוסקים וביאור דבריהם).

ע"ז: קכ"ג.

חומש: פר' יתרו, לא תשתחוה להם (כ', ה').

בענין "נתפזרו לו מעותיו בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלם וכו' מעיין מושך לפני עבודת כוכבים לא ישחה וישתה וכו'".

ע"ז: קכ"ג (קטע "עיי' בתרומת הדשן").

חומש: פר' יתרו, לא תשתחוה להם (כ', ה') (קטע ראשון).

בענין עם נשיקת עבודה זרה הוא בגדר עיקר עבודה זרה או אביזרייהו.

ע"ז: ק"כ.

"לא יניח פיו על גבי פיהם וישתה מפני שנראה שמנשק לעכו"ם".

ע"ז: ק"כ.

דברי רש"י שמשורר ומזמר לעבודת כוכבים היינו עבודה זרה.

ע"ז: קמ"ט.

ז. אכילה הנאה ומהנה

דברי רבי יוחנן שאם נהנה אסור מהנה לא

ע"ז: קל"ג.

בענין הנאה מתקרובות עבודה זרה שלא כדרך הנאתן.

ע"ז: קל"ג.

ח. האיסור לשאת ולתת עמהם לפני יום אידם.

הצדדים של הרווחה ולפני עור, והחומרות והקולות שבכל צד.

ע"ז: ב', ל"ג.

עוד בהצדדים הנ"ל.

ע"ז: נ"ה, נ"ו.

בענין אם הטעמים של הרווחה ולפני עור הם טעמים לאסור מדאורייתא או מדרבנן.

ע"ז: א' (קטע ראשון), ז' (קטע "עוד יש להקשות", י', ס"ב (קטע אחרון).

דרכו של רש"י בהצד של הרווחה, ובענין אם ס"ל שלפי הצד הזה כל מקח וממכר אסור או האם רק מידי דתקרובות.

ע"ז: א'.

בענין שלפי הצד של לפני עור אינו חייב למסור נפש כי לפני עור אינו נחשב אביזרייהו דעבודה זרה, אבל לפי הצד של הרווחה שפיר חייב.

ע"ז: ב' (קטע "והנה המנ"ח").

המחלוקת ראשונים אם לפסוק כהצד של הרווחה או כהצד של לפני עור.

ע"ז: א' (קטע ראשון).

שהיכא שידועים שהגוי שהוא מוכר לו לא יקריב ולא יודה, אבל אותו הגוי ימכור לגוי אחר ששפיר יקריב או יודה, משום לפי עור ליכא כי זה בגדר לפני דלפני, אבל משום לא ישמע על פיך איכא.

ע"ז: ב' (קטע "והנה המנ"ח").

דברי תוס' שלפי הצד של לפני עור אסור לקנות מהם כי ממצייאם להם מעות לקנות תקרובות, ובענין אם מותר למכור להם חפצים אחרים.

ע"ז: ד'.

כל שכן, והביאור שיסוד האיסור של הנאה מעבודה זרה אינו גוף ההנאה, אלא העובדא שהוא מתקשר ומתדבק עי"ז להעבודה זרה, ובזה ס"ל לרבי יוחנן שמה שהוא מהנה להע"ז הוא התקשרות יותר גדולה, ואסורה מק"ו. ושיתכן גם שהוא לוקה ואין בזה משום אין מזהירין מן הדין כי זה ציור של יש בכלל מאתים מנה.

ע"ז: קל"ד, קל"ח.

דברי תוס' שגם לפי ריש לקיש שמתיר מהנה, אבל "הנאה יתירא ונראה כנותן מקום לעכו"ם" אסור.

ע"ז: קל"ו.

שנותן מקום לעבודה זרה צריך להיות אסור משום לפני עור, ומשום ביטול העשה של אבד תאבדון.

ע"ז: קל"ו.

דברי ר"ת שמוותר להנות לע"ז הנאה שיש בו בזיון, כגון לתת מכס לעבודה זרה משום שהוא מסרב להניח עטרה לראשו, דע"י סירובו הרי הוא מבזה אותם.

ע"ז: קל"ז.

בענין היכא שלוקחים מהמקח מכס שהולך לעכו"ם.

ע"ז: קל"ח.

דברי הרא"ש שמוותר להדמות לעכו"ם כדי להציל את נפשו אבל לא כדי להפטר ממכס.

ע"ז: קל"ט.

דברי הגמ' בנדרים שמוותר לצורבא מרבנן לומר צורבא מרבנן אנא כדי להפטר מכרגא, ודברי הר"ן והרא"ש על זה.

ע"ז: קל"ט.

בענין אם האיסור לאכול תקרובות עבודה זרה הוא מהפסוק שכתוב ויאכלו זבחי מתים או משום לא ידבק בידך מאומה מן החרם ומשום לא תביא תועבה אל ביתך.

ע"ז: קל"ב.

בענין אם הנאה מתקרובות עבודה זרה אסורה מהתורה או מדרבנן.

- י. עקירה בטעות
 יא. מחשבין מעבודה לעבודה
 יב. לשם חולין
 יג. "על דעת ראשונה", ו"הוכיח סופו על תחילתו"
 יד. דברי שמעון אחי עזרי'
 טו. מחשבת שלא לשמו בקרבן חטאת
 טז. מחשבת שלא לשמה בפרת חטאת (פרה אדומה)
 יז. מחשבת שלא לשמו בקרבן תודה
 יח. מחשבת שלא לשמו בקרבן אשם
 יט. מחשבת שלא לשמן בכבשי עצרת
 כ. מחשבת שלא לשמו בכבש הבא עם העומר
 כא. מחשבת שלא לשמן בתמידים
 כב. מחשבת שלא לשמן בקרבנות נזירות
 כג. מחשבת שלא לשמן במנחת העומר
 כד. מחשבת שלא לשמן בדבר הבא להתיר ובדבר הבא להכשיר
 א. המצוה לחשוב לשמן והאיסור לחשוב שלא לשמן
 דברי רש"י והרמב"ם שאסור לחשוב שלא לשמן משום דכתיב לא יחשב.
 זבחים א': ל"ד סק"א, (קכ"ד).
 מנחות: י"ד סק"א.
 בענין אם יש משום הלאו של לא יחשב היכא שהקרבן כשר רק שלא עלה לשם חובה, ושהיכא שהקרבן גם עולה לשם חובה בודאי אין עוברים על לא יחשב.
 זבחים א': ל"ד סק"א (קטע "והנה לקמן בדף ד"").
 מנחות: י"ד סק"א (קטע "והנה בזבחים דף ד'").
 דברי רש"י במנחות דף ב' שאסור לחשוב

- בענין למה בזמן הזה אין נוהג האיסור לא לשאת ולתת עמהם לכל הפחות ביום אידם.
 ע"ז: ה' - ח'.
 בענין השאלה בגמ' אם הן ואידיהן או הן בלא אידיהן.
 ע"ז: נ"ב, נ"ג, נ"ד.
 בענין האיסור להשתתף במשתה שעושה גוי לנישואי בנו וכדומה, לכל פרטיו.
 ע"ז: פ' - פ"ד.
 בענין אם מותר בזמן הזה משום איבה כמו בנוגע ליום אידם.
 ע"ז: פ' (קטע "והנה הפרישה" וקטע אחרון).
 בענין האיסור ללכת לעיר ביום האיד.
 ע"ז: קט"ו - קי"ח.
 בענין אם זה משום חשד (רש"י), או משום שמוסיף כבוד להע"ז (ריטב"א).
 ע"ז: קל"ט.

עבודה לשמה

- בענין מחשבת לשמו בקרבן פסח, ע"י בערך קרבן פסח.
 א. המצוה לחשוב לשמן והאיסור לחשוב שלא לשמן
 ב. "לשם ששה דברים הזבח נזבח"
 ג. לשמן וסתמן
 ד. גדר שלא לשמן
 ה. פעולת מחשבת שלא לשמן: עקירת הסתמן לשמן או מחשבה הפוסלת, וגדרי הפסול
 ו. שינוי בעלים
 ז. "לא עלו לבעלים לשם חובה", ו"אם לא נדבה יהא"
 ח. שאם עשה שלא לשמן "בקדושתיהו קיימי ואסור לשנוי בהו"
 ט. מחשבה או דיבור

שלא לשמן משום דכתיב אם זבח שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם שלמים.

זבחים א': ל"ד סק"א (קטע אחרון) סק"ב, (קכ"ד).

מנחות: י"ד סק"א (קטע אחרון) סק"ב.

בענין אם הילפותא מאם זבח שלמים קרבנו מורה רק על ביטול מצוה, או האם משמעו הוא שיש איסור עשה מדאורייתא לחשוב שלא לשמן וחשיב מעשה איסור.

זבחים א': ל"ד סק"ב (קטע "מיהו שמעתי").

מנחות: י"ד סק"ב (קטע "והנה שמעתי").

דברי תוס' שהאיסור לחשוב שלא לשמן הוא ממוצא שפתיך תשמור.

זבחים א': ל"ד סק"ב (קטע "ועיין בתוס'"), קכ"ד.

מנחות: י"ד סק"ב (קטע "ועיין בתוס'").

בענין אם אע"פ שסתמן לשמן, בכל זאת יש מצוה דאורייתא לכתחילה לחשוב לשמן.

זבחים א': ל"ד סק"ב (קטע "גם י"ל") סק"ג, מ"ד.

מנחות: י"ד סק"ב (קטע "גם י"ל") סק"ג, ט"ו.

דברי המנחת ברוך שאין שום מצוה לחשוב לשמן.

זבחים א': ל"ד סק"ג.

מנחות: י"ד סק"ג.

וע"ע בזה בסק"ג.

דברי הרמב"ם שהיכא שחשב שלא לשמן הרי זה כמטיל מום בקדשים.

זבחים א': ב' (קטע "ולהלן"), ל"ד סק"א, קמ"ו.

מנחות: ב' (קטע "ועי' ברמב"ם"), י"ד סק"א.

הסוברים שכוונת הרמב"ם היא רק להיכא

ששלא לשמן פוסל, אבל לא להיכא שרק לא עלו לבעלים לשם חובה, והקושיא שיש עליהם.

זבחים א': ל"ד סק"א (קטע "והנה לקמן בדף ד'").

מנחות: י"ד סק"א (קטע "והנה בזבחים דף ד'").

שהיכא שגם עלו לשם חובה, בודאי לא שייך לומר דהוי כמטיל מום בקדשים.

זבחים א': ל"ד סק"א בהערה.

מנחות: י"ד סק"א (קטע "ועוד כתב שלפי שמעון אחי עזרי'").

הסוברים שכוונת הרמב"ם היא גם לקרבן נדבה אע"פ שלא חל שום פסלות בהקרבן, וכן אע"פ שהבעלים אינם חייבים להביא קרבן אחר, והביאור של דבר זה.

זבחים א': ל"ד סק"א (קטע "והנה להלן בדף ד'" ולהלן שם).

מנחות: י"ד (קטע "והנה בזבחים דף ד'").

בענין איך שייך לומר לפי דברי הרמב"ם הנ"ל שאסור לשנויי שנויי אחרנא הלא מטיל מום בכעל מום פטור.

זבחים א': ל"ד סק"א (קטע "והנה מדברי הרמב"ם").

מנחות: י"ד סק"א (קטע "והנה מדברי הרמב"ם").

דברי הרמב"ן בספר המצות שלא תזבח לה' אלקיך כל דבר רע הרי הוא לאו לא לשחוט ע"מ לזרוק או להקטיר או לאכול חוץ לזמנו או חוץ למקומו, וכן שלא לשחוט עולה בדרום, וכן שלא לשחוט בעל מום ופסולים אחרים. אבל נראה שאינו לאו על שלא לשמה.

ב"ק א': ע"ד.

זבחים א': ח', ל"ד סק"ד.

(זבחים ב': תשמ"ד).

מנחות: ו', י"ד סק"ד.

ב. "לשם ששה דברים הזבח נזבח"

בענין אם צריכים שיחשוב ממש בשעת

העבודה או האם מספיק בזה שחשב לפני העבודה על העבודה.

זבחים א': תרע"ו.

זבחים ג': קכ"ז (קטע "ב'").

בענין אם המצוה לשחוט לשם זובה היא על השחיטה עצמה, או האם היא על הזריקה, דהיינו שישחוט על מנת לזרוק לשם הבעלים, דוגמת מחשבת שלא לשם בעלים.

זבחים א': כ' סק"א בההערה, סק"ב ("משנת רבי אהרן"), כ"א (קטע "והקר"א"), מ"ד סק"ה, נ"א*, ש"ח.

מנחות: ט"ו סק"ה.

שצריכים לשחוט על מנת להקטיר לשם אשים ולשם ריח ולשם ניחוח.

זבחים א': מ"ד סק"ה, נ"ו נ"ז, נ"ח.

מנחות: ט"ו סק"ה.

גדר לשם אשים.

זבחים א': נ"ו.

גדר לשם ריח.

זבחים א': נ"ו.

גדר לשם ניחוח.

זבחים א': נ"ח.

דברי הקר"א והזבח תודה שהמחשבה ההפכית מלשם השם היא שוחט לעבודה זרה.

זבחים א': כ"א (קטע "ועי' גם בקר"א").

השיטה הראשונה בתוס' שבכל העבודות, וגם הקטרה, צריכים לשם ששה דברים (אבל רק בשינוי קודש ושינוי בעלים הדין הוא שלא עלו), חוץ מלשם זובה בהקטרה. והשיטה השני' שלשם זבח וזובה צריכים בכל העבודות, ולשם ד' דברים הנותרים צריכים רק בהקטרה. ודברי הרמב"ם שהזכיר לשם זבח וזובה בד' עבודות ושאר ד' דברים רק בשחיטה.

זבחים א': כ"א, ש"ט.

דרכו של הקר"א שלפי הרמב"ם צריכים הקטרה לשם כל אלו, וכן צריכים לשחוט על מנת להקטיר לשם כל אלו.

זבחים א': כ"א (קטע "והקר"א").

בענין אם לפי הרמב"ם היכא ששחט שלא לשם השם או אשים או ריח או ניחוח הקרבן עולה לשם חובה.

זבחים א': כ"א (קטע "והלח"מ" ולהלן שם).

בענין אם לפי שיטת תוס' שבהקטרה לא שייך דין פסול של לשם זובה, יש מיהא מצוה להקטיר לשם בעלים.

זבחים א': כ' סק"א ובהערה שם, כ"א (קטע "ועי' ברמב"ם" וקטע "מיהו לפי"), נ"א*, ש"ע"ג.

בענין אם יש מצוה לפי תוס' לעשות את כל העבודות לשם הבעלים או האם רק לעבוד על מנת לזרוק לשם בעלים.

זבחים א': כ' סק"א בההערה.

עוד בשיטת תוס' בלשם ששה דברים הזבח נזבח.

זבחים א': ט"ז, י"ז, י"ח, י"ט, כ' סק"א, כ"א.

דברי הרמב"ם בפיה"מ שהמשנה שלשם ששה דברים הזבח נזבח איירי בהבעלים, ואילו הסוגיא בריש זבחים איירי בהכהן, ושלפ"ז יוצא שמספיק אם הכהן מכוין לשם זבח ולשם זובה ואין צריכים שיתכוין לכל הששה (ודלא כשיטתו בהיד החזקה).

זבחים א': ט"ו.

מנחות: ב' (קטע "והנה בזבחים דף מ"ו").

דרכו של הגרי"ז בדעת הרמב"ם למה מצינו ילפותות שונות לשינוי קודש, דהיינו הילפותא בדף ד' והילפותא בדף מ"ו.

זבחים א': כ"א (קטע "ובחי' הגרי"ז").

בענין הא דר"ש מכשיר הולכה שלא לשמן: האם הוא סובר שהיכא שהולך שלא לשמן כל הקרבנות עלו לשם חובה, או האם הוא

ראשון), נ"ב - נ"ד, ס"א, ס"ט
 סק"א, ע', ע"א, ע"ו, ע"ז סק"א,
 קי"ד (קטע "מיהו לפי הפשט"),
 קצ"א, רס"ח.

מנחות: ט"ו (קטע ראשון).

דרכו של הקו"ש בהנ"ל.

זבחים א': מ"ד סק"ב.

מנחות: ט"ו סק"ב.

דרכו של האבן האזל בהנ"ל.

זבחים א': מ"ד סק"ג.

מנחות: ט"ו סק"ג.

דרכו של המנחת ברוך בהנ"ל.

זבחים א': ל"ד סק"ג, מ"ב, מ"ד
 סק"ד, נ"ב.

מנחות: י"ד סק"ד, מ"ד סק"ד.

דרכו של המשנת רבי אהרן בהנ"ל.

זבחים א': כ' סק"ב, מ"ד סק"ה.

מנחות: ט"ו סק"ה.

דרכו של הקהלות יעקב בהנ"ל.

זבחים א': מ"ד סק"א.

מנחות: ט"ו סק"א.

בענין אם לפי הצד שיש מצוה לחשוב
 לשמן הרי אנו צריכים שיקיים את המצוה
 כדי שהקרבן יעלה לשם חובה, וזהו הטעם
 למה בלשם חולין לא עלה הקרבן לשם
 חובה, דהיינו כי בכה"ג לא קיים את
 המצוה להתכוין לשמן, ולפ"ז בלשם מי
 שאינו מחויב כפרה כמותו אע"פ שכשר
 אבל לא עלה לשם חובה כי לא קיים את
 המצוה, או האם אין צריכים שיקיים את
 המצוה כדי שתעלה לשם חובה וכדמוכח
 מהא שבעקירה בטעות הקרבן עולה לשם
 חובה.

זבחים א': ע"ח סק"ב.

דברי הקר"א בנוגע להנ"ל.

זבחים א': ל"ח.

דברי הרמב"ם בפיה"מ בדף מ"ו בביאור
 דברי רבי יוסי ש"אף מי שלא הי' בלבו
 לשם אחד מכל אלו כשר.

זבחים א': נ"ב*.

מודה שלא עלו, והרי הוא חולק רק לענין
 פסח וחטאת וסובר שאינם פסולים.

זבחים א': י"ב, תקנ"ג, תקנ"ד.

מנחות: ג' (קטע "והנה שיטת
 הרמב"ם").

שאפילו אם נאמר שהוא סובר שגם עלו
 לשם חובה, אבל אכתי יש לחקור אם הוא
 מודה שיש מיהא מצוה לחשוב לשמן גם
 בהולכה.

זבחים א': תקנ"ד (קטע "ברם
 אכתי").

בענין אם טעמם של רבנן דר"ש הוא משום
 דס"ל שאי אפשר לבטל הולכה, או האם
 גם הם מודים שאפשר לבטלה, רק שבכל
 זאת ס"ל שמהני בה מחשבה.

זבחים א': תקנ"ד, תקע"ח*, תרל"ג
 (קטע "ונקטתי"), תרל"ו, תרס"ז.

בענין אם רבנן שפוסלים הולכה שלא לשמן
 בחטאת מודים לרבי שמעון שבשאר זבחים
 עלו לשם חובה.

זבחים א': י"ב.

ביאורו של חי' רבי ארי' ליב בהא שמודה
 ר"ש בהולכת חטאות הפנימיות.

זבחים א': תקצ"ח (קטע אחרון),
 ת"ר, תר"כ.

ג. לשמן וסתמן

בענין אם כדי לקיים את הדין של לשמן
 צריכים מחשבת לשמן בפועל וע"י ססתמן
 לשמן הרי זה נחשב שיש כאן מחשבה
 בפועל, וכן אין צריכים אפילו לכתחילה
 שיחשוב בפירוש לשמן, או האם אע"פ
 ססתמן לשמן אבל יש מיהא מצוה לחשוב
 בפירוש לשמן (אלא שיכול להיות דהוי רק
 מדרבנן), או האם אין צריכים מחשבה
 בפועל אלא העבודות נעשות מאליהן לשמן
 כי סתמן לשמן, א"נ דאין צריכים מחשבה
 בפועל משום שסוף הדין הוא רק שלא
 תהי' כאן מחשבת פוסלת.

זבחים א': י"ט* סק"א, כ' סק"ב,
 ל"ב, ל"ד סק"ב סק"ג, ל"ח, מ"ב,
 מ"ג סק"ב סק"ג סק"ד, מ"ד (קטע

בענין אם גם לפי רב יוסי צריך מיהא לחשוב לשמן ורבי יוסי תיקן רק שלא יאמר בפה.

זבחים א': נ"ג*, ס"ט סק"א.

הדרך שהסברא לומר שסתמן פסול הוא משום שאנו מפרשים שהוא רוצה שלא לשמן.

זבחים א': נ' (קטע "וי"ל דהנה").

דברי המרומי שדה שעל הבעלים אין מצוה חיובית לחשוב לשמן, רק שאם הם חושבים שלא לשמן, נהי שאין פסול מחמת העבודה, אבל אין כאן כאשר נדרת, וכן אם סתמן לאו לשמן, גם בסתמא אין קיום של כאשר נדרת, אבל אם סתמן לשמן אז גם בסתמא יש כאן כאשר נדרת, אבל על הכהן יש מצוה חיובית לחשוב לשמן כמו שיש עליו איסור חיובי לא לחשוב שלא לשמן.

זבחים א': נ"ב*.

מנחות: ב' (קטע אחרון).

בענין אשם שניתק לרעי' ושחטו סתם.

זבחים א': קפ"א - קפ"ג, ק"צ - קצ"ד.

מנחות: מ"ט, נ'.

ד. גדר שלא לשמן

בענין אם תוכן מחשבת שלא לשמן הוא שאת העבודה הרי הוא עושה לשם קרבן אחר, או האם תוכן המחשבה הוא שגוף הקרבן יתהפך להיות הקרבן השני ויפעל מה שהקרבן ההוא פועל.

זבחים א': ל"א (קטע אחרון), ס"ח* (קטע ראשון), ער"ב סק"א (קטע "ועי' בדרכו" וקטע "וע"ע").

מנחות: ד', י'.

בענין היכא שחשב בלשון של "שלא לשמן" בלי לפרט שם של קרבן אחר.

זבחים א': ז' סק"א, כ"א (קטע "ועי' גם בקר"א").

מנחות: ה'.

בענין שנים ששחטו יחד, אחד לשמן ואחד שלא לשמן.

זבחים א': מ"ד סק"א ובהערה השני' סק"ב.

זבחים ג': קפ"ג בהערה השני' מנחות: ט"ו סק"א (קטע "והנה שיטת הרמב"ם").

בענין היכא ששחט עולת נדרו לשם עולת נדבה.

זבחים א': ל"ט.

מנחות: ל"ו (קטע אחרון).

שעולה ששחטה לשם עולה ולשם שלמים לא עלה לשם חובה.

זבחים א': מ"ז.

השיטה שבדבר שאסור לכתחילה להקרבה (כמו מנחות לפני הקרבת שתי הלחם) לא פסלה מחשבה כי מחשבה פוסלת רק בדבר הראוי לעבודה ואם אסור לכתחילה להקריבו הרי זה נקרא שאינו ראוי לעבודה.

זבחים ב': תרמ"ח (קטע "מיהו" וקטע "וכתב").

בענין לב ב"ד מתנה עליהן וסכין מושכתן למה שהן.

זבחים א': י'.

דברי רש"י שאם המחשבה הולכת גם אחר הבעלים אז מחשבת הלשמן של הבעלים מכשרת את הקרבן אפילו אם הכהן חשב שלא לשמן.

זבחים א': מ"ד סק"א (קטע "ובנוגע" סק"ב).

מנחות: ט"ו סק"א (קטע "ובנוגע" סק"ב).

דברי רש"י שאפילו אם נאמר שבעלים מפגלים אבל היינו רק אם הכהן עבד בשתיקה אבל לא אם הכהן עבד במחשבה כשירה.

זבחים א': מ"ד סק"א (קטע "ובנוגע").

מנחות: ט"ו סק"א (קטע "ובנוגע").

ביאור דברי רבה ואביי ורבא בשיטת רבי שמעון של מעשי מוכיחין.

מנחות: כ"א, כ"ג ולהלן שם.

בענין מעשי מוכיחין בחטאת העוף ועולת העוף.

מנחות: כ"א (קטע "והנה עי בשט"מ"), כ"ג, כ"ד, כ"ח, ל"א, ל"ב.

בענין היכא שלפי מחשבתו הרי הוא עושה דבר מיותר שאין בו צורך, האם זה נחשב שמעשיו מוכיחין דלא כמחשבתו.

מנחות: כ"ד.

הסברא שקרבן בהמה לשם קרבן עוף לא מיפסל משום דחשיב מעשי מוכיחין לכו"ע (גם לפי רבנן וגם לפי רבי שמעון).

זבחים א': ו' (קטע אחרון).

גדרים שונים בענין מתי נחשב שמעשיו מוכיחין.

מנחות: כ"ו, כ"ז.

בענין מחבת לשם מרחשת, וכן איפכא.

מנחות: ל"ב.

בענין היכא שההוכחה באה בשלב שאחרי השלב שחישב בו.

מנחות: כ"ז, כ"ח.

ה. פעולת מחשבת שלא לשמן: עקירת הסתמן לשמן או מחשבה הפוסלת, וגדרי הפסול

דברי הגרי"ז שבאמת לשמן מעכב בכל הקרבנות, רק שגם כששוחט שלא לשמן אמרינן שסתמן לשמן, רק שהמחשבת שלא לשמן הרי היא בגדר מחשבה הפוסלת (בעולה ושלמים לענין שלא עלו, ובפסח וחטאת לענין שפסולים לגמרי).

זבחים א': ב' (קטע "ומדברי הגרי"ז"), ט"ז, י"ט * סק"א, כ"א, ל"ב, ל"ד סק"ב (קטע "ע"ע לקמן"), מ"ד סק"א (ובהערה הראשונה דרך אחרת בשם הגרי"ז), ס"א, ס"ט סק"ב, ע"ו, ע"ז סק"א, קי"ד, קכ"ה, קמ"ד, קס"ג סק"ב, קס"ח, תקנ"ב.

מנחות: ב' (קטע "ולהלן באות ט"ו"), ג' (קטע "ועוד שהרי הגרי"ז"), ח' (קטע "ועי' בחידושי ר' ארי' ליב" וקטע "וראיתי בזבח תודה"), י"ד סק"ב (קטע "וע"ע בזבחים"), ט"ו סק"א (ועיי"ש שכתבתי גם דרך אחרת מהגרי"ז), י"ז (קטע אחרון), כ"א (קטע "והנה יש לומר"), מ"ז.

חומש: פ' חקת, חטאת היא (י"ט, ט') (קטע "והנה בריש").

דברי הגרי"ז דכיון שהיא בגדר מחשבה הפוסלת אי אפשר לעשות את העבודה פעם שני'.

זבחים א': מ"ד סק"א (קטע "ועוד מבואר"), ס"ט סק"ב, קס"ח.

מנחות: ט"ו סק"א (קטע "ועוד מבואר"), מ"ו (קטע "והנה הגרי"ז").

שאם היא בגדר מחשבה הפוסלת הדין נותן שישרף מיד בלי עיבור צורה.

זבחים א': מ"ד סק"א (קטע "ועוד מבואר"), ס"ט סק"ב, קס"ח, תס"ח.

מנחות: ט"ו סק"א (קטע "ועוד מבואר"), מ"ו (קטע "והנה הגרי"ז").

דברי הגרי"ז שבפסח וחטאת מלבד ממה שנאמר הדין של מחשבה הפוסלת על שינוי קודש, הרי הם פסולים גם משום הא גופא שלא נעשו כהלכתן, והא דבכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן הדין הוא שתעובר צורתן ואינם נשרפין מיד אע"פ שהם פסולים, הרי זה משום משום שנאמר בהם רק הדין שפסולים משום שלא נעשו כמצוותן, ולא הדין של מחשבה הפוסלת, א"נ שהם צריכים עיבור צורה משום שהדין של שריפה מיד נאמר רק היכא שהפסול הוא על הבשר כמו בפיגול, אבל לא היכא שהפסול הוא בכשרות הקרבן.

מנחות: מ"ו.

דרכו של חידושי רבי ארי' ליב שאם לא

הי' דין של מחשבה הפוסלת או היינו אומרים שמחשבת שלא לשמן אינה עוקרת את הסתמן לשמן, אבל אחרי שנתחדש דין של מחשבה הפוסלת הרי מחשבה זו שפיר עוקרת את הסתמן לשמן.

זבחים א': ל"ב (קטע "ועי' בחידושי"), ע"ז סק"ב ובההערה.

מנחות: ח' (קטע "ועי' בחידושי").

דברי החידושי רבי ארי' ליב שאי אפשר לומר שהיא מחשבה הפוסלת לפי הצד סתמן לאו לשמן.

זבחים א': מ"ד סק"א (קטע "ובחידושי רבי ארי' ליב").

המחלוקת בין הגר"ח והקו"ש בענין אם במחשבת לשמן ביחד עם מחשבת שלא לשמן הקרבן יכול להיות פסול גם אם מחשבת שלא לשמן אינה בגדר מחשבה הפוסלת.

זבחים א': מ"ד סק"א (קטע "ועי' בתוס'").

מנחות: ט"ו ס"א (קטע "ועי' בתוס'").

שאם הדין הי' סתמן פסול א"כ בהכרח שגם לשם חולין הי' פסול, וכן לשם מי שאינו מחויב כפרה כמותו, וכן לשם גבוה מהן, ואז היינו אומרים שהדרשות שממעטות את הציורים הנ"ל מדין שלא לשמן אינן באות להכשיר אלא רק לומר שהמחשבות הנ"ל אינן בגדר מחשבות הפסולות אשר זה הי' גורם שלא רק שאותה עבודה פסולה אלא שכל הקרבן פסול ואי אפשר להשתמש בהדם שנשאר בהצואר.

זבחים א': ע"ו.

הקושיא שאם מחשבת שלא לשמן עוקרת את הסתמן לשמן איך יכול להיות שלשם חולין כשר הלא נהי שאינה מחשבה הפוסלת אבל הרי נעקר הסתמן לשמן.

זבחים א': ע"ז סק"א.

הדרך שמחשבת שלא לשמן אינה עושה פסלות חדשה, אלא רק גורמת שהזריקה לא

תתיר ותכשיר, ושלכן סגי במחשבה בלי דיבור.

זבחים א': י"ט* סק"ב (קטע "והאור שמח").

זבחים ב': תשמ"ג (קטע "והאור שמח").

מנחות: כ"א (קטע "וי"ל עוד").

חומש: פר' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "והאור שמח").

קושיית המל"מ למה לא נקטו שחיטת קרבן שלא לשמו כציור של היזק שאינו ניכר כמו שנקטו מפגל, ותירוצו שנקטו כן משום הציור של נדבה, אשר בכה"ג פעל רק שלא קיים בעל הקרבן מצוה מן המובחר, ואי אפשר לתבוע את חבירו עבור שמנע ממנו מצוה מן המובחר.

זבחים א': י"ח (קטע "ומדברי המל"מ").

מנחות: ג' (קטע "ומדברי המל"מ").

דברי הרשב"ם בפסחים שקורא למחשבת שלא לשמן בשם פיגול.

זבחים א': ח'.

ו. שינוי בעלים

בענין אם כפרה מקופיא סגי לגרום שאם שינו מבעל הכפרה מקופיא, ועשו לשם אחר, הרי זה נחשב שינוי בעלים.

זבחים א': רי"ב (קטע "מיהו יש לדחות").

המחלוקת בין רבא ור"פ ברי' דר"א באם יש שינוי בעלים לאחר מיתה, דהיינו היכא שמקריבים את קרבנו של אדם לאחר שכבר מת, האם נחשב שיש להקרבן בעלים אשר לפ"ז שייך שינוי בעלים, ופירש"י שהכוונה היא שהבעלים לאחר מיתה הוא היורש.

זבחים א': רי"ב.

מנחות: א' (קטע "ועכ"פ").

בענין אם מחשבת שינוי בעלים היא על מנת שיתכפר בו פלוני, או האם הוא צריך לחשוב על גוף מעשה הזריקה, דהיינו על

מנת לזרוק דמו לשם פלוני (וזה מתפרש כמחשבה גם על הכפרה), או האם מחשבת שינוי בעלים היא שיחשב שהקרבתן שייך לאדם אחר.

זבחים א': כ' סק"א (קטע "מיהו יש להבין") סק"ג, ס"ח* (קטע "והנה כבר"), קל"ו.

בענין אם לפי הצד שצריך לחשוב שיתכפר בו פלוני, יסוד מחשבת שינוי בעלים הוא שיכפר על פלוני כפרת קרבן זה, ולכן אם אינו מחויב כפרה כמותו אינה נפסלת, או האם הוא צריך לחשוב רק שיכפר על פלוני, רק שיש גזיה"כ שצריך שיהי מחויב כפרה כמותו.

זבחים א': ר"צ.

דברי המל"מ שלפי תוס' אם הוא זורק שלא לשם בעלים, הרי הקרבן עלה לשם חובה, ושינוי בעלים הוא דוקא ע"י ששוחט או מקבל או מוליך על מנת לזרוק שלא לשם בעלים, דהיינו מחשבה מעבודה לעבודה.

זבחים א': כ' סק"א (קטע "ועי' בהגהות" ולהלן שם).

שיטת הרמב"ם (דלא כתוס') ששייך שינוי בעלים גם במחשב בשאר העבודות על עצמן.

זבחים א': כ' סק"ב ולהלן שם, ל' (קטע "והוכיח"), רע"א (קטע "והזבח"), שע"ד.

בענין אם לפי שיטת הרמב"ם הנ"ל ששינוי בעלים הוא במחשב בכל העבודות על עצמן הרי זה רק אם חישוב על מי שמחויב כפרה כמותו.

זבחים א': כ' סק"ב (קטע "עוד בדעת הרמב"ם").

הדרך שהרמב"ם סובר שבעובד "לשם פלוני" הרי זה מגרע רק אם חישוב על הזריקה, אבל היכא שעובד על מנת שהקרבתן יהי שייך לפלוני הרי זה מגרע בכל העבודות.

זבחים א': כ' סק"ב ("הזבח תודה").

דרכו של המרומי שדה ששינוי בעלים חשיב בגדר שינוי קודש, ולכן סובר הרמב"ם שהוא שייך בכל העבודות.

זבחים א': כ' סק"ב ("מרומי שדה"), קכ"ח.

מנחות: י"ח, מ"ב.

בענין היכא שיחשב גם לשם הבעלים וגם לשם אדם אחר.

זבחים א': נ"ה, קל"ג.

דברי תוס' בזבחים דף ד' ע"א שאם חישוב בקרבן ציבור לשם יחיד אין זה נקרא שינוי בעלים כיון שגם היחיד הוא בעליו.

זבחים א': קכ"ה.

בענין שוחט או זורק על מנת לשפוך שיריים שלא לשם בעלים.

זבחים א': קל"ה*.

בענין חטאות הפנימיות, אם הוא שוחט או זורק על מנת לשפוך את השיריים שלא לשם בעלים.

זבחים א': קל"ה*, קל"ז.

בענין שוחט על מנת לעשות טבילת אצבע של חטאות הפנימיות שלא לשם בעלים.

זבחים א': קל"ז, תקפ"ז סק"ד סק"ו.

בענין חישוב בשעת טבילת אצבע לתת את המתנה שלא לשם בעלים.

זבחים א': קל"ז.

בענין עולה ששחטה על מי שאינו מחויב עולה כמותו.

זבחים א': כ"ו (קטע "ובמשנת"), קכ"ז סק"א, רע"א (קטע "וע"ע בזבח" וקטע "מיהו עיין"), רצ"א.

היכא שיחשב בקרבנות ציבור לשם נשים, האם חשיב שינוי בעלים.

זבחים א': קכ"ו.

חומש: פרי' תרומה, ועשו לי מקדש (כ"ה, ח') [ב] (קטע "והנה לפי הדרך" ולהלן שם).

ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ד' אות א' סקי"א.

ז. "לא עלו לבעלים לשם חובה",
 "ואם לא נדבה יהא"

בענין אם הס"ד לפסול שינוי קודש ושינוי בעלים הוא משום שביטל את המצוה של לשמן או האם הוא משום העובדא שלא עלו לבעלים לשם חובה.

זבחים א': *א'.

בענין אם מה שלא עלו לבעלים לשם חובה הרי זה בגלל שמיקרי שלא קיים את נדרו או חיובו, כי נדרו כולל גם להקריבו לשמו, וכן חיובו כולל חיוב לקיים את כל הדינים של הקרבן, או האם נדרו וכן חיובו כוללים רק שיביא קרבן שכשר להקריבו, והא דלא עלו הרי זה בגלל שנתחדש כאן פסלות לענין זה.

זבחים א': ב', ל"ד (קטע "וצ"ל"),
 ל"ח, נ"ב*, רכ"ו, תקנ"ד (קטע
 "ברם לכאורה"), תרפ"א.

זבחים ב': תרנ"ט (קטע "מיהו
 האור שמח").

מנחות: ב', י"ד סק"א (קטע
 "וצ"ל").

הדרך ששלא לשמן פוסל בכל הזבחים, רק דאתי הפסוק של "נדבה תהא" לחדש הכשר חדש של נדבה.

זבחים א': שפ"ז.

"ואם לאו נדבה יהא": בענין אם הקרבן נחשב באמת בגדר נדבה, ולכן הרי הוא נקרב, או האם באמת אינו נחשב בגדר נדבה, רק שמקריבים אותו כאילו הי' נדבה, אבל באמת הרי זה בגדר גזיה"כ של הקרבה. והרי חזינן שממשיכים להקריב גם אשם אע"פ שאינו בא נדבה.

זבחים א': מ'.

בענין היכא ששחט קרבן שלא לשמו, דלא עלו לבעלים לשם חובה, האם חשיב מיהא בעל הקרבן, וכן האם הקרבן מרצה עליו.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה צ"א.

זבחים א': א' (קטע ראשון וקטע
 אחרון), ב' (קטע "ובאות י"ח"
 וקטע "ולעיל"), י"ח, כ' סק"ב

"המרכבת המשנה" סק"ד, ל"ד
 סק"א (קטע "וע"ע לעיל"), מ',
 קי"ח, קס"ג סק"א, רכ"ו, רכ"ז.

זבחים ב': תרמ"ה.

מנחות: א' (קטע ראשון וקטע
 אחרון), ב' (קטע "וע"ע באות
 הבאה" וקטע "והנה לעיל"), ג'.

בענין היכא ששחטו שלא לשמן ואח"כ נטמא בעל הקרבן או נעשה אונן, האם ממשיכים להקריב, או האם אין ממשיכים להקריב שהרי אין מקריבים קרבנו של אונן וטמא.

זבחים א': א' (קטע "ונפ"מ").

מנחות: א' (קטע "ונפ"מ").

שעולה לשם שלמים אינו עולה לשם חובה אפילו אם בשעה שחישב אין שום שלמים בעולם.

זבחים א': רס"ה סק"א.

דברי הרמב"ם בפיה"מ שמה שלא עלו לבעלים לשם חובה הרי זה רק בקרבן יחיד אבל קרבן ציבור עולה כי לב ב"ד מתנה עליהם וסכין מושכתן למה שהן, ודרכי האחרונים בביאור דבריו.

זבחים א': י'.

בענין אם עולה שלא לשמה מכפרת על עשה.

זבחים א': י"ח (קטע "ועיין בשפת
 אמת").

בענין דם של עולה שנשחטה לשמה, ודם של עולה שנשחטה שלא לשמה, איזה מהם קודם לזריקה, האם הדם של זאת שנשחטה לשמה קדוש טפי.

זבחים א': ב' (קטע "ועוד כתב").

ח. שאם שחט שלא לשמן
 "בקדושתיהו קיימי ואסור
 לשנויי בהו"

הטעם למה אמר רבא שאם שחט שלא לשמן אסור לזרוק דמה שלא לשמן ולא אמר גם שאסור לקבל ולהוליך שלא לשמן.

זבחים א': ל', ל"ז סק"א.

מנחות: י"ב.

בענין אם היכא ששחט שלא לשמן מותר להמשיך שאר העבודות שלא לשם בעלים כי הוא עצמו כבר אינו נחשב בעל הקרבן.

זבחים א': א' (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם), כ' סק"ב ("מרכבת המשנה") סק"ד, ל', קי"ח.

מנחות: א' (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

הדרך שרק אם עשה שינוי בעלים, דהיינו ששחט על מנת לזרוק דמו שלא לשם בעלים, מותר להמשיך ולעשות את שאר העבודות שלא לשם בעלים, אבל אחרי שינוי קודש דהיינו אחרי ששחט לשם קרבן אחר, אסור לו להמשיך לעשות שינוי קודש או שינוי בעלים.

זבחים א': כ' סק"ב ("מרכבת המשנה" קטע "והנה ראיתי"), ל' (קטע "ומכל הנ"ל").

הדרך שאחרי ששחט על מנת לזרוק לשם פלוני, מותר לו לקבל על מנת לזרוק לשם פלוני, אבל אכתי אסור לו לעשות את הזריקה עצמה לשם פלוני.

זבחים א': ל' (קטע "ובספר משנת רבי אהרן" ולהלן שם).

מנחות: ט' (קטע "ובספר משנת רבי אהרן" ולהלן שם).

משמעות דברי הרמב"ם שאם שינה שינוי שני הרי זה פסול ולא רק שלא עלו לשם חובה.

זבחים א': ל"ו.

ט. מחשבה או דיבור

בענין אם מחשבת שלא לשמן ומחשבת פיגול פסולות רק אם הי' דיבור.

זבחים א': י"ט*, כ' סק"ב ("משנת רבי אהרן" בההערה), מ"א*, מ"ט (קטע "והנה עיין בחידושי"), ס"א ובההערה שם (בענין למה לומר דלא סגי במחשבה), ס"ח (קטע "ועיין בספר"), ס"ט סק"א, ק"א.

זבחים ב': תשמ"ג.

בענין היכא ששחט שלא לשמן דאמרינן שאסור לשנויי שינויי אחרונא משום שבקדושתיהו קיימי, האם הי' ס"ד שהוא מתהפך להיות הקרבן השני.

זבחים א': ל"א.

מנחות: ד'.

בענין אם מה שצריכים לשמן הוא דין כללי שעבודת הדם צריכה להיות לשמן, וממילא מצד הסברא אם שינה בשחיטה לא הי' איכפת לן אם ימשיך לשנות, כי כבר קלקל וגרם שעבודת הדם לא תהי' לשמן, ולכן צריכים קרא שאסור לשנות פעם שני', או האם מה שצריכים לשמן הוא דין פרטי בכל עבודה ועבודה, ולכן מצד הסברא אסור לו להמשיך שלא שמה.

זבחים א': ל"ה.

מנחות: י"א.

בענין אם אחרי ששחט שלא לשמן אמרינן עוד על העבודות האחרות שסתמן לשמן.

זבחים א': ט', ל"ב, מ"ט (קטע "והנה עיין לעיל").

מנחות: ח'.

בענין היכא ששחט שלא לשמן, דצריך להביא קרבן אחר כדי שיעלה לחובתו, האם גם בהקרבן השני אמרינן שסתמן לשמן.

זבחים א': ט'.

בענין היכא שעשה עבודה שלא לשמן, דאסור לשנות שינוי אחרונא, האם זה רק בנוגע לעבודה אחרת, אבל את אותה עבודה מותר לו לגמור שלא לשמן.

זבחים א': כ' סק"ב ("מרכבת המשנה" קטע "והנה ראיתי", "מרומי שדה"), ל'.

מנחות: ט'.

הדרך שלפ"ז אם שינה בקבלה, מותר לו לשנות בהולכה, כי הולכה היא כמו עבודה אחת עם קבלה כיון שאפקה רחמנא לקבלה בלשון הולכה.

זבחים א': ל"ז סק"ב.

זבחים ג': קכ"ו סק"ח, קכ"ז (קטע "א").

מנחות: ט"ז, כ"א (קטע "ולפי" מיושב" וקטע "והנה עי' ברש"י" ולהלן שם).

חומש: פ' צו, לא יחשב (ז', י"ח).

הדרך שכתבו האחרונים שאם סתמן לאו לשמן, סגי במחשבה לחוד כדי לקבוע לשמן, ורק מחשבת שלא לשמן צריכה דיבור.

זבחים א': מ"ט (קטע "והנה עיין בחידושי הגרי"ד"), ס"ט סק"ג.

הדרך שאפילו אם צריכים דיבור, אבל הרי זה רק בשביל לקבוע שיש לו באמת גמירת דעת, והדרך שהדיבור הוא באמת הדבר שפוסל.

סוכה: כ"ז (קטע "והנה כבר הזכרתי").

זבחים א': י"ט * סק"א, קל"א.

זבחים ב': תשמ"ג (קטע "וגם" וקטע "והנה כל הקושיא").

זבחים ג': קכ"ו סק"ח.

מנחות: כ"א (קטע "והנה עי' ברש"י" וקטע "ולפי מה שדימה").

חומש: פ' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "וגם" וקטע "והנה כל הקושיא").

בענין הצד שצריכים דיבור כדי לקבוע שיש גמירת דעת: האם זה רק כדי לגלות שיש לו גמירת דעת, או האם הדיבור עצמו עושה ויוצר את הגמירת דעת.

זבחים א': נ' (קטע "ועי' בשפת אמת").

מנחות: כ"א (קטע "מיהו דבריני הנ"ל").

הקושיא שלפי הצד שצריכים דיבור, למה לא חשיב הלאו של לא יחשב לאו שיש בו מעשה כי עקימת שפתיו חשיב מעשה היכא שבדיבורי' קעביד מעשה כגון הכא שדיבורו פוסל.

זבחים א': י"ט * סק"ב.

זבחים ב': תשמ"ג.

חומש: פ' צו, לא יחשב (ז', י"ח).

הקושיא שלפי הצד שמספיק במחשבה, למה אין בזה חסרון של דברים שבלב אינם דברים.

זבחים א': ס"ט סק"ג.

הדרך שאם מספיק במחשבה, אז אפילו אם דיבר אין זה נקרא לאו שיש בו מעשה כיון שמספיק גם בלי הדיבור.

זבחים א': י"ט * סק"ב (קטע "ועוד צידד").

זבחים ב': תשמ"ג (קטע "ועוד צידד").

חומש: פ' צו, לא יחשב (ז', י"ח) (קטע "ועוד צידד").

י. עקירה בטעות

בענין עקירה בטעות.

זבחים א': י' (קטע "עוד רצה"), ל"ד סק"ג, ל"ח, מ"ד סק"ב סק"ג סק"ד סק"ה, ס"ח (ביאורים בהמחלוקת), ס"ח * (כהנ"ל), ע"ח סק"ב, פ' סק"ב, ק"א, רע"ב סק"א (קטע "והנה בנזיר"), רע"ה.

מנחות: ט"ו סק"ב סק"ג סק"ד סק"ה.

הסברא שאפילו אם עקירה בטעות לא שמה עקירה אבל הרי זה נקרא שעבר על איסור בשוגג, דהיינו האיסור שלא לחשוב שלא לשמן.

זבחים א': ס"ח (ועיין בספר").

הוכחות ממנחות דף מ"ט ומפסחים דף ע"ב שאם עקירה בטעות לא שמה עקירה הרי הקרבן גם עולה לחובתו.

זבחים א': ע"ח סק"ב.

דברי הרמ"ע מפאנו שאע"פ שעקירה בטעות לא שמה עקירה אבל בפסח הרי היא שפיר נחשבת עקירה.

זבחים א': פ' סק"ב.

בענין אם גם במחשבת פיגול נאמר שעקירה בטעות לא שמה עקירה, כגון שחישב לאכול לב' ימים ולילה אחד כי חשב שהקרבן הוא שלמים ובאמת הרי הוא עולה.

זבחים א': ס"ח*.

בעין אם גם בשינוי בעלים אמרינן שעקירה בטעות לא שמה עקירה.

זבחים א': ס"ח* (קטע "והנה כבר העירוני").

בענין שאם זרק לשם פלוני, וחשב שההוא פלוני אינו מחויב כפרה כמותו, ובאמת הרי הוא שפיר מחויב כפרה כמותו, הרי החטאת פסולה ולא חשיב עקירה בטעות.

זבחים א': רע"ה.

יא. מחשבין מעבודה לעבודה

בענין מחשבין מעבודה לעבודה.

זבחים א': מ"ד סק"ה.

מנחות: ט"ו סק"ה.

הטעמים של הירושלמי למה מחשבין מעבודה לעבודה פסול.

זבחים א': שע"ב (קטע "והקר"א"), שע"ה (קטע ראשון ולהלן שם).

בענין אם יש דין של מחשבין מעבודה לעבודה לפי רבי יוחנן גם בעולה ושלמים לענין שלא יעלו לשם חובה.

זבחים א': שע"ו.

דברי הרמב"ם שאם חישב מעבודה לעבודה, דהיינו ששחט על מנת לזרוק שלא לשמן, הרי זה נחשב שינוי בהזריקה. והדרך שזה נחשב שינוי בהשחיטה.

זבחים א': י' (קטע "עוד ראיתי בספר מראה"), כ' סק"ב ("מרכבת המשנה" קטע "והנה ראיתי"), ל' (קטע "ובספר משנת רבי אהרן"), קל"ה, ש"ח, שע"ה, שע"ג, תרי"ד.

מנחות: ט' (קטע "ובספר משנת רבי אהרן" ולהלן שם), מ"ז.

הצד שחקר הגרי"ז שאין כוונת הרמב"ם

שהזריקה פסולה ולא השחיטה, דבודאי השחיטה פסולה, רק שמיקרי שחישב מחשבה בהזריקה ולא בהשחיטה.

זבחים א': שע"ה (קטע אחרון).

בענין שוחט על מנת לקבל שלא לשמן.

זבחים א': שע"ב, תקנ"ט, תקס"ה.

בענין קיבל על מנת לגמור את הקבלה שלא לשמן.

זבחים א': שפ"א, שפ"א*, תקנ"ט.

בענין זרק וחישב לגמור את זריקה שלא לשמן.

זבחים א': שפ"ב.

בענין השוחט על מנת להקטיר שלא לשם הזבח או שלא לשם בעלים.

זבחים א': כ' סק"א (קטע אחרון), כ"א (קטע "וע"ע במל"מ" ולהלן שם), קל"ה*, שע"ג.

מנחות: מ"ז.

בענין אם שחט בפנים על מנת לזרוק דמו בחוץ בשינוי קודש או שינוי בעלים הרי זה פסול (לפי רבי יוחנן שסובר מחשבין מעבודה לעבודה).

זבחים א': תרי"ד.

דברי השפת אמת בענין היכא ששחט כהן אחד על מנת שיזרוק כהן אחר שלא לשמן או למחר.

זבחים א': שע"ה (קטע "ועיין בשפת אמת").

בענין היכא ששחט על מנת לזרוק שלא לשמן ואח"כ זרק כהן אחר את הדם.

זבחים א': שע"ה (קטע "ועיין בשפת אמת").

דברי התוספתא בענין שוחט על מנת שיזרוק ערלים וטמאים.

זבחים א': שע"ה (קטע "ועיין ביו"ד").

שלענין מחשבין מעבודה לעבודה לא מספיק אם חישב רק בחלק מן העבודה אם החלק ההוא נחשב רק בגדר מעשה כל

זבחים א': ע"ט, רצ"א סק"א.

הקושיא למה לשם חולין כשר, וכן סתמא, וכן חטאת לשם מי שאינו מחויב כפרה, וכן למה צריכים פסוק לפסול מתעסק, תיפוק לי' משום שחסר "סכין מקדש לדם", כי כלי שרת מקדשים רק מדעת. וכן יש להקשות גם על עולה לשם שלמים דלמה כשירה הלא חסר מה שתמיד הסכין מקדש את הדם לשם עולה.

זבחים א': פ"א*.

בענין שאם שחט קרבן לשם בדק הבית הרי זה מיקרי "מינה" ו"מחריב בה", ואין זה כמו לשם חולין.

זבחים א': פ"ב.

יג. "על דעת ראשונה", ו"הוכיח סופו על תחילתו"

גדר על דעת ראשונה הוא עושה: האם זה נחשב שיש לנו מחשבה בפועל גם על העבודה השני, או האם ע"י שכבר חישוב לשמן נפעל שנתייחדו מעתה כל עשיותיו להיות לשמן בלי מחשבה בפועל.

זבחים א': מ"ט.

הסברא שאומרים על דעת ראשונה הוא עושה על מחשבת שלא לשמן אע"פ שעל מחשבת פיגול פוסק הרמב"ם שאין אומרים כן, והיינו משום שעל דעת ראשונה הוא עושה יכול לסלק את ה"סתמן לשמן" מהסוף, אבל אינו יכול להחשב מחשבת פיגול בפועל על הסוף.

זבחים א': ל"ב (קטע "וראיתי"), מ"ט (קטע "והנה עי' לעיל" וקטע "ועי' בקרן").

דברי הקר"א שהיכא שהמחשבה היא מחשבת איסור אין אומרים על דעת ראשונה הוא עושה.

זבחים א': מ"ט (קטע אחרון).

בענין אם אומרים על דעת ראשונה הוא עושה גם מעבודה אחת להשני, וכן מאדם אחד להשני.

זבחים א': ט', מ"ט.

מנחות: ח' (קטע "ועי' בספרי").

דהו, אלא צריכים שיחשוב בדבר שנקרא עבודה, כמו שצריכים בפיגול, אבל אם סוברים שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אז מספיק גם אם יחשוב רק במקצת שחיטה, אע"פ שבפיגול לא סגי בזה כי אין מפגלין בחצי מתיר.

זבחים א': שפ"ד ובההערה.

דברי המאירי שכתב שגם לפי המ"ד שסובר שאין לשחיטה אלא לבסוף, מחשבה פוסלת בתחילת השחיטה.

זבחים א': שפ"ד בההערה.

יב. לשם חולין

בענין מה שחטאת ששחטה לשם חולין כשירה.

זבחים א': י' (קטע "ובזרע אברהם").

מנחות: א' (קטע "ובספר נזר הקודש"), ב' (קטע "והנה בגמ' דרשינן"), ה', מ"ז (קטע "וכדי לבאר"), נ"ז.

בענין שאע"פ שהיא כשירה אבל בכל זאת לא עלתה לשם חובה ואינה מרצה.

זבחים א': ז' סק"א, כ' סק"ד, כ"ו, מ"ג, ע"ז סק"א סק"ב, ע"ח, ע"ט, פ' סק"ה, קע"ח (קטע אחרון).

מנחות: א' (קטע "ובספר נזר הקודש"), ה', ל"ו (קטע "והנה עי' ברש"י").

בענין שאם שחט עולה ושלמים לשם חולין הרי הם גם עולים לשם חובה ומרצין, ואינם כמו חטאת לשם חולין שכשירה אבל לא עלתה לשם חובה ואינה מרצה.

זבחים א': ז' סק"א, כ"ו, ע"ז סק"ג בההערה.

מנחות: ה', ל"ז.

הסוברים שחטאת לשם חולין גם עלתה לשם חובה.

זבחים א': כ"ו, ע"ז סק"ב סק"ג, ע"ח, קע"ח (קטע אחרון).

בענין אם גם בזורק דם חטאת לשם חולין שייך לומר שלא עלתה או האם אין זה מחשבה כלל כיון שבחולין ליכא זריקה.

ביאור הוכיח סופו על תחילתו.

זבחים א': נ'.

מחלוקת האחרונים אם היכא שצריכים דיבור שייך לומר הוכיח סופו על תחילתו.

זבחים א': נ' (קטע "ועי" בשפת אמת").

יד. דברי שמעון אחי עזרי'

בענין אם שמעון אחי עזרי' סובר את שיטתו רק בשחיטה או האם גם בשאר עבודת הדם.

זבחים א': ו' (קטע ראשון).

בענין ספיקת הגמ' אם לפי שמעון אחי עזרי' לשם גבוה מהן גם עלו.

זבחים א': ו' (קטע אחרון), כ"ו (קטע "וע"ע בקר"א" ולהלן שם), ל"ד סק"א בההערה.

בענין אם לפי שמעון אחי עזרי' יש איסור לחשוב לשם גבוה מהן לפי הצד שמרצין, דהא לא שייך בכה"ג לומר שהוא כמטיל מום בקדשים.

זבחים א': ל"ד סק"א בההערה.

מנחות: י"ד סק"א (קטע "ועוד כתב שם שלפי שמעון אחי עזרי'").

בענין אם לפי שמעון אחי עזרי' שייך לומר שסתמן פסול או לא, והסברות ש"ל לכאן ולכאן.

זבחים א': מ"ה.

בענין לשם קרבן שוה.

זבחים א': ה' סק"ב, ו' (קטע "ועכ"פ"), ת"ס.

בענין בכור לשם מעשר, וכן מעשר לשם בכור.

זבחים א': ה' סק"א.

בענין פסח וחטאת לשם גבוה מהן (כגון חטאת חיצונית לשם חטאת פנימית).

זבחים א': ו' (קטע אחרון), כ"ה.

בענין אם פסח (או קדשים קלים אחרים) לשם חטאת העוף (או קדשי קדשים אחרים) חשיב לשם גבוה כיון שחטאת העוף היא קדשי קדשים.

זבחים א': ו' (קטע אחרון).

שעולה לשם אשם נחשב לשם נמוך.

זבחים א': ו' (קטע ראשון).

טו. מחשבת שלא לשמו בקרבן חטאת

הדרך שמחשבת שלא לשמה פוסלת חטאת מדין מחשבה הפוסלת, אבל אם אין כאן תורת מחשבה הפוסלת אלא רק נעקר הסתמן לשמן או החטאת נשאת כשירה רק שלא עלתה לשם חובה.

זבחים א': ע"ז סק"א בההערה.

בענין אם הסיבה למה חטאת שלא לשמה פסולה הרי זה משום שהיא באה על החטא.

זבחים א': כ"ד.

בענין אם הסיבה למה חטאת שלא לשמה פסולה הרי זה משום שביטל את המצוה של לשמן ובחטאת הרי זה פוסל.

זבחים א': ח"א, שכ"ז*, ת"א, תל"ג.

הדרך שמה שחטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה, גדר הדבר הוא שהתורה קבעה (מחמת הסיבות שכתבנו לעיל בסמוך) שבחטאת היכא שלא עלתה הרי זה כנעשית שלא כמצוותה דפסולה.

זבחים א': קס"ח. קע"ח.

הדרך שמה שחטאת שלא לשמה פסולה, גדר הפסול הוא שנעקרת השם חטאת, וזהו מה שקמ"ל הפסוק שילפינן משם שהחטאת פסולה.

זבחים א': ע"ח סק"ג.

בענין אם פסח וחטאת ששחטו סתמא פסולין, או האם הם כשרים אבל לא עלו לשם חובה, או האם גם עלו.

זבחים א': י' (קטע "מיהו עיין"), כ"ו (קטע "והטהרת"), מ"ג, נ"א, ע"ח, פ'.

הסוברים שרק חטאת, וכן אשם לפי ר"א, פסולים אם נשחטו סתמא כי חסירה שחיטה לשם החטא, אבל פסח ששחטו סתמא כשר.

זבחים א': מ"ג בההערה הראשונה.

דברי הלבוש מרדכי ששחט חטאת סתמא עלתה, אבל זרק דמה סתמא לא עלתה, כי חיסר מה שהכהן צריך לכפר עליו ועל זה לא מועיל סתמא.

זבחים א': מ"ג (קטע "והלבוש").

הקושיא שלפי הצד שלאחר שנשחטה שלא לשמה אינו נחשב בעל הקרבן, למה צריכים פסוק לפסול חטאת ששחטה לשם עולה, תיפוק ל' משום שאין לה בעלים והרי היא כמותו בעלי'. וכן למה חטאת ששחטה לשם חולין כשירה אלא שלא עלתה לשם חובה, דלמה לא תיפסל משום שאין לה בעלים.

זבחים א': א' (קטע "ובספר").

בענין חטאת חלב לשם חטאת דם.

זבחים א': רס"ו, רס"ח, רס"ט, רע"א, רע"ב.

חומש: פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה".

בענין אם לפי המ"ד שסובר שחטאת חלב לשם חטאת דם כשירה הרי היא גם עלתה לחובתו (והדעה שעולתה לשם דם).

זבחים א': רע"ב סק"ב, ר"פ.

מנחות: ל"ו (קטע "והנה עי' ברשי"י"), ל"ז.

הקושיא מהסוגיות בנוזר וכריתות דאיתא שחטאת חלב לשם חטאת דם לא כיפר.

זבחים א': רע"ב סק"א.

מנחות: מ"א.

בענין היכא ששחט חטאת חלב לשם חטאת דם והוא חייב חטאת גם על הדם.

זבחים א': רע"ב (קטע "ועי' בנוזר").

מנחות: מ"א (קטע "ועי' בנוזר").

בענין היכא שהבעלים מסר חטאת חלב להכהן על דעת שיכפר להם על הדם, אבל הכהן שחטה כהלכתה על החלב.

זבחים א': רע"ב סק"א (קטע אחרון).

מנחות: מ"א (קטע אחרון).

בענין אם אע"פ שחטאת חלב לשם חטאת

דם כשירה, אבל לכתחילה חייב לחשוב לשם חלב, להסוברים שיש מיהא מצוה לכתחילה לחשוב לשמן ולא לסמוך על מה שסתמן לשמן.

זבחים א': רס"ח.

בענין אם היכא ששחט חטאת חלב לשם חטאת דם, הרי זה נחשב יותר גרוע מהיכא ששחט תודה לשם תודת חבירו או האם זה נחשב יותר טוב, או האם שני הציורים שוים.

זבחים א': רס"ו, רס"ט, רע"א.

חומש: פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה".

בענין חטאת חלב של אמש לשם חטאת חלב של היום.

זבחים א': כ' סק"ב ("מרומי שדה"), רע"א (קטע "עוד צידד").

מנחות: י"ח.

חומש: פר' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה" (קטע אחרון).

בענין עולת נזיר לשם עולת מצורע, או לשם עולת נדבה, או להיפך.

מנחות: ל"ז.

בענין חטאת חלב לשם מי שמחויב חטאת שמיעת קול או ביטוי שפתים.

זבחים א': שס"ח, שס"ט.

בענין חטאת טומאת מקדש וקדשיו לשם חטאת שמיעת קול או ביטוי שפתים.

זבחים א': שס"ח.

דברי הירושלמי שבחטאות הפנימיות אפשר לחשוב מאחת על השני.

זבחים א': קל"ז.

פסקו של הרמב"ם שאע"פ שחטאת לשם מי שאינו מחויב כפרה כמותו כשירה אבל לא עלתה לשם חובה.

זבחים א': כ"ו (קטע "ובמשנת"), מ"ג (קטע "וכעין"), ע"ח סק"ב, ק"ב, קי"ב, קכ"ז סק"א, רע"ז סק"א, ר"פ, רצ"א.

בענין חטאת נזיר או מצורע לשם מי שאינו נזיר או מצורע: האם החטאת פסולה או האם גם בחטאת נזיר ומצורע צריכים שיהי' מחויב כפרה כמותו.

זבחים א': רע"ד.

בענין חישוב בשעת שפיכת שיריים של חטאת פנימית אחת לזרוק דמה של חטאת פנימית שני' שלא לשם בעלים.

זבחים א': קל"ז.

בענין שוחט חטאת פנימית על מנת לעשות טבילת אצבע שלא לשם בעלים, ובענין טבילת אצבע על מנת לעשות את הזריקה שלא לשם בעלים.

זבחים א': קל"ז.

טז. מחשבת שלא לשמה בפרת חטאת (פרה אדומה)

שיטת הרמב"ם שפרת חטאת ששחטה לשם קדשים אחרים פסולה.

זבחים א': פ"ב.

בענין פרת חטאת ששחטה סתמא.

זבחים א': מ"ד סק"א בהערה הראשונה.

מנחות: ט"ו סק"א (קטע "ולפ"ז").

חומש: פ' חקת, חטאת היא (י"ט, ט) (קטע "ולפ"ז").

דברי הרמב"ם שפרת חטאת ששחטה לשם חולין תיפדה.

זבחים א': מ"ד סק"א (קטע "והביא" ולהלן שם), פ"א.

מנחות: ט"ו סק"א (קטע "והביא" ולהלן שם), מ"ג (קטע "וכדי לבאר").

חומש: פ' חקת, חטאת היא (י"ט, ט) (קטע "והביא" וקטע אחרון).

דברי הרמב"ם שפרת חטאת ששחטה על מנת לאוכלה אינה פסולה כי בפרת חטאת אין צריכים מחשבה לשם ריח ניהוח.

זבחים א': מ"ד סק"א (קטע "והביא").

מנחות: ט"ו סק"א (קטע "והביא").

חומש: פ' חקת, חטאת היא (י"ט, ט) (קטע "והביא").

בענין שריפת פרת חטאת שלא לשמה.

זבחים ב': קמ"ח (קטע ראשון).

חומש: פ' אמור, איש מזרעך לדרתם אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כ"א, י"ז) [ב] (קטע "הנה עי' בזבחים").

יז. מחשבת שלא לשמו בקרבן תודה

הדרך שהכוונה בתודה ששחטה לשם תורת חבירו היא ששחטה לשם חבירו והרי זה ציור של שינוי בעלים.

זבחים א': רע"א (קטע "והזבח"), רע"ב סק"א (קטע "ועוד כתב").

דברי הזבח תודה שתודה ששחטה לשם תורת חבירו אינו בגדר שינוי בעלים כי שינוי בעלים הוא רק כשמזכיר שם של חבירו כגון לשם פלוני.

זבחים א': רס"ג.

דברי הזבח תודה והמרומי שדה בענין תודה ששחטה לשם תורת חבירו.

זבחים א': כ' סק"ב.

דברי רש"י שתודה ששחטה לשם תורת חבירו איירי באופן שיש לחבירו תודה.

זבחים א': רס"ה.

בענין שהרמב"ם לא הביא להלכה תודה ששחטה לשם תורת חבירו.

זבחים א': כ' סק"ב (ב"המרומי שדה", ולעיל שם ב"הזבח תודה"), רע"א.

חומש: פ' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה" (קטע "מיהו המרומי שדה").

בענין אם אע"פ שתודה לשם תורת חבירו כשירה, אבל לכתחילה חייב לחשוב לשם תודה דידי', להסוברים שיש מצוה לכתחילה לחשוב לשמן ולא לסמוך על מה סתמן לשמן.

זבחים א': רס"ח.

דברי הברכת הזבח שתודה ששחטה לשם תודת חבירו איירי רק כשתודת חבירו היא על נס אחר משלו.

זבחים א': רס"ה סק"ב.

בענין תודה על נס אחד שלו ששחטה לשם נס אחר שלו. ובענין אם נס אחר שלו עדיף מחטאת חלב לשם חטאת דם.

זבחים א': כ' סק"ב ("המרומי שדה"), רס"ו, רע"א (קטע "והמרומי שדה").

חומש: פ' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה".

הדרך שתודה על נס אחד שלו ששחטה לשם נס אחר שלו דומה לחטאת חלב של אמש לשל היום.

זבחים א': כ' סק"ב ("המרומי שדה" קטע "ושוב צידד"), רע"א (קטע "עוד צידד").

חומש: פ' צו, "עוד בענין המהות של קרבן תודה" (קטע אחרון).

יח. מחשבת שלא לשמו בקרבן אשם

בענין אשם גזילות לשם אשם מעילות.

זבחים א': שס"ז.

בענין מה שאשם מצורע ששחטו שלא לשמו קרב וצריך נסכים שאם אי אתה אומר כן פסלתו.

מנחות: ס"ה, ס"ט, ע'.

ביאורו של הרמב"ם בהדין הנ"ל.

מנחות: ע"ב.

יט. מחשבת שלא לשמן בכבשי עצרת

בענין שיטת המ"ד שסובר שכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן כשרים ולא עלו.

זבחים א': י' (קטע "מיהו עיין בהמגיה"), קס"ט.

קושיית תוס' למה רבי אליעזר אינו פוסל כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן כיון שהוקשו לחטאת.

זבחים א': ת"ב.

כ. מחשבת שלא לשמו בכבש הבא עם העומר

המחלוקת אם כבש הבא עם העומר ששחטו שלא לשמו מנחתו כפולה משום שאם אי אתה אומר כן פסלתו.

מנחות: ע'.

כא. מחשבת שלא לשמן בתמידים

המחלוקת אם תמיד של שחר ששחטו שלא לשמו טעון שני גזרי עצים בכהן אחד כדינו, וכן אם תמיד של בין הערבים טעון שני גזרי עצים בשני כהנים כדינו, משום שאם אי אתה אומר כן פסלתו.

מנחות: ע'.

כב. מחשבת שלא לשמן בקרבנות נזירות

בענין נזיר שגילה על שלמים שנזבחו שלא לשמן, וכן על שלמי נדבה, דיצא לפי רבי שמעון.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה צ"א.

זבחים א': א' (קטע "ושמעתי").

מנחות: א' (קטע "ושמעתי").

בענין שלמי נזיר ששחטן שלא כמצוותן (שלא לשמן) נאכלין ליום ולילה אחד, ואינן טעונין זרוע בשלה תחת הדוד, ואינן טעונין לחם.

מנחות: ס"ה, ס"ט.

כג. מחשבת שלא לשמה במנחת העומר

דברי רב בענין מנחת העומר שקמצה שלא לשמה פסולה.

זבחים א': י' (קטע "מיהו אכתי קשה").

מנחות: נ"א ולהלן שם.

ועי' עוד בזה להלן בסמוך בסק"ד.

בענין הדין של משקה ישראל במנחת העומר שקמצה שלא לשמה.

מנחות: ע"ד, ע"ה.

כד. מחשבת שלא לשמן בדבר הבא להתיר או בדבר הבא להכשיר

צדדים שונים בביאור סברת רב בסוכר

שהבא להתיר ולא התיר (מנחת העומר שקמצה שלא לשמה), או שבא להכשיר ולא הכשיר (אשם נזיר ואשם מצורע ששחטם שלא לשמם) הרי זה פסול.

מנחות: נ"ב, נ"ג, נ"ז.

ביאורים בחילוקו של רבי ירמי' בין מכפרים שבאו לכפר ולא כיפרו לבין מכשירים שבאו להכשיר ולא הכשירו.

מנחות: נ"ב.

עוד ציור של קרבן שבא להכשיר ולא הכשיר: אשה שחייבת חמש חטאות על חמש לידות, והביאה את הראשונה, הרי היא מותרת לאכול קדשים ולהכנס למקדש, ועדיין הוא חייבת להביא את הארבע הנותרות, והרי בכה"ג יוצא שהחטאות האחרות באות אע"פ שאינן מכשירות.

מנחות: נ"ג.

הסתירות בין הסוגיא הנ"ל במס' מנחות לבין הסוגיא בזבחים דף ה' ע"א.

מנחות: נ"ד.

עבודת השם

א. כללי

ב. נסיונות

ג. שאיפות

א. כללי

בענין מה ש"שויתי ה' לנגדי תמיד" מונע עבירות.

אלול - תשרי: ראש השנה ג' (קטע "ונראה שלכן" ולהלן שם).

שהדרך הנכונה איך לעלות בעבודת ה' אינה לקבוע אתגרים יותר גבוהים, אלא להפטר מדברים מגונים, ואז מאליו הוא יעלה.

אלול - תשרי: אלול א'.

שתחילת דרכו של אדם בעלי' רוחנית צריכה להיות המוכנות לקבל את המסורת שמוסרים לו רבותיו ואבותיו, אפילו אם הוא עצמו אינו מבין (אלקי אביך), ומזה

יוכל במשך הזמן לבוא להכרה עצמית (ה' אלוקיך).

חומש: פ' שמות, אנכי אלקי אביך (ג', ו').

בענין שיש שני דרכים בעבודת השם: בתוך מסגרת, ומחוץ למסגרת, ובענין איזו היא יותר גדולה.

חומש: פ' מקץ, כי נשני אלקים וגו' (מ"א, נ"א נ"ב) (קטע "הנה ידוע" ולהלן שם).

שיחות: עמ' פ"ז, פ"ט, צ'.

בענין שיש שני שלבים בעלי': מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו.

חומש: פ' נצבים, אתם נצבים (כ"ט, ט').

שיחות: עמ' ע"ח.

דברי הרמב"ן בפרשת יתרו שעשה דוחה ל"ת משום שקיום מצות עשה הוא גדר של אהבה וקיום מצות ל"ת הוא גדר של יראה, ואהבה היא מדריגה יותר גדולה מיראה.

יבמות א': נ"ח בההערה הראשונה, קמ"ה.

אבות: ס"ד סק"ה סק"ו.

זבחים א': ר"ז סק"ה סק"ו.

חומש: פ' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א]. פ' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ג (קטע ראשון).

בענין מתי אומרים בהדי כבשי דרחמנא למה לך.

חומש: פ' בראשית, וידע אדם וגו' (ד', כ"ה) [א]. פ' נח, תמים הי' בדורותיו (ו, ט') בההערה, שם, ואני הנני מקים את בריתי אתכם (ט', ט'). פ' מקץ, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו' (מ"ב, ט') (קטע ראשון).

בענין שאדם צריך להשלים עם הגזירה מן השמים, ולקבלו עליו.

חומש: פ' מקץ, ויאמר אלהם מרגלים אתם (מ"ב, ט') [א].

בענין שהרואה שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו.

חומש: פר' מקץ, אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו' (מ"ב, כ"א).

שמי שמוסר נפש זוכה שהדבר נקרא על שמו.

חומש: פר' ויקהל, ויעש בצלאל וגו' (ל"ז, א').

שכל פרט בעבודת השם חשוב מאד, וכאילו הוא דבר שלם בפני עצמו.

חומש: פר' פקודי, כאשר צוה ה' את משה (מ', י"ט).

שכל הוספה או גרעון או זלזול באיזה דבר מן הדברים בעבודת השם, אפילו בדבר שנראה טפל, הרי זה משנה את כל השיעור קומה של האדם.

חומש: פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע "ודע").

בענין "טוב לגבר כי ישא עול מנעוריו" (דמה שנהג בנערותו נשאר בזקנותו).

חומש: פר' כי תשא, ומשרתו יהושע בן נון נער (ל"ג, י"א) (קטע "והנה כתיב" וקטע אחרון).

שיחות: עמ' ל"ט.

בענין שבחורים צריכים לגמור את "הזמן" בצורה חזקה, ואם לא אין סיכוי לבין הזמנים עם רוחניות.

חומש: פר' ויקרא, ויקרא אל משה וגו' (א', א') (קטע "והנה לכל בחור" ולהלן שם).

שיחות: עמ' ע"ז.

בענין שבסוף תקופה, צריכים להתבונן על המאורעות שאירעו במשך התקופה, לשם הפקת תועלת.

חומש: פר' מסעי, אלה מסעי (ל"ג, א').

העידוד שב"היום על לבבך, בכל יום יהי בעיניך כחדשים".

חומש: פר' ואתחנן, היום על לבבך (ו', ו').

אלול – תשרי: שמחת תורה א'.

בענין סבלו של רב אחא משבחה בעל השאלות.

שיחות: עמ' קכ"ז, קכ"ח.

ב. נסיונות

מעלת הממצא את כחותיו.

שיחות: עמ' קכ"ב, קכ"ג.

הנה יש ללמוד מפרשת יפת תואר כמה עצות בנוגע להמערכה נגד יצר הרע, ופרטתי אותם בערך יצר הרע.

כשלא מרגישים סיפוק.

שיחות: עמ' ל"ח.

שהתחלת לימוד חדש מביאה הרגשה של התחדשות, אבל לפעמים יש בה קושי, ועצה איך להתגבר על הקושי.

כ"מ: פרק שנים או חזין ד'.

שכל התחלות קשות.

כ"מ: פרק שנים או חזין ד'.

שיחות: עמ' ע"ד, ע"ה.

הטעם למה לפעמים בתחילת הדרך לא מרגישים התחדשות אלא אדרבה מרגישים עייפות.

חומש: פר' בא, בא אל פרעה (י', א') (קטע "והנה רוב פעמים" ולהלן שם).

בענין "שבע יפול צדיק וקם".

חומש: פר' פקודי, ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד וגו' (מ', ב').

בענין שיש שני סוגים של נסיונות: א', קצרים וחריפים, ב', לא חריפים אבל מתמשכים.

חומש: פר' לך לך, לך לך מארצך (י"ב, א').

שהעובדא שאדם מתנסה בנסיונות, או שמתעוררים אצלו ספקות באמונה, אינו מראה על חסרונות בתוכו.

חומש: פר' שלח, ולא תתורו (ט"ו, ל"ט) [א].

בענין שנסיונות מעלים את האדם, והעדר נסיונות מרדים אותו ומוריד את מדרגתו.

חומש: פ' חיי שרה, וה' ברך את אברהם בכל (כ"ד, א').

שצריכים לרצות נסיונות כדי שיוכל להיות בגדר בוחר, ולא לרצות לשבת בשלוה.

חומש: פ' וישב, וישב יעקב (ל"ז, א') [א].

המדריגה של "נדחים בארץ מצרים", והמדריגה של "מושל בכל ארץ מצרים", והמדריגה של ויחי בארץ מצרים.

חומש: פ' ויחי, ויחי יעקב בארץ מצרים (מ"ז, כ"ח).

שהרגשת רפיון אינה בגדר חסרון, אלא כך נהוג הקב"ה - בתחילה סייעתא דשמיא (יום), ואח"כ הסתר פנים (לילה) כדי שהאדם בזמן הלילה יעשה בכחות עצמו.

חומש: פ' נח, ויום ולילה לא ישבתו (ח', כ"ב).

שיחות: עמ' קט"ז.

יאוש - הגורמים.

שיחות: עמ' קי"ט - קכ"א.

בענין מה שצרות ונסיונות מפריעים את הצלחתינו בתלמוד תורה.

חומש: פ' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א] (קטע "גם ראוי להתעורר").

בענין מה שמת נעשה חפשי מן המצות: דהכוונה היא שקיום ציווים הוא לשם להכשירו ליהנות מזיו השכינה, וההכשר הוא ע"י שעומד בנסיונות נגד יצר הרע, וענין זה לא שייך במת שכבר אין לו יצר רע.

חומש: פ' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"א (קטע ראשון).

בענין המדה להגרר ברגשותיו ומצב רוחו אחרי מה שהעין רואה ולא אחרי עין השכל.

חומש: פ' שלח, ולא תתורו (ט"ו, ל"ט) [ב].

בענין "בין הזמנים".

חומש: פ' נצבים, "בענין בין הזמנים".

שיחות: עמ' ע"ח, ע"ט.

ג. שאיפות.

החיוב לשאוף.

שיחות: עמ' נ"א.

דוגמאות של שאיפה.

שיחות: עמ' נ"א.

התועלת שבאה משאיפות, והחזיק שבא מהעדר שאיפות.

שיחות: עמ' נ"א - נ"ג.

עבירות

בענין כל ישראל ערבים זה לזה, ע"י בערך ערבות.

ע"י עוד בערך אי עביד לא מהני, ובערך שויה אנפשי חתיכה דאיסורא.

א. כללי

ב. חומר העובר על ספק עבירה

ג. איפרושי מאיסורא

ד. גופים ושמות והתראות מחלקים

א. כללי

בענין עשו סייג לתורה.

אבות: י"א - י"ג.

בענין העובר עבירות ביד רמה.

סנהדרין: שנ"ד בההערה הששית.

אבות: קמ"ד בההערה הששית, קנ"ט (קטע "והנה בירושלמי").

בענין עבירה גוררת עבירה.

אבות: קע"ז, קע"ח.

בענין מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה (גבי ישראל): בענין אם זה רק אם לא השתדל להוציאה לפועל או האם אין הקב"ה מצרפה למעשה אפילו אם השתדל להוציאה לפועל רק שלא הצליח, אלא

כתובות א': צ"ב, צ"ה.

ב. חומר העובר על ספק עבירה

דברי תוס' שהיכא שאוכל במזיד חתיכה ספק חלב ספק שומן הרי זה נקרא שאינו שב מידיעתו.

יבמות ב': תקס"ח סק"א (קטע ראשון).

דברי הרשב"א שאם היבם כונס מעוברת הרי זה נקרא שהוא מכניס את עצמו לספק כרת. ומוכח מדבריו שאם הולד יהי בר קיימא הרי זה נקרא שעבר על איסור כרת.

יבמות ב': תקס"ח סק"א (קטע "ועיין ברמב"ן").

משמעות הסוגיא במס' מכות שאם עבר על ספק מלקות או מיתת ב"ד ואח"כ נתברר שהי' באמת אסור הרי זה נקרא מזיד ובדין הוא שיענש אי לאו משום שהתראת ספק לא שמה התראה, וזהו כדברי הרשב"א הנ"ל.

יבמות ב': תקס"ח סק"א ("ועיין במכות").

בענין אם מותר מהתורה לכנוס את יבמתו תוך ג' חדשים או לא ואפילו אם לא הוכר שהיא מעוברת, דהא חזינן שאם נתגלה שהיא מעוברת ותלד בר קיימא הרי הוא חייב קרבן.

יבמות ב': תקס"ח סק"ב.

ג. איפרושי מאיסורא

שהחויב להפריש מאיסור הוא מהתורה.

ע"ז: ס"ב (קטע "ובשער הציון").

בענין אם יסוד החיוב הוא גם משום תיקון נפשו של המפריש.

ע"ז: ס"ב (קטע "ואולי").

בענין אם כדי לאיפרושי מלא תעשה מכין אותו עד שתצא נפשו כמו שעושים למי שאינו רוצה לקיים מצות עשה.

יבמות א': קמ"ה (קטע אחרון).

אבות: פ"ב סק"א (קטע "ועיין בחושן משפט").

עשה דבר שאין בו איסור, והן אמת שצריך כפרה כמו בנתכזין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר כשר כדאמרין בנוזר דף כ"ג ע"א וקידושין דף פ"א ע"ב, אבל אכתי אולי אין הקב"ה מצרפה למעשה ממש.

כתובות א': קמ"ו סק"א (קטע "ובסברת").

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ט הערה ל"ג, ודף מ' הערה י'.

ב"מ: פרק שנים אוחזין צ"ז סק"ג (קטע אחרון).

בענין אם באיסור דאורייתא שייך לומר שאסור לכתחילה אבל אינו פסול בדיעבד.

סנהדרין: נ"ג (קטע ראשון).

שהיכא שצריכים שיהנה, א"כ אפילו אם אין עיקר כוונתו ליהנות, בכל זאת הרי זה נחשב דבר המתכזין.

יבמות א': ס"א (קטע אחרון בסופו).

בענין "אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא".

חומש: פר' כי תצא, וראית בשבי' (כ"א, י') [א] (קטע ראשון).

סברות בענין אם לא לפרוע חוב נחשב עבירה בשוא"ת או בקו"ע.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול כ"א.

סנהדרין: ב' (קטע "והנה יש לעיין ולהלן שם").

אבות: פ"ח (קטע "והנה יש לעיין ולהלן שם").

הדרך שכל היכא שגורם התחדשות של גזילה הרי זה נחשב בגדר קום ועשה אע"פ שלא עשה מעשה.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול כ"א סק"א (קטע "ונראה").

סנהדרין: ב' (קטע "ויש לבאר").

אבות: פ"ח (קטע "ויש לבאר").

בענין אם ביטול אבלות נחשב שוא"ת או קו"ע.

שבעינינו מוחזק לאיסור אלא ממה שהוא עצמו חייב לפרוש.

יבמות ג': נ"ג סק"א, נ"ו (קטע "והנה לעיל").

כתובות ב': קכ"ט (קטע "ובחי") הגרש"ש, ק"ל (קטע "והנה לעיל" ולהלן שם).

עוד בענין לאיפרושי מאיסורא היכא דזה רק ספק אם הלה עומד לעבור על איסור.

כתובות א': קמ"ו סק"ג.

בענין היכא שרואים שאדם רוצה לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דצריך כפרה: האם אין אנו חייבים להפרישו מן האכילה כי הכוונה הרעה בלא"ה יש לו ולמעשה לא יעבור על איסור אלא יאכל בשר טלה, או האם שפיר חייבים להפרישו כי מה שהוא צריך כפרה הרי זה רק אם אכל ונהנה אבל אם לא נהנה אינו צריך כפרה. וע"ע בזה לעיל ב"כללי".

כתובות א': קמ"ו סק"א, קמ"ז, קמ"ח, קמ"ט.

נדרים: פרק ואלו נדרים ד' סק"ב (קטע "מיהו עיין בט"ז").

ב"מ: פרק שנים אוחזין צ"ז סק"ג (קטע "ואם נאמר" וקטע אחרון).

הפסק של הרמ"א שרשאי להכות את מי שהוא ברשותו לשם תוכחתו, ודברי החרדים שאפילו את מי שאינו ברשותו. ודברי הרא"ש שהרואה את ישראל מכה את חבריו מותר להכותו כדי להפרישו מאיסורא.

אבות: פ"ב (קטע "ועיין בחושן משפט"), צ"ג (קטע ראשון).

דברי הסמ"ע שדברי הרא"ש אינם אמורים כשזה שבא להכות את המכה רואה כמה פעמים אנשים מכים אחד את השני ואינו מפרישם מאיסורא, אבל כשהמוכה הוא קרובו מותר להצילו גם בכה"ג.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשע"ז ל"ו (קטע אחרון).

ד. גופים ושמות והתראות מחלקים "נזיר שהי' שותה יין כל היום אינו חייב

זבחים א': ר"ז סק"ג (קטע אחרון).

חומש: פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א] (קטע אחרון). פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] (קטע אחרון).

שיש חיוב של לאיפרושי מאיסורא אפילו אם העובר הוא שוגג.

קידושין ד': שי"ח סק"ב (קטע "מיהו באמת").

סנהדרין: מ"ח (קטע "ונראה").

הוריות: ט' (קטע ראשון).

אבות: ר' (קטע ראשון).

ואולי אפילו אם העובר הוא אנוס.

קידושין ד': שי"ח סק"ב (קטע "ואולי").

סנהדרין: מ"ח (קטע "ואולי").

ע"ז: ל"ד סק"א סק"ב.

הוריות: ט' (בההערה).

אבות: ר' (קטע ראשון).

בענין היכא שקרה ביטול ברוב, האם זה שמכיר איזה מהם אסור צריך להודיע לאדם זה שעומד לסמוך על הביטול.

ע"ז: ל"ד סק"א.

שאפילו להורות בפני רבו מותר כדי לאיפרושי מאיסורא.

סנהדרין: מ"ח (קטע "ונראה").

הוריות: ט' (קטע ראשון).

אבות: ר' (קטע ראשון).

בענין אם יסוד החיוב להפריש את חבריו מאיסורא הוא לראות שהשני לא יעשה מה שבעיניו הוא אסור, דהיינו שהוא עצמו יקיים את דיניו, או האם חייבים להפריש רק כשבעינינו הרי הוא עובר על איסור.

כתובות א': קמ"ו סק"א, קמ"ז, קמ"ח, קמ"ט.

בענין אם האומר ברי לי שמותר, יש לו נאמנות לגבי עצמו, או האם אין לו, רק שבכל זאת אין לב"ד כח להפרישו כיון דהוי רק ספק, א"נ אין כח להפרישו כיון שלפי דבריו אינו עושה איסור, והחיוב לאיפרושי מאיסורא אינו להפרישו ממה

בנפרד או האם מספיק בהתראה אחת לפעול שלוקה על כל אחת ואחת, ושאלם נאמר שלוקה שנים לא קשה על זה מנזיר שהי' שותה יין כל היום.

קידושין ד': שס"ד סק"ב.

דברי הגמ' שהיכא שכהן גדול בעל אלמנת ראובן שהיא גם אלמנת שמעון וגם אלמנת לוי הרי הוא לוקה רק פעם אחת כי יש כאן רק שמות מחולקים בלי גופים מחולקים.

יבמות א': ק"ע בההערה השני'.

קידושין ד': שס"ה, שס"ו*.

זבחים ג': ל' בההערה השני'.

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ו.

בענין שהיכא שיש שמות מחולקים לגמרי הרי הוא לוקה על כל שם ושם וכמו בחורש תלם אחד ולוקה עליו משום שמונה שמות במכות דף כ"א.

קידושין ד': שס"ה.

עגלה ערופה

בענין היכא שמדדו ויש רוב וקרוב.

ב"ב א': ר"ו.

דרכו של הכ"מ בכונת הרמב"ם שהמדידה של עגלה ערופה צריכה להיות על ידי חמשה דיינים מהסנהדרין הגדולה על פי כל הע"א.

סנהדרין: פ"ז, קי"א.

דרכו של הרדב"ז בדעת הרמב"ם שלמדידת עגלה ערופה צריכים את כל הע"א, ושלעריפת עגלה צריכים חמשה מהע"א.

סנהדרין: קי"א.

שהב"ד של אותה עיר שמביאה את העגלה צריכים להיות ב"ד של כ"ג ולא סגי בב"ד של ג'.

סנהדרין: ק"י (קטע "והנה בדבריהם").

הדרך שמחיים הרי היא אסורה משום דכתיב בה כפרה כקדשים, אבל לאחר עריפה שכבר נעשית מצוותה הרי היא

אלא אחת" (נזיר דף מ"ב): דברי הרמב"ם בפיה"מ שם שבידי שמים חייב על כל רביעית ורביעית.

כתובות ב': תקכ"ה סק"א.

בענין נזיר שהי' שותה יין כל היום בהתראה אחת דלוקה רק אחת: האם זה משום שהכל נחשב רק מעשה אחד ארוך, וכן במדליק גדיש בשבת האם שריפת כל הגדיש נחשבת מעשה אחד ארוך, וכן תחילת ביאה וגמר ביאה, או האם זה נחשב שעבר כמה פעמים, רק שלוקה רק פעם אחת כי ההתראה קאי רק על הפעם הראשון וממילא השני נחשב כשוגג.

כתובות ב': ת"מ סק"ד סק"ה.

בענין השוחט שני הבנים ואח"כ שחט את האם, או אלמנת שני אחין שבעל אותה האח השלישי, או מצורע בעל קרי שנכנס למקדש, או האוכל ב' כזיתים בהעלם אחד: הסובר שמיקרי שעובר על ב' עבירות וחייב שתיים, והסובר שמיקרי שעובר רק עבירה אחת, שהיא עבירה משתי סיבות, וממילא חייב רק אחת.

יבמות א': קס"ו, ק"ע ובההערה הראשונה.

זבחים ג': ל'.

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ו.

שגם זה שסובר שחייב אחת הרי הוא מודה שמדיני שמים חייב על כל או"א.

כתובות ב': תקכ"ה סק"א.

המחלוקת בין רבי אבהו בסנהדרין דף נ"ד שסובר שגופים ושמות אינם מחלקים היכא ששניהם הם מפסוק אחד כמו נרבע לזכר ונרבע לבהמה, והסוגיא בקידושין דף ע"ז שסובר שגופים ושמות שפיר מחלקים כגון היכא שבא על אלמנת ראובן ואלמנת שמעון ואלמנת לוי, ולפי תוס' בקידושין שם גם גופים לחוד כגון בבא על ג' נדות.

קידושין ד': שס"ד סק"א.

בענין אם צריכים התראה על כל גוף ושם

- ח. חזרה ע"י אמתלא
 ט. הכחשה וברי לי
 י. עד אחד נגד חזקה, ובידו
 יא. עד אחד נגד רוב, וכן נגד כחות
 אחרים
 יב. "כל היכא שהאמינה התורה ע"א
 הרי הוא כשנים"
 יג. עד אחד בדבר שבערוה
 יד. הוחזק האיסור בע"א
 טו. הנאמנות של אב לומר קידשתי את
 בתי, וכן שנתגרשה

- א. דינים הנוהגים כשאינו נאמן
 שהדין עובר על לאו אם הוא חותך את
 הדין על פי ע"א.
 סנהדרין: ט"ו.
 בענין היכא שעל חלק מהעדות הרי הוא
 רק עד אחד, האם זה פוסלו להשאר, וכן
 את יתר העדים, כי עדות שבטלה מקצתה
 (משום היותו עד אחד) בטלה כולה.
 גיטין: פרק המביא גט רמ"ב
 בהערה.
 בענין אם ע"א שהעיד שקר עובר בלא
 תענה (ואפילו כשלא הועיל לחייב שבועה)
 וממילא הרי הוא נפסל לשאר עדיות כי
 עבר על לא תענה, או האם אינו עובר בלא
 תענה (ואפילו כשהועיל לחייב שבועה).
 כתובות ב': קל"ז (קטע "והאפיקי
 ים").
 ב"ק ב': המשך פרק מרובה ס"ט
 (קטע "והאפיקי ים" וקטע "ברם").
 ב"ב ב': תמ"ד בהמילואים.
 סנהדרין: פרק זה בורר ק"ז (קטע
 ראשון), קי"ט סק"א (קטע אחרון).
 מכות: י"ג (קטע "ד").
 ב. דינים הנוהגים כשהוא נאמן
 דברי הנתיחה"מ שע"א הכובש עדותו עובר
 רק על איסור דרבנן.
 ב"ק א': תרפ"ח סק"ב.
 בענין אם חיישינן לגומלין רק היכא שכל
 אחד מעיד על חבירו.
 כתובות ב': קע"ב.

- אסורה באיסור חדש שנלמד מהא דכתיב
 וערפו שם. והדרך שוערפו שם מגלה
 שהאיסור שלמדים מכפרה כתיב בה
 כקדשים אינו מסתלק לאחר עריפה.
 קידושין ג': חלק ההערות דף נ"ז
 הערה ח' והערה כ"ז.
 דעת רבי יוחנן שעגלה ערופה מותרת
 מחיים.
 קידושין ג': חלק ההערות דף נ"ז
 הערה ל"ח.
 דברי החכמת שלמה שלא מצינו שעגלה
 ערופה נקראת קדוש.
 קידושין ג': חלק ההערות דף נ"ז
 הערה כ"ח.
 שעגלה ערופה אינה תופסת את דמי', כגון
 היכא שמכר אותה דאין הדמים אסורים כי
 העגלה אינה יוצאת לחולין.
 קידושין ג': קס"ט.
 שאע"פ שעד אחד שאומר שהוא מכיר מי
 הוא הרוצח גורם שאין מביאים עגלה
 ערופה, אבל אינו נאמן לענין שנהרוג את
 האיש ההוא.
 סימנים בענינים שונים: "סוטה" ד'
 (קטע "ומתוס").

עד אחד

- בענין היכא שעד אחד אומר אשתך זינתה,
 עי' בערך שויה אנפשי' חתיכה דאיסורא.
 בענין אם מהני עד אחד להחזיק לכהונה
 או לפסול מכהונה, עי' בערך כהונה -
 מעלין לכהונה.
 בענין אם עד אחד יכול לחייב חטאת, עי'
 בערך קרבן חטאת יחיד - שנים או אחד
 אומרים אכלת חלב.
 א. דינים הנוהגים כשאינו נאמן
 ב. דינים הנוהגים כשהוא נאמן
 ג. בענין שלפעמים ע"א מהני לענין
 ממון
 ד. בענין מה שעד אחד מחייב שבועה
 ה. עד אחד בשטר
 ו. בענין עד המסייע פוטר משבועה
 ז. עד אחד נאמן באיסורין

בענין אם חיישינן לגומלין רק היכא שכל אחד מעיד גם על עצמו.

כתובות ב': קע"ב.

ג. בענין שלפעמים ע"א מהני לענין ממון

בענין אם עד אחד נאמן בממון כשנים כשאינו בא להוציא ממון ממוחזק.

יבמות ג': מ"א (קטע "והוסיף" וקטע "והנה מדבריי"), מ"ב, ס"ד (קטע אחרון).

כתובות ב': קנ"ד סק"א (קטע "שו"ר" וקטע "ומדבריי"), רי"ז סק"א (קטע "ג'").

גיטין: פרק המביא גט כ"ט, ל' (קטע אחרון), מ"א, פרק השולח ל"ב (קטע "וי"ל"), צ"ב (קטע "והפ'").

קידושין ד': רמ"ה סק"א סק"ד, רנ"ד סק"א בהערה, של"ג (קטע "ויש ליישב"), שפ"ב.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ח (קטע "מיהו י"ל שתוס" ולהלן שם).

ב"מ: פרק שנים אוחזין י' (קטע "ונראה הסברא"), כ"ב סק"ב סק"ג, ל"ח סק"א, מ"ב, מ"ח*, שי"ד.

ב"ב ב': רצ"ד סק"א, שכ"ה סק"א (קטע אחרון), שצ"ב* סק"ג, פרק יש נוחלין קל"ז (קטע "ברם יש צד") ובהערה.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ג (קטע "מיהו י"ל שתוס'"), מ"ד (קטע "עוד יש ליישב"), צ"ד סק"ב.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" ד' (קטע "ובטעם הדבר").

דרכיהם של השער משפט והשערי יושר שע"א מהני כשאין מוחזק רק כשאין שם בעל דין שכנגד שמכחיש.

קידושין ד': רמ"ה סק"ד (קטע "מיהו עיין" וקטע "והשערי יושר").

ב"מ: פרק שנים אוחזין שי"ד סק"ב.

בענין אם להועיל בממון בהצוירים הנ"ל הרי הוא צריך להיות כשר לעדות היכא שצריכים שני עדים.

קידושין ד': רמ"ה סק"ד (קטע אחרון).

בענין אם מיגו או עד אחד מהני להוציא היכא שיש להתפוס רק את הכח של "רכאיב לי' כאיבא אזיל לבי אסיא" ולא את הכח של חזקה חיובית שיש במוחזקות, ע"י בערך מוחזק - גדר הכח של מוחזקות.

בענין עד אחד נגד חזקת מרא קמא, ע"י בערך חזקת מרא קמא.

בענין אם לפי הצד שע"א מהני בממון היכא שאינו בא להוציא ממוחזק, האם הוא יכול להוציא מחזקה דמעיקרא.

קידושין ד': רמ"ה סק"ג סק"ד (קטע ראשון).

בענין דברי הר"ן שע"א נאמן לומר שמציאה שייכת לפלוני, ודרכיהם של השער משפט והפרי יצחק בדבריו.

כתובות ב': רי"ז סק"א (קטע "ג'").

גיטין: פרק המביא גט כ"ט.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ל"ח סק"א, שי"ד.

ב"ב ב': רצ"ד סק"א, שצ"ב* סק"ג, פרק יש נוחלין קל"ז (קטע "ברם יש צד").

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ד סק"ב.

שאם הגיע הדין תורה לשלב שמדובר בהוצאת ממון, אז אפילו אם עד אחד רוצה להעיד על פרט של איסור שבתוך הדין תורה, אינו יכול, כי גם זה נקרא עדות ממון כיון שזה משפיע על הוצאת ממון.

כתובות ב': כ"ד (קטע אחרון).

דברי האחיעזר שהיכא שהדבר נוגע גם לענין איסור וגם לענין ממון, כגון להעיד על אחד שהוא כהן ומותר לאכול תרומה (דזה נוגע גם לענין ממון דהיינו גזל שאר הכהנים), אע"פ שמספיק בעד אחד אבל צריכים עד כשר כדי לקבוע איסור, ושלכן

כתב הרמב"ם שע"א שמחייב שבועה צריך להיות עד כשר כי הרי זה נוגע גם לממון, ושצ"ע דכיון שנוגע גם לממון למה אין צריכים שנים וכמו שמצינו בכמה מקומות (ואחד מהם הוא מה שהזכרנו כאן לעיל בסמוך) שאפילו אם עיקר העדות היא איסור אבל אם הדבר נוגע גם לענין ממון או אפילו אם רק מסתעף ממנה גם ממון צריכים שנים.

כתובות ב': רי"ז סק"א (קטע "וכעין").

ספיקת הר"ן אם ע"א נאמן להעיד שממונו של השני הוא מעשר שני.

כתובות ב': רי"ז סק"א (קטע "ב'").

קידושין ג': קל"ט בהערה, קמ"ט (קטע אחרון).

ב"ק ב': קכ"ב בהערה השני'.

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ד סק"א סק"ב.

זבחים א': רי"ד (קטע אחרון).

שאדם נאמן על מעותיו לומר ממי הם.

ב"מ: פרק שנים אוחזין מ"א.

"ראיתי אביכם שהטמין מעות וכו' ואמר של פלוני הן וכו' דבריו קיימין" (סנהדרין ל' ע"א): בענין אם דבריו קיימים רק כשאמר שהאב אמר את הדבר כמוסר, אבל לא אם אמר כמערים או בדרך שיחה.

סנהדרין: פרק זה בורר צ"ב.

ד. בענין מה שעד אחד מחייב שבועה

ע"ע בענין מהות שבועת הדיינים בערך שבועה - כללי.

הדרך שהחייב שבועה חל מיד כשהעד מעיד, לפני גמר דין.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ע"ב (קטע "מיהו יש עוד דרך").

בענין אם עד אחד מחייב שבועה אפילו בשוה פרוטה, או האם צריכים שתי כסף כמו בשבועת מודה במקצת.

ב"מ: פרק שנים אוחזין פ"ג סק"ב, קכ"ו.

שבועות: קמ"ד.

בענין שאין נשבעין שבועת ע"א עך

קרקעות.

שבועות: קמ"ד.

בענין אם עד אחד על ממון מחייב בעיקרו שבועה, או האם הוא מחייב ממון רק שהתורה נתנה להבעל דין את היכולת לפטור את עצמו ע"י שבועה.

קידושין ד': רע"ז.

ב"ק א': בסוף הכרך הוספות על דף מ"ו ה' (קטע "ועוד כתב רעק"א"), ו' (קטע "ושוב" ולהלן שם).

ב"ק ב': שס"ג (קטע "והנה לכאורה").

ב"מ: פרק שנים אוחזין נ"ב* (קטע "ובאמת"), פ"ג סק"ד (קטע "ועוד").

ב"ב ב': ש"צ סק"ד.

שבועות: קכ"ז, קכ"ח (קטע "וכדברי רעק"א").

ביאור המ"ד בשבועות דף ל"ב ע"א שסובר שע"א "לממונא הוא דאתא".

שבועות: קכ"ז.

בענין היכא שציר מסוים נעשה ראוי לשבועת עד אחד בדורות מאוחרים, האם אותה שבועה נחשבת שבועה דאורייתא אע"פ שהציר לא הי' קיים בשעת מתן התורה, או האם היא נחשבת שבועה דרבנן.

ב"מ: פרק שנים אוחזין פ"ח סק"ב.

בענין שבועת ע"א על תביעת קטן ועל תביעת שמה.

כתובות א': תמ"ה.

ב"ק ב': שפ"ה, ת"י.

ב"מ: פרק שנים אוחזין פ"ג סק"א סק"ד, קכ"ז.

סנהדרין: שכ"ו.

שבועות קמ"ה (תביעת שמה), קמ"ו (תביעת שמה ותביעת קטן).

הדרך שאי אפשר לחייב שבועת עד אחד על ממון שאפילו אם ישבע לא נאמין לו לתת לו אותו ממון.

ב"מ: פרק שנים אוחזין מ"ז.

דברי הקצה"ח שעד אחד מחייב שבועה אפילו אם אין עדותו אודות הפסד ממון

אלא אודות מי צריך לקבל חפץ מסוים ומי שלא יקבל את החפץ לא יפסיד כי יקבל ממון.

ב"מ: פרק שנים אוחזין מ"ו.

הדרך שע"א שמעיד על אחד שהוא חייב שבועה, אין זה שהעיד עליו חייב להשבע שבועה שתוכנה היא שלא נתחייב שבועה, כי ע"א מחייב שבועה רק על ממון אבל לא שבועה אודות חיוב שבועה.

כתובות ב': ע"ח.

ב"ב ב': תל"א.

הסברא שלא מתחייב שבועה על פי עד אחד היכא שכבר הועילה עדותו לדבר אחר (עיי"ש הצ"ח).

סנהדרין: פרק זה בורר קכ"ג (קטע "ועוד כתב").

בענין שתי כתי עדים המכחישות זו את זו, ובאו אחד מכת זו ואחד מכת זו להעיד בעדות אחרת, האם הם מועילים לחייב שבועה כיון שיש כאן בודאי עד אחד שהוא כשר. וכן בענין היכא ששני עדים מכחישים זה את זה בבדיקות באופן שאינם מצטרפין, האם הבעל דין חייב מיהא שבועה כיון שממ"נ יש כאן עד אחד.

ב"ב ב': שכ"ז, תמ"ה (קטע "ואולי" ולהלן שם).

סנהדרין: ס"ח סק"ב, פרק זה בורר קי"ג, קכ"ג.

ה. עד אחד בשטר

בענין אם עד אחד בשטר חשיב שטר, ושיטת הרמב"ם שע"א בשטר מחייב שבועה.

כתובות ב': ע"ח, ע"ט.

גיטין: פרק המביא גט ל"ז, קל"ג סק"ט.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ש"ה סק"א (קטע "וע"ע לעיל שם באות תר"ב") סק"ג (וקטע "והנה ע"ע במ"מ").

ו. בענין עד המסייע פוטר משבועה

המחלקות אם עד המסייע פוטר משבועה. כתובות ב': נ"א.

ב"מ: פרק שנים אוחזין מ"ח* - נ"ב*, ס"ט (קטע "מיהו אכתי"), פרק המפקיד קכ"ד, קס"ב.

שני ביאורים למה עד המסייע פוטר משבועה.

ב"מ: פרק שנים אוחזין א"א* (קטע "והנה באמת" וקטע "והשער משפט"), מ"ט סק"א, מ"ט*, נ' סק"ב (קטע "ועי' בקצה"ח").

בענין אם עד אחד המסייע פוטר בציוור של מתוך שאינו יכול להשבע משלם.

ב"מ: פרק שנים אוחזין מ"ט* סק"ב סק"ג, נ"ב, נ"ב*, פ"ג סק"ד.

בענין אם עד אחד המסייע פוטר בהציוור של נסכא דרבי אבא (דבציוור זה של מתוך שאינו יכול להשבע משלם יש יותר סברא לומר שאינו פוטר).

ב"מ: פרק שנים אוחזין מ"ט* סק"ג.

דברי התה"ד בשם גליון שבשבועות השומרים עד המסייע אינו פוטר משבועה.

ב"מ: פרק שנים אוחזין מ"ט סק"ג.

בענין אם עד המסייע פוטר מגלגול שבועה.

ב"מ: פרק שנים אוחזין מ"ט* סק"ד.

דברי השער משפט שעד המסייע פוטר רק כשהוא מספר את אותו הסיפור שסיפר הבעל דין אבל לא כשהוא פוטר אותו מסיבה אחרת.

ב"מ: פרק שנים אוחזין א"א* (קטע "והשער משפט" ולהלן שם).

בענין היכא שהעד מסייע למי שדינו להיות נשבע ונוטל האם מעתה הרי הוא נוטל בלי שבועה.

ב"מ: פרק שנים אוחזין מ"ט* סק"ה.

שלפי איסי בן יהודה שסובר שהיכא שעד

קידושין ד': רע"ה* סק"א, של"ב
(קטע "ברם דרך זה").
ב"ב ב': של"ד סק"ב.
בענין אם בע"א נאמן באיסורין גם קרוב
כשר, וכן עדות בכתב.
יבמות ב': ת"ל סק"א ובהערה
הראשונה והשלישית והרביעית.
כתובות א': רצ"ט (קטע "ג"),
ש"א סק"ג (קטע ראשון).
כתובות ב': כ"ד ובהערה
הראשונה שם, קפ"ד, רי"ז סק"א
(קטע ראשון), רנ"ג.
גיטין: פרק המביא גט קל"ג סק"י.
קידושין ד': רמ"ו (קטע "ואולי"),
רנ"ג (קטע אחרון), רנ"ד סק"א
(קטע "א"), ר"פ סק"ב, של"ט
סק"א סק"ד (קטע ראשון), ש"מ,
ש"מ"א סק"א, שפ"א (קטע ראשון),
שפ"ב (קטע "גם י"ל" [השני]).
ב"ק א': תקל"ה.
ב"מ: פרק שנים אוהזין קי"ז
סק"ב.
ב"ב ב': פרק יש נוחלין קכ"א,
קל"ז (קטע "א") ובהערה.
בענין אם בע"א נאמן באיסורין גם בעל
דבר נאמן.
יבמות ב': ת"ל סק"א ובהערה
הראשונה.
כתובות ב': כ"ד ובהערה
הראשונה שם, קצ"ה, רנ"ג.
קידושין ד': רנ"ד סק"א (קטע
"א"), ר"פ סק"ב (קטע "והנה יש
להעיר"), של"ט סק"א.
שאפילו אם קרוב פסול באיסורין אבל נוגע
בעדות כשר.
קידושין ד': רמ"ו (קטע "ואולי").
בענין אם רשע דשאר עבירות שאינן של
חמס פסול מלהיות ע"א באיסורין.
ב"מ: פרק שנים אוהזין קל"ב
(קטע "והנ"י").
סנהדרין: פרק זה בורר כ' (קטע

אחד העיד נגד בעל דין, ולהבעל דין יש
עדים, הרי הוא חייב להביא את העדים
ואינו יכול ליטע נגד העד אחד, ה"ה שלא
סגי בע"א לפוטרו מן השבועה, אלא הרי
הוא צריך בדוקא להביא את שני עדיו.

ב"מ: פרק שנים אוהזין מ"ט*
סק"ו.

דברי התרומת הדשן שחד כנגד חד כמאן
דאיתנהו וממילא אם הוא שומר או מודה
במקצת ויש חד כנגד חד הרי הוא פטור
משבועה משום שנקרא שיש לו עד
המסייע.

יבמות ג': ע"ג סק"ב.

כתובות ב': ק"מ סק"ב (קטע
אחרון).

שדוקא עד המסייע פוטר אבל לא חזקה
המסייעת.

ב"מ: פרק שנים אוהזין ס"ט (קטע
"ונראה לפרש").

ז. עד אחד נאמן באיסורין

בענין מאיפוא יודעים שעד אחד נאמן
באיסורין היכא שאינו אומר נגד חזקה, וכן
מאיפוא יודעים שהוא נאמן כנגד חזקה
היכא שהדבר הוא בידו.

יבמות ג': ל"ו, ל"ח, ל"ט, מ'.

כתובות ב': קל"ו (קטע "ד").

גיטין: פרק המביא גט ל"ג, ל"ד.

קידושין ד': רע"ה סק"ב (קטע
אחרון).

הדרך שמה שע"א נאמן באיסורין אין זה
משום שמצד הסברא חשיב שיש כאן
בירור, אלא מצד הסברא לחוד אין דבר
כזה נחשב בגדר בירור, רק שזה בגדר
גזירת הכתוב להאמין לו כמש"כ הרמב"ם
לענין שני עדים.

ב"מ: פרק שנים אוהזין רפ"א*
("ועי' בקובץ הערות").

השיטה שע"א נאמן באיסורין רק להתיר
אבל לא לאסור.

כתובות ב': רכ"ו סק"ב.

גיטין: פרק המביא גט ל"א**.

עוד בענין שבעדות איסור ליכא דין הזמה
כיון דסגי בע"א.

כתובות ב': רי"ז סק"א (קטע
"א").

בענין אם עד אחד נאמן בספק טומאה
ברה"י.

יבמות ג': ע"א (קטע "ב'").

כתובות ב': קל"ו (קטע "ב'").

סימנים בענינים שונים: "בענין עד
אחד".

דעת הרמב"ם שע"א נאמן להעיד שאשה
היא זונה (או חללה או גרושה) כי האיסור
של זונה לכהן אינו בגדר דבר שבערוה,
ושהראב"ד חולק על זה.

סימנים בענינים שונים: "בענין עד
אחד" (קטע "והנה לעיל שם").
"סוטהו ד' (קטע "ויש לעיין"), ו'.

דברי האב"מ והמחנה אפרים שגם הרמב"ם
ססובר שע"א נאמן להעיד על אשה שהיא
זונה ואסורה לכהן מודה שלאחר שכבר
נשאת לכהן צריכים שנים.

קידושין א': א' ("וע"ע באב"מ).

ח. חזרה ע"י אמתלא

בענין אם ע"א באיסורין יכול לחזור בו ע"י
אמתלא.

כתובות ב': ט"ו (קטע "וע"י
בספרי"), קכ"ג סק"א סק"ב,
קכ"ה.

גיטין: תנ"ז (קטע "שוב").

קידושין ד': רמ"ט סק"ב, ר"נ,
רנ"א סק"א (קטע ראשון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ח
(קטע "ובחמדת שלמה" וקטע
אחרון).

ב"מ: פרק שנים או חזין ק"א (קטע
ראשון).

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ו.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ג (קטע
"ובחמדת שלמה" וקטע אחרון).

דברי שו"ת הר"ן שעד אחד באיסורין
שהעיד בפני ב"ד אינו יכול לחזור בו אפילו
ע"י אמתלא, ואם העיד שלא בפני ב"ד הרי
הוא יכול לחזור בו גם בלי אמתלא, אבל

"וע"י בנ"י" וקטע "והנתיח"מ").

ראיית הקו"ש משו"ת הר"ן שעד כשר כנגד
עד פסול, כגון איש כנגד אשה, הרי הוא
נאמן. והדרך שהיינו רק אם העד כשר
מעיד בב"ד.

קידושין ד': ר"ע (קטע "והנה
בשו"ת הר"ן" וקטע "מיהו לפי
הנ"ל").

דברי הבית שמואל שרק איש נאמן
באיסורין אבל לא אשה, והשגת הפני
יהושע שאין זה נכון.

קידושין ד': של"ב (קטע "והבית
שמואל"), שמ"א סק"ב.

הדרך שעד אחד היכא שהוא נאמן, יש לו
מדריגת הנאמנות שיש לשני עדים (וע"י
להלן בנוגע ל"כל מקום שהאמינה התורה
עד אחד הרי הוא כשנים" דהיינו שהוא
נחשב כשנים נגד עד אחר שמכחישו),
ובענין אם היינו רק בעד כשר המעיד בפני
ב"ד.

קידושין ד': ר"ע (קטע "מיהו לפי
הנ"ל"), רע"ד סק"א (קטע "ואולי
יש לבאר").

שגוי אינו נאמן באיסורין.

גיטין: חלק ההערות דף ב' הערה
פ'.

ש"ועמדו שני אנשים", דהיינו הדין שעדות
היא בעמידה, אמור רק בעדות ממון אבל
לא בעדות איסור.

זבחים ב': ס"ג.

דברי הנתיח"מ שבאיסורין, אפילו
כשצריכים שני עדים (כגון נגד חזקה), אבל
כיון שאין צריכים הגדה בב"ד אינם
מתחייבים בכאשר זמם אפילו אם העידו
בב"ד, ודברי הקובץ הערות שלפ"ז הה"נ
שאינן פסול קורבה, ודברי הקצה"ח ששפיר
חייבים בכאשר זמם.

כתובות ב': כ"ד בהערה
השלישית.

ב"מ: פרק שנים או חזין קי"ז
בהערה.

מכות: א' סק"א (קטע אחרון), ב'
סק"ב (קטע "ושוב"), ג', ה' (קטע
"עוד יש להוכיח").

כתובות ב': קל"ז (קטע "ובהגהות"
וקטע "שוב ראיתי").

ב"ב ב': תמ"ד.

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ח, קי"ט
סק"א סק"ג.

קושיית הר"ן שהקשה (כעין הקושיא הנ"ל)
על הדין שאם אחד אומר נתגרשה ואחד
אומר לא נתגרשה, למה אמרין שתרוייהו
באשת איש קמסהדי ויש כאן שני עדים
שהיתה אשת איש ורק ע"א אומר
שנתגרשה, הלא אחד מהם שיקר ופסול,
והרי זה כב' כתי עדים המכחישות זו את
זו דאע"פ שזו באה בפני עצמה ומעידה וזו
באה בפני עצמה ומעידה, אבל אחד מכת
זו ואחד מכת זו אינם יכולים להעיד ביחד
כי ממ"נ אחד מהם פסול.

כתובות ב': קל"ז.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ז
סק"ד, ס"ט (קטע "והאפיקי").

ב"ב ב': שכ"ו סק"ד.

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ט סק"א
(קטע "והנה כעין").

עוד בענין אם שני עדי אחד המכחישים זה
את זה יכולים להעיד יחד בעדות אחרת.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג
(קטע "ועכ"פ עי' בש"ך").

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע
"ועכ"פ עי' בש"ך").

מכות: קי"ג (קטע "ועי' בערל"ג").

המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן על היכא
שיש ע"א נגד ע"א בנוגע לאם מת בעלה
של אשה, והיא אומרת ברי לי שמת, האם
היא מותרת להנשא להעד שאומר שמת.

יבמות ג': ע"ב, ע"ג.

כתובות ב': ק"מ.

בענין היכא שיש ע"א נגד ע"א בנוגע לאם
מת בעלה של אשה, והיא אומרת ברי לי
שמת כי ראיתיו מת (ולא רק ברי לי כי אני
משוכנע שאילו הי' חי בודאי הי' בא) האם
היא מותרת גם לעלמא.

יבמות ג': ע"ג סק"ב (קטע "ולפ"ז
יוצא") ובהערה שם.

כתובות ב': ק"מ (קטע "ולפ"ז
יוצא" ולהלן שם) ובהערה.

רק בפני ב"ד, אבל לחזור בו שלא בפני
ב"ד בעי אמתלא.

כתובות ב': קכ"ג סק"א (קטע
"והקו"ש" וקטע "וגם") סק"ב
(קטע "ועי' בספר").

קידושין ד': ר"ג סק"א (קטע
"והקו"ש") סק"ב (קטע "ועי'
בספר"), ר"ע (קטע "והנה בשו"ת
הר"ן" ולהלן שם).

ב"מ: ק"א (קטע "וע"ע בש"ש").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ו
סק"ב (קטע "ועי' בספר" וקטע
"ועוד כתב").

מכות: ב' סק"ב (קטע אחרון)
סק"ד (קטע "שוב הראוני").

דברי הש"ש שאפילו אם בעד אחד
באיסורין (וב"כיר") לא מהני חזרה ע"י
אמתלא, אבל בכל זאת לפרש את דבריו
הרי הוא שפיר יכול ע"י אמתלא, והביאור
בוה.

כתובות ב': קכ"ג סק"א (קטע
"ונראה לבאר" ולהלן שם).

קידושין ד': ר"ג סק"א.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ו
סק"א.

ט. הכחשה וברי לי

עי' עוד בענין הכחשה בערך זה בחלק "כל
היכא שהאמינה התורה עד אחד הרי הוא
כשנים".

וכן עי' בערך זה בסוף חלק "בענין מה
שעד אחד מחייב שבועה".

בענין עד אחד נגד עד אחד ויש קול כאחד
מהם, עי' בערך קול.

קושיית הריטב"א והנ"י למה באחד אומר
מנה ואחד אומר מאתים, אמרין שיש כאן
שני עדים על מנה, הלא אחד מהם שיקר
ופסול, והרי זה כב' כתי עדים המכחישות
זו את זו דאע"פ שזו באה בפני עצמה
ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה, אבל
אחד מכת זו ואחד מכת זו אינם יכולים
להעיד ביחד כי ממ"נ אחד מהם פסול.

תנשא לכתחילה, ודעת השה"ג ביבמות בענין זה.

כתובות ב': קל"ט.

דעת הרמב"ם שאם עד אחד אומר נתקדשה והיא מכחישה הרי זו תנשא. ואם היא אומרת שאינה יודעת, הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא. ואם היא מכחישה וע"א מסייע לה, הרי זו לא תנשא אבל אם היא נשאת לא תצא.

כתובות ב': קנ"ד.

י. עד אחד נגד חזקה, ובידו

המחלוקת בין הרא"ש ובין הרמב"ן והרשב"א אם להלכה עד אחד נאמן באיסורין אפילו כנגד חזקה קמייתא (גם כשאינו בידו).

יבמות ב': ת"ל סק"א (קטע "ברם ביאור זה").

יבמות ג': כ"א, ל"ג (קטע "מיהו עי' בתוס'").

כתובות א': ר"ט (קטע "ובענין מה שנקטו"), ש"ב (קטע ראשון).

כתובות ב': כ"ד (קטע "ברם ביאור זה"), קכ"ג סק"א (קטע ראשון), קכ"ה, קנ"ד סק"א (קטע "גם צ"ע"), ק"ע סק"ב, רצ"ו סק"א.

גיטין: פרק המביא גט כ"ח סק"ב (קטע ראשון), ל"ח.

קידושין ד': (רי"ב), (רמ"ה סק"א), ר"נ סק"א (קטע ראשון), רנ"ד סק"א (קטע "ב"), רס"ב בהערה, רע"ה סק"ג סק"ה.

ב"ק א': בסוף הכרך הוספות על דף מ"ו ב' (קטע אחרון קרוב לסופו).

ב"מ: פרק שנים אוחזין ק"א (קטע ראשון), ק"י (קטע "מיהו עי' בתוס'"), קי"ז סק"ב.

ב"ב ב': פרק יש נוהלין קל"ז (קטע "ב").

מכות: ב' (סק"ב קטע "והנה שיטת הקצה"ח" סק"ג, ג').

בענין שהכחשה בבדיקות כשרה בעדות אשה (דהיינו היכא ששנים מעידים שמת בעלה, והם מכחישים זה את זה בבדיקות), אבל הרי הם נחשבים רק כע"א ולא כשני עדים, וממילא הרי היא צריכה היתר מב"ד.

יבמות ג': א'.

בענין היכא שעד אחד אומר מת ועד אחד אומר נהרג (בעדות אשה), האם זה נחשב הכחשה בבדיקות או הכחשה בחקירות.

יבמות ג': א'.

בענין ע"א אומר נתגרשה וע"א אומר לא נתגרשה, ובענין אם מהני הברי לי של האשה.

יבמות ג': ע"ג סק"א סק"ב (קטע "ועוד כתב" סק"ג).

כתובות ב': ק"מ סק"ב (קטע "ועוד כתב" סק"ג).

בענין אם ע"א בהכחשה כמאן דאיתי' דמי או כמאן דליתי' דמי.

יבמות ג': ע"ג סק"ב סק"ג.

כתובות ב': קל"ז (קטע "וע"ע"), ק"מ סק"ב, רכ"ו סק"ו.

ב"ב ב': של"ד סק"ו.

דברי התרומת הדשן שחד נגד חד כמאן דאיתנהו, וממילא המודה במקצת או שומר פטור משבועה ככה"ג משום שנחשב שיש לו עד המסייע.

יבמות ג': ע"ג סק"ב (קטע "ועוד הראה").

כתובות ב': ק"מ סק"ב (קטע אחרון).

בענין ע"א אומר נטמאת וע"א אומר לא נטמאת.

כתובות ב': קמ"ד.

בענין היכא שעד אחד אומר שזרק את הגט קרוב לו ועד אחד אומר קרוב לה.

כתובות ב': קנ"ב.

דברי הרמב"ם שבע"א אומר שמת, והתירוה להנשא, ושוב בא ע"א ואמר שלא מת,

סימנים בענינים שונים: "בענין עד אחד".

סימנים בענינים שונים: "סוטה" ז'.
חומש: פר' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [א] (קטע ראשון) [ב] (קטע ראשון). פר' נשא, ועד אין בה (ה', י"ג) [א] סק"א (קטע אחרון).

דעת הרמב"ם שהוא שפיר נאמן.

מכות: ב' סק"ב (קטע "והנה שיטת הקצה"ח").

בענין מאיפוא יודעים שעד אחד נאמן באיסורין היכא שאינו אומר נגד חזקה, וכן מאיפוא יודעים שהוא נאמן כנגד חזקה היכא שזה בידו.

יבמות ג': ל"ו, ל"ח, ל"ט, מ'.

כתובות ב': קל"ו (קטע "ד'").

גיטין: פרק המביא גט ל"ג, ל"ד.
קידושין ד': רע"ה סק"ב (קטע אחרון).

סברת ההגהות מיימוניות שהיכא שלפי דברי העד מעולם לא הי' הדבר אסור (ודלא כמו שהחזקנו ששפיר הי' אסור), אין זה נקרא שהוא אומר נגד חזקה.

כתובות ב': קע"ד סק"ג.

קידושין ד': רס"ג סק"א, שצ"ז סק"ב.

ע' עוד בענין היכא שנתגלה שהחזקנו בטעות, לעיל בערך חזקה - הכח של חזקה.

סברת הבית הלוי שהיכא שעד אחד מעיד נגד חזקה, אבל הי' בידו מתחילה לשנות את החזקה, אין זה נקרא לגבי דידי' שהוא מעיד נגד חזקה.

יבמות ג': ל"ח (קטע "ועי' גם בבית הלוי").

גיטין: פרק המביא גט ל"ג (קטע "ועיין גם בבית הלוי"), מ"ב.

דברי רעק"א שמה שע"א אינו נאמן כנגד חזקה הרי זה כי כחו של ע"א הוא בזה שהוא מהני להכריע ספקות, אבל היכא

שיש חזקה התורה אמרה שבכה"ג לא להסתפק. ושלפ"ז היכא שיש להחזקה ריעותא שפיר יועיל ע"א, כי בכה"ג בע"כ יש ספק.

כתובות א': קע"ט סק"ד (קטע "והנה את הקושיא"), ש"ב סק"ד (קטע אחרון).

דברי הפ"י בקידושין דף ס"ג כהנ"ל שע"א נאמן כנגד חזקה דאיתרע.

קידושין ד': רמ"ז (קטע "ותי"), רנ"ח סק"ה, רע"ה* סק"א בהערה.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" ז'.

בענין ע"א נגד החזקה של כל מה שתחת יד אדם שלו הוא.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ס"ט (קטע "ונראה לפרש").

בענין עד אחד נגד חזקה העשוי' להשתנות.

גיטין: פרק המביא גט ל"ו (קטע "גם יש לבאר" והלן שם), מ' (קטע "ברם יש ליישב").

בענין עד אחד בהדי רגלים לדבר נגד חזקה.

קידושין ד': רע"ד סק"ב, רע"ו (קטע "ב").

ב"מ: פרק שנים אוחזין ק"ז, ק"ח (קטע "והנה המחלוקת" וקטע "ועי' בתוס'"), ק"י, קי"א, קי"ב.

הקושיא שלפי הרמב"ן שעד אחד נאמן כנגד חזקה (גם בלי בידו) למה אין עד אחד נאמן לפסול אדם לעדות.

כתובות ב': כ"ד (קטע "מיהו לפ"ז יוצא").

בענין אם ע"א נאמן להעיד על מקוה שהוא כשר ושיכולים לטבול בו ואין זה מיקרי שהעיד נגד החזקת טומאה של הגברא.

גיטין: פרק המביא גט כ"ח סק"ב סק"ד סק"ו (דברי הגרש"ש שנאמן אפילו לאחר הטבילה ודלא כהתורת גיטין).

בענין אם עד אחד נאמן להעיד שעגל כבר הגיע לשמונה ימים ומותר לשוחטו.

גיטין: פרק המביא גט כ"ח סק"ג
סק"ד סק"ו (דברי הגרש"ש שהוא
נאמן אפילו לאחר השחיטה ודלא
כהתורת גיטין).

בענין אם בידו מועיל בתורת רא"י והוכחה
שאומר אמת, או האם זה מועיל משום
שהיכא שהדבר הוא בידו הרי הוא נחשב
בעלים, ובעלים הרי נאמנים על שלהם.
ודרך הפכי דהיינו שאדם נאמן על שלו
משום שזה בידו

יבמות ג': ל"ח (קטע "ובדעת תוס'
וכו" ו"להלן שם), מ' (קטע
אחרון), מ"א (קטע "וביאר
המהרי"ק" ו"להלן שם), מ"ד.

כתובות ב': קכ"ב (קטע "והנה עי'
בגיטין").

גיטין: פרק המביא גט ל"ג (קטע
"ובדעת תוס' וכו" ו"להלן שם),
ל"ו (קטע אחרון), מ' (קטע "וביאר
המהרי"ק" ו"להלן שם), מ"ב, מ"ח
(קטע "ברם").

קידושין ד': רנ"ד סק"ב, רנ"ה,
רע"ד סק"א (קטע "ויש לבאר"),
רע"ה סק"ב.

שיטת המרדכי שבידו לא מהני כשהבעלים
מכחישים.

קידושין ד': רע"ה סק"ב.

שלא אמרינן שהאב נאמן לפסול את בתו
משום שבידו למוסרה לזנות כי אין לו זכות
על פי דיני התורה לעשות דבר כזה.

קידושין ד': רנ"ה, רנ"ז סק"א.

**יא. עד אחד נגד רוב, וכן נגד כחות
אחרים**

בענין עד אחד נגד רוב.

כתובות א': ש"ב סק"ב, סק"ד.

כתובות ב': קמ"ה, קע"ד סק"ג,
קפ"ד.

גיטין: פרק המביא גט רי"א.

קידושין ג': חלק ההערות דף נ"א
הערה י"ב.

קידושין ד': רמ"ז, רע"ה* סק"א,
של"ט סק"ב סק"ג.

ב"ב א': רי"א (קטע "וכן יש").
סימנים בענינים שונים: "בענין עד
אחד".

דברי רעק"א שע"א נאמן נגד רוב כשזה
בידו.

כתובות א': ש"ב סק"ד.

דברי הפ"י שע"א נאמן נגד רוב כמו שהוא
נאמן לשיטת הפ"י נגד חזקה דאיתרע, כי
המיעוט חשיב ריעותא.

קידושין ד': רע"ה* סק"א
בהערה.

דברי הפ"י שטבח נאמן לומר איזו בהמה
כשירה ואיזו נבילה אפילו נגד רוב כיון
שהוא רק מברר.

כתובות א': ש"ב סק"ד.

שאם יש עד אחד נגד אחד מהספקות של
ספק ספיקא, לא מהני הספק ספיקא.

קידושין ד': רע"ה* סק"ג.

בענין ע"א נגד מיגו, ע"י בערך מיגו - מיגו
נגד ע"א.

ע"י עוד בענין זה בערך מיגו - מיגו
להוציא.

בענין ע"א נגד מיגו בדבר שבערוה, ע"י
בערך מיגו - דינים שונים בענין לאיזה
דברים מועיל מיגו.

בענין ע"א נגד הפה שאסר, ע"י בערך הפה
שאסר - הפה שאסר נגד כחות אחרים.

בענין ע"א נגד קול, ע"י בערך קול.

בענין עד אחד נגד חזקת מרא קמא, ע"י
בערך חזקת מרא קמא.

**יב. "כל היכא שהאמינה התורה עד
אחד הרי הוא כשנים"**

בענין כל היכא שהאמינה התורה עד אחד
הרי הוא כשנים.

יבמות ג': ע"א.

גיטין: פרק המביא גט נ"ג (קטע
"ועי' בכתב סופר").

סימנים בענינים שונים: "סוטה" ד'
(קטע "ומתוס" ו"להלן שם).

המחלוקת ראשונים בענין אם אמרינן שע"א

כתובות ב': קל"ט (קטע "והנה
השה"ג"), רכ"ו סק"ב.

ב"ב ב': של"ד סק"ב.

השיטה שרק בעד כשר אמרינן שהרי הוא
כשנים אבל לא בחי' (כלומר מילדת) כיון
שהיא נאמנת רק משום שאי אפשר בענין
אחר.

קידושין ד': רנ"א סק"ה.

עוד בענין כל מקום שהאמינה התורה עד
אחד הרי הוא כשנים.

יבמות ג': ע"א.

קידושין ד': ר"ע (קטע "מיהו לפי
הנ"ל"), רע"ד סק"א (קטע "ואולי
יש לכאר").

יג. עד אחד בדבר שבערוה

בענין אין דבר שבערוה פחות משנים, עי'
בערך דבר שבערוה.

בענין אם עד אחד נאמן בדבר שבערוה
היכא שהדבר הוא בידו, ובענין מה שבעל
שאמר גרשתי את אשתי נאמן מכאן ולהבא
אבל לא למפרע, עי' בערך דבר שבערוה.

בענין עד אחד שאומר מת בעלה, עי' בערך
עדות אשה.

בענין עד אחד נגד עד אחד בדבר שבערוה,
עי' לעיל כאן בחלק "הכחשה וברי ליי".

בענין הנאמנות של האם לומר מה טיבו של
הולד, עי' בערך ראוה מדברת.

בענין הנאמנות של חי' (כלומר מילדת)
לומר מה טיבו של הולד, עי' בערך חי'.

יד. הוחזק האיסור בע"א

דברי הרמב"ם בהל' סנהדרין שהאיסור
עצמו בעד אחד יוחזק ושוב מלקין עליו.

יבמות א': ר"י.

כתובות א': קס"ח, שפ"ו סק"ה
(קטע "והנה הרמב"ם").

גיטין: פרק המביא גט כ"ח (ודברי
תוס' בחולין שחולקים עליו,
ודרכיהם של התורת גיטין, התפארת
יעקב, והדברי יחזקאל בדבריו),
ל"ז, נ"ג (קטע אחרון).

נאמן כשנים, ושאינ המכחיש נאמן, רק בעד
טומאה בסוטה, ועד אחד בעגלה ערופה
שאומר ראיתי את הרוצח, וע"א שאומר מת
בעלה, או האם גם בע"א נאמן באיסורין,
וביאורים בזה.

יבמות ג': ע"א.

כתובות ב': קל"ו, קס"ה סק"ב,
רכ"ו סק"ב.

גיטין: פרק המביא גט כ"ח סק"ב
(קטע "והתו"ג").

קידושין ד': של"ב (קטע אחרון).

ב"ב ב': של"ד סק"ב.

דברי הש"ך שע"א נאמן כשנים רק היכא
שיש פסוק שהוא נאמן ואינו רק מצד
הסברא.

יבמות ג': ע"א (קטע "ד").

גיטין: פרק המביא גט כ"ח סק"ב
(קטע ראשון).

הסברא שהיכא שלא אמרינן שהעד הראשון
הרי הוא כשנים א"כ אפילו אם אין להשני
נאמנות להגיד את ההפוך, אבל להכחיש
את העד הראשון שפיר יש לו כח.

יבמות ג': ע"א (קטע "א").

כתובות ב': קל"ו (קטע "ועוד
ביאר"), קס"ה סק"ב, קס"ו, רכ"ו
סק"ב.

ב"מ: פרק שנים אוחזין נ' סק"ב.

ב"ב ב': של"ד סק"ב בההערה.

המחלוקת בנגמ' אם שייך לומר שהוא
כשנים גם היכא שבאו להעיד בבת אחת.

יבמות ג': ע"א (קטע "ועוד
ביאר").

קידושין ד': של"ב (קטע "והנה יש
לומר" וקטע "ברם דרך זה").

סימנים בענינים שונים: "סוטה" ד'
(קטע "ועוד כתב האחיעזר").

המחלוקת בין רש"י ותוס' אם אומרים הרי
הוא כשנים כל היכא שהעיד קודם (רש"י),
או האם רק אם השני העיד לאחר שכבר
פסקו ב"ד את הדין (תוס').

יבמות ג': ע"ב (קטע "והנה
השה"ג").

קידושין ד': רנ"א, רע"ה* סק"ג,
ר"פ סק"ג, רצ"ז סק"ג.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ז'
סק"א.

ב"מ: פרק שנים אוחזין נ"ב* (קטע
"ועי' בקובץ").

ב"ב ב': שכ"ד (קטע ראשון).

חומש: פרי' נשא, ועד אין בה (ה'),
י"ג (ב) [סוף קטע ראשון].

דברי המל"מ והש"ש שמה שכתב הרמב"ם
שלוקה בהציוור הנ"ל הרי זה רק אם הוחזק
האיסור במשך ל' יום, והדברי יחזקאל
שחולק על זה.

כתובות ב': קע"א.

קידושין ד': רנ"א סק"א.

בענין אם כוונת הרמב"ם היא לומר שאחרי
שהעיד העד ופסקו ב"ד א"כ מעתה הרי זה
נחשב עובדא קיימת שיש איסור ומש"ה
לוקין, או האם כוונתו לומר שהע"א עצמו
נאמן לומר שמי שיאכל מכאן ולהבא חייב
מלקות.

קידושין ד': רנ"א סק"ב.

הדרך שטעמו של הרמב"ם הוא משום שכל
מקום שהאמינה התורה עד אחד הרי הוא
כשנים.

קידושין ד': רנ"א סק"ג סק"ה.

דברי האמרי ברוך שהרמב"ם איירי היכא
דאיבע איסורא (אבל שגם היכא שיש רק
חתיכה אחת ואמר העד שהוא חלב
והבעלים שתקו הרי זה מועיל לקבוע שיש
מלקות משום ששתיקה כהודאה דמיא).

קידושין ד': ר"פ סק"ג.

דברי הגרש"ש שאם בא הע"א אחרי שכבר
אכל ממנו אינו נאמן אפילו לאסור את מה
שנשאר כי אין מחלקים העדות.

כתובות ב': קע"ד סק"ו.

הדרך שהרמב"ם סובר את דינו רק בנוגע
לעונש מלקות אבל לא בנוגע למיתות בית
דין

קידושין ד': רנ"א סק"ג, רצ"ז
סק"ג.

טו. הנאמנות של אב לומר קידשתי
את בתי, וכן שנתגרשה

בענין אם האב נאמן לומר גם שקידשה את
עצמה, או האם הוא נאמן לומר רק שהוא
קידשה.

קידושין ד': ס"ט.

בענין למה צריכים נאמנות מיוחדת של אב
על בתו לומר למי קידש אותה הלא אחרי
שהאב אמר שקידש אותה גם אדם אחר
נאמן לומר שהוא זה שקידשה.

קידושין ד': רמ"ו.

תירוצים על קושיית הפ"י למה צריכים
פסוק לומר שהאב נאמן שקידש אותה, לפי
הרמב"ם שאחרי שהוחזק האיסור בעד אחד
האוכל מעתה לוקה.

קידושין ד': רנ"א.

הדרך שכשהתורה האמינה להאב לומר
שקידש את בתו הרי היא עשתה אותו כשני
עדים, ואין הכוונה שהתורה אמרה דסגי
כאן בהנאמנות של ע"א נאמן באיסורין,
ומשום הנ"ל אין האב יכול לחזור בו ע"י
אמתלא.

כתובות ב': קכ"ג סק"ב (קטע
ראשון).

קידושין ד': ר"נ סק"ב (קטע
ראשון).

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ו
סק"ב (קטע ראשון).

הדרך שטעמו של רב שסובר שאין האב
נאמן לסקול הרי זה משום שהאב נאמן רק
לענין להוציאה מחזקת פנוי' ולקבוע שהיא
ספק, ואפילו למ"ד שספיקא דאורייתא
לקולא מן התורה אבל הכא גזרה התורה
שנחמיר.

קידושין ד': רנ"א סק"ב.

הדרך שאינו נאמן לסקול כי מה שהתורה
האמינה אותו הרי זה בתורת "שויא אנפשי'
חתיכה דאיסורא" כי החשיבה אותו כעין
הבעלים על בתו.

כתובות ב': קכ"ג סק"ג.

קידושין ד': רמ"ט סק"ג, ר"נ
סק"ג, רנ"א סק"ד, רס"ז.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ו
סק"ב (קטע אחרון).

בענין אם האב שאמר קידשתי את בתי יכול
לחזור בו ע"י אמתלא.

כתובות ב': קב"ג.

גיטין: פרק המביא גט תנ"ז (קטע
"ושוב").

קידושין ד': רמ"ט סק"ב, ר"ג,
רנ"ב.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ח
(קטע "ובחמדת שלמה" וקטע
אחרון).

ב"מ: פרק שנים אוחזין ק"א.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ו.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ג (קטע
"ובחמדת שלמה" וקטע אחרון).

בענין שאם הוא יכול לחזור בו ע"י אמתלא
א"כ איך היא נסקלת על פיו הלא אולי
יחזור בו ע"י אמתלא.

קידושין ד': רמ"ט סק"ב.

דברי הירושלמי שהאומר שקידש אחת
משתי בנותיו ואינו זוכר איזו, וכן למי,
ואמר אחד שהוא המקדש ושהיתה פלונית
אינו נאמן, וביאורו של הבית הלוי למה
אינו נאמן.

קידושין ד': רמ"ה סק"ג (קטע
"ועי' עוד בבית הלוי"), רמ"ח
(קטע "ועוד דבירושלמי").

בענין אם היכא שאמרו עדים שהאב קידשה
אבל אינם יודעים למי, האב נאמן לומר
למי אע"פ שבכה"ג אין להאב הפה שאסר.

קידושין ד': רמ"ו (קטע "ועיין
ברמב"ם").

דברי תוס' שהיכא שהאב אומר קידשתי את
בתי ולמחר אומר למי הרי הוא נאמן אע"פ
שאין לו הפה שאסר.

קידושין ד': רמ"ט סק"א.

בענין היכא שהאב אומר שקידשה לפלוני
והאדם ההוא מכחיש.

קידושין ד': רמ"ו (קטע "עכ"פ"),
רנ"ב בהערה.

בענין היכא שהאב אומר שקידשה לפלוני
וכבר מת ההוא פלוני.

קידושין ד': רמ"ו (קטע "גם
שמעתי").

שהיכא ששני אנשים אומרים אני קידשתי,
נאמן האב להכריע.

קידושין ד': רמ"ו (קטע אחרון).

בענין אם הנאמנות של את בתי נתתי לאיש
הזה מהני גם כנגד עדים.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קל"ב.

בענין אם הנאמנות של את בתי נתתי לאיש
הזה נאמר גם באב רשע.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קל"ג.

דברי הרמב"ן שהתורה האמינה את האב
רק בנוגע להאיסור של אשת איש, אבל לא
לענין לאוסרה לכהונה, כגון היכא שאמר
שקידשה בביאה לממזר.

קידושין ד': רנ"ז סק"ג.

בענין הנאמנות של האב לומר שבתו
נתגרשה.

קידושין ד': רנ"ח, רנ"ט.

עדות

בענין עדות בדבר שבערוה, עי' בערך דבר
שבערוה.

בענין עדות דיני ממונות, עי' עוד בערך
דיני ממונות.

בענין עדות דיני נפשות, עי' עוד בערך
דיני נפשות.

בענין "לא תענה על ריב", עי' בערך דיני
נפשות.

בענין הא שצריכים עדות שאתה יכול
להזימה, עי' בערך הזמה - יכול להזימה.

בענין אם יש חיוב של יהרג ובל יעבור לא
להגיד עדות שקר על חברו, עי' בערך יהרג
ובל יעבור.

בענין אם שני עדים יכולים לחייב חטאת, עי' בערך קרבן חטאת יחיד – שנים או אחד אומרים אכלת חלב.

בענין אם בן י"ג שנים ויום אחד כשר לעדות אפילו אם לא הביא ב' שערות, עי' בערך דיינים – פסולי דין.

א. כללי

ב. המצוה להעיד, וכובש עדותו, והלאו של לא תענה

ג. דרישה וחקירה

ד. דרישה וחקירה בדין מרומה

ה. הגדת וקבלת עדות

ו. אין עד נעשה דין (ובית דין שראו)

ז. אינו חוזר ומגיד

ח. הכחשה

ט. תרי ותרי – כללי

י. תרי ותרי כשיש חזקה

יא. שאר כחות במקום תרי ותרי

יב. עמידה

יג. פסולי עדות – כללי

יד. הכרזה

טו. פסול רשע, ופסול רשע דחמס

טז. בעל דבר, ונוגע

יז. קורבה

יח. קטן, גוי, טומטום ואנדרוגינוס, סומא

יט. מפי כתבם, פסול אילם, עדות בשטר

כ. עוד בענין עדות בשטר

כא. תחילתו בפסלות

כב. נאמן עלי עד פסול או נאמן עלי אחד כשנים

כג. נמצא אחד מהם קרוב או פסול כולם פסולים, ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה

כד. חצי דבר

כה. עד הצריך מיגו או שבועה

כו. שליח נעשה עד

כז. עד מפי עד

כח. עדים ששיקרו

כט. עד תלמיד חכם, או מלך, או כהן גדול

א. כללי

דברי הרמב"ם בהל' יסודי התורה שהנאמנות של שני עדים אינה בגדר סברא אלא בגדר גזיה"כ לחוד, ואין הכוונה שאתי קרא וקמ"ל סברא.

יבמות ב': תש"ד (קטע "והנה נראה").

יבמות ג': י"ט, נ"ה (קטע "ובספר רווחא שמעתתא").

כתובות ב': י"א סק"א (קטע "ועי' בפ"י"), קכ"ח (קטע "ובספר"), קמ"ה, רי"א.

גיטין: פרק השולח – עבדים ע"ה (ושהרשב"א חולק על זה וסובר דאתי קרא וקמ"ל סברא).

ב"ק א': תל"ח.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "גם י"ל שאביי" ולהלן שם).

ב"ב ב': שכ"ה סק"ה, פרק יש נוחלין קנ"ד.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ב (קטע "והנה אם נאמר"), ל"ח (קטע "גם י"ל שאביי" ולהלן שם), מ"ג (קטע "ויש לבאר"), ק"ד (קטע "והנה נראה שיש").

בענין אם הגזיה"כ נאמרה רק היכא שקיים מיהא מקצת סברא להאמין את העדים, רק שאין זו סברא מספקת להכריע ולכן צריכים גזיה"כ, או האם התורה גזרה להאמין עדים אפילו כשלא קיים המקצת סברא.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"ד (קטע "והנה נראה שיש").

היסוד שעדים צריכים לספר עובדא, ולא רק לומר הלכה, וכגון בעדים שמעידים שכהן הוא בן גרושה, דלא מספיק אם יאמרו רק הא לחוד שהם יודעים שהוא בן גרושה, אלא הרי הם צריכים לומר שאמו נתגרשה בפניהם, ולא רק מחשש שמא הם טועים, אלא משום שזהו המהות של עדות כשירה.

מכות: א' סק"א (קטע "מיהו אולי" ולהלן שם).

בענין אם המהות של עדות היא על המעשה שהי' או על החיוב ממון.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ס"ו סק"ג.

שאם הגיע הדין תורה לשלב שמדובר בהוצאת ממון, אז אפילו אם עד אחד רוצה להעיד על פרט של איסור שבתוך הדין תורה, אינו יכול, כי גם זה נקרא עדות ממון ובעיני שנים כי זה משפיע על הוצאת ממון.

כתובות ב': כ"ד (קטע אחרון).

הדרך שהגדת עדות בדיני ממונות והגדת עדות בדיני נפשות הרי הם בגדר חד תורת הגדת עדות, אבל בנוגע להמעשה ראי' חשיבי תרי, דהא חזינן שעדות מיוחדת כשירה לד"מ ולא לד"נ.

סנהדרין: י"ג (קטע "והנה לפי דברינו הנ"ל" ולהלן שם).

שגם בנוגע להכשר הגבירא חזינן שהם ביסודם תרי לפי רבי יוסי שסובר שרק בד"נ אמרינן שנמצא אחד מהם קרוב או פסול כולם בטלים אבל לא בד"מ.

סנהדרין: י"ג (קטע "גם יש להעיר").

בענין היכא שהביא עדים והוזמו, ורוצה להביא אחרים, האם אמרינן שאסהדי שקרי מהדר.

סנהדרין: ס"ב.

דברי הרשב"א בתוס' שצריכים התראה מפי העדים בשביל הכשירן של העדים עצמן, ושקשה עליו דלמא אינו אלא דין במעשה ההתראה לחוד.

סנהדרין: ע"ג.

בענין הקפידא שלא לחתום על שטר א"כ יודע מי חותם עמו.

סנהדרין: פרק זה בורר ב', ג' ד'.

בענין השוכר עדי שקר.

קידושין ג': י"ז (קטע "שו"ר").

ב"ק א': תרפ"ה - תרפ"ז.

סנהדרין: פרק זה בורר פ"ב (קטע "והנה בב"ק" ולהלן שם).

חומש: פרי' בראשית, ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת (ג', י"ד) (קטע "והנה בב"ק" ולהלן שם).

בענין איך מענישים על פי עדים, אולי יוזמו או יוכחשו.

קידושין ד': רמ"ט סק"ב (קטע "ועיין" וקטע "ובאמת").

ב. המצוה להעיד, וכובש עדותו, והלאו של לא תענה

דברי הרמב"ם ששני עדים חייבים להעיד על ממון רק אם הבעל דין תבע אותם להעיד, אבל עדי נפשות חייבים להעיד גם בלא תביעה.

ב"ק א': תרפ"ח סק"ד.

סנהדרין: רצ"ו.

מכות: ל"ב* (קטע אחרון).

בענין אם שנים שכובשים עדותן חייבים לשלם רק מדיני שמים משום דחשיב גרמא כמו עד אחד שכובש עדותו או האם הם חייבים גם מדיני אדם משום דחשיב גרמי.

ב"ק א': תרפ"ח.

שבועות: קכ"א (קטע "והנה בב"ק" ולהלן שם).

דברי הנ"י בשם הרא"ה שכובש עדותו אינו חייב משום גרמי משום שלא עבר על איסור אלא רק לא קיים מצות גמילות חסדים, ושכוונת הרא"ה היא לשנים שכובשים עדותן.

ב"ק א': ב' סק"ג, תרפ"ח סק"א סק"ג.

(ב"ק ב': מראה מקומות בענין גרמא וגרמי ד').

שבועות: קב"א (קטע "והנה בב"ק" ולהלן שם).

דברי הרמב"ן בפר' ואתחנן שעוברים על לא תענה ברעך עד שוא גם היכא שהעידו עדות שאין לה ערך, וכגון היכא שהעידו שנתחייב ממון לחבירו אבל לא קנה מירו.

מכות: א' סק"ג (קטע וי"ל שתוס" וקטע "ברם יש לדחות"), י"ג (קטע "ד."), כ"ב (קטע אחרון), כ"ה (קטע "והנה צ"ע").

בענין אם עד פסול שהעיד שקר עובר על לא תענה.

מכות: י"ג (קטע "א.").

בענין אם עדי קידוש החודש שהעידו שקר עוברים על לא תענה.

מכות: י"ג (קטע "א."), צ'.

ג. דרישה וחקירה

בענין אם צריכים דרישה וחקירה בדבר שבערוה וכדי לאסור אשה על בעלה משום סוטה, ע"י בערך הזמה סק"י.

גדרי מצות חקירת עדים.

אבות: ל"ט.

דברי הרמב"ם שגם הבדיקות הן בכלל המצוה של דרישה וחקירה.

סנהדרין: ר"ט, רנ"ג (קטע אחרון).

אבות: ל"ט.

בענין אם הדרישה וחקירה חשיבא חלק מגוף העדות.

יבמות ב': תק"מ (קטע ראשון).

כתובות ב': ע"ז (קטע אחרון).

סנהדרין: פרק זה בורר ע"ז בהערה, ק"ב, קי"ז, ר"י.

בענין אם העדים עוברים בלא תענה אם שיקרו בחקירות.

סנהדרין: ר"י (קטע ראשון).

בענין אם מספיק בעיקר העדות בפני הבעל דין או האם צריכים שגם החקירות יהיו בפני הבעל דין.

סנהדרין: פרק זה בורר ע"ז סק"א.

בענין מתי מוציאין כל אדם מב"ד, האם אחרי האיום או אחרי הבדיקות.

סנהדרין: פרק זה בורר ע"ז סק"ב.

בענין החקירות של מכירין אתם אותו והתרתם בו.

סנהדרין: רנ"ה.

שהחקירות של מכירין אותם אותו, התרתם בו, ישראל הרג, הרי הן נחשבות מעיקר העדות ממש, והיו שואלים אותו דברים אלו לפני האיום בשעה שאומרים את עיקר העדות, אבל שאר הדו"ח הי' אחרי האיום.

סנהדרין: רנ"ו.

דברי הר"ז הלוי שמה ששואלים את העדים מכירים אתם אותו התרתם בו הרי זה מעיקר העדות, וא"כ קודם שאמרו דברים אלו בפירוש מיקרי שלא אמרו כלום, ודברי ה"ר דוד שסובר שגם בלא"ה נקטינן שמסתמא זו היא כוונתם רק ששואלים משום שלא גרע משאר בדיקות.

סנהדרין: רנ"ו.

בענין למה לא ילפינן מההיקש של משפט אחד שחייבים לעשות בדיקות גם בדיני ממונות, וכן שהכחשה בבדיקות תפסול גם בדיני ממונות.

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ז (קטע "גם י"ל"), ר"א, ר"ט.

הדרך שבאמת מהתורה צריכים לעשות בדיקות גם בדיני ממונות (ולא רק חקירות), וכן שהכחשה בבדיקות פוסלת גם בדיני ממונות, ורק מדרבנן אינה פוסלת ואין צריכים לעשות בדיקות.

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ז, ר"א, (רנ"ג קטע אחרון).

שאע"פ שבדיני ממונות אין צריכים דרישה וחקירה, אבל היינו רק אם אמרו פלוני לזה וכדומה, שהם מספרים מעשה שהי', אבל אם רק העידו שפלוני חייב אז שפיר עושים דרישה וחקירה.

סנהדרין: פרק זה בורר ע"ד.

שבקנס צריכים דרישה וחקירה גם לאחר התקנה שבדיני ממונות אין צריכים דו"ח.

סנהדרין: רנ"ג (קטע "מיהו לעיל").

דברי היד רמה שמצד החקירה של איזה מקום הרי הם צריכים לציין מקום שהוא מספיק קטן שאפשר לעמוד במקום מסוים ולראות את כל צדדי אותו המקום.

סנהדרין: פרק זה בורר קכ"א, רצ"ג (קטע אחרון).

שלפי רבנן סוברים שלא מספיק באמש הרגו, סובר הר"י מיגש שבכל זאת בדיעבד אם אמרו אמש הרגו אין צריכים לחקור, ויש אומרים שהוא סובר ששפיר צריכים לחקור לעיכובא רק שאינם פסולים אם אמרו אין אנו יודעים, ושיטת החי' הר"ן שהן מעכבות ואם אמרו אין אנו יודעים הרי הם פסולים גם אם כבר אמרו אמש הרגו.

סנהדרין: רנ"ג (קטע "והנה בביאור" ולהלן שם).

בענין למה לא אמרה הגמ' בגיטין דף י"ז ע"א שהטעם למה תיקנו זמן בגיטין הרי זה משום שצריכים דו"ח.

סנהדרין: רנ"ג (קטע "והנה עיין בקצה"ח).

ד. דרישה וחקירה בדין מרומה

דברי החידושי הר"ן בשם ה"ר דוד שהא דאמרין שבדין מרומה צריכים דו"ח גם לאחר התקנה שבדיני ממונות אין צריכים דו"ח הרי זה רק באותו ענין שהדיין חושש בו לרמאות.

סנהדרין: ר"ז (קטע ראשון).

דברי החידושי הר"ן שבדין מרומה לא מספיק באמש הרגו, אלא הרי זה כמו קודם התקנה שתיקנו שבדיני ממונות אין צריכים דרישה וחקירה שהיו צריכים אז כל הז' חקירות בפרטיות לעיכובא, והרי הוא סותר את דבריו הנ"ל שהבאנו לעיל בסמוך כאן.

סנהדרין: ר"ז (קטע "והנה עיין בחו"מ" [הראשון]).

בענין אם הא שצריכים דו"ח בדין מרומה גם לאחר התקנה שבד"מ אין צריכים דו"ח הרי זה תקנה דרבנן חדשה או האם הכוונה היא שבדין מרומה השאירו את הדבר על הדין דאורייתא.

סנהדרין: ר"ז (קטע "והנה לכהורה").

דברי הריב"ש שבהחקירות של דין מרומה אין העד נפסל אם אמר איני יודע.

סנהדרין: ר"ז (קטע "והנה עיין בחו"מ" [השני]), ר"י (קטע "אמנם עיי"ש"), רי"א ובהערה.

דברי הריב"ש שכשעושים דו"ח בדין מרומה הרי הוא יכול לחזור בו מהעדות עד אחרי שנחקרה העדות.

סנהדרין: ר"י (קטע "אמנם עיי"ש"), רי"א.

ה. הגדת וקבלת עדות

המחלוקת בין רש"י ותוס' בענין אם צריכים עדות בפני הבעל דין משום גזיה"כ (תוס') או האם זה כדי שיוכל לטעון. ושלענין גמ"ד פליגי רבי יעקב וחכמים בהנ"ל דהיינו אם הטעם למה צריכים גמר דין בפני הבעל דין הוא כדי שיוכל לטעון, ומש"ה פליגי רבי יעקב ורבנן בענין אם צריכים גמר דין של שור בפני השור.

ב"ב ב': רמ"ה.

"מסיעין את העדים ממקום למקום: דברי רש"י שהכוונה היא מפינה לפינה ומלשכה ללשכה, ודברי הרמב"ם שהכוונה היא מענין לענין.

סנהדרין: פרק זה בורר ע', ר"ט.

בענין אם יש דין של מסיעין את העדים מן התורה גם בדיני ממונות.

סנהדרין: ר"ט, רנ"ג (קטע "והנה אם נאמר").

משמעות דברי הרמב"ם ש"מסיעין" הרי זה בכלל מצות דרישה וחקירה.

סנהדרין: ר"ט, רנ"ג (קטע "והנה אם נאמר" וקטע אחרון).

שהדין של מסיעין אינו מעכב.

סנהדרין: רנ"ג (קטע "והנה בביאור").

שיטת הרשב"ם שקבלת עדות כשירה בלילה.

ב"ק ב': (ר"ט, רי"ד), רט"ו.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין י"ד.

סנהדרין: קע"ג (קטע "והמאירי"), (רכ"ה).

בענין אם עדות היא כתחילת דין או כגמר דין.

כתובות ב': (י"ב קטע "והנה בשט"מ"), ק"ד (קטע "והנה השלטי" וקטע "ועכ"פ").

ב"ק ב': רי"ד.

ב"ב ב': (שכ"ט סק"א), פרק יש נוחלין י"ג.

סנהדרין: (ס"ט סק"ג), קע"ג.

שיטת המאירי שעדות היא כתחילת דין רק בהעדות של קידוש החודש כי אין שם דין ודברים וטענות לפני העדות.

סנהדרין: קע"ג (קטע "והמאירי").

בענין אם קבלת עדות נחשבת פסק דין על העדים עצמם.

כתובות ב': י"ב (קטע "והנה בשט"מ"), ק"ד (קטע "והנה השלטי" וקטע "ועכ"פ").

גיטין: פרק המביא גט קנ"ו (קטע "והנה יש לומר"), קנ"ח.

ב"ק ב': רי"ד (קטע "ובחידושי" ולהלן שם).

ב"ב ב': שכ"ט סק"א, פרק יש נוחלין י"ג.

סנהדרין: ס"ט סק"ג, קע"ג.

בענין לא תהא שמיעה גדולה מראי.

ב"ק ב': ר"ט, רי"ד, רט"ו.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין י"ד.

סנהדרין: רכ"ה.

בענין אם נאמר דין מסוים בעדות שצריכים לדעת מי הוא העד הכשר שאנו מקבלים את עדותו, ושלא מספיק בזה שממה נפשך יש כאן עד כשר, וכגון היכא שיש שני עדים ואחד מהם פסול, האם הבעל דין חייב להשבע, וכן היכא שיש ארבעה עדים וידוע ששנים מהם פסולים, האם הם מחייבים ממון. וכן בענין למה לא אמרינן בכה"ג שכיון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול כולם בטלים.

סנהדרין: ס"ח סק"ב (קטע "ואולי יש לומר" ולהלן שם).

בענין המחלוקת שבין רבי נתן ורבנן אם צריכים שני העדים להעיד תכ"ד אחד מהשני (רבנן) או לא (רבי נתן).

סנהדרין: פרק זה בורר ק"א - ק"ג.

פסקו של הרמב"ם שבדיני נפשות מודה רבי נתן שצריכים תכ"ד.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"ג (קטע

אחרון), ק"ט (קטע "והנה עיין רמב"ם").

בענין אם מודים רבנן לרבי נתן גבי העדות של קידוש החודש שאין צריכים תכ"ד.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"ג (קטע "ושוב").

הסברא שהיכא שבשעת העדות לא הי' בגדר עד המחייב ממון ולא היתה על עדותו תורת עדות, שוב אי אפשר שיתהפך אח"כ לעדות המחייבת ממון.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"ג (קטע "ועוד"), ק"ו.

בענין שיטת רבי יהושע בן קרחה שהיכא שעד אחד מעיד על הלואה שלוח ביום א', ועד שני מעיד על הלואה ביום ב', הרי הם מצטרפין.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"ד, ק"ט - קי"ב, ק"ב.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" י"ב סק"ד.

שמורה רבי יהושע בן קרחה בדיני נפשות, ודברי הר"ן שעניני אישות הם כדיני נפשות.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" י"ב סק"ד (קטע "ושוב דחה").

שע"א שאומר שהסוטה נסתרה שחרית וע"א שני אומר שנסתרה ערבית אינם מצטרפין, ודברי השאגת ארי' על זה.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" י"ב סק"ד (קטע "ושוב הביא"

ולהלן שם).

שע"א שאומר שקינא לה שחרית וע"א שני אומר שקינא לה ערבית אינם מצטרפין, ודברי השאגת ארי' על זה.

סימנים בענינים שונים: "סוטה"

י"ב סק"ד (קטע אחרון).

בענין למה אינו חייב גם שבועה על הלואה שני משום שיש עד אחד המעיד על הלואה השני, אינן שבועת מודה במקצת מדין רבי חייא קמייתא שהרי הוא נשאר חייב על מקצת מהטענה (עי' להלן בסמוך כאן) (דהיינו הלואה אחת).

סנהדרין: פרק זה בורר ק"ד (קטע "והנה הערל"ג" ולהלן שם).

דברי הרמ"ה ששייך לומר שבהלואה אחר הלואה (דהיינו שע"א מעיד שהלוה לו ביום א' ועד שני מעיד שהלוה לו ביום ב') הרי הם מצטרפין רק אם המלוה לא הכחיש, וכגון היכא שתבע באמת את שתי ההלואות, אבל אם הוא תובע רק הלואה אחת הרי זה בגדר הודאת בעל דין נגד אחד מהעדים.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"י, קי"א.

בענין מה יהי לפי הרמ"ה היכא שהתובע תבע רק הלואה אחת, ושני עדי אחד מעידין על הלואה אחר הודאה או הודאה אחר הלואה.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"י (קטע "והנה הרא"ש").

בענין מה יהי לפי הרמ"ה היכא שהתובע תבע רק הלואה אחת, ושני עדי אחד מעידין על הודאה אחר הודאה.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"י (קטע "והנה הרא"ש" וקטע אחרון), קי"א (קטע "והוכיח").

המחלוקת ראשונים בענין אם מקבלים עדות נגד קטן כדי להחזיק את המוחזק במה שבידו.

ב"ב ב': שס"ה סק"ב.

ו. אין עד נעשה דיינן (ובית דין שראו) בענין אין עד נעשה דיינן – הטעמים.

כתובות ב': ק"ג, ק"ד (קטע אחרון), ק"ה, ק"ז.

גיטין: פרק המביא גט קנ"ו (קטע "והנה יש לומר"), קנ"ח.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג* (קטע "והנה בדרך צ"ו ולהלן שם), רי"ד (קטע "ועכ"פ").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין י"ג סק"ב.

סנהדרין: כ"ג (קטע "מיהו העירוני"), ס"ט, ע', ע"א, ע"ד, פרק זה בורר ל"ח* (קטע "והנה תוסי' לעיל בדרך ט"ו").

מכות: י"ג (קטע "ג"), קי"ד.

דברי הרמב"ם והרמב"ן שבהלאו של ועד לא יענה בנפש נכלל גם שלא יפסוק את הדין.

כתובות ב': ק"ז.

סנהדרין: ע"ד (קטע "והנה מדברי הרמב"ם").

דברי הרמב"ן שלפי רבנן דרבי מאיר גם דיני ממונות כלולים בהלאו של ועד לא יענה בנפש לא לפסוק את הדין.

כתובות ב': ק"ז (קטע "והנה מדברי הרמב"ם" וקטע "והנה חזינן מדברי הרמב"ן").

סנהדרין: ע"ד (קטע "והנה מדברי הרמב"ם" וקטע "והנה מדברי הרמב"ן חזינן").

בענין אין עד נעשה דיינן – עד הרואה.

ב"ק ב': ר"י.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין י"ד.

סנהדרין: ע"ב, ע"ג (קטע ראשון).

שאם העד יהי גם דיינן הרי זה חסרון גם בהעדות ולא רק בהדיינות, אלא שיש לחקור אם זה נחשב בגדר פסול בהעד או האם הגדר הוא שאינו נחשב עד כלל, ונפ"מ לענין אם אומרים בכה"ג שאם נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול בטלו כולם.

כתובות ב': ק"ו, ק"ז (קטע "אמנם דברי").

סנהדרין: ע"א.

שאם העד יהי גם דיינן הרי זה חסרון גם בהדיינות ולא רק בהעדות (וזה שייך רק לפי הטעם של ועמדו, וכן לפי הטעם של עביד איניש לאחזוקי שקרי', אבל לא לפי הטעם של עדות שאתה יכול להזימה).

כתובות ב': ק"ז.

גיטין: פרק המביא גט קנ"ו.

"בדרבנן (דהיינו היכא שצריכים עדות רק מדרבנן) עד נעשה דיינן".

כתובות ב': ק"ב (קטע ראשון).

סנהדרין: ס"ט סק"א, ע"א (קטע

"והנה עיין בקצה"ח").

בענין בית דין שראו.

ב"ק ב': ר"ט, רי"ד, רט"ו.

ז. אינו חוזר ומגיד

הילפותות להא דאינו חוזר ומגיד.

כתובות ב': ט"ו, י"ח.

קידושין ד': רמ"ט סק"ד.

הקושיא למה צריכים ילפותא, הלא אם יכולים לחזור בהם איך מענישים את הבעל דין, הלא אולי העדים יחזרו בהם.

קידושין ד': רמ"ט סק"ב (קטע "ועיין בספר דברי יחזקאל").

דברי הבית יעקב בכתובות דף י"ח שאפילו אם הדין הי' שחוזר ומגיד, אבל בכל זאת לא היו יכולים לעקור את עדותם הראשונה, אלא הי' נשאר תרי ותרי (והריטב"א חולק).

כתובות ב': ט"ו, (כ"א), כ"ג, ס' בהערה.

גיטין: פרק המביא גט תנ"ז (קטע האחרון).

קידושין ד': ר"נ סק"ג (קטע "ומעתה").

סנהדרין: רנ"ד סק"א (קטע "והנה עיין"), רפ"א בהערה.

שכל זמן שלא נגמרו החקירות הרי הוא יכול לחזור בו מגוף העדות.

גיטין: פרק המביא גט נ"ב (קטע "א").

סנהדרין: ר"י, רי"א, רנ"ד סק"ב.

הדרך שהטעם של הדין הנ"ל הוא משום שהחקירות נחשבות חלק מגוף העדות, והדרך שאפילו אם אינן מגוף העדות אבל מ"מ כל זמן שלא נגמרו החקירות עוד לא נתקבלה העדות ומש"ה יכול לחזור בו.

כתובות ב': ע"ז (קטע אחרון).

סנהדרין: ר"י.

הדרך שהטעם של הדין הנ"ל הוא משום דכיון שחוזר בו א"כ לא יענה על החקירות הבאות וממילא הרי הוא כאומר איני יודע בחקירות.

סנהדרין: ר"י.

הדרך שהטעם של הדין הנ"ל הוא כי עוד לא נתכשרה העדות ע"י החקירות כי הוי עוד בגדר עדות שאאי"ל.

סנהדרין: ר"י.

הדרך שאולי יכול לחזור מהעדות אפילו לאחר שנגמרו החקירות כל עוד שלא נגמרו הבדיקות, והיינו משום שעוד לא נתקבלה העדות.

סנהדרין: ר"י.

הדרך שאם הוא רוצה לחזור בו מאחת מן החקירות אינו יכול אע"פ שעוד לא נגמרו החקירות.

כתובות ב': תמ"ה (קטע "ורעק"א כאן").

סנהדרין: ר"י.

הדרך שהדרשה שאינו חוזר ומגיד גורמת שאינו חוזר ומגיד אפילו עם הכח של מיגו.

כתובות ב': י"א סק"ד, י"ב, י"ד סק"ב, מ' (קטע "גם יש ליישב").

שאפילו אם הדין הי' שחוזר ומגיד אבל הי' צריך אמתלא.

כתובות ב': ט"ו (קטע "ועיין בספרי").

גיטין: פרק המביא גט תנ"ז.

ב"מ: פרק שנים או חזין, ק"א (קטע "והנה מעתה").

סנהדרין: רפ"א.

שיטת הרשב"ם שע"י שהוא מפרש דבריו הראשונים הרי הוא יכול לחזור ולהעיד.

כתובות ב': מ"ט סק"ג, נ' (קטע אחרון).

שיטת תוס' שבאינו חוזר ומגיד נכלל גם שאינו יכול לפרש את דבריו הראשונים כיון שגם זה יגרום לשנות את הפסק דין.

כתובות ב': מ"ט סק"ג.

עוד בענין שאינו יכול לפרש.

קידושין ד': ר"נ סק"א (קטע "ונראה לבאר").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קמ"ו סק"א (קטע "ונראה לבאר").

בענין הא שגם על שטר אמרין שכיון שהגיד בתוך השטר שוב אינו חוזר ומגיד. כתובות ב': י"ט.

גיטין: פרק המביא גט נ"ב.

דברי הקצה"ח שאם אחרי שנתקיים השטר אמרו עדי השטר שאנשים אחרים זייפו את חתימתן הרי זה נקרא חוזר ומגיד אע"פ שלפי דבריהם מעולם לא חתמו, והיינו משום שבעינינו יש כאן שטר שנחקרה עדותו בב"ד, והחולקים על זה.

כתובות ב': י"א סק"ד, נ"ו (קטע "והנה לכאורה"), נ"ז.

גיטין: פרק המביא גט נ"ב (קטע "וכן היכא"), תנ"ו (קטע אחרון).

ב"מ: פרק שנים אוחזין ל"א (קטע "ונראה"), ק' סק"ד (קטע "ויש לבאר").

ב"ב ב': ש"כ סק"ב (קטע אחרון), שניה (קטע "וע"ע במאירי").

בענין אם היכא שעדים חזרו בהם בתכ"ד מהקיום של השטר הרי זה נחשב תכ"ד מהעדות.

כתובות ב': י"א סק"ב, כ', כ"א.

שאפילו היכא שיכולים לחזור ולהעיד אבל לאחר שהוזמו אינם יכולים כי חשיבי נוגעים בעדותן.

כתובות ב': נ"ז (קטע "והנה מש"כ").

דברי הריטב"א שהיכא שרואים שחוזרים בהם משום אימת הבעל דין אינם יכולים לחזור בהם אפילו בתכ"ד.

כתובות ב': תמ"ה (קטע "ועוד יישב").

הדרך שהיכא ששייך לומר על דבריו השניים שאין אדם משים עצמו רשע, חוזר למקומו הפסול של אינו חוזר ומגיד, אפילו תוך כדי דיבור.

כתובות ב': י"ב (קטע "מיהו בחידושי"), י"ד סק"ב סק"ג.

דברי הר"ן בשבועות שאם אמר איני יודע

הרי הוא יכול לחזור בו ולהעיד משום שאיני יודע אינו נחשב בגדר הגדת עדות.

ב"ק א': תרפ"ט.

סנהדרין: רפ"א (קטע ראשון).

דברי הכ"מ שבכל זאת כשהוא חוזר ומעיד הרי הוא צריך לתת אמתלא לדבריו.

סנהדרין: רפ"א (קטע ראשון).

דבריו בכ"י בשם כמה ראשונות דלא כהנ"ל אלא שגם איני יודע מיקרי הגדת עדות ואינו חוזר ומגיד, אלא שכתבו שדוקא בלא אמתלא אבל עם אמתלא שפיר חוזר, ושדבריהם צ"ע.

סנהדרין: רפ"א (קטע אחרון).

דברי המאירי שהיכא שנותן אמתלא לדבריו הרי הוא יכול לחזור בו עד גמר דין אפילו מהגדה גמורה, ושרמב"ם סובר שאינו חוזר.

סנהדרין: רפ"א (קטע אחרון).

ח. הכחשה

הסברא שהכחשה בבדיקות כשרה בדיני ממונות משום שנקטינן שהעדים אינם מדייקים בדברים אלו כשזה נוגע רק לממונות.

ב"ב ב': תמ"ג.

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ז, ר"א.

בענין אם לפי המ"ד שסובר שהכחשה בבדיקות כשירה בדיני ממונות יש חיוב לעשות בבדיקות.

ב"ב ב': תמ"ג.

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ז, קי"ח, קי"ט סק"א (קטע ראשון).

בענין היכא שעד אחד אומר מת ועד אחד אומר נהרג (בעדות אשה), האם זה נחשב הכחשה בבדיקות או הכחשה בחקירות.

יבמות ג': א'.

הדרך שהיכא שלא היו העדים חייבים להזכיר את המקום ואת הזמן, אבל שפיר הזכירו, אפשר להכחישם כי שפיר מיקרי חלק מן העדות (דלא כדרך שכתבנו לעיל בסמוך שאינם מדייקים).

ב"ב ב': שכ"ט סק"ב.

הדרך שהכחשה בבדיקות פסולה בדיני נפשות כי הבדיקות חשיבי חלק מהעדות וא"כ נמצא שאחד מהם שיקר בעדות, והמשקר בעדות פסול לשאר עדיות, אבל בדיני ממונות אין חובה לבדוק בבדיקות, ומש"ה אין זה נחשב חלק מהעדות, אלא הרי הוא נשאר בגדר משקר בדיבור בעלמא דאינו נפסל לעדות.

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ז, קי"ח, קי"ט סק"א (קטע ראשון).

הדרך שהכחשה בבדיקות כשירה בדיני ממונות רק מדרבנן.

ב"ב ב': תמ"ג (קטע "והנה הקרן אורה").

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ז (קטע "והסיק"), ר"א.

דברי רש"י שבהכחשה (בגוף העדות) חיישנן שמא שניהם משקרים.

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ג, קכ"ג (קטע "ועיין ברש"י").

דברי הגר"ח שבהכחשה כל העדים פסולים בגלל שהעדות אינה בגדר "נכון".

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ג, קכ"ג (קטע אחרון).

בענין שמכיון שבהכחשה אין זה חידוש לומר שפסול, צריכים לומר שלמפרע הוא נפסל.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ו.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ב.

בענין אם בפסלי בגזלנותא צריכים לפוסלו בפניו. וכן כשמזימים שלא בפני הניזומים, נהי שאין מחייבים אותם בהעונש של כאשר זמם אבל האם הם נפסלים.

כתובות ב': נ"ט.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "וכבר האריכו").

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "וכבר האריכו").

בענין אם בפסלי בגזלנותא הטעם למה הנפסלים אינם יכולים להכשיר את עצמם

הרי זה משום שהם נחשבים בעלי דין אין האם זה רק משום שהם נוגעים בעדות.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "ושוב" וקטע "גם י"ל בדעת רבא שלעולם").

ב"ב ב': שכ"ט סק"א.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "ושוב" וקטע "גם י"ל בדעת רבא שלעולם").

בענין אם העדים נחשבים בעלי דבר ושדנין גם אותם כיון שדנין אם לקבל את עדותן. ואם נאמר ששפיר נחשבים בעלי דבר, קשה למה בשני כתי עדים המכחישות זו את זו האחרונים לא חשיבי כמו שהם פוסלים את הראשונים בגזלנותא.

כתובות ב': נ"ו (קטע "והנה כל דברינו"), נ"ח, נ"ט, ק"ח סק"א.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "ושוב כתב הקו"ש" ולהלן שם).

ב"ב ב': שכ"ד.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "ושוב כתב הקו"ש" ולהלן שם).

הדרך שבהכחשה (לפי רב הונא שסובר זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה פני עצמה ומעידה) אין שום פסול בהגדה כלל, רק שב"ד אינם יודעים איזו כת לקבל (ולמה לחלק בזה בין ר"ה לרב חסדא ולומר שלפי רב חסדא הכחשה נחשבת שפיר בגדר פסול בהגדה).

כתובות ב': קל"ז (קטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ז סק"ד, נ"ח סק"ד (קטע אחרון).

ב"ב ב': שכ"ו סק"ב.

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ט סק"א (קטע "ותי" ולהלן שם).

ביאורים שונים בסברת רב חסדא שסובר בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו שבהדי הני סהדי שקרי למה לי (ודלא כרב הונא שסובר שזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה). וכן האם

מודה רב חסדא שהם יכולים להעיד בעדות אחרת לצד המוחזק.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ז, מ"ח.

ב"ב ב': שכ"ה.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ג, מ"ד (קטע "והנה הקו"ש" וקטע אחרון).

בענין אם לפי רב חסדא הרי הם פסולים מספק או בודאי.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ז, מ"ח.

ב"ב ב': שכ"ה סק"א סק"ב, שכ"ו (קטע "א" וקטע "ב"') סק"ג.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ג.

בענין אם לפי רב חסדא הרי הם יכולים להכחיש עדים אחרים.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ז, מ"ח.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ג.

בענין מה יהי לפי רב חסדא היכא שיש תרי ותרי על אדם מסוים אם הוא כשר לעדות או לא (ועי' להלן בסק"י בענין איך הדין לפי רב הונא).

כתובות ב': ק"ט.

קושיית תוס' שבשתי כתי עדים המכחישות זו את זו יהיו האחרונים נאמנים במיגו שהיו יכולים להזים את הראשונים או לפסול אותם בגזלנותא.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ט, נ'.

ב"ב ב': שכ"ט.

בענין היכא שבאו אחד מכת זו ואחד מכת זו להעיד בעדות אחרת, דלא מהני משום שאחד מהם בודאי פסול, האם מהני מיהא לחייב שבועה כיון שיש כאן בודאי עד אחד שהוא כשר.

ב"ב ב': שכ"ז, תמ"ה.

סנהדרין: ס"ח סק"ב, פרק זה בורר קי"ג.

וכן בענין היכא שבאו כל הארבעה ביחד להעיד בעדות אחרת, האם הם מועילים כיון ששנים מהם כשרים.

ב"ב ב': שכ"ז, תמ"ה.

סנהדרין: ס"ח סק"ב (קטע "ובאמת"), פרק זה בורר קכ"ג (קטע אחרון).

ביאורים שונים בהכחשה תחילת הזמה (בב"ק דף ע"ג ובכתובות דף י"ט).

כתובות ב': נ"ו.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ס"ד, ס"ה.

עוד בענין הכחשה תחילת הזמה.

סנהדרין: פרק זה בורר ק"ז (קטע "מיהו לכאורה").

דברי המהרש"א שהצויר בגמ' של הכחשה בנוגע לאם הי' מנה לבן או מנה שחור איירי באופן שמנה לבן שוה יותר.

סנהדרין: פרק זה בורר קט"ו, קט"ז, קי"ח, קי"ט סק"א (קטע ראשון).

ט. תרי ותרי – כללי

בענין אם קול מהני במקום תרי ותרי, עי' בערך קול.

המחלוקת בין הש"ך והקצה"ח אם תו"ת כמאן דאיתנהו דמי או לא, ונפ"מ היכא שיש תו"ת במודה במקצת או שומר אם הם חייבים לשלם או לא, האם הם נשאררים חייבים שבועה, דאם כמאן דליתנהו דמי הרי הם חייבים.

יבמות ג': ע"ג בק"ב (קטע אחרון).

כתובות ב': ק"מ סק"ב (קטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "הש"ך").

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "מיהו נראה שמוכח").

דברי רעק"א שבתרי ותרי ואומרת ברי לי והיא רוצה להנשא לאחד מעדי, הא

דלכתחילה אסור לה לעשות כן הרי זה רק בהציור של תרי ותרי כיון שיש עדים כנגדה, אבל תמיד היכא שאדם טוען ברי לי שמותר, מותר לו לעשות לכתחילה.

כתובות א': של"ג.

בענין מה סובר רבי מנחם ב"ר יוסי בתו"ת אם נתקדשה ונשאת לאחד מעדי'.

כתובות ב': ק"נ.

בענין אם רבי מנחם ב"ר יוסי מתיר בנשאת ואח"כ באו עדים אפילו למי שאינו מעדי'.

יבמות ג': נ"ט (קטע "ועכ"פ גם").

כתובות ב': קל"ד (קטע "ועכ"פ גם").

ב"ב ב': של"ב (קטע "ועכ"פ גם").

דברי רש"י והר"ן שבתו"ת אודות אם מת בעלה או לא והאשה אומרת ראיתיו מת (ולא רק שברור לה שאם הי' חי הי' מגיע) הרי היא מותרת להנשא גם לעלמא.

כתובות ב': קל"א, קל"א*, ק"מ סק"ב (קטע "ולפ"ז" ולהלן שם) ובהערה.

י. תרי ותרי כשיש חזקה

שמהמ"ד שסובר דלא מהני חזקה במקום תרי ותרי מוכח דכמאן דאיתנהו דמי.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "מיהו נראה שמוכח").

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "מיהו נראה שמוכח").

הדרך שהטעם של המ"ד שסובר שתו"ת הוא ספיקא דאורייתא ושגם מהתורה לא מהני חזקה במקום תו"ת הרי זה כי הוא סובר שחזקה היא בגדר בירור והרי יש לנו כבר הביורור הכי גדול בעולם, ותרי כמאה.

גיטין: פרק השולח - עבדים ע"ה. הדרך שהטעם של המ"ד שסובר שחזקה מועילה מדאורייתא במקום תרי ותרי הרי זה כי הוא סובר שחזקה אינה בגדר בירור אלא בגדר גזיה"כ של התנהגות במצב של ספק.

יבמות ב': תקל"ט (קטע ראשון).

יבמות ג': נ"ה (קטע "ובביאור").

כתובות ב': קכ"ח (קטע "ובביאור"), רל"ו (קטע "ובביאור").

קידושין ד': רפ"ב (קטע ראשון), שצ"ט סק"א (קטע "ובנוגע").

ב"מ: פרק שנים אוחזין ש"ה סק"א (קטע "מיהו רעק"א").

ב"ב ב': שמ"ד (קטע "מיהו דברי הפ"י"), שמ"ה.

סימנים בענינים שונים: "בענין ספיקא דדינא" סק"א (קטע "מיהו ממקום אחר").

שיטת הריטב"א להיפך מהנ"ל, והיינו שאפילו המ"ד שסובר שחזקה לא מהני בתרי ותרי מדאורייתא, הרי זה רק חזקה דמעיקרא אבל חזקה בירור שפיר מהני.

יבמות ב': תקל"ט (קטע אחרון).

יבמות ג': נ"ה (קטע "והנה עד כאן" ולהלן שם).

כתובות ב': קכ"ח (קטע "והנה עד כאן"), רל"ו (קטע "מיהו דברי").

קידושין ד': רפ"ב (קטע אחרון).

ב"ב ב': שמ"ד (קטע "מיהו דברי"), שמ"ה (קטע "והנה עד כאן").

השיטה שמה שתו"ת הוא ספיקא דרבנן, כלומר שרבנן הם שהחמירו שלא לסמוך על חזקה היתר, הרי זה רק היכא שהתרי ותרי הוא בענין אם יש כאן איסור אשת איש, וכן לענין שלא להכשירו לעבודה. והשיטה שאפילו לענין עבודה לא החמירו אלא רק לענין אשת איש. והשיטה שהחמירו גם לענין שלא להוציא ממון על פי חזקה, והשיטה שהחמירו לענין הכל חוץ מלענין לפסול גברא, אבל היכא שמדובר לענין להוציא ממון החמירו גם לפסול גברא.

כתובות ב': ק"ח (קטע "והנה לכאורה"), רכ"ז, רל"ו (קטע "וע"ע בר"ן" וקטע "גם י"ל" וקטע אחרון), רמ"ג סק"א.

קידושין ד': רפ"ג סק"ב סק"ד.

ב"ב ב': של"ה (קטע "והנה בסוף"), שמ"ד (קטע "ועל פי דרכו" וקטע "גם י"ל") ובמילואים שם.

סנהדרין: ס"ד בההערה השני'.

הדרך שאפילו אם תו"ת הוא ספיקא דאורייתא ומהתורה לא אזלינן בתר חזקה במקום תרי ותרי אבל חכמים הקילו לענין תרומה דרבנן, והדרך שהקילו רק אם תרי ותרי הוא ספיקא דרבנן (כלומר שרק מדרבנן לא אזלינן בתר חזקה).

יבמות ב': תקל"ט (קטע "והנה בב"ב").

יבמות ג': נ"ה (קטע "והנה תוס'").

כתובות ב': קכ"ח (קטע "והנה תוס'"), רל"ו (קטע "וע"ע בר"ן"), רמ"ג סק"א.

קידושין ד': רפ"ג סק"ב.

ב"ב ב': שמ"ד (קטע ראשון וקטע "וע"ע בר"ן"), שמ"ה בההערה, ש"נ.

הדרך שחזקת צדקות היא חזקה אלימתא ולא החמירו בזה לומר שתו"ת הוא ספיקא דרבנן.

כתובות ב': רל"ו (קטע "וע"ע בפ"י").

בענין אם היכא שיש חזקת איסור במקום תו"ת הרי זה מיקרי כמו איקבע איסורא ויהי חיוב של אשם תלוי.

יבמות ג': ס"ד.

כתובות ב': קל"ג*.

הדרך שאפילו אם חזקה מהני במקום תו"ת אבל אין זה בתורת בירור (כמו תמיד לפי הסוברים שחזקה קמייתא מהני בדרך בירור) אלא רק בתורת גזירת הכתוב של התנהגות, והגזיה"כ נאמרה רק על הדבר שבו נולד הספק אבל לא בנוגע להולד, ולכן לא אמרינן בכה"ג שחזקת האם מהני להבת.

כתובות ב': רמ"ב*.

שיטת הבית יעקב שבחזקה במקום תו"ת, אפילו למ"ד שמן התורה הולכים אחרי חזקה, אבל אין להחזקה את כח ההכרעה הודאית של חזקה (דהיינו שנכריע הכרעה גמורה כמו שהי' קודם - דהיינו שנחשב שיש כאן בירור או גזירת הכתוב שנכריע כן), אלא נשאר רק שאין משנים בלי סיבה.

יבמות ג': נ"ו (קטע "והבית יעקב"), ע"ג סק"ג.

כתובות ב': ק"ל (קטע "והבית יעקב"), ק"מ סק"ג.

בענין המחלוקת ראשונים בנוגע להיכא שיש תרי ותרי על אדם אם הוא כשר לעדות או לא, האם הוא יכול להעיד על סמך החזקת כשרות שלו. והביאור למה לפי הפוסלים הרי זה שונה מב' כתי עדים המכחישות זו את זו דפוסקים כרב הונא שזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפ"ע ומעידה (ועי' לעיל בסק"ח בענין איך הדין לפי רב חסדא).

כתובות ב': (ע"א), ע"ב, ק"ח, ק"ט.

ב"ב ב': שכ"ד, ש"ל סק"ב.

הקושיא למה לפי רב הונא, בתרי ותרי, זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפ"ע ומעידה, ואזלינן בתר החזקת כשרות שלהם, הלא בתרי ותרי לא אזלינן בתר חזקה.

כתובות ב': ק"ח (קטע "והנה תוס'").

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ז (קטע ראשון).

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ד (קטע ראשון).

המחלוקת בין הר"י והר"י ב"ר ברוך על היכא שבתחילה באו העדים שמוציאין אותה מחזקתה ומתירין אותה, האם החזקה נשארת מבוטלת גם כשכאו מכחישים, ודברי הפ"י שהיכא שנשארת כו"ע סוברים שהחזקה נשארת מבוטלת.

יבמות ג': נ"ט (קטע "וכתב הפ"י" ולהלן שם).

כתובות ב': קל"ד (קטע "וכתב הפ"י" ולהלן שם).

ב"ב ב': שכ"ד (קטע "והט"ז"), של"ב (קטע "וכתב הפ"י" ולהלן שם), שמ"א סק"ב (קטע "ועכ"פ").

דברי ר"א ברודא שהיכא שהמתירים באו תחילה הרי היא גם מקבלת חזקת היתר.

יבמות ג': נ"ט (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

כתובות ב': קל"ד (קטע "ועכ"פ" גם" ולהלן שם).

דברי הגמרא ששתי חזקות שפיר מהני במקום תרי ותרי, והמחלוקת אם היינו רק אם תו"ת הוא ספיקא דרבנן או האם אפילו אם הוא ספיקא דאורייתא.

כתובות ב': רל"ו (קטע "וע"ע באבני מילואים").

ב"ב ב': שמ"ד (קטע "וע"ע באבני מילואים").

הדרך שהיכא שאין ריעותא בהחזקה בלי העדים, לא מחמירים בתו"ת לומר שספיקא דרבנן היא ושלא אזלינן בתר החזקה אלא שפיר אזלינן בתר החזקה.

כתובות ב': רל"ו (קטע "גם יש ליישב").

ב"ב ב': שמ"ד (קטע "גם יש ליישב").

בענין תרי אומרים נתקדשה ותרי אומרים לא נתקדשה דלא מוקמינן על חזקת פנוי' כי תו"ת ספיקא דרבנן הוא ואמרינן שאם נשאת תצא: המחלוקת בין הרדב"ז והר"י בירב אם היינו רק כשבאו עדים שנתקדשה ואח"כ נשאת או האם איירי גם כשנשאת ואח"כ באו עדים שכבר נתקדשה דגם בכה"ג הדין הוא שתצא.

כתובות ב': קמ"ט סק"ב.

יא. שאר כחות במקום תרי ותרי

בענין אם ספק ספיקא מהני במקום תרי ותרי.

כתובות ב': רמ"ג סק"ב (קטע "שו"ר").

בענין אם מיגו מהני במקום תרי ותרי.

יבמות ב': תקל"ט (קטע ראשון).

יבמות ג': נ"ה (קטע ראשון וקטע "והקובץ שיעורים" ולהלן שם).

כתובות א': תט"ו (קטע "ולפ"ז").

כתובות ב': י"א סק"ב, נ"ד, ס' בהערה, ס"ו (קטע "ולפ"ז" וקטע אחרון), קכ"ח (קטע ראשון וקטע "ושוב" וקטע "והנה תוס" וקטע "ועי' גם בשער משפט"), קל"א*, רל"ה סק"א (קטע "וע"ע בשט"מ שם").

קידושין ד': רנ"ז סק"ג (קטע "וע"ע בקו"ש"), רפ"ב.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ' סק"א סק"ב.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רמ"ב סק"ג, רס"ה (קטע "והנה לפי" וקטע "והנה עיין בשט"מ").

ב"ב א': ר"ד סק"א (קטע אחרון).

ב"ב ב': שמ"ג סק"א (קטע "וע"ע בשט"מ ד"ה"), שמ"ה (קטע ראשון ובקטע "והנה עיין בתוס"), שע"ה (קטע "ברם לכאורה").

בענין אם רוב מהני במקום תרי ותרי.

יבמות ב': תקל"ט (קטע "ושוב").

יבמות ג': נ"ה (קטע "ולהלן שם" וקטע "מיהו אולי").

כתובות ב': ס' בהערה, קכ"ח (קטע "ולהלן שם").

קידושין ד': רפ"ב (קטע ראשון), שצ"ט סק"א (קטע "ובנוגע").

ב"ב א': ר"ד סק"א (קטע אחרון).

ב"ב ב': שמ"ה (סוף קטע "עיין בתשובות" וקטע "מיהו אולי").

בענין אם החזקה של אין אדם פורע תוך זמנו מהני במקום תרי ותרי.

יבמות ב': תקל"ט (קטע "ושוב").

יבמות ג': נ"ה (קטע "ושוב כתב").

כתובות ב': קכ"ח ("ושוב").

ב"ב ב': שמ"ה (קטע ראשון).
בענין אם "שטרך בידי מאי בעי" מהני
במקום תרי ותרי.

יבמות ג': נ"ה (קטע "ועוד ר"ל").
כתובות ב': קכ"ח ("ועוד ר"ל").
ב"מ: פרק שנים אוהזין ש"ה סק"א
(קטע "מיהו רעק"א").

בענין אם הולכים אחרי המוחזק במקום
תרי ותרי, ואם לא הולכים האם הכוונה
היא שעושים יחלוקו או האם הכוונה היא
רק שתפיסה מהני.

יבמות ב': תקל"ח.

כתובות ב': ס"ה.

ב"ב ב': של"א סק"ב סק"ג (קטע
אחרון).

עוד בענין תפיסה במקום תרי ותרי.

ב"מ: פרק שנים אוהזין רס"ה
(קטע אחרון), ר"ע* סק"ד.

בענין אם חמ"ק מהני במקום תו"ת.

גיטין: פרק השולח - עבדים ע"ה.

ב"ב ב': של"א סק"ב (קטע
אחרון).

בענין אם חזקה דאתי מכח רובא מהני
במקום תו"ת.

יבמות ג': נ"ה (קטע "מיהו
אולי").

כתובות ב': כ"ג, קכ"ח (קטע
"מיהו אולי").

ב"ב ב': שמ"ה (קטע "מיהו
אולי").

בענין אם החזקה של דייקא ומנסבא מהני
במקום תרי ותרי.

יבמות ב': תקל"ט (קטע "והנה
תוס' בב"ב").

יבמות ג': נ"ה (קטע "והנה תוס'
כאן" וקטע "מיהו אולי").

כתובות ב': קכ"ח (קטע "והנה
תוס' כאן" וקטע "מיהו אולי"),
קל"א*.

ב"ב ב': שמ"ה (קטע "והנה עיין
בתוס' כאן" וקטע "מיהו אולי").

בענין אם סימני אבידה מהני במקום תרי
ותרי.

יבמות ג': נ"ה (קטע אחרון).

כתובות ב': קכ"ח (קטע אחרון).

בענין כל דאלים גבר במקום תרי ותרי.

ב"מ: פרק שנים אוהזין רס"ז
סק"ג.

ב"ב ב': של"א סק"ג.

שאמרינן ספיקא דרבנן לקולא גם במקום
תרי ותרי.

כתובות ב': רמ"ג סק"ב (קטע
"וכקושיית").

יב. עמידה

השיטה שעמידת העדים היא רק מדרבנן
ושהדרשה מועמדו היא רק אסמכתא
בעלמא.

הוריות: ק"א (קטע אחרון).

זבחים ב': נ"ד (דברי הב"ח) (קטע
ראשון), נ"ה (דברי הסמ"ע), ס"א
סק"א.

דברי החי' הר"ן על סנהדרין שעמידת
הבעל דין בפני ב"ד היא מטעם כבוד ב"ד,
ובענין אם כוונתו היא גם לעמידת העדים.
ודברי התומים ד(גם) עמידת העדים היא
מטעם כבוד השכינה.

סנהדרין: ק"ע סק"ב.

הוריות: ק"א (קטע "והנה יש
ליתן" ולהלן שם).

זבחים ב': ס"ב.

המחלוקת אם אפשר להעיד כשהוא סומך
ולא עומד.

זבחים ב': נ"ד (קטע ראשון), ע"א
סק"א.

דברי הסמ"ע שבדין אחד לא יסמכו גם
העדים וגם הדיינים, כי ממ"נ, אם סמיכה
היא כישיבה הרי העדים עושים שלא כדין,
ואם היא כעמידה הרי הדיינים עושים שלא
כדין, ודברי הב"ח דשפיר רשאים כי סמיכה
היא גם בגדר עמידה וגם בגדר ישיבה.

זבחים ב': נ"ד (קטע ראשון).

הדרך שבעדות אין צריכים עמידה, רק שיש קפידא לא לישב, ולכן מותר לסמוך משא"כ בעבודה צריכים באמת עמידה.

זבחים ב': נ"ד (קטע "ובאמת").

דברי הרשב"א בשבועות דף ל' שדן אם עדים שהעידו בשיבה פסולים אפילו בדיעבד או לא. ודברי הסמ"ע בשם העיר שושן שלפני ב"ד סמוכים עמידה שפיר מעכבת (היכא שצריכים ב"ד סמוכים), ודברי התומים על זה.

זבחים ב': נ"ה.

בענין אם תלמיד חכם שמעיד בפני ב"ד שגדול ממנו מעיד מעומד או מיושב.

זבחים ב': ס"ב.

לפי הדרך שכתבו תוס' שבדיני נפשות גם בעל דין ת"ח צריך לעמוד בפני הב"ד, האם גם עד ת"ח צריך לעמוד.

זבחים ב': ס"ח.

יג. פסולי עדות – כללי

בענין אם בן י"ג שנים ויום אחד כשר לעדות אפילו אם לא הביא ב' שערות, ע"י בערך דיינים סק"י.

דברי העמודי אור שעדים צריכים להשאר כשרים עד שעובר כדי דיבור משעת ההגדה.

נדרים: פרק ואלו נדרים ג' סק"ב.

כתובות ב': כ"א (קטע "וע"ע בר"ן), תמ"ה (קטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ס"א.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קפ"ד (קטע "וע"ע בר"ן").

מכות: ל"א (קטע "מיהו באמת").

דברי הקצה"ח והנתיח"מ בענין היכא שהעידו על אחד שהוא פסול לעדות, ולא ידעינן על עדות מסוימת אם העיד אותה לפני שנפסל או אחרי שנפסל.

ב"מ: פרק שנים או חזין ט"ז (קטע "וכדברי הקונטרס").

דברי תוס' שאין לעשות על פי שטר שחתומים עליו עדים פסולים אע"פ שיודעים שהדבר אמת, והטעם למה.

גיטין: חלק ההערות דף ד' הערה י"א והערה י"ב.

יד. הכרזה

שהטעם למה פסלו רק משעת הכרזה הרי זה מטעם תקנת לקוחות. ובענין היכא שלא שייך למיחש לתקנת לקוחות.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ט.

בענין למה אמרינן שפסולי עדות דרבנן נפסלין רק משעת הכרזה משום תקנת לקוחות אבל פסולי עדות דאורייתא פסולים גם קודם הכרזה, הלא משיטת רבא שסובר שעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל משום תקנת לקוחות חזינן שגם פסולי עדות דאורייתא פסולים רק מכאן ולהבא משום פסידא דלקוחות וא"כ גם לענין הכרזה ניהוש לתקנת לקוחות.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ט.

דברי הנ"י שהיכא שלא יצא מזה הפסד ללקוחות הרי עדויותיו פסולות גם קודם הכרזה, ודברי תוס' שחולקים על זה.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ד, מ' (קטע "ולכאורה").

השיטה שאע"פ שפסולי עדות דאורייתא אינם צריכים הכרזה אבל אינם פסולים משעה שעברו אלא משעה שנתקבלה עליהם עדות, אע"פ שלא גמרו את הדין והכריזו.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ט (קטע "ע"ל" וקטע "שור"ר").

דברי הנ"י שלאותה עדות הרי הוא פסול אפילו קודם הכרזה.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ד, מ' (קטע "ולכאורה").

דברי המאירי התמוהים שלאחר הכרזה, הרי הם נפסלין למפרע.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ט (קטע אחרון).

דברי המאירי שהכרזה היא בב"ד או בבתי כנסיות.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ט (קטע "וע" במאירי").

טו. פסול רשע, ופסול רשע דחמס

בענין אם הפסול של רשע הוא בגדר גזירת הכתוב של פסול הגוף, או האם הוא משום שהוא חשוד לשקר. ויש לצדד בזה בין לפי אב"י שסובר שאין צריכים רשע דחמס ובין לפי רבא שסובר שצריכים רשע דחמס.

יבמות ב': תכ"ז (קטע אחרון).

ב"מ: פרק שנים אוחזין קל"ב, ר"ו (קטע "שור"ר"), רט"ו סק"א (קטע ראשון), רכ"ט.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ח סק"ב סק"ג, כ', כ"א, כ"ב, כ"ו, ל"ה, מ"ו (קטע ראשון וקטע "מיהו כבר הקשה"), מ"ז, מ"ח, נ"א.

זבחים ב': ס"א סק"ג.

דברי הקובץ הערות שאם הפסול של רשע הוא משום שהוא חשוד לשקר, לא איכפת לך אם ה' רשע בשעת הראי'.

כתובות ב': ד' סק"ג (קטע אחרון).

סנהדרין: פרק זה בורר כ' (קטע אחרון), מ"ו (קטע ראשון).

דברי הקובץ הערות שיצויר נפ"מ בין הצד שהוא פסול הגוף לבין הצד שהוא משום חשוד לשקר היכא שנתכוין לעבור ועלתה בידו דבר של היתר, האם הוא נפסל לעדות או לא.

ב"מ: פרק שנים אוחזין קל"ב (קטע "ועוד כתב שיש").

סנהדרין: פרק זה בורר כ"א, ל"ז, מ"ז (קטע "מיהו כבר הבאנו").

דברי הקובץ הערות שיש עוד נפ"מ בציוור שהוא יודע בעצמו שהוא רשע אבל ב"ד אינם יודעים, אבל הרי הוא יודע שהעדות אמת ושאינו משקר, האם מותר לו להעיד או לא.

ב"מ: פרק שנים אוחזין קל"ב (קטע "ועוד כתב שם"), ר"ו (קטע "שור"ר").

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ב (קטע ראשון).

בענין אם הלאו שנאמר על עדותו של רשע, הוא לאו על העד עצמו שלא להעיד, או

האם הוא לאו על ב"ד שלא לקבל את עדותו, או האם אינו בגדר איסור לאו כלל, אלא רק דין מדיני התורה שעדותו פסולה, וגם דיני התורה שאינם מצות נמנין לפעמים במנין תרי"ג כמו גט אשה וקנינים.

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ב (קטע "וי"ל שטעמו"), ל"ו.

שיטת הרמב"ם שפסול מהתורה משום רשע רק אם עבר על לאו שיש עליו מלקות, ודברי התומים שהרמב"ם מודה שמיפסל אם עבר על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד או לאו הניתק לעשה משום שהתם מה שאין לוקין אין זה משום שהלאו הוא קל אלא אדרבה משום שהוא חמור בזה שיש בההוא ענינא מיתת ב"ד, או משום הענין שהוא חייב לתקנו, והרי היכא שביטל את העשה או לא קיים אותו יש באמת מלקות. וכן הוא גם בלאו הניתן לתשלומין כי הטעם למה אין מלקות הרי זה משום שהוא צריך לשלם. ודברי הנתיח"מ שהבין אחרת את כוונת התומים והיינו שלא הניתק לעשה נחשב חמור כיון ששייך ציור ששפיר ילקה וכהנ"ל היכא שביטל או לא קיים, ולא הניתן לתשלומין נחשב באמת קל כיון שלעולם אין בו מלקות.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשס"ב (שלפני אות ת"ו) י"ד (שיטת הכנסת הגדולה שסובר אחרת בשיטת הרמב"ם).

ב"מ: פרק שנים אוחזין קל"ב (קטע "ברם באמת" וקטע אחרון).

סנהדרין: נ"ג (קטע אחרון), פרק זה בורר י"ח סק"א (קטע "והנה בדברינו הנ"ל"), מ"ח, מ"ט (קטע אחרון).

(מכות: צ"א).

אבות: ס"ד סק"ב סק"ג סק"ו.

זבחים א': ר"ז סק"ב סק"ג סק"ו.

חומש: פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ג.

דברי הרדב"ז הקשים שהרמב"ם מודה גם בלאו שאין בו מעשה.

שכבר שב, והרי הוא פסול לשבועה רק מדרבנן.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ר"ו (קטע "ועכ"פ" ולהלן שם).

בענין אם כשיש מחלוקת אם הוא פסול לעדות משום רשע, צריכים להכריע לפי כללי איסור או לפי כללי ממון.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ו.

בענין היכא שע"י הגדת העדות הרי הוא עושה עבירה שפוסלת אותו לעדות, האם הוא פסול לעדות זו גופא. וחילוק בין נדון זה לבין הנדון אם היכא שהוא עובר עבירה ע"י שחיטה זו גופא, האם הוא נחשב כבר מומר לענין שחיטה זו גופא.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשס"ב (שלפני אות ת"ו) ט"ו.

(כתובות ב': ק"ז בההערה הראשונה).

(סנהדרין: ע"ד בההערה הראשונה).

גדר רשע דחמס.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ז - ג'.

הדרך שאפילו רבא שסובר שצריכים רשע דחמס הרי הוא מודה שאם הוא רשע לדבר שיותר חמור מעדות שקר הרי הוא פסול משום שהוא חשוד לשקר, ולא עוד אלא אפילו אם הוא באותו חומר.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ז (קטע "מיהו אכתי צ"ע" ולהלן שם), מ"ח (קטע "ומעתה"), מ"ט (קטע "ג'").

בענין הא דרוצח פסול לעדות גם לפי רבא שסובר שצריכים רשע דחמס, והסברא דחשיב רשע דחמס משום שהוא מרע לבריות.

סנהדרין: פרק זה בורר כ' (קטע "ועוד הקשה"), מ"ז (קטע "מיהו אכתי יש לצדד").

בענין אם עד זומם נחשב רשע דחמס.

סנהדרין: פרק זה בורר כ"א, מ"ז, מ"ח, מ"ט.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ט בההערה.

אבות: ס"ד סק"ג.

זבחים א': ר"ז סק"ג.

חומש: פרי' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ג.

הדרך שרש"י סובר שסגי גם בלאו שאין לוקין עליו אבל לא סגי באיסור עשה.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ח סק"א (קטע "וצ"ל").

הדרך שרש"י סובר שסגי גם באיסור עשה.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ח סק"ג.

בענין היכא שעבר עבירה משום שהורה היתר.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רט"ו סק"ד, רט"ז.

דברי תוס' שלאותו דבר הרי הוא פסול אפילו אם לא נשלמו לו התנאים של רשע.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ח (קטע "גם י"ל").

שבעבירה דרבנן צריכים דוקא חימוד ממון.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ח סק"ג (דברי הרמ"א), כ"ט.

ביאורים במחלוקת אב"י ורבא באוכל נבלות להכעיס.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ו.

עוד בגדרי רשע לענין פסול עדות.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ח, מ"ט.

בענין שגם רשע דשאר עבירות, ולא רק רשע דחמס, פסול לעדות אשה.

סנהדרין: פרק זה בורר כ' (קטע "והנתיח"מ" ולהלן שם).

בענין למה אם אדם נפסל לעדות משום רשע, אינו מתכשר אלא אם באים עדים ששב, ובלי עדים ששב מעמידין אותו על חזקתו שהוא רשע, והרי הוא פסול מדאורייתא, ואילו מי שנשבע פעם לשקר אינו נפסל לעוד שבועות מדאורייתא, ואין מעמידים אותו על חזקתו, אלא נקטינן

בענין היכא שעובר לשם תאוה אחרת ולא חימוד ממון.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ג, מ"ח (קטע ראשון), מ"ט (קטע "א"), ג'.

בענין אם עדים שחתמו על שטר אמנה נפסלין לעדות.

יבמות ב': ת"ל סק"ב.

כתובות ב': י"ד* (קטע "והנה אכתיו"), כ"ה סק"א (קטע ראשון).

בענין משחק בקוביא.

כתובות ב': ד' סק"א (קטע "והנה הפ"י").

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ז, כ"ח.

בענין היכא דאמרין שאסמכתא לא קניא: האם הוא גולן דאורייתא, או האם הוא רק גולן מדרבנן, כי מחילה בטעות הוי מחילה, אי נמי משום שלא עשה נגד דעתו הגלוי של הנגזל. ולפי הצד שהוא גולן דאורייתא האם הוא גם פסול לעדות מדאורייתא, או האם הוא פסול רק מדרבנן כי הוא מורה היתר.

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ה, כ"ח (קטע אחרון), ל"ז (קטע "ועיין בתוס'").

שהיכא שגזל אבל הרי הוא מורה היתר הרי הוא פסול רק מדרבנן, אבל היכא שהוא סבור שעושה מצוה אינו פסול.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ז.

גדר הדבר למה פסלו לעדות מי שגזל מציאת חש"ו.

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ט.

בענין המ"ד שסובר שמפריחי יונים הוא "אם תקדים יונך ליון", ולא "ארא", האם הוא מודה שלבסוף פסלו ארא כמו שפסלו מי שגזל מציאת חש"ו.

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ט (קטע "והנה הרמב"ם").

בענין הא שאם ראו אדם עובר עבירה הרי הוא נפסל לעדות כי נקטינן שהוא מזיד אע"פ שלא התרו בו.

כתובות ב': תמ"ח סק"ב.

בענין אם רועי בקר היו כשרים בימי המשנה.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ב, קנ"ג.

סנהדרין: פרק זה בורר י"א, י"ב בהערה, י"ג (קטע "רועי בנתיה"מ").

בענין "גנב ניסן וגנב תשרי".

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ז.

בענין מה שגם הלוח בריבית פסול לעדות מהתורה: דעת הרא"ש שהוא משום שהוא עובר לשם חימוד ממון וגם זה פסול מהתורה אע"פ שאינה עבירה של חמס (וי"א שרק אם יש לאו אבל לא אם יש רק איסור עשה), ודעת המהרי"ק שהוא משום שנקרא שותף בהעבירה של המלוה אבל ליכא (לפי אביי) פסול כזה של עבירה לשם חימוד ממון היכא שאינה עבירה של חמס.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ט (קטע "והקשה" ולהלן שם).

מסקנת תוס' שעדים שחתמו על שטר שיש בו ריבית אינם נפסלין לעדות משום שהם מורים היתר.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רט"ו סק"ד.

עוד בענין שבריבית גם המלוה וגם הלוח פסולים לעדות.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשס"ב (שלפני אות ו) י"ד.

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ו, ל"ד, מ'.

עוד בענין אם חשיב כמו רשע דחמס היכא שעובר עבירה משום חימוד ממון.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ג.

דברי הראשונים שחשוד על העריות חשיב רשע דחמס משום שהוא מרע להאשה ומש"ה פוסל אותו רב ששת.

סנהדרין: פרק זה בורר כ' (קטע "ועוד הקשה"), ל"ג.

בענין החשוד על העריות כשר לעדות (לפי רב נחמן).

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ד - ל"ו.

גיטין: פרק המביא גט רמ"ב (קטע "ועיין בדו"ח"), רמ"ה סק"ד.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ד'.

ב"ב ב': שכ"ו סק"א (קטע אחרון).

סנהדרין: כ' (קטע "ברם נראה שיש ליישב"), ע"א (קטע "אמנם בהא גופא"), ע"ז (קטע ראשון).

הדרך שהיכא שאינו בגדר עד (כגון בעל דבר לפי הראב"ד או קטן לפי הנתיחה"מ) הה"נ שאין חסרון של תחילתו בפסלות.

כתובות ב': רפ"ט סק"ב.

קידושין ג': מ' בהערה, מ"ב, מ"ו סק"ב.

שהיכא שעיקר העדות אינו לעצמו אלא לאחר אין כאן פסול של בעל דבר אלא רק הפסול של נוגע בעדות.

ב"ב ב': רס"א סק"א (קטע "ורחה").

בענין אם נוגע פסול משום חשש משקר או משום דחשיב בעל דבר.

קידושין ג': מ"ו סק"ב, חלק ההערות דף מ"ג הערה מ"ג.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "גם י"ל בדעת רבא שלעולם").

ב"ב ב': רס"א סק"א (קטע "ורחה" וקטע אחרון).

סנהדרין: פרק זה בורר ז', ח', ט' סק"ב, כ' (קטע אחרון), כ"ב (קטע "שו"ר"), ל"ח (קטע "גם י"ל בדעת רבא שלעולם"), מ"ו (קטע ראשון).

הדרך שאם נוגע פסול רק משום חשוד לשקר, לא שייך בו הדין של תחילתו בפסלות.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "גם י"ל בדעת רבא שלעולם"), מ"ו (קטע ראשון).

דברי הקו"ש שמכיון שנוגע פסול רק משום חשוד לשקר לא אמרינן שאם נמצא אחד

דברי הקצה"ח שפסולי עדות מדרבנן אינם בגדר פסולים בגופם, אלא גדר הדבר הוא שחכמים תיקנו שלא יקבלו הדיינים את העדות, וממילא לא איכפת לן אם היו פסולים בפסול דרבנן בשעת הראי' (והדרך שמדברי הקצה"ח יוצא שהוא יכול להעיד על עצמו שהוא פסול מדרבנן ואין זה נקרא שהוא עושה את עצמו פסול).

כתובות ב': ד' סק"א (קטע "מיהו שמעתי").

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ח (קטע "ושמעתי").

טז. בעל דבר, ונוגע

בענין מי נקרא בעל דבר, ע"י בערך בעל דבר.

בענין אם בעל דבר פסול לעדות היכא שאין לו שום נגיעות.

קידושין ג': מ' סק"ב סק"ג, מ"ב.

בענין היכא שנעשה בעל דבר האם אפשר להשתמש עכשיו בעדות שהעיד לפני שנעשה בעל דבר.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "מיהו י"ל שאביי" ולהלן שם).

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "מיהו י"ל שאביי" ולהלן שם).

הדרך שהיכא שהוא מכשיר את עצמו בהעבר אין זה נקרא שהוא מעיד על עצמו.

כתובות ב': נ"ב.

שבעל דבר פסול לעדות אפילו אם יש לו מיגו.

ב"ב ב': רס"א סק"א (קטע "גם הקשה").

דברי הרא"ש בשם הראב"ד שבעל דבר לא מיקרי בגדר עד, ושלכן לא שייך לומר בגללו שבטלו שאר העדים.

יבמות ב': תכ"ט (קטע ראשון), ת"ל סק"א (קטע אחרון).

כתובות ב': כ"ד* (קטע אחרון), ק"ו, רפ"ט סק"ב.

מהם פסול משום נגיעה כולם בטלים.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "גם י"ל בדעת רבא שלעולם").

בענין אם בפסלי בגזלנותא הטעם למה הנפסלים אינם יכולים להכשיר את עצמם הרי זה משום דחשיבי בעלי דבר או האם זה משום שהם נוגעים בעדות.

כתובות ב': נ"ט.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "ושוב" וקטע "גם י"ל בדעת רבא שלעולם").

ב"ב ב': שכ"ט סק"א.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "ושוב" וקטע "גם י"ל בדעת רבא שלעולם").

יז. קורבה

שיש לאו על קבלת עדות של קרובים.

סנהדרין: ט"ו (קטע אחרון).

שהטעם שקרוב פסול אינו משום חשוד לשקר אלא הרי זה בגדר גזיה"כ ולכן גם לחוב אינו נאמן.

סנהדרין: פרק זה בורר נ"ב (קטע ראשון וקטע "ולכאורה נראה לומר"), נ"ט, ס"ו.

הדרך שהקובע של הפסול הוא העובדא שיש לו שם של יורש כלפיו והעובדא שהוא נקרא היורש שלו (או לכה"פ השם משפחה שצריכים בשביל השם של יורש), אבל לא עצם הקורבה.

סנהדרין: פרק זה בורר נ"ב (קטע "ולכאורה נראה לומר" ולהלן שם וקטע "מיהו יש לחלק").

הדרך שלפי הצד שהקובע של הפסול הרי זה עצם הקורבה שיש ביניהם, אבל בכל זאת הדבר שפוסל אינו עצם מדת הקורבה שיש ביניהם אלא השם של בן או אח.

סנהדרין: פרק זה בורר נ"ב (קטע "והנה יש ליישב" וקטע "וכעין הצדדים").

בענין היכא שיש איקרובי דעתא בלא קורבה כגון שני אחים שנתגיירו.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ה (קטע "והקובץ שיעורים על ב"ב").

בענין היכא שיש קורבה בלי איקרובי דעתא, כגון היכא שאינם יודעים בשעת העדות שהם קרובים, או היכא שהם שונאים זה את זה.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ה (קטע "והקובץ שיעורים שם"), ס"ו, ס"ז.

הדרך שנאמרו שני דינים, חדא, שפסלה התורה את הקרובים אפילו כשאין איקרובי דעתא כיון שבדרך כלל יש איקרובי דעתא, וכן פסלה כשיש בין שני אנשים סוג אחר של קשר כשיש בהקשר ההוא איקרובי דעתא.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ה (קטע "ולכאורה מוכח" ולהלן שם).

בענין אם הקרובים של מי שנפסק דינו למיתת ב"ד יכולים להזים את העדים כי זה נקרא שמעידים על העדים ורק בדרך גרמא נפטר הקרוב שלהם, או האם זה נקרא שמעידים על הקרוב שלהם, וכן שיש לפוסלם משום שהם נוגעים בעדותם.

סנהדרין: ע"ז (קטע "והנה לפי כל הנ"ל" ולהלן שם).

שאם העדים קרובים להערב הרי הם פסולים גם להלוה.

גיטין: פרק המביא גט רמ"ה סק"א.

כשמעידים על עצמם שהם קרובים להבעל דין אין זה נקרא שהם מחדשים על עצמם שם של פסול (והרי אין אדם משים את עצמו רשע או פסול) כי הא ודאי שהם קרובים ופסולים לעדות למאן דהו.

כתובות ב': ג' (קטע "וצ"ל").

הסברא של "לדבריו קרוב הוא וקרוב פסול לעדות".

כתובות ב': ג' (קטע "וינראה" ולהלן שם).

בענין היכא שהגיד ב' הגדות, הגדה אחת על קרוב והגדה אחת על רחוק, האם שתיהן בטלות משום הדין שעדות שבטלה

בענין אם גם בארוסה אמרינן שאשה היא כבעלה.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ה (קטע "ועל פי הנ"ל יש לבאר" ולהלן שם), ס"ח.

בענין קרובי ארוסתו.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ה (קטע "ועל פי הנ"ל יש לבאר" ולהלן שם), ס"ח.

בענין ארוסת קרובו.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ה (קטע "ויש לעיין"), ס"ח.

בענין "אבי חתן ואבי כלה מעידין זה לזה". סנהדרין: פרק זה בורר ס"ד, ס"ה (קטע "ועל פי הצדדים").

בענין הפסול עדות לחמיו.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קס"ג.

בענין אחי חמותו, וכן אחי חמיו.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ב.

בענין אחי האח.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ה (קטע "ולפי הנ"ל יש להבין"), ס"ז.

המחלוקת בענין היכא שהדיינים הם קרובים להעדים.

כתובות ב': ק"ד.

גיטין: פרק המביא גט קנ"ח.

ב"ק ב': רי"ד (קטע אחרון).

ב"ב ב': פרק יש נוחלין י"ג סק"ג.

סנהדרין: ס"ט סק"ג.

יח. קטן, גוי, טומטום ואנדרוגינוס, סומא

הטעם למה קטן פסול לעדות.

כתובות ב': רפ"ח (קטע "וי"ל שהטעם").

ב"ק ב': ר"ז.

שבועות: קכ"ו (קטע "ועי' עורד בב"ב").

הדרך שקטן אינו נחשב בגדר עד פסול, אלא אינו נחשב בגדר עד כלל, ושלכן לא אמרינן בו הכלל שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול כולם פסולים.

כתובות ב': רפ"ט סק"ב.

מקצתה בטלה כולה, וכגון היכא שכתב אדם שטר שכל נכסיו יהיו לשני בני אדם והעדים הם קרובים לאחד מהם (דברי הרא"ש בשם הירושלמי).

יבמות ב': תכ"ט (קטע "והנה הרא"ש" ולהלן שם).

גיטין: פרק המביא גט רמ"ב (קטע "והנה עיין"), רמ"ה סק"ד.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ט.

ב"ב ב': שכ"ו סק"ה ובהערה הראשונה שם, פרק יש נוחלין קע"ו (קטע "מיהו עיין").

המחלוקת אם שלישי וראשון פסולים זה לזה.

סנהדרין: קמ"ד בהערה, פרק זה בורר ס', ס"ה (קטע "ועל פי הנ"ל").

חומש: פר' שופטים, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהי בימים ההם וגו' (י"ז, ט') בהערה.

דברי הירושלמי שראשון פסול לשלישי אבל הרי הוא כשר לאשתו של השלישי.

סנהדרין: פרק זה בורר ס', ס"ה (קטע "ועל פי הנ"ל יש להבין"), ס"ז.

שאדם פסול לנשיהם של בני הקרובים שלו.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ג (קטע "ועכ"פ לפי רש"י").

בענין היכא שהקרובה היא ע"י ב' קידושין כגון אשת חורגו.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ג (קטע "ועכ"פ עיין בחידושי הר"ן").

בענין אם אשתו היא כגופו או כסתם קרובה.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ג (קטע "ועי' בתורת חיים" וקטע "מיהו לפי דברי התורת חיים").

שאשתו היא כגופו רק לענין האשה והבעל עצמם, אבל אין זה גורם שקרובי האשה נקראים הקרובים של קרובי הבעל.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ד.

דברי רש"י, והמרדכי בשם ספר החכמה, שגוי כשר לעדות.

גיטין: פרק המביא גט רס"ג סק"ב (קטע אחרון), רצ"ד, ש"ב, ש"ח סק"א (קטע "ג").
ע"ז: י"ט.

הקושיא איך מהני מה שערכאות לא מרעי נפשיהו, הלא גוים פסולים לעדות מן התורה.

גיטין: פרק המביא גט ש"ב (קטע "והאבן האזל").

בענין הא דטומטום פסול לעדות.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ח (קטע "ואולי יש לדייק").

ב"ב ב': שכ"ה סק"ה.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ג (קטע "ואולי יש לדייק").

בענין הא דאנדרוגינוס פסול לעדות.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ח (קטע "ואולי").

ב"ב ב': שכ"ה סק"ה.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ג (קטע "ואולי יש לדייק").

בענין אם מה שסומא פסול לעדות הרי זה בגדר פסול הגוף מגזיה"כ, או האם זה משום שבמציאות אינו יכול לראות את המעשה.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קס"א, קס"ו, קס"ח.

סנהדרין: ר' סק"ה (קטע "שוב מצאתי" ולהלן שם), רכ"ג סק"א.

יט. מפי כתבם, פסול אילם, עדות בשטר

שע"י רמיזה לא מיקרי מפיהם.

כתובות א': ש"ע סק"ב.

שיטת רש"י והבעל המאור ששטר לא מיפסל משום "מפי כתבם" כי חשיב מפי כתבו של הלוח.

כתובות ב': ל"ה, קצ"א.

גיטין: פרק המביא גט מ"ה (קטע

"והנה כבר תמהו"), פרק השולח - פרוזבול ז' (קטע "והנה הראשונים" וקטע אחרון).

קידושין א': קס"ח.

ב"ב ב': ת"ל סק"ב.

הדרך שלפי רש"י והבעל המאור צריכים שהעדים יכתבו את השטר בלשון שליחות של הלוח.

ב"ב ב': ת"ל סק"ב.

השיטה ששטר לא חשיב מפי כתבם משום שיש גזיה"כ של נוסח שטרות.

כתובות ב': פ' (קטע ראשון), קצ"א.

שיטת הרמב"ם ששטר ראי' מהני רק מדרבנן אבל מהתורה פסול משום מפי כתבם.

כתובות ב': פ"ז (קטע "ועי' בלח"מ"), קצ"א.

גיטין: פרק המביא גט ח' סק"ב (קטע "ועיין בש"ך").

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשס"ב (שלפני אות ת"ו) י"ד.

שיטת הרמב"ם הנ"ל, וקושיית הרמב"ן שלפ"ז איך מהני שטרי קידושין וגירושין הלא הוי מפי כתבם, ותירוצו של הגר"ח.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול ז' (קטע "והנה הראשונים").

שיטת ר"ת שיכול אדם לשלוח עדות לב"ד בכתב, ומפיהם ולא מפי כתבם ממעט רק אילם.

יבמות ב': תקמ"א, תקמ"ב.

כתובות ב': פ', פ"א, פ"ז (קטע "ועי' בלח"מ"), ק', קצ"א.

גיטין: פרק המביא גט ח' סק"ב (קטע "ועיין בש"ך"). פרק השולח - פרוזבול ז' (קטע "והנה הראשונים" ולהלן שם).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג (קטע "ועי' ביבמות").

ב"ב ב': תל"ב, תל"ג, פרק יש
נוחלין קס"ז.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע
"ועי' ביבמות").

שיטת ר"ת שצריכים שיזכור את עדותו
כשהכתב מגיע לב"ד.

יבמות ב': תקמ"א (קטע "והנה יש
כמה"), תקמ"ד סק"ב.

כתובות ב': פ' (קטע "והנה יש
כמה"), פ"א סק"ג, פ"ז (קטע
"ועי' בלח"מ" וקטע "והיוצא"),
פ"ח, ק'.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ג
(קטע "ועי' ביבמות").

ב"ב ב': תל"ב (קטע "והנה יש
כמה"), תל"ג סק"ג.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע
"ועי' ביבמות").

הטעם למה לפי ר"ת צריכים שיזכור כשבא
הכתב לב"ד.

יבמות ב': תקמ"ב סק"ד.

כתובות ב': פ"ז (קטע "והיוצא"),
פ"ח.

קושיית התומים שלפי ר"ת למה צורבא
מרבנן פטור מלהעיד בפני ב"ד דזוטור מיני'
הלא הוא יכול לשלוח כתבו לב"ד.

יבמות ב': תקמ"ב סק"ב.

כתובות ב': פ"א סק"ד.

ב"ב ב': תל"ג סק"ד.

דברי החת"ס שגם לפי ר"ת שטובר שעדות
בכתב כשירה אבל אינו מקיים בזה מצות
הגדת עדות.

יבמות ב': תקמ"ב סק"ב.

כתובות ב': פ"א סק"ד.

ב"ב ב': תל"ג סק"ד.

שגם לפי ר"ת כשכתוב בנוסח שטרות
נחדש דין חדש של שטר, וזה גורם שאם
שנים מעידים שכך וכך כתוב בתוך השטר
אין זה בגדר עד מפי עד, וכן שאם מתו
העדים לפני שהשטר מגיע לב"ד הרי זה

כשר, וכן שאין העדים צריכים לזכור את
העדות כשהשטר מגיע לב"ד, וכן שאינם
יכולים לחזור בהם אחרי שחתמו על
השטר.

יבמות ב': תקמ"א (קטע "והנה יש
כמה").

כתובות ב': פ' (קטע "והנה יש
כמה"), פ"ז בההערה.

ב"ב ב': תל"ב.

בענין מהו הגדר של הפסול באילם לפי
ר"ת: האם זה פסול הגוף, או האם זה
משום שבאילם לא חשיבא כהגדה
כי רק במי שראוי לדבר חשיבא כתיבה
כהגדה, או האם זה משום שאע"פ שהיכא
שהוא יכול לדבר אז אין הגדה מעכבת בו
(ולעולם גם אז לא מיקרי כתיבה בגדר
הגדה) אבל היכא שאינו יכול לדבר הרי זה
כמו הציור של אינו ראוי לבילה דבילה
מעכבת בו.

יבמות ב': תקמ"ב סק"א.

כתובות ב': פ"א.

ב"ב ב': תל"ג, פרק יש נוחלין
קס"ז סק"א.

שיטת הקצה"ח שלכו"ע יש פסול הגוף של
אילם, ולכן אילם אינו יכול לחתום על
שטר.

יבמות ב': תקמ"ב סק"ג סק"ד.

כתובות ב': פ"א סק"ב.

ב"ב ב': תל"ג סק"ב, פרק יש
נוחלין קס"ז סק"ב.

"כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עלי'
אפילו לאחר כמה שנים": בענין למה כתב
רש"י שעשאוהו עד, וכן שכתב על קלף,
וכן שהוא מצניעה.

כתובות ב': ע"ז סק"א.

ביאורים שונים בהמחלוקת בין רב הונא
ורב יוחנן בענין אם בהציור הנ"ל הרי הוא
צריך לזכור מעצמו או לא.

יבמות ב': תק"מ (קטע "והנה יש
עוד שיטה").

כתובות ב': ע"ז סק"א, סק"ב.

דברי האבן האזל שיש מ"ד שסובר שאפשר להעיד על סמך מה שכתוב בכתב ידו שיש לו בביתו אע"פ שאינו זוכר כלל, רק שלא יזכיר בפיו את הכתב, ודברי הירושלמי בענין זה.

יבמות ב': תק"מ (קטע "והנה יש עוד שיטה").

כתובות ב': ע"ז סק"ב (קטע "מיהו מלשון").

כ. עוד בענין עדות בשטר

בענין אם עדות בשטר מיקרי בשם הגדה.

כתובות ב': י"ט, פ"א סק"ב.

גיטין: פרק המביא גט נ"ב.

ב"ב ב': תל"ג סק"א, פרק יש נוחלין קס"ז סק"ב.

הדרך שאפילו אם שטר ראי' מהני מהתורה אבל היינו רק אחרי שנחקרה בב"ד, ולכן צריכים העדים לזכור אז את העדות, ואע"פ שמהני אפילו אם מתו אבל הרי זה רק מדרבנן, ורבנן תיקנו רק כשמתו או אינם נמצאים כאן לפנינו.

כתובות ב': פ"א (קטע "ושוב כתב").

גיטין: פרק המביא גט ח' סק"ב (קטע "ושוב כתב"), נ"ב (קטע "ב'"), נ"ג (קטע "ועוד י"ל").

שהעדים החתומים על הגט הרי הם עדים גם על כשרות הגט ולא רק על רצון הבעל לגרש.

גיטין: חלק ההערות דף ג' הערה נ"ו.

הדרך שכשעדים חותמים על שטר הרי הם מתכוונים לחתום שהם עצמם כשרים. והדרך שהם חייבים באמת להתכוין כן.

כתובות ב': י"א סק"א (קטע "גם נראה" ולהלן שם), כ"ו סק"א (קטע ראשון).

הסברא שחתומה על השטר ממשיכה להיות התחדשות של עדות גם אח"כ, ושחולקים תוס' והר"ן אם גם לאחר שהעד מת.

כתובות ב': נ"ב.

כא. תחילתו בפסלות

בענין אם יסוד הדין של תחילתו בפסלות הוא שהעד צריך להיות כשר משעת ראיית המעשה, או האם יסוד הדין של תחילתו בפסלות הוא משעה שהתחיל להיות נחשב בגדר עד.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קס"ה.

סנהדרין: ר' סק"ו (קטע אחרון).

בענין היכא שבשעת ראי' לא הי' יכול להעיד מחמת סיבה צדדית.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קס"ו.

הדרך שאם נוגע פסול רק משום חשוד לשקר, לא שייך בו הדין של תחילתו בפסלות.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע "גם י"ל" בדעת רבא שלעולם"), מ"ו (קטע ראשון).

דברי הריטב"א שבנוגע בעדות שפיר שייך הדין של תחילתו בפסלות.

קידושין ג': מ"ו סק"ב.

דברי הקובץ הערות שאם הפסול של רשע הוא משום שהוא חשוד לשקר, לא איכפת לן אם הי' רשע בשעת הראי'.

כתובות ב': ד' סק"ג (קטע אחרון).

סנהדרין: פרק זה בורר כ' (קטע אחרון), מ"ו (קטע ראשון).

הדרך שהיכא שאינו בגדר עד (כגון בעל דבר לפי הראב"ד או קטן לפי הנתיחה"מ) הה"נ שאין חסרון של תחילתו בפסלות.

כתובות ב': רפ"ט סק"ב.

קידושין ג': מ' בהערה, מ"ב, מ"ו סק"ב.

שהיכא שאין מעידים על דבר חיובי, אלא מעידים שאין כאן שטר, אין צריכים תחילתו בכשרות.

כתובות ב': ג' (קטע "והנה בכל דברינו").

בענין היכא שהי' בשעת ראי' עשאא"ל.

ב"ק ב': ר"ז.

שבועות: קכ"ו (קטע אחרון).

דברי הקצה"ח שפסולי עדות מדרבנן אינם בגדר פסולים בגופם, אלא גדר הדבר הוא שחכמים תיקנו שלא יקבלו הדיינים את העדות, וממילא לא איכפת לן אם היו פסולים בפסול דרבנן בשעת הראי'.

כתובות ב': ד' סק"א (קטע "מיהו שמעתי").

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ח (קטע "ושמעתי").

דברי הריטב"א והאב"מ ששייך בעד הצריך שבועה הדין של תחילתו בפסלות.

קידושין ג': מ"ו סק"ב.

כב. נאמן עלי עד פסול או נאמן עלי אחד כשנים

בענין אם נאמן עלי מהני משום הודאת בעל דין, או משום תקנת ב"ד, או משום שיש באמת בכחו להחיל עליו, לגבי עצמו, תורת עד ודיין.

קידושין ד': ר"ע בהערה הראשונה.

ב"מ: פרק המפקיד נ"ג (קטע "ועכ"פ לאור" וקטע "ועי' ביד רמה" וקטע "ועי' עוד בתשובת" ולהלן שם).

הסברא שמהני כי כל הטעם למה עד פסול אינו נאמן, הרי זה משום זכותו של הבעל דין שכנגדו, וא"כ היכא שהוא עצמו מאמין גם ב"ד מאמינים.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"א סק"ב.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ו סק"ב.

הדרך שנאמן עלי מהני רק היכא שצריכים את העדים לבירור הדבר אבל לא היכא שצריכים את העדים לקיום הדבר.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ד (קטע אחרון).

סנהדרין: פרק זה בורר י"ב (קטע אחרון).

שם לא רצה הנאמן להעיד אינו עובר באם לא יגיד.

ב"מ: פרק המפקיד נ"ג (קטע "וע"ע שם").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"א סק"א (קטע "וע"ע שם").

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ו סק"א (קטע "וע"ע שם").

דברי הירושלמי שאם קיבל עליו אחד כשנים אין העד ההוא חייב בקרבן שבועת העדות אם נשבע לשקר שאינו יודע עדות.

ב"מ: פרק המפקיד נ"ג (קטע "והנה בירושלמי").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"א סק"א.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ו סק"א.

דברי רעק"א בענין מה בין קיבל עליו אחד כשנים דאין העד חייב בקרבן שבועת העדות וכהנ"ל, לביין עד סוטה שיודע שנטמאה, או עד מיתה שיודע שמת בעלה, דהתם העד שפיר חייב בקרבן שבועת העדות (היכא שהוא עד כשר, אבל לא היכא שהוא עד פסול, כי אע"פ שהאמינו חכמים גם עד פסול שמעיד שמת בעלה אבל האמינוהו רק בתורת אומדנא וראי' בעלמא אבל לא החשיבו אותו כשני עדים גמורים).

יבמות ב': תכ"ז (קטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ד סק"א (קטע אחרון), נ"ה.

ב"מ: פרק המפקיד נ"ג (קטע אחרון).

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"א סק"א.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ו סק"א.

דברי רעק"א שבנאמן עלי אין דין הזמה.

ב"מ: פרק המפקיד נ"ג (קטע אחרון).

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"א סק"א.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ו סק"א.

המחלוקת בין רבי מאיר ורבנן בענין נאמן עלי אבא או אביך אם יכול לחזור בו או לא - הדרך שרבי מאיר סובר שאפילו בחדא לריעותא יכול לחזור בו ושלפי רבנן אפילו בתרתי לריעותא אינו יכול לחזור בו. והדרך שנאמן עלי מהני על תרתי לריעותא לפי רבנן ואינו יכול לחזור בו רק כשהריעותא הנוספת חזי לעלמא. והדרך

בענין אם יש ראי' מזה שיכול לקבל על עצמו ג' רועי בקר ושגם בכה"ג חשיב הכל בגדר שם אחד.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ג (קטע "וכתב").

דברי התומים בענין אם היכא שמקבל על עצמו ג' קרובים לדיינים הרי זה בגדר ג' ריעותות.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ג (קטע "וכתב").

החילוק בין היכא שקבלם על עצמו בבת אחת או בג' קבלות נפרדות.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ג (קטע "וכתב").

הדעה שמה שלאחר גמר דין אינו יכול לחזור בו ממה שאמר נאמן עלי, הכוונה היא שכבר לאחר שרק אמר נאמן עלי אינו יכול לחזור בו.

ב"מ: פרק המפקיד נ"ג (קטע "ועוד כתבתי").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ה, קנ"ו (קטע "ולפי רבנן"), קנ"ז.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ז (קטע "ולפי רבנן"), ט"ז*, י"ז.

הדעה שהכוונה היא אחרי הגדת העדות.

ב"מ: פרק המפקיד נ"ג (קטע "ועוד כתבתי").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ה, קנ"ז.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ז*, י"ז.

הדעה שהכוונה היא אחרי הוצאת ממון.

ב"מ: פרק המפקיד נ"ג (קטע "ובספרי").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ה, קנ"ז.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ז*, י"ז.

דברי הרמב"ם שהיכא שקיבל על עצמו שבעל דינו יהי' נאמן בשבועה, לאחר שנשבע אינו יכול לחזור בו כי זהו מה שנקרא גמר דין לגבי שבועה, ודברי הרמ"ה שלא מספיק בזה אלא צריכים שב"ד יחייבוהו או יפטרוהו על פי

שאם קיבל על עצמו רועה צאן כאחד, אינו יכול לחזור בו אפילו לפי רבי מאיר, כי כיון שיש בו רק חדא לריעותא, לא איכפת לן בזה שהוא פסול לעלמא.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ג (קטע "והנה שוב" ולהלן שם").

סנהדרין: פרק זה בורר י"א (קטע "והנה שוב" ולהלן שם").

דברי הרשב"ם שאם קיבל עליו רועי צאן, כיון שהם פסולים לכל העולם (ודלא כאבא ואבין), אפילו רבנן מודים שיכול לחזור בו מקבלתו, וביאורו של החת"ס שכוונתו היא כשרועה צאן הוא הריעותא השני' וכהדרך הנ"ל לעיל בסמוך, וכן ביאוריהם של הפתחי תשובה והקר"א בכוונתו.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ג.

סנהדרין: פרק יש בורר י"א (קטע "והנה כדברי" ולהלן שם).

בענין שאם קיבל על עצמו מי שהוא פסול רק מדרבנן, גם רבי מאיר מודה שאינו יכול לחזור בו.

סנהדרין: פרק זה בורר ד'.

בענין תרתי לריעותא.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ג (קטע "והנה שוב הקשה" וקטע "ועיין בנ"י" ולהלן שם).

סנהדרין: פרק זה בורר י"א (קטע "והנה שוב הקשה" וקטע "ועיין בנ"י" ולהלן שם), י"ג, י"ד.

בענין אם היכא שהוא מקבל על עצמו עד או דיין שפסול משום שתי סיבות הרי זה נחשב תרתי לריעותא.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ג (קטע "ועיין בנ"י" וקטע "ועוד הביא").

סנהדרין: פרק זה בורר י"א (קטע "ועיין בנ"י" וקטע "ועוד הביא").

דברי הסמ"ע שאם אמר על כשר שהוא מקבלו עליו כמו ג' הרי זה מהני ולא חשיב תרתי לריעותא כי אע"פ שהעלה אותו ב' מדריגות אבל שתיהן הן משם אחד.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ג (קטע "וכתב").

ב"ק א': ש"י.

הטעמים למה כשהוכחשו לא אמרין הגדה שבטלה מקצתה בטלה כולה.

כתובות ב': קל"ז (קטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ה בהערה הראשונה, נ"ז, נ"ח סק"ב.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ב בהערה, קי"ט סק"א (קטע "ותי" ולהלן שם).

בענין אם אומרים נמצא אחד מהם קרוב או פסול כולם פסולים גם היכא שאינו פסול בגופו אלא שהגדתו נפסלה, וכגון היכא שהעידו שלא בפני הבעל דין, או שנפסל משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה, וכן האם אמרין בכגון זה שהגדה שבטלה מקצתה בטלה כולה, כגון היכא שהוכחשו, אשר בכה"ג העדים עצמם לא נפסלו, רק שהגדתם נפסלה, האם נפסל גם החלק שאמרו לפני החלק שהוכחש, או האם לא מתבטל החלק ההוא כיון שהעדים עצמם לא נפסלו.

כתובות ב': נ"ו בהערה, ק"ו, תנ"ג.

גיטין: פרק המביא גט נ"ח (קטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ה בהערה, נ"ז, נ"ח סק"ב, ר"ז. ב"ב ב': שכ"ו.

סנהדרין: ע"א (קטע "והנה אם נאמר"), פרק זה בורר מ"ב בהערה.

מכות: א' סק"ג (קטע "ולפי הדרך" וקטע אחרון).

שבועות: קכ"ו (קטע "והנה יש ליתן" ולהלן שם).

בענין אם אומרים נמצא אחד מהם קרוב או פסול כולם פסולים גם היכא שאינו פסול בגופו אלא שהגדתו נפסלה, וכגון היכא שנפסל משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה.

שבועות: קכ"ו (קטע "והנה יש ליתן" ולהלן שם).

השבועה, ודברי הרמ"ה בב"ב שכתב משעה שקיבל על עצמו שהלה ישבע.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ז.

סנהדרין: פרק זה בורר י"ז.

שבועות: ק"מ (קטע ראשון).

ביאור המחלוקת באתן לך וכן במחול לך.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ו.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ז.

בענין אם המשנה של נאמן עלי איירי בעדות או דיינים.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"ב, קנ"ד.

סנהדרין: פרק זה בורר י"א, י"ב.

כג. נמצא אחד מהם קרוב או פסול

כולם פסולים, ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה

בענין דברי רש"י שהטעם למה רבי יוסי סובר שהדרשה של נמצא אחד מהם קרוב או פסול כולם בטלים קאי רק על דיני נפשות הרי זה משום מה שכתוב בדיני נפשות והצילו העדה.

סנהדרין: ס"ח סק"א.

ביאורם של תוס' ברבי יוסי.

ב"ב ב': תמ"ה (סוף קטע ראשון).

סנהדרין: ס"ח סק"ב.

בענין הגדה שבטלה מקצתה בטלה כולה.

ב"ק א': ש"י.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ז - ס"ב.

ב"ב ב': שכ"ו סק"א סק"ה.

בענין אם הגדר של הגדה שבטלה מקצתה בטלה כולה הוא שאתו פסול פוסל גם את השאר, או האם עצם העובדא שנתבטל המקצת זהו הדבר שפוסל את השאר.

ב"ק א': ש"י.

שלפי הצד הראשון הנ"ל יוצא ששייך לומר הגדה שבטלה מקצתה בטלה כולה רק כשנתבטלה משום פסול מסוים, אבל לא כשנתבטלה מאל"י, כגון היכא שנתבטלה משום שחסרה עדות על פרטים מסוימים שצריכים לדעת כדי לפסוק את הדין.

בענין הגדה שבטלה מקצתה בטלה כולה
בציור של בפני נכתב היכא שכתב "עצמך
ונכסיו" וכן היכא שכתב "כל נכסיו".

גיטין: פרק המביא גט רמ"ב.

שהיכא שעדים מעידים בפני ב' בתי דינין
בבת אחת, והם קרובים לאחד מהם, יש
כאן הגדה כשירה בפני השני, ולא שייך
לומר בכה"ג הגדה שבטלה מקצתה בטלה
כולה.

סנהדרין: ע"א (קטע אחרון).

בענין היכא שהגיד ב' הגדות, הגדה אחת
על קרוב והגדה אחת על רחוק, האם
שתייהן בטלות משום הדין שעדות שבטלה
מקצתה בטלה כולה, וכגון היכא שכתב
אדם שטר שכל נכסיו יהיו לשני בני אדם,
והעדים הם קרובים לאחד מהם (דברי
הרא"ש בשם הירושלמי).

יבמות ב': תכ"ט (קטע "והנה
הרא"ש" ולהלן שם).

גיטין: פרק המביא גט רמ"ב (קטע
"והנה עיין"), רמ"ה סק"ד.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ט.

ב"ב ב': שכ"ו סק"ה ובהערה
הראשונה שם, פרק יש נוחלין קע"ו
(קטע "מיהו עיין").

בענין למה אם חתם אחד מן העדים על
הגט שלא לשמה לא אמרינן בטלו כולם.

גיטין: פרק המביא גט נ"ח.

שבועות: קכ"ו (קטע "ועי' עוד
דו"ח").

שהיכא שנמצא אחד מהן קרוב או פסול
דכולם פסולים, אם ילך ויגיד אותה הגדה
פעם שני בהדי עד אחר הרי זה כשר.

כתובות ב': תנ"ג.

דברי הקו"ש שמכיון שנוגע פסול רק משום
חשוד לשקר לא אמרינן שאם נמצא אחד
מהם פסול משום נגיעה כולם בטלים.

סנהדרין: פרק זה בורר ל"ח (קטע
"גם י"ל בדעת רבא שלעולם").

דברי הרא"ש בשם הראב"ד שבעל דבר לא
מיקרי בגדר עד ושלכן לא שייך לומר
בגללו שבטלו שאר העדים.

יבמות ב': תכ"ט (קטע ראשון),
ת"ל סק"א (קטע אחרון).

כתובות ב': כ"ד* (קטע אחרון),
ק"ו (קטע "אמנם"), רפ"ט סק"ב.
גיטין: פרק המביא גט רמ"ב (קטע
"ועי' דו"ח"), רמ"ה סק"ד.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ד'.
ב"ב ב": שכ"ו סק"א (קטע
אחרון).

סנהדרין: כ' (קטע "ברם נראה שיש
ליישוב"), ע"א (קטע "אמנם בהא
גופא"), ע"ו (קטע ראשון).

דברי הראב"ד והרא"ש שהשוו את הגדר
של עדות (הגדה) שבטלה שבטלה מקצתה
בטלה כולה להדין שאם נמצא אחד
מהעדים קרוב או פסול כולם בטלים.

ב"ב ב': שכ"ו סק"א (קטע אחרון).

הדרך שקטן אינו נחשב בגדר עד פסול,
אלא אינו נחשב בגדר עד כלל, ושלכן לא
אמרינן בו הכלל שאם נמצא אחד מהם
קרוב או פסול כולם פסולים.

כתובות ב': רפ"ט סק"ב.

דברי תוס' שכדי לומר שנמצא אחד מהם
קרוב או פסול כולם בטלים צריכים לדעת
מי הוא הפסול.

ב"ב ב': תמ"ה (קטע אחרון).

סנהדרין: ס"ח סק"ב (קטע
"ובאמת"), פרק זה בורר קכ"ג
(קטע ראשון).

הדרך בתוס' שאומרים נמצא אחד מהם
קרוב או פסול כולם בטלים רק היכא שהם
מסייעים אלו לאלו, אבל היכא שמכחישים
אלו את אלו, וכגון היכא ששנים אומרים
שחייב לו מנה ושנים אומרים מאתים, לא
אמרינן שכיון ששנים מהם בטלים הרי
כולם בטלים.

סנהדרין: פרק זה בורר קכ"ג (קטע
ראשון).

דברי הנו"ב שאם אחד מהעדים פסול
בפסול דרבנן לא אמרינן בטלו כולן.
שבועות: קכ"ו (קטע "והנה
השיטה").

כד. חצי דבר

בענין אם יש קפידא של יקום דבר ולא חצי
דבר רק בעדות לברורי או האם רק בעדות
לקיומין

"ועכ"פ").

ב"ב ב': רצ"ב סק"ז (קטע
 "מיהו"), שכ"ט סק"ו.
 המחלוקת בין תוס' והרשב"א בענין למה
 עד הצריך שבועה פסול.

קידושין ג': מ"ו סק"א סק"ב סק"ג
 (קטע אחרון).

בענין אם עד הצריך שבועה פסול מדרבנן
 או מהתורה.

קידושין ג': מ"ו סק"א.

דברי הריטב"א והאב"מ ששייך בעד הצריך
 שבועה הדין של תחילתו בפסלות.

קידושין ג': מ"ו סק"ב.

עוד בענין עד הצריך שבועה.

קידושין ד': רנ"ז סק"ג (קטע
 ראשון).

ב"מ: פרק המפקיד קכ"ד.

ב"ב ב': רס"א סק"ב.

כו. שליח נעשה עד

דרכם של האור שמח והאמרי משה בביאור
 המחלוקת אם שליח נעשה עד או לא.

גיטין: פרק המביא גט קנ"ו (קטע
 ראשון), פרק השולח ג' (קטע "עוד
 הקשה"), ד' (קטע "וע"ע באור
 שמח").

קידושין ג': ז' סק"ד, ח', מ'
 סק"א.

דרכו של הריב"ש בביאור המחלוקת אם
 שליח נעשה עד או לא.

גיטין: פרק המביא גט קנ"ו (קטע
 "והנה יש לומר").

קידושין ג': מ' סק"ב, מ"ב.

סברת התורה גיטין ששליח נעשה עד
 פירושו הוא שיכול להעיד אח"כ כשכבר
 אינו שליח, אבל אינו יכול להיות מעדי
 הקיום כי חשיב אז בעל דבר.

גיטין: פרק המביא גט כ"ז, קכ"ד
 (קטע "והתורה גיטין"), קנ"ג
 סק"א, קנ"ד, קנ"ו בהערה, קנ"ז
 (קטע "ועי' בתו"ג").

קידושין ג': מ"ב.

דברי הריב"ש דלא כהתורה גיטין אלא
 שהיכא שעשה שליח לקדש לו אשה ואח"כ

סימנים בענינים שונים: "סוטה" א'

(קטע "שו"ר" וקטע אחרון).

בענין למה סוכרים רבנן שג' כתי עדים על
 ג' שנים של חזקת קרקעות לא חשיב חצי
 דבר.

ב"ק א', שי"ב.

ב"ק ב': ב' - ח'.

ב"ב ב': רנ"ב סק"ד (קטע ג'").

בענין אם לפי ר"ע שסובר שצריכים שיביא
 כת אחת על כל הג' שנים (משום שאל"כ
 הוי חצי דבר), היכא שהביא כת נפרד על
 כל שנה ושנה הרי הוא חייב לשלם את
 הפירות שאכל או לא.

ב"ב ב': שע"ז סק"א בהערה
 השלישית.

בענין עדי קידושין ועדי ביאה (בזנות).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ז'.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" א'
 (קטע "והנה הגמ' בכ"ק").

בענין כת אחת אומרת שעה אחת בגבה
 וכת אחת אומרת שעה אחת בכריסה.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ח'.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" א'
 (קטע "והנה הגמ' בכ"ק" ולהלן
 שם).

בענין כת אחת על הקינוי וכת אחת על
 הסתירה.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ב'
 סק"ה, ד' (קטע אחרון), ו' (קטע
 אחרון).

סימנים בענינים שונים: "סוטה" א'.

בענין שלש כתות על ג' נגיחות דמועד.

ב"ק א': שי"ב.

בענין שנים אומרים בפנינו אמרה התקבל
 גיטי ושנים אומרים בפנינו קיבל.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה ט'.

כה. עד הצריך מיגו או שבועה

הסברא שעדים אינם נאמנים במיגו כי מיגו
 הוא זכות טענה וממילא הרי זה מועיל רק
 כבעל דין שיש לו דין של טענה.

כתובות ב': י"ב (קטע "והנה
 בשט"מ"), רי"ח.

קידושין ד': רנ"ז סק"ג (קטע

אמר השליח שקידש, הרי המשלח נאסר בקרובותי' כי השליח נחשב כבעל דבר ויכול לפעול את הדין של שויא אנפשי' חתיכה דאיסורא כי השליח נחשב כמו המשלח גם לאחר שכבר גמר לעשות את השליחות.

קידושין ג': מ"ב.

סברת הקהלות יעקב ששליח נעשה עד כי אמרינן פלגינן, ומאמינים שהיא מקודשת בלי להאמין שהוא הי' השליח.

גיטין: פרק המביא גט כ"ז, קכ"ד (קטע "וכן כתב"), קנ"ד.

דברי הרא"ש במס' גיטין בריש פרק השולח דנראה מדבריו שאין שליח נעשה עד, היפך ממסקנת הסוגיא בקידושין ששליח נעשה עד, ודברי הטור על זה.

גיטין: פרק המביא גט כ"ז, קכ"ד (קטע "והמחנ"א" ולהלן שם), קנ"ד, קנ"ז.

שיטת הר"ף שלא אמרינן בשליח לקבלה ששליח נעשה עד.

גיטין: פרק השולח ד' (קטע "ובחלקת יואב").

קידושין ג': ז' סק"ו.

כז. עד מפי עד

בענין אם החסרון בעד מפי עד הוא משום שלא מיקרי שב"ד שמעו מהעדים, או האם שפיר מיקרי שב"ד שמעו מן העדים ההם רק שצריכים לשמוע בלי אמצעי.

יבמות ב': תקמ"א (קטע "וע"ע בקצה"ח" ולהלן שם).

כתובות ב': פ' (קטע "וע"ע בקצה"ח" ולהלן שם).

ב"ב ב': תל"ב (קטע "והנה לכאורה").

הדרך שאם שני עדים היו מועילים מצד הסברא (פ"י דאתי קרא וקמ"ל סברא) אז הי' מועיל עד מפי עד.

כתובות ב': י"א סק"א (קטע "ועי' בפ"י").

שהיכא שאין צריכים הגדה בב"ד מהני עד מפי עד.

גיטין: פרק המביא גט קנ"ג סק"ד.

שעד מפי עד פסול אפילו בקיום שטרות דרבנן.

כתובות ב': א'.

כח. עדים ששיקרו

בענין אם יש חיוב ליהרג ולא להעיד שקר עדות שקר, ע"י בערך יהרג ובל יעבור.

בענין אם עד ששיקר נפסל בשעת הגדתו או האם הוא נפסל רק אחרי שעובר תוך כדי דיבור כיון שעוד יכול לחזור בו.

כתובות ב': קל"ז (קטע "והמחנה").

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ז, נ"ח סק"ב סק"ג, ס"א.

ב"ב ב': שכ"ו סק"א סק"ד, תמ"ג (קטע "והקשה" וקטע "והנה עיין ברש"י" וקטע "והנה עיין בריטב"א").

סנהדרין: פרק זה בורר קי"ט סק"א (קטע "ותי").

בענין היכא שהודו העדים ששיקרו: האם על סמך הודאתם אפשר להוציא מהתובע את מה שגבה (כן סובר הב"י בחו"מ בסוף סי' ל"ב), או האם אי אפשר כי כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד (כן סובר הרמ"א בדרכי משה שם), ושאפילו אם אי אפשר אבל אפשר להוציא מן העדים עצמם משום מודה בחיוב גרמי.

ב"ק א': תרפ"ה בהערה.

מכות: ס"ב, ס"ג.

כט. עד תלמיד חכם, או מלך, או כהן גדול

ע"י עוד בזה לעיל בסקי"ב.

בענין אם הטעם למה תלמיד חכם פטור מלהעיד בפני ב"ד דזוטור מיני' הרי זה משום כבוד תלמיד חכם, או האם זה משום שהכבוד הבריות שלו הוא יותר גדול יען היותו ת"ח.

סנהדרין: קס"ה (קטע "ועיין בשבועות" וקטע "ברם").

הוריות: ק"ב (קטע "ועיין בשבועות" וקטע "ברם").

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול
מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ועיין
בשבועות" וקטע "ברם").

עוד בענין מה שתלמיד חכם פטור מלהעיד
בפני ב"ד דזוטר מיני' משום שאינו לפי
כבודו.

יבמות ב': תקמ"ב סק"ב.

כתובות ב': פ"א סק"ד.

ב"ב ב': תל"ג סק"ד.

בענין אם הכוונה היא שהעמידה אינה לפי
כבודו או האם הכוונה היא שעצם הענין
של הגדת עדות אינו לפי כבודו.

סנהדרין: (קס"ה קטע אחרון), ק"ע
סק"א.

הוריות: ק"א (קטע "ובלא דברי
רש"י").

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול
מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע אחרון).

שהטעם למה מותר לב"ד להושיב בעל דין
שהוא תלמיד חכם הרי זה בגלל מצות
כבוד תלמיד חכם.

סנהדרין: קס"ה (קטע "ועיין
בשבועות"), ק"ע סק"א.

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול
מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ועיין
בשבועות").

בענין אם הטעם למה מלך פטור מלהעיד
הרי זה משום כבוד מלך, או האם זה משום
שהכבוד הבריות שלו הוא יותר גדול יען
היותו מלך.

סנהדרין: קס"ה (קטע "ואולי יש
לומר" וקטע "ברם").

הוריות: ק"ב (קטע "ואולי י"ל"
וקטע "ברם").

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול
מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "ואולי
י"ל" וקטע "ברם").

בענין מה שמלך פטור מלהעיד משום
שאינו לפי כבודו, האם הכוונה היא
שהעמידה אינה לפי כבודו או האם הכוונה

היא שעצם הענין של הגדת עדות אינו לפי
כבודו.

סנהדרין: קס"ה (קטע אחרון), ק"ע
סק"א.

הוריות: ק"א (קטע "ובלא דברי
רש"י").

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול
מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע אחרון).

הדרך שלפני הסנהדרין או ב"ד של כ"ג
שפיר יצטרך להעיד.

סנהדרין: ק"ע סק"ב.

הוריות: ק"א (קטע "ולפי
דברינו").

בענין שמלך ישראל פסול מדרבנן להעיד.

סנהדרין: קס"ט.

הוריות: ק'.

בענין אם אמרינן שמלך צריך להעיד
באיסורין משום ש"אין חכמה וגו' לנגד ה"
כמו שאומרים בכהן גדול.

סנהדרין: קס"ה (קטע "והנה עיין
בתוס' בד"ה" וקטע "ואולי יש
לומר").

הוריות: ק"ב (קטע "והנה עיין
בתוס' בסנהדרין" וקטע "ואולי יש
לומר").

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול
מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "והנה
עיין בסנהדרין שם בדף י"ח" וקטע
"ואולי יש לומר").

בענין אם הטעם למה כהן גדול פטור
מלהעיד הרי זה משום כבוד כהן גדול, או
האם זה משום שהכבוד הבריות שלו הוא
יותר גדול יען היותו כהן גדול.

סנהדרין: קס"ה (קטע "ומעתה"
ולהלן שם).

הוריות: ק"ב (קטע "ומעתה" ולהלן
שם).

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול
מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע
"ומעתה" ולהלן שם).

בענין אם הכוונה היא שהעמידה אינה לפי כבודו או האם הכוונה היא שעצם הענין של הגדת עדות אינו לפי כבודו.

סנהדרין: (קס"ה קטע אחרון), ק"ע סק"א,

הוריות: ק"א (קטע "ובלא דברי רש"י").

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע אחרון).

דברי הלח"מ שכהן גדול מעיד רק לפני ב"ד של ע"א כי זילא לי' מילתא להעיד לפני ב"ד של כ"ג.

סנהדרין: קס"ג.

דברי הקרית ספר שמה שכהן גדול אינו מעיד משום כבודו הרי זה רק מדרבנן, ושלכן אם אין עד אחר הרי הוא מעיד.

סנהדרין: קס"ד.

שכהן גדול צריך להעיד באיסורין משום ש"אין חכמה וגו' לנגד ה'".

סנהדרין: קס"ה (קטע "והנה עיין בתוס' בד"ה" וקטע "ואולי יש לומר").

הוריות: ק"ב (קטע "והנה עיין בתוס' בסנהדרין" וקטע "ואולי יש לומר").

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ו] (קטע "והנה עיין בסנהדרין שם בדף י"ח" וקטע "ואולי יש לומר").

עדות אשה

א. בענין הנאמנות של העד.

ב. בענין "חומר שהחמרת עלי' בסופה".

א. בענין הנאמנות של העד.

הטעם למה מהני ע"א שאומר מת בעלה. גיטין: פרק השולח ל'.

עוד בדברי הראשונים בענין הנ"ל, ובענין איך עדותו של העד משתלב עם "מפני

חומר שהחמרת עלי' בסופה הקלת עלי' בתחילתה".

יבמות ג': מ"ו, ס"ח, קל"ד.

שמה שע"א נאמן בעדות אשה, הגדר הוא שחכמים נתנו לו את הכח שיש לשני עדים גמורים.

יבמות ב': תכ"ז (קטע אחרון).

כתובות ב': י"ד* (קטע "מיהו לא הבנתי").

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ד סק"א (קטע אחרון), נ"ה (קטע "ועיין בקו"ש").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"א סק"א.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ו סק"א (קטע "והנה").

אבל בכל זאת הרי זה רק היכא שהעד מיתה הוא עד כשר, אבל לא היכא שהוא עד פסול, כי אע"פ שהאמינו חכמים גם עד פסול אבל האמינוהו רק בתורת אומדנא וראי' בעלמא אבל לא החשיבו אותו כשני עדים גמורים.

יבמות ב': תכ"ז (קטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ד סק"א (קטע אחרון), נ"ה (קטע "ועיין בקו"ש").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"א סק"א.

דברי רעק"א בענין מה בין קיבל עליו עד אחד כשנים דאין העד חייב קרבן שבועת העדות, לבין עד סוטה שיודע שנטמאה, או עד מיתה שיודע שמת בעלה דהתם העד שפיר חייב קרבן שבועת העדות (היכא שהוא עד כשר).

יבמות ב': תכ"ז (קטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה נ"ד סק"א (קטע אחרון), נ"ה (קטע "ועיין בקו"ש").

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קנ"א סק"א.

סנהדרין: פרק זה בורר ט"ו סק"א.

בענין שיכול להעיד בכתב.

גיטין: פרק המביא גט קל"ג סק"ו.

דברי הפוסקים שאפילו גזלן דאורייתא כשר להעד שמת בעלה אם הוא מסיח לפי תומו.

יבמות ב': תכ"ח (קטע "ועיין בשערי יושר").

דברי הנו"ב שאם העידו שלשה עדים שמת בעלה ונאחד מהם פסול לא אמרינן שכולם בטלים.

יבמות ב': תכ"ח (קטע אחרון).

בענין שגם רשע דשאר עבירות, ולא רק רשע דחמס, פסול לעדות אשה.

סנהדרין: פרק זה בורר כ' (קטע "והנתייה"מ" ולהלן שם).

מחלוקת הפוסקים בענין אם עד מיתה שהעיד חוץ לב"ד יכול לחזור בו בפני ב"ד.

קידושין ד': ר"ע (קטע "והנה בשו"ת הר"ן" וקטע אחרון).

בענין שהכחשה בבדיקות כשרה בעדות אשה (דהיינו היכא ששנים מעידים שמת בעלה, והם מכחישים זה את זה בבדיקות), אבל הרי הם נחשבים רק כע"א ולא כשני עדים, וממילא הרי היא צריכה היתר מב"ד.

יבמות ג': א'.

בענין היכא שעד אחד אומר מת ועד אחד אומר נהרג (בעדות אשה), האם זה נחשב הכחשה בבדיקות או הכחשה בחקירות.

יבמות ג': א'.

שעד מפי עד כשר בעדות אשה.

יבמות ג': א'.

ב. בענין "חומר שהחמרת עלי' בסופה".

בענין אם הטעם למה החמירו בסופה הרי זה כי זהו הדבר שגורם שתדייק אשר זהו הטעם למה הקילו, או האם הטעם למה החמירו בסופה הוא משום קנס על זה שלא דייקה.

יבמות ג': מ"ו סק"ד.

בענין מה שגזרו שתצא מבעלה, האם זה משום קנס, או משום שהחשיבוה זונה כיון שאינה אונסה גמורה.

יבמות ג': י"ב, ע"ב, ע"ז, קי"ח.

בענין הטעמים למה תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה.

יבמות ג': ע"ד - ע"ח, קכ"ז, קכ"ט.

דברי הרמב"ם בענין תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה.

יבמות ג': ע"ט.

בענין היכא שאמרו לה מת בעליך ונתיבמה, ואח"כ בא בעלה, האם היא מותרת לחזור לבעלה, או האם "כל הדרכים האלו בה".

יבמות ג': ע"ז (קטע "והנה כל הנ"ל"), קל"ג, קל"ה.

בהציוור הנ"ל האם היא צריכה גט מהיבם.

יבמות ג': ע"ז (קטע "ועוד יש נפ"מ" ולהלן שם).

בענין אם החמירו עלי' גם היכא שניסת לאדם אחר אבל לא נבעלה, או האם לא החמירו כמו שלא החמירו היכא שרק נתקדשה לאדם אחר.

יבמות ג': ב'.

בענין אם החמירו היכא שרק נתקדשה לאדם אחר אבל הי' ביהודה אשר שם מייחדים את החתן עם הכלה.

יבמות ג': ב'.

שאע"פ שהתירו אותה כי סמכו שהיא תדייק היטב לפני שהיא ניסת, אבל לא מצינו שב"ד אומרים לה שהיא חייבת לדייק.

יבמות ג': ג'.

בענין היכא שהיו תרי ותרי אם מת בעלה, והיא אומרת ברי לי, ונשאת לאחד מעדי', ואח"כ בא בעלה, האם בכה"ג "כל הדרכים האלו בה".

יבמות ג': ס"ז.

יבמות ג': ח'.

"והולד ממזר מזה ומזה": דעת הר"ח שהולד מהראשון הוא ממזר אפילו אם הוליד אותו אחרי שהשני גירשה, ושהטעם למה הולד הוא ממזר הוא בגלל שזינתה תחתיו, וגם באשתו שזינתה במזיד הולד מהבעל הוא ממזר דרבנן, והר"י שסובר שהולד ממזר בתורת עונש על זה שלא דייקה, אבל באשתו שזינתה במזיד אין הולד ממזר, ודעת הרמב"ם שהולד מהראשון ממזר רק אם הוליד לפני שהשני גירשה.

יבמות ג': ט' סק"א סק"ב.

דברי הר"י שהולד מהשני הוא ממזר אפילו אם נולד לאחר שגירשה הראשון, והחולקים עליו.

יבמות ג': ט' סק"א.

בענין אם הולד מהראשון הוא ממזר רק אם הוליד ממנה קודם שגירש אותה או האם גם אחרי שגירש, והאם רק אם חזר וכנסה או האם אפילו אם הוליד ממנה בזנות.

יבמות ג': ט' סק"ב.

"בת לוי מן המעשר ובת כהן מן התרומה".

יבמות ג': קי"ט - קכ"ג.

"ובת כהן מן התרומה": יש לעיין אם בת לוי נפסלת למעשר דרבנן כמו שבת כהן נפסלת לתרומה דרבנן.

יבמות ג': י"ג, קכ"ו, קכ"ז.

"רבי יוסי אומר כתובתה על נכסי בעלה הראשון".

יבמות ג': י"ד, קכ"ו, קכ"ז.

"רבי אליעזר אומר הראשון זכאי במציאתה ובמעשה ידי" ובהפרת נדרי".

יבמות ג': ט"ו.

"רבי שמעון אומר ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה".

יבמות ג': ט"ז, קכ"ה, קכ"ח.

"רבי שמעון אומר וכו' ואין הולד ממזר", בענין אם כוונתו היא להולד מן הראשון או להולד מהיבם.

יבמות ג': קכ"ח.

"וצריכה גט מזה ומזה": בענין היכא שאינה מעוניינת להנשא האם בכל זאת הרי היא חייבת לקבל גט מזה ומזה, וכן האם הם חייבים לתת לה גט, ובענין אם כופים אותם בשוטים או בדברים כדי שיקיימו חיוב זה.

יבמות ג': יבמות ג': ד*, ע"ז (קטע "והנה יש כמה נפ"מ").

"ולא פירות לא על זה ולא על זה": הפירוש שהכוונה היא שאינם חייבים בפרקונה שתחת זה תיקנו לו פירות, והפירוש שהכוונה היא שאינה יכולה לתבוע בחזרה את הפירות שאכלו, ופרטי הדינים בענין זה.

יבמות ג': ה'.

"ולא מזונות לא על זה ולא על זה": פירש"י שאפילו מה שלותה ואכלה תחתיו הרי היא צריכה לשלם ולא הם, כלומר שהראשון אינו צריך לשלם את מה שלותה ואכלה קודם שנשאת להשני, וכן השני אינו צריך לשלם את מה שלותה ואכלה אחרי שנשאת לו וקודם שבא הראשון ממדינת הים.

יבמות ג': ו'.

בענין הא שבנוגע לאכילת פירות מלוג ופרקונה קנסו את שני הדברים, דהיינו שאינו משלם לה פירות וגם אינו חייב בפרקונה, ואילו בנוגע למזונות ומעשה ידי קנסו רק שאינה מקבלת מזונות אבל לא לקחו ממנה את מעשה ידי".

יבמות ג': י"א.

בענין שמה שנטלה מזה ומזה תחזיר, ודברי הירושלמי שהיינו רק מה שנטלה לאחר שבא בעלה, אבל מה שנטלה לפני שבא בעלה לא תחזיר, ושיש לעיין אם היינו אפילו אם הם עודם קיימים בעין.

יבמות ג': ז'.

"ולא בלאות לא על זה ולא על זה": מחלוקת רש"י ותוס' אם היא נוטלת מיהא את מה שנשאר בעין כמו אשת איש שזינתה במזיד, או האם החמירו עלי' יותר מעל אשת איש שזינתה במזיד, וכן מה הדין בנוגע למה שנשאר מהנכסי מלוג.

הדרך שלפי רבי שמעון כשניסת על פי ע"א
אע"פ שהיא אסורה לחזור להראשון אבל
אינה צריכה גט מהשני.

יבמות ג': קכ"ט.

בענין אם רבנן חולקים על רבי שמעון
וסוברים שגם כשניסת על פי שני עדים
ולבסוף בא בעלה החמירו עלי' בסופה,
ודלא כרבי שמעון שסובר שלא החמירו.

יבמות ג': קכ"ט.

ביאור דברי זעירי שהיכא שהתירוה להנשא
על פי ע"א שאומר שמת בעלה, ואח"כ בא
בעלה, הרי היא חייבת חטאת, ולא פטרינן
לה משום הדין שיחיד התורה בהוראת ב"ד
פטור מחטאת, כי אין זו הוראה אלא טעות
(ודלא כהתנא של המשנה).

יבמות ג': קל"ד.

בענין מה שאם ניסת על פי שני עדים
ואח"כ בא בעלה, אע"פ שלא קנסינן לה,
אבל אינה נחשבת אנוסה אלא שוגגת, והרי
היא חייב קרבן חטאת.

יבמות ג': י"ט.

לפי הסוברים שהיא נחשבת באמת אנוסה
ממש, למה היא חייבת קרבן.

יבמות ג': ק"ל.

עובר ירך אמו

בענין אם נוהג בשליל מצות אכילת קדשים,
ומצות שריפה בפריש הנשרפים, וכן האיסור
לאבד קדשים, וכן נותר וטמא, עי' בערך
נותר.

שיטת הראב"ד שעובר לאו ירך אמו.

זבחים ג': ק"ח סק"ב.

יסודו של הגרי"ז שאע"פ שלענין להתקדש
אמרינן שעובר לאו ירך אמו הוא, אבל
לענין הקרבה יש להעובר הדינים של האם
כי הם קרבן אחד (ומי שנדר להביא שני
קרבנות אינו יוצא ע"י שהוא מביא בהמה
מעוברת).

זבחים ג': ק"ח סק"ג.

ביאורים שונים בפיגל בזבח נתפגל השליל

זבחים ג': ק"ח, קי"ב.

עוד בענין פיגל בשליל.

זבחים ג': קי"ג.

הדרך שאין מפגלין בשליל ושליא כי לא
נאמר בהם הגבלת זמן אכילה ולכן לא
שייך בהם מחשבת חוץ לזמנו, ולפ"ז אכתי
שייך בהם מחשבת חוץ למקומו. והדרך
שאינן מפגלין בהם משום מיעוט שממעט
שאינן בהם מחשבת חוץ לזמנו, ולפ"ז שוב
ילפינן מחשבת חוץ למקומו ממחשבת חוץ
לזמנו.

זבחים ג': קט"ז.

דרכו של הראב"ד שאין נותר בשליל כי
ולדות קדשים בהויתן הן קדושים,
ובשליליא כי פירשא בעלמא הוא, אבל
פיגול יש מריבויא דהאכל יאכל אע"פ
שבהויתן הן קדושים, א"נ שיש פיגול כי
בפיגול הרי הוא דוחהו בידים.

זבחים ג' קי"ט.

בענין אם עובר נחשב חלק ואבר של
הפרה, או האם הוא נחשב דבר זר שנמצא
בתוך הפרה.

ב"ק ב': מ"ו*.

המחלוקת שבין הרא"ש והרמב"ן בגזל פרה
מעוברת וילדה, האם הלידה נחשבת שינוי
גם על הפרה.

ב"ק ב': מ"ו*, מ"ו**.

דברי השב שמעתתא בשם בנו שבספק
בכור לא שייך לומר שיש להישראל חזקת
מרא קמא מאז שהי' עובר, כי הולד שנולד
הוא דבר חדש.

ב"ק ב': מ"ו*.

מה מבואר בחו"מ סי' ר"ט שבזמן שהי'
עובר, הולד שעתידי להולד נחשב דבר שלא
בא מעולם.

ב"ק ב': מ"ו*.

ש"פרה (תמה) שהזיקה גובה (הניזק)
מולדה" (משום שעובר ירך אמו).

ב"ק א': תמ"ח.

דברי השבות יעקב שבעובר ירך אמו נותנים להעובר את הדינים של האם, אבל אין נותנים להאם את הדינים של העובר, כי לא נאמר שהאם היא ירך העובר, אלא שהעובר הוא ירך אמו.

ב"ק א': תקס"ה.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין י"ז סק"ד בההערה.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ג (קטע אחרון).

מכות: ל"ג סק"ב.

זבחים ג': ק"ח סק"ה, קי"ד.

פסקו של הרמב"ם שאם שחרר את האם ושייר את העובר הרי זה חל, אבל אי אפשר לשחרר רק את העובר כי זה נקרא משחרר חצי עבדו, והשגת הראב"ד על דבריו, ויישובו של הש"ך.

זבחים ג': ק"ח סק"ה.

בענין גנב שמכר שור ושה חוץ מעוברה.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה קי"ט.

זבחים ג': ק"ח סק"ד.

עוג מלך הבשן

בענין המעמד של ארצות עוג מלך הבשן, עי' בערך ארץ ישראל - עבר הירדן.

בענין שהעובדא שבישר עוג לאברהם אבינו שנשבה לוט הי' נחשב בשבילו זכות, אע"פ שכוונתו היתה לרעה, דהיינו שיהרג אברהם והוא ישא את שרה, ולכן פחד משה ממנו. ע"ז: י"ב.

חומש: פרי' ויחי, ואתם חשבתם עלי רעה וגו' (נ', כ') [א].

עולם הבא

א. כללי

ב. אלו שאין להם חלק לעולם הבא בגלל פגיעה בתורה או בלומדי'

ג. אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל השקפותיהם

ד. אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם למקום

ה. אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם לחבירו

ו. אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עניני ערוה.

א. כללי

ביאורי הקדמונים למה לא נזכר בתורה השכר של עולם הבא.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ט' סק"ג.

חומש: פרי' בחוקתי, ונתתי גשמיכם בעתם (כ"ו, ד') סק"ג.

שיטת הרמב"ן שעולם הבא, דהיינו הזמן של קבלת שכר, הוא לאחר תחיית המתים, וגם הגוף יקבל אז שכר, ועד אז הנשמה נגזזת. ושיטת הרמב"ם שקבלת שכר היא בעולם הנשמות לאחר מיתה, וזהו מה שנקרא עולם הבא.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ט הערה כ"א.

סנהדרין: ר"פ (קטע "והנה יש ליישב" ולהלן שם) ובההערה השני' שם, שני"ה, ש"ס סק"א.

ע"ז: ק"ב (קטע "איברא").

אבות: ג"ו (קטע "ואולי"), קמ"ד (קטע "וממתניתין" וקטע "והנה חילקנו"), קנ"ו (קטע "איברא").

חומש: פרי' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ג' ואות ד' ואות ו'.

בענין אלו שאין להם חלק בתחיית המתים, עי' בערך תחיית המתים.

ב. אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל פגיעה בתורה או בלומדי'

בענין המבזה ת"ח או רבותיו אין לו חלק לעוה"ב, ודברי הרמב"ם שדוקא הרגיל בזה.

סנהדרין: שנ"ט.

אבות: שט"ו (קטע "ברם לכאורה" ולהלן שם).

הקורא ק"ש במבואות המטונפות הרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה (הכרת תכרות).

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ועיין בברכות דף ס"א").

אבות: קמ"ד (קטע "ובברכות דף ס"א").

ג. אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל השקפותיהם

הלוחש על המכה אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע באדר"נ פרק ל"ו"), ש"ע.

אבות: קמ"ד (קטע ראשון).

הנותן את הקץ אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע במס' ד"א").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' דרך ארץ רבה").

כת שונאי ה' אין להם חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע בשע"ת").

אבות: קמ"ד (קטע "ובשערי תשובה").

שהכופר בתחיית המתים אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י"א סק"א, ש"ס.

חומש: פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד]. פר' וילך, הנך שוכב עם אבתיך וקם העם הזה (ל"א, ט"ז) סק"ד - סק"ח.

שמי שכופר בתחיית המתים אין לו חלק לא רק בתחיית המתים אלא גם בעולם הנשמות שלאחר מיתה.

סנהדרין: ש"ס סק"ב בההערה השני'.

הכותבים בפנים המזוזה שמות קודש או שמות מלאכים אין להם חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע בפ"ה").

אבות: קמ"ד (קטע "ובפ"ה").

המשתמש בכתר תורה אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ובענין אם הנהנה").

אבות: קפ"ט.

הכותב אגדתא אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע במס' סופרים").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' סופרים").

ת"ח ששנה ופירש אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע באדר"נ בפרק ל"ו").

אבות: קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו").

מי שאינו משגיח על המשנה אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "והנה יש עוד דברים").

אבות: קמ"ד (קטע "והנה יש עוד דברים").

ר"ע אומר מי שאינו משמש ת"ח אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע באדר"נ בפרק ל"ו").

אבות: קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו").

השונא חכמים ותלמידיהם אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע במס' ד"א").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' דרך ארץ רבה").

בענין האיסור לשיר פסוק משיר השירים, ובענין אם יש לו חלק לעולם הבא.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע באדר"נ בפרק ל"ו"), שס"ט.

אבות: נ"ה, קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו").

מי שיש לו בית המדרש בעירו ואינו הולך לשם אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע באדר"נ בפרק ל"ו").

אבות: קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו").

דברי הגר"ח שגם אפיקורוס באונס חשיב אפיקורוס, ודברי הקובץ מאמרים שהיכא שמעולם לא שמע אודות עיקרי הדת אינו אפיקורוס.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק א* (קטע "ותירץ הגר"ח" ולהלן שם).
חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ב. פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' [ל"א, ט"ז] אות ז'.

ד. אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם למקום

המזולז בדבר אחד בדברי תורה חייב כרת שנאמר כי דבר ה' בזה (הכרת תכרת).

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ועיין בברכות").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' דרך ארץ זוטא").

בענין אם יש להרוגי ב"ד חלק לעוה"ב.

סנהדרין: ר"פ.

אבות: נ"ו (קטע ראשון ולהלן שם וקטע "והנה עיין בסנהדרין" ולהלן שם).

דברי הרמב"ם, והתוספתא אחד גירסא, שעבור עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע אין לו חלק לעוה"ב, ובענין למה פרטו אותם מכלל שאר הרוגי ב"ד (לפי הצד שהרוגי ב"ד אין להם חלק לעוה"ב).

סנהדרין: ר"פ ("והנה עיין ברמב"ם" ולהלן שם), שנ"ד (קטע "והנה מלבד").

אבות: נ"ו (קטע ראשון ולהלן שם וקטע "והנה עיין בסנהדרין" ולהלן שם), קמ"ד (קטע "והנה מלבד" וקטע "וממתניתין" וקטע "גם צ"ע ממתניתין"), קמ"ו (קטע ראשון), קמ"ז סק"ב (קטע "והנה לעיל" (שפיכות דמים)).

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ב. פר'

תזריע, "בענין למה אין לבעל לשון הרע חלק לעולם הבא".

בענין הא דתנן שאנשי עיר הנידחת אין להם חלק לעוה"ב, ובענין למה פרטו אותם מכלל שאר הרוגי ב"ד ועובדי ע"ז.

סנהדרין: ר"פ (קטע "והנה לקמן בדף מ"ז").

אבות: נ"ו (קטע אחרון), קמ"ד (קטע "גם צ"ע ממתניתין").

בענין אם הכוונה היא למדיחים או לנידחים.

סנהדרין: שט"ו.

בענין למה פרטו (בב"מ דף נ"ח ע"ב) בועל אשת איש ואמרו שאין לו חלק לעוה"ב, הלא הבעל כל ערוה אין לו חלק לעולם הבא.

סנהדרין: ר"פ (קטע אחרון).

אבות: נ"ו (קטע "ועיין עוד בתוס' בב"מ"), קמ"ד (קטע "גם צ"ע").

הפורש מן הציבור אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד צ"ע").

אבות: ע"ג, קמ"ד (קטע "עוד צ"ע").

ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד צ"ע" וקטע "וע"ע באדר"נ בפרק ל"ו").

אבות: קמ"ד (קטע ראשון וקטע "עוד צ"ע" וקטע "ובפרק ל"ו").

המשתמש בשם המפורש אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע באדר"נ בספי"ב").

אבות: מ"ג, קמ"ד (קטע "ועיין באבות דר"נ").

חומש: פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח ה') [ב].

המאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ט.

אבות: נ"ו (קטע "שוב ראיתי").

החוטא ומחטיא את הרבים אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד צ"ע" ובההערה שם).

אבות: קמ"ד (קטע "עוד צ"ע" ובההערה שם).

בלר, סופר, טוב שברופאין, דיין לעירו, קוסם, (חנוני לגירסת הגר"א), חזן, טבח וכו' אין להם חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע באדר"ג בפרק ל"ו").

אבות: קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו"). המיפר בריתו של אברהם אבינו אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע ראשון).

ע"ז: ק"ב.

אבות: קנ"ו - קנ"ח.

בענין אם גוף מהול הוא תנאי המעכב לחלק בעוה"ב ותחיית המתים.

ע"ז: ק"ב.

אבות: קנ"ו.

דברי השערי קדושה שהמחלל שבת אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ובשערי קדושה").

אבות: קמ"ד (קטע "עוד הביא רבי חיים").

אלו שפשטו ידיהם בזבול אין להם חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד צ"ע" ובההערה שם), שנ"ח.

אבות: קמ"ד (קטע "עוד צ"ע" ובההערה שם).

הפורק עול אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד צ"ע" ובההערה שם).

אבות: קמ"ד (קטע "עוד צ"ע" ובההערה שם).

נביאי שקר אין להם חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע במס' ד"א").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' דרך ארץ רבה").

שמי שרובו עבירות אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע אחרון).

אבות: קמ"ד (קטע "ועיין עוד בספר חסידים").

המבטל פרו ורבו אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ובשערי קדושה").

אבות: קמ"ד (קטע "ובברכות דף י"י").

בענין אם רק מומר להכעיס אין לו חלק לעוה"ב או האם גם מומר לתיאבון.

אבות: קמ"ו (קטע "והנה רבינו יונה" וקטע "והנה מלשוננו").

ה. אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם לחבירו

המזלזל בדבר אחד בדברי תורה חייב כרת שנאמר כי דבר ה' בזה (הכרת תכרת).

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ועיין בברכות").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' דרך ארץ זוטא").

דברי הרמב"ם, והתוספתא אחד גירסא, שעבור עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע אין לו חלק לעוה"ב, ובענין למה פרטו אותם מכלל שאר הרוגי ב"ד (לפי הצד שהרוגי ב"ד אין להם חלק לעוה"ב).

סנהדרין: ר"פ ("והנה עיין ברמב"ם" ולהלן שם), שנ"ד (קטע "והנה מלבד").

אבות: נ"ו (קטע ראשון ולהלן שם), קמ"ד (קטע "והנה מלבד" וקטע "וממתניתין" וקטע "גם צ"ע ממתניתין"), קמ"ו (קטע ראשון), קמ"ז סק"ב (שפיכות דמים).

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ב. פר' תזריע, בענין למה אין לבעל לשון הרע חלק לעוה"ב".

עוד בענין הא שהמספר לשון הרע אין לו חלק לעוה"ב.

חומש: פר' תזריע, "בענין למה אין לבעל לשון הרע חלק לעולם הבא".

המסורות אין להם חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד צ"ע").

אבות: קמ"ד (קטע "עוד צ"ע").

הנותנים חתתם בארץ החיים אין להם חלק לעולם הבא.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד צ"ע" ובהערה שם).

אבות: קמ"ד (קטע "עוד צ"ע" ובהערה שם), רמ"א.

בענין המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעוה"ב, ובענין אם איירי רק בפניו.

סנהדרין: שנ"ד "ועיין ברמב"ם בפ"ג".

אבות: צ"א, קמ"ד (קטע "והרמב"ם בפ"ג").

בענין המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע בב"מ").

אבות: קמ"ד (קטע "ובב"מ"), קמ"ז - קנ"ה.

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה).

בענין המכנה שם רע לחבירו אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע בב"מ").

אבות: קמ"ד (קטע "ובב"מ"), קנ"ג.

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סקי"ב.

המלויים בריבית אין להם חלק לעולם הבא.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "והנה עיין בתוס'").

אבות: קמ"ד (קטע "והנה עיין בתוס'").

לבלר, סופר, טוב שברופאין, דיין לעירו, קוסם, (חנוני לגירסת הגר"א), חזן, טבח וכו' אין להם חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע באדר"ג בפרק ל"ו").

אבות: קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו").

ו. אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עניני ערוה.

דברי הרמב"ם, והתוספתא אחר גירסא, שעבור גילוי ערוה אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: ר"פ (קטע "והנה עיין ברמב"ם" ולהלן שם), שנ"ד (קטע "והנה מלכד").

אבות: נ"ו (קטע ראשון ולהלן שם), קמ"ד (קטע "והנה מלכד" וקטע "וממתניתין" וקטע "גם צ"ע ממתניתין").

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ב.

בענין למה פרטו (בב"מ דף נ"ח ע"ב) בועל אשת איש ואמרו שאין לו חלק לעוה"ב, הלא הבעל כל ערוה אין לו חלק לעולם הבא.

סנהדרין: ר"פ (קטע אחרון).

אבות: נ"ו (קטע "ועיין עוד בתוס' בב"מ"), קמ"ד (קטע "גם צ"ע").

העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ובברכות דף ס"א").

אבות: קמ"ד (קטע "ובברכות בדף ס"א").

המקבל כוס מיד כלה ושותהו אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד איתא").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' כלה").

כל המחמם עצמו להוציא זרע לבטלה
חשוב ככהמה שאין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד
איתא").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' כלה").

עומר (מנחת עומר)

ע' בערך חדש - עומר.

עונשים

ע' בערך שטר ועונש.

עוסק במצוה פטור מן המצוה

ע' בערך קיום מצות - עוסק במצוה פטור
מן המצוה.

עופות

בענין מה שהעופות נבראו מן הרקק.

חומש: פ' בראשית, ע' פ' (א'
י"א) (קטע "והנה מצינו")
ובהערה הראשונה שם.

עור

בענין אם עור המת אסור בהנאה, ע' בערך
מת.

דברי הגרי"ז שיתכן שדבר חשיב גם עור
וגם בשר.

זבחים ב': תש"ג.

שהאוכל עור אינו חייב משום נבילה
וטריפה ובהמה טמאה.

זבחים ג': ק"י (קטע "ועי'
ברמב"ם").

הדרך שאכילת עור האל' אינה אכילה של
"למשחה", ומשום כך אין מצוה לאוכלו
אלא רק רשות.

זבחים ב': תש"ו.

זבחים ג' קט"ו.

עושה מעשה עמך

ע' עור בערך אחיך ובערך עמיתך.

בענין אם בכהן שאינו עושה מעשה עמך
יש מצוה של וקדשתו, ע' בערך כהונה -
וקדשתו.

בענין מלך שאינו עושה מעשה עמך, ע'
בערך מלך - מינוי וסילוק מלך.

בענין כיבוד אב כלפי אביו רשע, ע' בערך
כיבוד אב ואם - אביו רשע.

הגדר של אינו עושה מעשה עמך: בענין
איזו עבירות גורמות שם זה. וכן בענין מה
הדין היכא שעבר רק ע"י דיבור, או רק
פעם אחת, או בלי שהוכיחו אותו. וכן
בענין אם איירי בלהכעיס או להנאתו.

יבמות א': ק"ה (קטע אחרון),
ק"ד.

יבמות ב': ת"ו.

קידושין ב': שס"ט (קטע "והנה
כבר הקשו" ולהלן שם), שפ"ו
סק"ב.

ב"ק ב': קמ"ה, רע"ד, רע"ד*.

אבות: צ"ה, רכ"א סק"א (קטע
"אמנם").

בענין אם אסור או מותר או מצוה להכות
ולבזות ולרצוח מי שאינו עושה מעשה
עמך.

ב"ק ב': קמ"ה.

סנהדרין: קפ"ג, שי"ב.

אבות: קנ"ג*.

חומש: פ' וישב, והיא שלחה אל
חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ח. פ' יתרו,
לא תרצח (כ', י"ג) [א] (קטע "ב"
וקטע "מיהו יש להעיר").

בענין אם עשה כן, האם יש חיוב לשלם
אפילו לפי הצד שמותר.

ב"ק א': ב' סק"ה*.

ב"ק ב': קמ"ד.

עושה

גדר עושה.

ב"ק ב': ש"כ.

סנהדרין: ב' (קטע ראשון וקטע
"איברא").

אבות: פ"ח (קטע "והנה אע"פ"
וקטע "ואם נאמר").

בענין אם לזה שלא שילם עובר בלא תעשוק.

סנהדרין: ב' (קטע ראשון).

אבות: פ"ח.

דברי רש"י בחומש ובב"ק שיש לאו של לא תעשוק על כובש שכר שכיר, והפסוק דכתיב לא תעשוק שכיר.

ב"ק ב': ש"כ.

סנהדרין: ב' (קטע ראשון).

אבות: פ"ח (קטע "והנה אע"פ").

בענין למה בב"ק דף ק"ה ע"ב לא אמרינן שכופר בפקדון עובר בלא תעשוק.

ב"ק ב': ש"כ.

סנהדרין: ב' בההערה.

אבות: פ"ח (קטע "ואם נאמר").

שהעובר בלא תעשוק עובר גם בלא תגזול.

ב"ק ב': ש"כ.

סנהדרין: ב' (קטע ראשון).

אבות: פ"ח (קטע "והנה אע"פ").

בענין אם עובר בלא תעשוק אם הוא עושק גוי.

חומש: פ' יתרו, לא תחמד, פ' יתרו (כ', י"ד) [ה].

עזות

ע"י בערך מדות - ביישנות ועזות.

עזרא

דברי ר"י יהושע בן קרחה שמלאכי הוא עזרא.

(כתובות ב': רכ"ה).

אבות: פרק ראשון ו'.

דמויות ותקופות: אנשי כנסת הגדולה א'.

שהי' ראש אנשי כנסת הגדולה.

אבות: ז', ח'.

חומש: פ' בראשית, המן העץ (ג', י"א) סק"ב.

דמויות ותקופות: אנשי כנסת הגדולה א', ועוד להלן שם.

בענין אם הי' כהן גדול.

אבות: ט"ו.

בענין אם אנשי כנסת הגדולה קיבלו מחגי זכרי' ומלאכי או מיחזקאל או מברוך בן נרי' או מעזרא.

אבות: פרק ראשון ה'.

דמויות ותקופות: אנשי כנסת הגדולה ב'.

בענין תקנת עזרא שישבו בתי דינין בשני וחמישי.

כתובות א': ג', ה', ו', נ"ט, ס"ד, ס"ה, ע"א, ע"ה, פ"ו סק"ב.

בענין קידוש ארץ ישראל בימי עזרא.

גיטין: רכ"ז.

עינוי הדין

משמעות הגמ' שעינוי הדין הוא אפילו לזמן קצר, ולשון הרמב"ם שכתב שיהרג ביומו.

ב"ק א': תק"נ בההערה.

סנהדרין: רע"ד (קטע ראשון), ש"ז (קטע "ויש ליישב").

הסוכרים שיש איסור של עינוי הדין גם קודם גמר דין (אבל יתכן שרק לאחר שהתחילו לדון אותו).

יבמות א': צ"ג.

סנהדרין: ר"ל.

אבות: רפ"ט.

הטעמים למה אסור לענות את הדין.

ב"ק א': תק"נ.

סנהדרין: רכ"ו (קטע "והנה מדברי"), רכ"ז (קטע "והנה עיין ברמ"ה"), ר"ל, רל"א (קטע "והנה מה שכתבנו"), רמ"ד סק"ג.

אבות: רפ"ט.

הדרך שעינוי הדין אסור רק מדרבנן.

סנהדרין: רכ"ז (קטע "והנה עיין ברמ"ה").

שהיכא שעינו את הדין, אין חסרון בגוף המיתת ב"ד אלא הוי רק איסור צדדי.

סנהדרין: רכ"ז (קטע "ובישוב").

בענין אם יש איסור עינוי הדין בשור הנסקל.

ב"ק א': תק"ג.

סנהדרין: רמ"ד סק"ג.

דברי המאירי שהטעם למה צריכים לגמור דיני נפשות ביום הוא משום שצריכים להמיתו ביום וא"כ אם יגמרו דינו בלילה יצטרכו לעשות עינוי הדין.

סנהדרין: י"ג (קטע "ועיין לקמן בדף ל"ב"), רכ"ו (קטע אחרון), רכ"ז (קטע אחרון), רל"א (קטע אחרון).

בענין "אם ענה תענה אותו" (שצריכים לקבל ולשמוע שאלת השואל מיד בלא שהי').

אבות: ר"צ.

עיקרי הדת

שיטת הרמב"ם שיש י"ג עיקרי הדת, והשיטות של ספר העיקרים, וספר אור ה', ושו"ת בשמים ראש בענין כמה עיקרי הדת יש, והסוברים שאין עיקרי הדת אלא כל דבר הוא עיקר כמו השאר.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק א', ש"ס סק"ד.

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב]. פר' קדושים, ואהבת לרעך כמוך (י"ט, י"ח). פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ו' ואות ז'.

דברי הרמב"ם בהל' איסורי ביאה שמודיעין את הגר עיקרי הדת והזכיר רק יחוד ה' ואיסור עבודה זרה.

יבמות ב': תשי"ז.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק א' (קטע "וע"ע בפ"ד").

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"א (קטע "וע"ע בפ"ד").

בענין מי שאינו כופר בתוכן העיקר אלא

שהוא אומר שאינו מעיקרי הדת אלא משאר הדברים.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ב'.

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ג.

הסברא שכפירה בעיקר הדת היא אביזרייהו דעבודה זרה.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ג'.

הוריות: צ"ג (קטע "והנה שוב").

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד (קטע "גם י"ל שטעמו" וקטע אחרון).

דברי הרמב"ם ועוד שאם אונסין אותו לכפור במציאות ה' או אחדותו חייב ליהרג.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ג'.

הוריות: צ"ג (קטע "ועיין בסה"מ" ולהלן שם).

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד.

בענין אם כפירה במציאות הקב"ה היא אביזרייהו דעבודה זרה או האם היא ענין בפני עצמו.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ג'.

הוריות: צ"ג (קטע "אי נמי" ולהלן שם).

חומש: פר' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט). פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ד.

ביאור המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד בענין המאמין בהתגשמות בשוגג.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק א'.

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ב (קטע "והוסיף").

דברי הגר"ח שגם אפיקורוס באונס חשיב אפיקורוס, ודברי הקובץ מאמרים שהיכא שמעולם לא שמע אודות עיקרי הדת אינו אפיקורוס.

בענין העיקר של נבואה.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק אות ו'.

עוד בענין נבואה, ע"י בערך נביא.

בענין העיקר של נבואת משה רבינו.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק אות ו'.

עוד בענין נבואת משה רבינו, ע"י בערך משה רבינו.

דברי הריטב"א שאם אונסין אותו לעבור עבירה מתוך כפירה בנתינתה חייב ליהרג.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ג'.

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלקיך (כ', ב') סק"ד (קטע אחרון).

בענין העיקר של נצחיות התורה.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ז'.

חומש: פר' שמיני, ואת החזיר (י"א, ז'). פר' ראה, לא תספ עליו ולא תגרע ממנו (י"ג, א').

עוד בענין נצחיות התורה, ע"י בערך תורה – נצחיות התורה.

בענין העיקר של השגחה פרטית.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ח'.

עוד בענין השגחה פרטית, ובענין אם שייך מציאות של מקרה, ע"י בערך השגחה.

בענין העיקר של שכר ועונש.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ט'.

חומש: פר' בחקותי, ונתתי גשמיכם בעתם (כ"ו, ד').

בענין העיקר של ביאת המשיח.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י'.

חומש: פר' ויחי, עד כי יבא שילה וגו' (מ"ט, י').

עוד בענין משיח, ע"י בערך משיח.

בענין העיקר של תחיית המתים.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק י"א.

חומש: פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד] סק"ב. פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ו' ואות ז'.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק א*.

(קטע "ותירץ הגר"ח" ולהלן שם).

חומש: פר' יתרו, אנכי ה' אלוקיך (כ', ב') [ב] סק"ב. פר' וילך, הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וגו' (ל"א, ט"ז) אות ז'.

בענין העיקר של קדמות השם.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ד'.

י"א סק"א (קטע "שוב ראיתי").

חומש: פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד].

דעת הספר העיקרים שהרמב"ם סובר שהמאמין בשיטת אפלטון, שהי' חומר קדום כמו הקב"ה, הרי הוא נקרא מין אבל אין שלילת אמונה זו מעיקרי הדת (ודיון במפרשים בענין אם סובר בעל ספר העיקרים שאין לו חלק לעוה"ב אע"פ שאינה מעיקרי הדת), ודעת האברבנאל שסובר דהוי בכלל העיקר של קדמות השם.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ד'.

חומש: פר' בראשית, בראשית ברא אלקים (א', א') [ד] סק"ג.

בענין העיקר של לו לבדו ראוי להתפלל.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ה'.

חומש: פר' עקב, ולעבדו בכל לבבכם (י"א, י"ג).

בענין אם אסור לבקש ממלאכים או ממתים להליץ.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ה'.

חומש: פר' תולדות, בעבור תברכך נפשי (כ"ז, ד') סק"ז. פר' עקב, ולעבדו בכל לבבכם (י"א, י"ג).

בענין למה לכו"ע מותר לבקש מצדיק חי שיתפלל בעבורו.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ה' סק"ב (קטע אחרון) סק"ג.

חומש: פר' תולדות, בעבור תברכך נפשי (כ"ז, ד') סק"ז. פר' עקב, ולעבדו בכל לבבכם (י"א, י"ג) סק"ב (קטע "ובספר גשר החיים" וקטע אחרון).

עוד בענין תחיית המתים, ע"י בערך תחיית המתים.

עיר הנדחת

בענין שאין לאנשי עיר הנדחת חלק לעולם הבא, ע"י בערך עולם הבא סק"ד.

א. סוג העיר

ב. ההדחה

ג. הריגת אנשי העיר

ד. הריגת טף ונשים

ה. שריפת שלל

ו. הבהמות ושאר בעלי חיים

א. סוג העיר

"עיה"נ מעשרה ועד מאה", "ממאה ועד רובו של שבט".

סנהדרין: קכ"ה.

"עיר ולא כפר", "עיר ולא כרך".

סנהדרין: קכ"ה.

"עיר ולא ציבור".

סנהדרין: קכ"ה.

דברי הרמב"ם ש"מקרבך ולא מן הספר" קאי רק על הדין של תל עולם ולא על שאר דיני עיר הנדחת.

סנהדרין: קמ"א.

חומש: פ"ר ראה, הכה תכה את ישרי העיר וגו' (י"ג, ט"ז) (קטע "וע"ע ב"דף ב" וקטע אחרון).

ב. ההדחה

בענין הודחו מאליהם.

סנהדרין: שע"ו, שפ"ו.

בענין "מדיחי" מאותו שבט: ספיקת המנ"ח אם אפרים ומנשה נחשבים לענין זה כשני שבטים או כשבט אחד.

הוריות: ע' (קטע "ועיין במנחת חינוך" וקטע "ולפי זה שפיר").

חומש: פ"ר ויחי, "עוד בענין שבטי אפרים ומנשה" [ב] (קטע "ועיין

במנחת חינוך" וקטע "ולפי זה שפיר").

פירושו של הנצי"ב בדעת התוספתא והספרי שהמדיחים יכולים להיות גרים, אבל לא הנידחים.

סנהדרין: שע"ח, שע"ט.

דברי הנצי"ב שאם יש רוב נידחים שאינם גרים אז הורגים גם את הגרים בסיף.

סנהדרין: ש"פ.

שאלת הירושלמי אם גרים משלימים לרוב, ובענין אם כוונת הירושלמי היא לרוב שעברו או האם לרוב שלא עברו.

סנהדרין: ש"פ.

"מדיחי" מאותה העיר: בענין היכא שהמדיחים אינם מעיר הנידחים אבל גם לא מעיר אחרת אלא יושבי מדבר.

סנהדרין: שע"ח.

הקושיא למה צריכים בעיר הנדחת את הדרשה של יצאו הן ולא שלוחין, תיפוק ל' שאין שליח לדבר עבירה.

סנהדרין: שפ"א.

ג. הריגת אנשי העיר

בענין ספק עיר הנדחת

סנהדרין: שע"ו.

בענין מלחמה נגד עיר הנדחת.

סנהדרין: א' (קטע "והנה עיין עוד ברמב"ם" ולהלן שם).

חומש: פ"ר בשלח, "בענין מלחמת עמלק ועוד סוגים של מלחמה" (י"ז, ח') (קטע "והנה עיין עוד ברמב"ם" ולהלן שם).

עמלק, פורים: י"ד (קטע "והנה עיין עוד ברמב"ם" ולהלן שם).

הדרך שמיתת סייף ואבדת ממון הרי הן בגדר שני חלקים של עונש אחד, ולא יתכן מיתת סייף כשממונם פלט, וכן לא שייך מיתת סקילה כשממונם אבד.

סנהדרין: שע"ו.

הדרך שהשינוי דין בעונש מיתתם, דהיינו מה שהם בסייף, הרי זה הדבר שגורם שממונם אבד (ודרך זה שייך אפילו אם הם שני עונשים וששייך שינהג אחד אפילו אם השני אינו נוהג, כי בכל זאת י"ל שהגורם להעונש של ממונם אבד הוא השינוי דין במיתתם, וכן אם אינו הגורם אלא הרי הם שני דברים עצמיים אכתי י"ל שהם שני חלקים של עונש אחד).

יבמות א': קפ"ב (קטע אחרון).

הוריות: צ"א (קטע אחרון).

בענין אם מצות עיר הנדחת כוללת רק שריפת שלל, ואילו הריגת אנשי עיר הנדחת אינה חלק מהקיומים של העיר (ונראה שהצד הזה שייך לפי כל הדרכים הנ"ל שהזכרנו), אלא הורגים אותם בתורת יחידים בעלמא, רק שנאמר תנאי שאם הודחו רוב אנשי העיר הורגים כל אחד מהם בסייף ולא בסקילה, או האם המצוה כוללת גם הריגת העובדים בסייף, וגם זה הרי הוא מהקיומים של העיר.

סנהדרין: קכ"ט (קטע "והנה עי' בסה"מ ולהלן שם), קמ"א.

חומש: פר' ראה, הכה תכה את ישבי העיר וגו' (י"ג, ט"ז).

בענין מה שהרמב"ם לא כתב שהריגת אנשי העיר צריכה להיות ברחובה של עיר.

סנהדרין: שצ"א (קטע "והנה עיין ברמב"ם").

חומש: פר' ראה, ואת כל שללה תקבץ (י"ג, י"ז) (קטע "והנה עיין ברמב"ם").

ד. הריגת טף ונשים

גדר הריגת טף ונשים.

סנהדרין: שע"ז.

בענין אם שורפין נכסי טף ונשים.

סנהדרין: שפ"ח.

ה. שריפת שלל

בענין אם רחובה של עיר מעכבת בקיום המצוה של שריפת שלל.

סנהדרין: שצ"ב (קטע "ונראה").

המחלוקת בין רש"י והרמב"ם בענין מה עושים עם קדשי בדק הבית של אנשי עיר הנדחת לאחר פדיון, דרש"י סובר שהם נאכלין והרמב"ם סובר שהם נשרפין.

סנהדרין: שי"ד.

בענין כיסוי הדם בעפר עיר הנדחת.

נדרים: פרק ואלו מותרין ד' סק"ג.

ו. הבהמות ושאר בעלי חיים

בענין מה שהרמב"ם לא הזכיר שצריכים להרוג את הבהמות בדרך של "לפי חרב".

סנהדרין: שפ"ט.

בענין אם הריגת הבהמות צריכה להיות ברחובה של עיר.

סנהדרין: שצ"א (קטע "ומעתה" וקטע "ומדבריי"), שצ"ב (קטע "ונראה").

חומש: פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "ונראה"), שם, ואת כל שללה תקבץ (י"ג, י"ז) (קטע "ומעתה" וקטע "ומדבריי").

בענין אם גם בהמות עיר הנדחת הן בכלל שללה וצריכות שריפה לאחר הריגתן.

סנהדרין: שצ"א.

חומש: פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "ונראה" וקטע "מיהו יש מקום"), שם, ואת כל שללה תקבץ (י"ג, י"ז).

בענין שאילת הירושלמי בהיו בה ביכרין של חיות עופות ודגים.

סנהדרין: שצ"א (קטע אחרון).

חומש: פר' ראה, ואת כל שללה תקבץ (י"ג, י"ז) (קטע אחרון).

בענין "תקבץ ושרפת מי שאינו מחוסר אלא קביצה": הגדר של דין זה.

סנהדרין: שצ"א.

חומש: פר' ראה, ואת כל שללה תקבץ (י"ג, י"ז).

בענין הצד בגמ' ששחיטת בהמת עיר

כרמליות ולעשותן כרמלית אחת שפיר מהני.
שבת: הוצאה, קי"ז.

עישון

בענין אם מותר לעשן.
ליקוטי הלכות ומנהגים: סי' ט"ו
סק"ו.

עלי הכהן

מקומו של עלי הכהן בסדר המסורה של התורה.

אבות: פרק ראשון ד' סק"ה, י"ז.
דמויות ותקופות: זקנים ושופטים
א' סק"ד.

בענין למה הרמב"ם כתב שעלי קיבל מפנחס ולא כתב מפנחס ובית דינו כמו שכתב בשאר הדורות שם.
אבות: י"ז.

בענין מה שבני עלי מתים בני י"ח חוץ מעל ידי תורה וגמ"ח.

אבות: קע"ב, ש"ל.

דברי התנחומא שהי' לעלי דין מלך.

קידושין ב': שצ"ג (קטע "מיהו יש להקשות על הדרך").

הוריות: קל"ט (קטע "ועיין גם").
חומש: פר' יתרו, לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים (י"ח, י"ב) [ב] (קטע "מיהו יש להקשות על הדרך").

דמויות ותקופות: משה רבינו א' סק"א (קטע "מיהו יש להקשות").

עלי לרגל

בענין אם יש חיוב לעלות לרגל מחוץ לארץ, וכן מארץ ישראל מדרך רחוקה.

גיטין: פרק המביא גט צ"ט.

סנהדרין: צ"ח.

שלענין עלי לרגל קובעים מה הוא חוץ לארץ לפי הגבולות של קדושה ראשונה.

סנהדרין: צ"ח (קטע "ובאמת אפילו").

הנדחת אינה מוציאתה מידי נבילה: דלפ"ז למה צריכים פסוק לפסול צפור עיר הנדחת לטהרת מצורע, וכן למה מספקא להו לתוס' אם עבר והקדיש בהמת עיר הנדחת והקריבה האם הקרבן כשר או לא.

סנהדרין: שצ"ב.

חומש: פר' ראה, ואת בהמתה לפי חרב (י"ג, ט"ז) (קטע "והנה עיין בחולין" ולהלן שם).

בענין מה שפוסק הרמב"ם שקדשים ימותו. זבחים א': תק"נ.

עירובין

בענין המחלוקת בין הפוסקים אם הנודר מן הככר מותר לערב בו, עי' בערך נדרים – מודר הנאה.

בענין "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו" בעירוב תחומין.

נדרים: פרק נערה המאורסה ד' סק"ב ובההערה הראשונה שם, סק"ד.

קידושין ג': קכ"ו סק"ב ובההערה. זבחים ב': תשע"א סק"ב ובההערה, סק"ד.

בענין לערב בבית הקברות.

נדרים: פרק ואלו מותרין ד' סק"ג.

בענין אם עשה את הקורה של המבוי למעלה מעשרים אמה, האם מותר להשאירו כך אם אינו משתמש בו, או האם חוששין לתקלה.

סוכה: ז' ח'.

שכרי להחשב שהוא ועירובו הם במקום אחד לא מספיק בזה שמותר לו לטלטל שם ע"י שמותר לטלטל מכרמלית לכרמלית, אלא צריכים שיהיו הוא ועירובו ביחד במקום אחד דהיינו שהכל יהי' נחשב כרמלית אחת, וזה נפעל ע"י התשמיש ע"י הדחק שמחבר אותן יחד, ונהי' שתשמיש ע"י הדחק לא מהני לבטל את הדין של כרמלית ולחברו לרה"ר, אבל לחבר שתי

בענין המחלוקת תנאים ב"לפדות את בנו ולעלות לרגל איזה מהם קודם" (בענין למה לא מיפטר משניהם משום דהוי יותר מחומש נכסיו).

קידושין ב': ש"ס.

עם הארץ

ביאור המליצה "עם הארץ".

אבות: רצ"ז, רצ"ח.

דברי הרמב"ם שאין ידיעתו ידיעה.

הוריות: ט"ז סק"ב.

דברי הירושלמי שכסות אשת חבר קודמת לחיי עם הארץ.

הוריות: קס"ה.

שעם הארץ אינו שייך במילי דחסידות כי "לא עם הארץ חסיד".

אבות: ל"א סק"א (קטע "וי"ל"), קפ"ג (קטע ראשון), רכ"ד.

חומש: פר' אחרי מות, וחי בהם (י"ח, ה') [א] (קטע "אולם עיין בשט"מ"). פר' קדושים, בצדק תשפט עמיתך (י"ט, ט"ו) סק"א (קטע "והנה הרמב"ם"). פר' שופטים, "עוד בענין שפל רוח" [ג] (קטע ראשון).

חילוק בין מעשיו של תלמיד חכם למעשיו של עם הארץ.

חומש: פר' כי תבוא, "עוד בענין בכורים" (קטע "והנה בספרים").

בענין שלא ידור בשכונת עם הארץ.

אבות: ל"ד סק"א (קטע "ולכאורה"), ל"ז סק"ב.

בענין "אסור לאומרו בפני עם הארץ", "מצוה לאומרו בפני עם הארץ".

נדרים: פרק כל כנויי ק' (קטע "ואולי" ולהלן שם).

אבות: מ"ז (קטע "ואולי").

חומש: פר' ואתחנן, "עוד בענין

קריאת שמע" (קטע "מיהו בנדרים").

המשתכר בפני עם הארץ.

אבות: קמ"ב.

"אוי לי שנתתי מפתי לעם הארץ".

אבות: ק"צ (קטע "והנה עיין ברמב"ם").

עמון – מואב

בענין למה גר עמוני ומואבי לא יבואו בקהל ה', ואילו גר עמלקי שפיר מותר לבוא בקהל ה' אע"פ שלכאורה עמלק הי' יותר גרוע שהרי עשו מלחמה ממש.

חומש: פר' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב'] (קטע "והנה מצנינו").

שיחות: עמ' ב'.

בענין אם ארצות עמון ומואב הובטחו לאאע"ה, או האם הם נתקדשו רק מדין כיבוש רבים שמי' כיבוש, עי' בערך ארץ ישראל – עבר הירדן.

בענין המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן בגדר הלאוין של אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה.

ב"ק א': תפ"ו.

בענין מה שאחרי פעור רצה משה רבינו לעשות מלחמה עם מואב בק"ו ממה שנצטוה ללחום עם מדין.

ב"ק א': ע' סק"ה.

חומש: פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [ב] (קטע "ועי' עוד בב"ק דף ל"ח").

דברי הדבר אברהם בענין היכא שהיתה קרקע מסוימת מיועדת להגיע לידי עמון ומואב, האם הי' מותר לישראל לזכות בה, או האם זה נכלל בהלאו כיון שקנינו של הישראל בא לגרוע כוחם של עמון ומואב.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"א סק"ג (עיי"ש הציור).

בענין "עמון ומואב טיהרו בסיחון".

גיטין: פרק השולח - עבדים י"ז,
י"ח, כ', כ"א סק"א סק"ג סק"ד,
כ"ה, כ"ו.

בענין דברי הרמב"ן שמה שעמון ומואב
טיהרו בסיחון הרי זה קאי רק על מה
שלקח סיחון מעמון ומואב לפני הציווי של
אל תצר את מואב.

חומש: פר' חקת, כי חשבון עיר
סיחון (כ"א, כ"ו).

שיטת הרשב"א והריטב"א שסיחון קנה
מעמון ומואב בכיבוש מלחמה.

גיטין: פרק השולח - עבדים י"ז
סק"א סק"ב.

שיטת רש"י שסיחון קנה מעמון ומואב
בקנין רגיל של חזקה לאחר יאוש, וקושיית
הראשונים דכיון שקרקע אינה נגזלת לא
מהני יאוש, ותירוצים על זה.

גיטין: פרק השולח - עבדים י"ז
סק"א.

דברי הדבר אברהם בענין למה כתב התוס'
רי"ד שגבי הכיבוש של סיחון מעמון ומואב
הי' גם יאוש.

גיטין: פרק השולח - עבדים כ"א
סק"ג (קטע "ושוב הקשה").

בענין חיוב תרומות ומעשרות בארצות עמון
ומואב, ובענין "עמון ומואב מעשרין מעשר
עני בשביעית".

יבמות א': רע"ח - רפ"א.

בענין היכא שקראו לאשה בשם עמונית או
מואבית ושתקה, האם שתיקתה מראה שזה
אמת, או האם אומרים שלא איכפת לה כיון
שעמונית ומואבית מותרות לישראל.

כתובות א': שני"ז.

עמיתך

ע"י עוד בערך עושה מעשה עמך.

הגדר של עמיתך.

אבות: צ"ה (קטע "ועכ"פ ע"י גם
בספר").

שגם את הפסוק הוכח תוכיח את עמיתך

דרשנין להוציא מי שאינו עמך בתורה
ובמצות.

אבות: קמ"ז סק"ה (קטע "והנה
להספר חסידים"), קנ"ג*.

עמלק

ע"י עוד בערך פורים - מגילה.

שעמלק, כזקנו עשו, מעמיד פנים כוזבות
להרע, כמו שחזיר מושיט את רגלו
הכשירה.

עמלק, פורים: ט"ו (קטע "הנה
מצינו" ולהלן שם).

שעמלק בא להכניס פירוד בעניני כלל
ישראל, דהיינו בין יציאת מצרים, שהיתה
תחילת הגרות של כלל ישראל ע"י מילה,
למתן תורה, שהי' גמר הגרות ע"י טבילה,
וגם היתה התכלית של יציאת מצרים. וכמו
שעשו (זקנו) בא להפריד בין יצחק ליעקב.

חומש: פר' בשלח, בחר לנו אנשים
(י"ז, ט') [ב].

עמלק, פורים: ב'.

שעמלק טוען שהכל בא במקרה.

חומש: פר' כי תצא, אשר קרך
בדרך (כ"ה, י"ח).

אלול - תשרי: ראש השנה ג' (קטע
"ויש להביא" ולהלן שם).

עמלק, פורים: א', ט"ו (קטע
"ובאמת רק" ולהלן שם).

ביאור הלשון "אשר קרך בדרך".

חומש: פר' כי תצא, אשר קרך
בדרך (כ"ה, י"ח).

אלול - תשרי: ראש השנה ג' (קטע
"וכן מצינו").

עמלק, פורים: א', ט"ו (קטע
"ובדרך דרוש").

ביאור "ויהי ידיו אמונה".

חומש: פר' כי תצא, אשר קרך
בדרך (כ"ה, י"ח).

עמלק, פורים: א', ט"ו (קטע ולפי
הנ"ל).

ביאור כי יד על כס י-ה (שאינן הכסא שלם).

חומש: פ' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

עמלק, פורים: א', ט"ו (קטע "ויש להוסיף").

שכדי לנצח את עמלק צריכים "אמונה".

חומש: פ' כי תצא, אשר קרך בדרך (כ"ה, י"ח).

עמלק, פורים: א'.

בענין למה ציוותה התורה לזכור את מעשהו של עמלק.

חומש: פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [א].

עמלק, פורים: ה'.

בענין למה ציוותה התורה למחות את עמלק, בזמן שאר נקמות אסורות, ובפרט לפי ביאורו של החינוך שהטעם של לא תקום הוא משום שהכל הוא גזירה מהקב"ה, שהרי גם ביאת עמלק היתה בגלל ההתנהגות של כלל ישראל ברפידים.

חומש: פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ד].

עמלק, פורים: י"ג.

בענין תוכן הזכירה של מצות זכירת עמלק.

חומש: פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [ב].

עמלק, פורים: ו'.

בענין מה שמקיימים מצות זכירת עמלק פעם אחת בשנה.

חומש: פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [ג].

עמלק, פורים: ז'.

בענין קריאת פ' זכור מתוך הכתב.

חומש: פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [ד].

עמלק, פורים: ח'.

בענין קריאת פ' זכור בעשרה.

חומש: פ' כי תצא, זכור את אשר עשה לך עמלק (כ"ה, י"ז) [ב].

עמלק, פורים: ט'.

בענין למה גרים עמוני ומואבי לא יבואו בקהל ה', ואילו גר עמלקי שפיר מותר לבוא בקהל ה' אע"פ שלכאורה עמלק ה' יותר גרוע שהרי עשו מלחמה ממש.

חומש: פ' חיי שרה, והי' הנער (הנערה) אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "והנה מצינו").

שיחות: עמ' ב'.

בענין השמדת הבהמות של עמלק ונכסיהם.

חומש: פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] (קטע אחרון) [ג].

עמלק, פורים: י"א סק"ג (קטע אחרון) י"ב.

דברי רבינו בחיי שנכסיהם אסורים בהנאה.

חומש: פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ג] (קטע "ובפר' בשלח" וקטע "והנה אכתי").

עמלק, פורים: י"ב (קטע "ובפר' בשלח" וקטע "והנה אכתי").

בענין למה לקח דוד את הבהמות של העמלקים שפשטו על צקלג ולא השמידם.

חומש: פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ג] (קטע "ועי' במשך חכמה").

עמלק, פורים: י"ב (קטע "ועי' במשך חכמה").

אם בימי מרדכי ואסתר הי' ציור של מלחמת עמלק, למה לא השמידו את נכסיהם, ואם לא הי', למה "ובביזה לא שלחו את ידם".

חומש: פ' כי תצא, תמחה את זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ג] (קטע "והרלב"ג" ולהלן שם).

עמלק, פורים: י"ב (קטע "והרלב"ג" ולהלן שם).

בענין איך הותר לאסתר ליהנות מבית המן, הלא חייבים להשמיד כל מה שמזכיר את זכר עמלק.

חומש: פר' כי תצא, תמחה את זכר
עמלק (כ"ה, י"ט) [ג] (קטע "והנה
אכתי" ולהלן שם).

עמלק, פורים: י"ב (קטע "והנה
אכתי" ולהלן שם).

בענין אם מלחמת עמלק נחשבת מלחמת
מצוה או מלחמת הרשות, לענין אם צריכים
רשות ב"ד הגדול, וכן לענין אם חוזרין
מעורכי המלחמה (מי שאירש אשה או בנה
בית או נטה כרם או הירא ורך הלבב), כמו
שהיא נחשבת מצוה לענין שעוסק במצוה
פטור מן המצוה ובענין אם צריכים למחות
אותם בדוקא ע"י מלחמה או האם סגי בכל
דרך וממילא המלחמה היא רק בגדר הכשר
מצוה).

סנהדרין: א'.

חומש: פר' בשלח, "בענין מלחמת
עמלק ועוד סוגים של מלחמה"
(י"ז, ח'). פר' כי תצא, תמחה את
זכר עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג
(קטע "ולעיל").

עמלק, פורים: י"א סק"ג (קטע
"ולהלן"), י"ד.

בענין שמחיית עמלק היא חובת ציבור ולא
חובה על כל יחיד ויחיד.

חומש: פר' כי תצא, תמחה את זכר
עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג.

עמלק, פורים: י"א סק"ג.

בענין שאע"פ שכל הציבור חייב במחיית
עמלק אבל ניהול הדבר מסור להמלך.
ואולי אין העם חייבים להתאמץ בדבר שלא
בהנהגתו של המלך.

סנהדרין: קע"ח (קטע "ונראה
מזה").

חומש: פר' כי תצא, תמחה את זכר
עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ג (קטע
"והנה לעיל").

עמלק, פורים: י', י"א סק"ג (קטע
"והנה לעיל").

דברי החינוך שגם יחיד שבא לידו עמלקי
חייב להורגו.

חומש: פר' כי תצא, תמחה את זכר
עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א (קטע
ראשון) סק"ג (קטע "ועי' במשך
חכמה" וקטע "ועוד י"ל").

עמלק, פורים: י"א סק"א (קטע
ראשון) סק"ג (קטע "ומעתה"
ולהלן שם), י"ב (קטע "ועי' במשך
חכמה" וקטע "ועוד י"ל").

בענין מחיית עמלק בשבת.

חומש: פר' כי תצא, תמחה את זכר
עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"א.

בענין מחיית עמלק בלילה.

חומש: פר' כי תצא, תמחה את זכר
עמלק (כ"ה, י"ט) [ב] סק"ב.

בענין אם נשים חייבות במחיית עמלק.

חומש: פר' כי תצא, תמחה את זכר
עמלק (כ"ה, י"ט) [ב].

עמלק, פורים: י"א.

עמרם

שעמרם לא הי' מיוצאי מצרים, אלא מת
הרבה לפני יציאת מצרים.

אבות: ר"ט.

חומש: פר' וארא, הוא אהרן ומשה
(ו', כ"ו) בהערה הראשונה. פר'
ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא
עיניך (ג', כ"ז) סק"ו.

דמויות ותקופות: משה רבינו ד'
סק"ו.

דברי השמות רבה ש"הי' עמרם ראש
סנהדרין באותה שעה (במצרים)."

סנהדרין: ה' (קטע "ובשמות").

חומש: פר' בהעלותך, אספה לי
שבעים איש (י"א, ט"ז) [א] (קטע
"ובשמות").

עני המהפך בחררה

דברי רש"י שבעני המהפך בחררה האיסור
הוא משום יורד לחייו, ודברי הרמב"ם
והמאירי שהוא משום רמאות.

קידושין ד': קפ"ג, קצ"א (קטע
 "והנה רש"י").

בענין אם יורד לחייו אסור משום ואהבת
 לרעך כמוך, או משום משיג גבול, או
 משום ועשית הישר והטוב, או האם הוא
 רק איסור דרבנן.

קידושין ד': קפ"ז, קצ"א (קטע
 "והנה רש"י").

דברי החת"ס שיורד לאומנתו אסור משום
 "שם שם לו חק ומשפט".

ב"ק א': א' סק"ה (קטע "ושוב
 כתב").

בענין שיטת ר"ת שבדבר של הפקר אין
 איסור של עני המהפך בחררה כיון שלא
 יוכל השני למצוא דבר של הפקר במקום
 אחר, ויש איסור רק כשהעני יכול לומר לו
 למה לך לקנות דבר זה שאני עוסק בו, תלך
 ותמצא במקום אחר.

קידושין ד': (קפ"ג קטע "ואם
 רוצים"), קפ"ז, קפ"ט.

שהיכא שטרח העני אסור אפילו בדבר של
 הפקר.

קידושין ד': ק"צ, קצ"א (קטע
 "שו"ר במהרי"ט").

השיטה שיורד לאומנתו אסור אפילו בדבר
 של הפקר, והטעם למה.

קידושין ד': קפ"ז, קפ"ט.

עוד בענין השיטה הנ"ל, וכן השיטה
 שסוברת שגם יורד לאומנתו אסור רק היכא
 שיכול להשיג במקום אחר.

קידושין ד': קצ"א (קטע "גם
 יוצא").

דברי המהרש"ל שבקידושין, היכא שמחזור
 אחרי אשה מסוימת לנושאה, לא שייך
 האיסור של עני המהפך בחררה.

קידושין ד': קפ"ג, קפ"ז (קטע
 "והנה כבר הבאנו").

דברי הר"ן שאם המהפך הוא עשיר אין
 איסור אם המדובר הוא בדבר קטן כמו
 חררה, אבל יש איסור בדברים גדולים גם
 בעשיר.

קידושין ד': קפ"ז (קטע "והנה
 חזינן").

דברי ר"ת שהיכא שאמרו חז"ל שהוא רשע,
 כגון בעני המהפך בחררה, הרי הוא חייב
 להחזיר.

קידושין ד': קפ"ז (קטע "והנה עיין
 בריטב"א").

דברי המאירי שרק אם המהפך הוא עני הרי
 הוא חייב להחזיר, אבל בסתם אנשים הרי
 זה רק מדת חסידות להחזיר לו (בציורים
 שיש איסור, ע"י לעיל כאן בשם הר"ן).

קידושין ד': קפ"ז (קטע "והנה עיין
 בריטב"א").

שאם ראובן מסר מעות לשמעון לקנות
 בשבילו והלך שמעון וקנה לעצמו עם
 המעות של המשלח, מוציאין מידי שמעון
 ונותנין לראובן, ובענין אם היינו אפילו
 היכא שהמוכרים לא רצו למכור לראובן.

קידושין ד': קפ"ח.

בענין היכא שעשאוהו שליח לקנות והרי
 הוא יודע שלא ימכרו להמשלח, האם מותר
 לו לקנות לעצמו (עם הכסף שלו), או האם
 הוא חייב מיהא להשתדל שימכרו
 להמשלח.

קידושין ד': חלק ההערות על דף
 ג"ט הערה י"א.

עניות

ע"י בערך מדות - גאווה ועניות.

עציץ

בענין אם לעציץ של חרס שאינו נקוב יש
 דין של מחובר כיון שיש יניקה דרך החרס.

גיטין: פרק המביא גט רט"ז.

בענין אם הטעם לומר שהעפר שבתוך
 העצוץ נקוב נחשב קרקע הוא משום שהוא
 בטל להקרקע או האם זה משום שהוא בטל
 להזרעים.

גיטין: פרק המביא גט רט"ז.

דברי הגר"ח דלא כהנ"ל אלא שבאמת
 להעפר יש דין של תלוש ומש"ה הקשה

הסברא שהטעם למה אין יכולים לעקור בקום ועשה אינו משום חומרת האיסור אלא משום שהדבר ניכר ואוושא מילתא.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול כ"א סק"ב.

דרכו של הקובץ הערות שמה שחכמים יכולים לעקור בשוא"ת אין זה בגלל שהם יכולים לעקור את החיוב לעשות את המצוה, אלא הרי הם יכולים לחדש איסור לעשות את המצוה, אשר מעתה יש איסור לעשות את המצוה, וכן יש חיוב לעשות את המצוה, וממילא אסור לעשות את המצוה כי שוא"ת עדיף.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול ל' (קטע "ובנוגע").

עוד בענין אם עקרו את החיוב או אם רק אסרו לו לעשות את המצוה.

יבמות ג': ק"ז (קטע אחרון).

הצעת דרך חדש למה יכולים לבטל בשוא"ת אבל לא בקו"ע.

יבמות ג': ק"ז.

בענין אם הקפידא הוא בזה שהאיש עצמו עוקר את הדבר או האם הקפידא היא על חכמים שתיקנו שיעקור.

יבמות ג': ק"ז.

היכא שגזרו משום שבות שלא יטהר עצמו בערב פסח שחל להיות בשבת, למה זה נחשב שעוקרין דבר, הלא אינם עוקרים כלום, אלא גורמים לו להיות פטור או אנוס עקב טומאתו, דלאחר שהוא נשאר טמא הרי זה דין תורה שלא יעשה פסח.

יבמות ג': ק"ז.

בענין אם הכח לבטל בשוא"ת הוא גם על חיוב ממון, דהיינו שיכולים לבטל שלא יצטרך לשלם, או האם לממון צריכים דוקא את הכח של הפקר ב"ד הפקר.

יבמות ג': צ"ד (קטע "ולכאורה").

גיטין: פרק השולח - פרוזבול כ"א סק"א (קטע "גם י"ל").

אבות: פ"ח (קטע "גם י"ל").

סברות בענין אם לא לפרוע חוב נחשב עבירה בדרך שוא"ת או בדרך קו"ע.

למה מה שגדל בתוך עצוץ נקוב אינו נחשב טבל וחולין מעורבין זה בזה כי הזרעים יונקים גם מן העפר שבתוך העציץ.

גיטין: פרק המביא גט רט"ז.

בענין הא דעציץ נקוב אינו נקנה במשיכה.

קידושין ב': רפ"ד (קטע "מיהו עיין בנתייה"מ").

ב"ק א': קצ"ב (קטע "והנה לכאורה").

בענין אם העציץ מתבטל מתורת כלי כיון שהוא נקוב כשיעור שורש קטן ויש יניקה.

גיטין: פרק המביא גט רט"ז.

בענין כתב גט על חרס של עצוץ נקוב.

גיטין: פרק המביא גט רט"ז.

בענין הא דכותבין פרוזבול על חרס של עצוץ נקוב אע"פ שהוא כלה.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול ל"ח (קטע "ועוד כתב"), מ"ב.

בענין אם בתורם מן הנקוב על שאינו נקוב או מן שאינו נקוב על הנקוב חל תרומה מדרבנן.

קידושין ג': ע"ז סק"א סק"ב.

עקירת דבר מן התורה

הדרך שכל היכא שצריכים מעשה הרי זה נחשב חומרא בהאיסור ואי אפשר לעקור אע"פ שזה שעובר על האיסור אינו זה שעושה את המעשה אלא אחר עושהו.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול כ"א סק"ב.

שיש כח ביד חכמים לעקור אפילו בקו"ע היכא שהדבר נראה הגון.

כתובות ב': קל"ה.

גיטין: פרק המביא גט תנ"ג (קטע "ובאמת"), פרק השולח ל', ס"ט, ע"ט, פרק השולח - פרוזבול י"ג, ל' (קטע "ועל עצם").

ב"ק א': קמ"ח.

הוריות: א' סק"ב (קטע "ברם גם בלאו הכי").

בענין דעת המ"ד שסובר שיש כח ביד חכמים לעקור אפילו בקום ועשה.

כתובות א': רמ"ב, רנ"ב.

ערכות

גיטין: פרק השולח - פרוזבול כ"א.

סנהדרין: ב' (קטע "והנה יש לעיין" ולהלן שם).

אבות: פ"ח (קטע "והנה יש לעיין" ולהלן שם).

הדרך שכל היכא שגורם התחדשות של גזילה הרי זה נחשב בגדר קום ועשה אע"פ שלא עשה מעשה.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול כ"א סק"א (קטע "ונראה").

סנהדרין: ב' (קטע "ויש לבאר").

אבות: פ"ח (קטע "ויש לבאר").

בענין אם ביטול אבלות נחשב שוא"ת או קו"ע.

כתובות א': צ"ב, צ"ה.

דברי המהר"ם שיף שעקירה של מקצת התקנה אינה נחשבת בגדר עקירה.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול ל', ל"ג.

דברי המהר"ם שיף שב"ד יכולים לעקור דברי ב"ד קדום בשוא"ת אפילו אם אינם גדולים בחכמה ובמנין, ודברי הקובץ הערות בענין זה.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול ל'.

דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' ממרים שב"ד יכולים לעקור תקנת ב"ד אחר בדרך הוראת שעה כי אינו יותר חמור מדברי תורה.

גיטין: פרק השולח - פרוזבול ל' (קטע "ובנוגע").

שנביא יכול לעקור בהוראת שעה (כגון העמדת מלכי ישראל שלא מיהודה).

ב"ק ב': ר"ד.

סנהדרין: ל"ו סק"א (קטע "והנה פשיטא").

בענין "אפקעינהו רבנן לקידושין מיני".

יבמות ג': ק"ח - קי"ג.

כתובות א': נ' (קטע "ולפי תוס" ולהלן שם), נ"א, נ"ב.

גיטין: פרק השולח פ', פ"א, פ"ה - פ"ח.

א. ערכות על חוב

ב. כל ישראל ערבים זה לזה

א. ערכות על חוב

בענין "מדין ערב" גבי קידושין, עי' בערך קידושין - קידושי כסף - מדין ערב.

בענין אם ערב משתעבד, משום דחשיב כאילו הוא קיבל את הכסף, או בגלל הנאתו, או בגלל שהוא מחייב את עצמו, או משום שזהו הכח של עצם מסירת המעות.

קידושין א': צ"ח.

דברי הנ"י שערב חייב משום שגורם להמלוה להפסיד הכסף.

קידושין א': ק' סק"א.

ביאור הצד דהוה כאילו הערב עצמו קיבל את הכסף: שהכוונה היא דחשיב שהמלוה נותן את הכסף להלוה בשליחות הערב כי הוה כאילו הערב קיבל את הכסף ועשה את המלוה שליח לתתו להלוה. ודברי השער משפט שהיכא דהוי לדבר עבירה, או שהמלוה הוא קטן, אין הערב מתחייב, משום שאין כאן שליחות, והחולקים על זה.

קידושין א': צ"ח סק"ב (קטע "ועיין ברשב"ם").

בענין אם חיובו של הערב הוא תוצאה ממה שהלוה חייב, או האם תחילת החוב מחייבת את הערב בדרך ישיר כמו שהיא מחייבת את הלוה (ועי' לעיל בסמוך בהטעמים למה הערב מתחייב).

כתובות ב': של"ה (קטע "ובשם הגרש"ש").

בענין אם שיעבוד נכסים הוא בגדר "חצי קנין" שיש להמלוה בנכסי הלוה, או האם הוא בגדר ערבות, דנכסי הלוה ערבים לו.

גיטין: פרק המביא גט תמ"ד (קטע "ועי' בר"ן"), פרק השולח - פרוזבול כ"א סק"א (קטע "ועי'").

ביאור דעת המ"ד שסובר שנענשין על עבירותיו של הזולת אפילו אם הן נסתרות. חומש: פ' נצבים, הנסתר לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם (כ"ט, כ"ח) [ב].

ערי לוי

ע"י בזה בקובץ ערי מקלט.

ערי מקלט

עיין עוד בערך גלות.

בענין מה שמצינו בכל מקום שרוח מזרחית קולטת רוצחים.

חומש: פר' בראשית, וישב בארץ נוד קדמת עדן (ד', ט"ז).

ביאור הדין שבמדבר הי' מחנה לוי קולט רוצחים.

חומש: פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ו.

בענין מה שבבית שני לא הי' נוהג הדין של ערי מקלט.

חומש: פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ה.

ספיקת המנ"ח בדעת הראב"ד שסובר שאם כובשים ארצות חדשות צריכים להוסיף עוד ערי הלויים, האם גם אותן ערים קולטות.

חומש: פר' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ו.

בענין אם הפרשת כל עיר ועיר היא קיום מצוה לחוד, או האם כולן יחד הן מצוה אחת.

אבות: קע"ט.

בענין אם יש מצוה להפריש אע"פ שעוד לא התחיל זמן הקליטה.

אבות: קע"ט.

בענין מה שנזדרז משה להפריש ג' ערי מקלט.

אבות: קע"ט.

בספר"י, מ"ג, פרק השולח - עבדים ע"ח סק"ב (הדרך ששיעבוד הוא בגדר חצי קנין אבל רק על שוויות החפץ אבל לא על גוף החפץ), צ'.

קידושין א': ע"ד (קטע "ב"), חלק ההערות דף י"ג הערה כ"ה.

ב"ק א': ת"ל* (קטע "ולפי תוס").

ב"מ: פרק שנים אוהזין קמ"ח, שכ"ט סק"ב (קטע "ונראה").

ב"ב ב': פרק יש נוהלין מ"ג, ס"ח סק"ב, ע'.

סנהדרין: ב' (קטע "ועי' בספר").

אבות: פ"ח (קטע "ועי' בספר").

חילוק בין סתם ערב לערב קבלן.

קידושין א': צ"ח סק"ח.

שיטת הרמב"ם ששייך כמה ערבים על חוב אחד ושהמלוה יכול לתבוע את כל החוב מאיזה מהם שירצה, ודברי האב"מ על זה.

קידושין א': י* (קטע "והגאון"), קי"ח סק"ה (קטע "ועיין גם במהרי"ט").

ב. כל ישראל ערבים זה לזה

בענין כל ישראל ערבים זה לזה.

אבות: קס"ט, רפ"ח.

דברי הרא"ש שאשה אינה מצווה בערבות. יבמות ב': תשט"ז.

קידושין ב': שנו' (קטע "וז"ל החזו"א").

בענין מה שכלל ישראל נצטוו על ערבות (דהיינו על נגלות לפי רבי נחמי', ולפי רבי יהודה על נסתרות) רק בכניסתן לארץ ישראל.

חומש: פר' משפטים, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א') [ב] (קטע "ומצינו"). פר' נצבים, הנסתר לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם (כ"ט, כ"ח) [א].

בענין אם מצות ערי מקלט היא להפריש אותן או להכין את הדרך להן.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א (קטע "ועי' ברמב"ם) סק"ד.

שרק השש ערי מקלט נכללות במצות ערי מקלט אבל לא המ"ב ערי לויים אע"פ שגם הן קולטות.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א.

הדרך שרק השש ערי מקלט צריכות הפרשה אבל המ"ב ערי לויים מקבלות דין קליטה בלי הפרשה, אלא כתוצאה ובתולדה מזה שהן ערי לויים.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א סק"ז סק"ט סק"י.

בענין אם היכא שסילקו הלויים את עצמם מאחת מהמ"ב ערים שלהם, האם אותה עיר עדיין קולטת רוצחים.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ה.

בענין שהרמב"ם בספר המצות כלל במצות ערי לויים רק המ"ב ולא השש ערי מקלט, ודלא כדבריו בספר היד וכן פשטות הפסוק.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ח.

הדרך שהשש אינן צריכות שום הפרשה או הקנאה ללויים אלא הרי הן נעשות של הלויים מאליהן כתוצאה ותולדה מהיותן ערי מקלט.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ח - סק"י.

בענין הקשר בין הדין של קליטה לערי הלויים: טעם התורה למה נתנה את השש

ערי מקלט ללויים, וכן למה קבעה דין קליטה על המ"ב ערי הלויים.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א.

בענין מה שהמ"ב קולטות רק לדעת ואילו השש קולטות בין לדעת ובין שלא לדעת.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"א (קטע ראשון וקטע "ועי' ברמב"ם).

בענין מה שבהשש אין הרוצח מעלה שכר ללויים משא"כ בהמ"ב.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ב.

שעבר שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזנוו ולא עוד אלא שגם עכשיו מעשה ידיו לרבו.

גיטין: פרק המביא גט שס"ב, שס"ו, שס"ז.

בענין אם כל הדינים של ערי מקלט שהזכיר הרמב"ם בפ"ח מהל' רוצח עד ה"ט נוהגים רק בהשש או האם גם בהמ"ב.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ג.

בענין מה שעיר מקלט שנחרבה אינה קולטת: דיש להסתפק האם היא מעכבת את האחרות מלקלוט כמו בתחילה שאינן קולטות עד שיופרשו כולן.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ט.

בענין אם עיר מקלט שנחרבה ממשיכה להיות שייכת להלויים.

חומש: פ' מסעי, צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם וגו' (ל"ה, ב') סק"ט.

עריות - חייבי לאו ועשה

בענין אין קידושין תופסין בעריות, עי' בערך קידושין - קידושי עבירה.

בענין למה באשת איש שזינתה לא חשיבי העדים שנתקדשה וכן העדים שזינתה בגדר עדים על חצי דבר, עי' בערך ערות - חצי דבר.

א. כללי

ב. אשת איש

ג. אמו

ד. אשת אביו

ה. אנוסת אביו

ו. שומרת יבם של אביו

ז. אחותו

ח. בתו

ט. כלתו

י. בת בנו ובת בתו

יא. אשת אחיו מאביו

יב. אשת אחיו מאמו

יג. אשת אחי אביו

יד. אשה ובתה

טו. חמותו ואם חמותו ואשת חמיו

טז. אחות אשתו

יז. שניות לעריות

יח. חיבי לאו ועשה

א. כללי

בענין אופי מיוחד שיש להיצר הרע של עריות.

חומש: פרי אחרי מות, כמעשה ארץ מצרים וגו' (י"ח, ג').

בענין מה שאנשי כנסת הגדולה ביטלו את היצר הרע לעריות, דהיינו שביטלו את היצר הרע לקרובים, ובענין אם קודם לכן הי' יצר הרע אפילו לאמו.

קידושין ד': ת"ד.

חומש: פרי אחרי מות, כמעשה ארץ מצרים וגו' (י"ח, ג') (קטע "ועיין בסנהדרין" ולהלן שם).

דברי הרמב"ם, והתוספתא לחד גירסא, שעבור גילוי עריות אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: ר"פ (קטע "והנה עיין ברמב"ם" ולהלן שם), שנ"ד (קטע "והנה מלבד").

אבות: נ"ו (קטע ראשון ולהלן שם), קמ"ד (קטע "והנה מלבד" וקטע "וממתניתין" וקטע "גם צ"ע ממתניתין").

חומש: פרי וישב, והיא שלחה אל חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ב.

בענין למה פרטו (בב"מ דף נ"ח ע"ב) בועל אשת איש ואמרו שאין לו חלק לעוה"ב, הלא הבעל כל ערוה אין לו חלק לעולם הבא.

סנהדרין: ר"פ (קטע אחרון).

אבות: נ"ו (קטע "ועיין עוד בתוס' בב"מ"), קמ"ד (קטע "גם צ"ע").

העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "ובברכות דף ס"א").

אבות: קמ"ד (קטע "ובברכות דף ס"א").

המקבל כוס מיד כלה ושותהו אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד איתא").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' כלה").

כל המחמם עצמו להוציא זרע לבטלה חשיב כבהמה שאין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "עוד איתא").

אבות: קמ"ד (קטע "ובמס' כלה").

הסברא שכל העריות חשיבי שם אחד כיון שנאמר על כולן ביחד הפסוק של ונכרתו הנפשות העושות.

יבמות א': ק"ס (קטע אחרון), ק"ע.

קידושין ד': שס"ה (קטע "גם").

חומש: פרי אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ד.

בענין אם נשי קרוביו, וקרובי אשתו, נקראות קרוביו.

יבמות א': ל'.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ט.

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ט.

בענין פלגש קרובו, וכן קרובי פלגשו, עי' בערך פלגש.

המחלוקת ראשונים בענין אם קרובי ארוסתו אסורות מהתורה כמו קרובי נשואתו.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ח.

בענין יסוד הדין האמור בזה שקרובי אשתו אסורות לו גם לאחר מיתת אשתו משא"כ קרובי זקוקתו (דהיינו משום שהמעשה קידושין אוסר את הקרובות לעולם, אבל בנפילה ליבום אין מעשה קידושין ומש"ה התם אמרינן שהקרובות אסורות משום הזיקה של כל רגע וממילא כשמתבטלת הזיקה מתבטל גם האיסור).

יבמות ב': ש"ב (קטע "וגם ביארנו"), ש"ט סק"ב (קטע ראשון) סק"ג, תנ"ט, תע"ח בהערה, תרכ"ו (קטע "א").

קידושין א': ט"ו סק"ב סק"ג, (קפ"ו).

קידושין ג': ס"ה (קטע "וי"ל"), כ"ח (קטע "א").

חומש: פר' אחרי מות, "חילוק בין יסוד הדין של קרובי אשתו ליסוד הדין של קרובי זקוקתו", שם, "עוד בענין אם האיסור של קרובות חלים מיד לעולם וכו'".

הדרך שהאיסור ביאה שיש על האשה הרי הוא תוצאה מהאיסור שיש על האיש.

יבמות ב': תקמ"ו (קטע "והנה המקנה"), תקנ"א.

קידושין ד': שס"ח (קטע "והנה המקנה" ולהלן שם).

המחלוקת בין תוס' והרשב"א בענין אם האיסור של נדה נחשב דבר שבערוה לענין עד אחד נאמן באיסורין ואין דבר שבערוה פחות משנים.

יבמות ג': מ"א, מ"ג, ס"ד (קטע אחרון).

גיטין: פרק המביא גט מ', מ"ג.

חומש: פר' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "והנה תוס' ולהלן שם).

הדרך שנדה אינה בגדר ערוה כי המושג של ערוה הוא שהיא אסורה רק לאדם אחד ומותרת לכו"ע (ואשת איש מותרת לבעלה), ולא כשהיא אסורה לכל אחד מישראל כמו נדה.

יבמות א': י"ג סק"א (קטע "וביאר"), קפ"ט (קטע "ונראה").

יבמות ג': מ"ג.

גיטין: פרק המביא גט מ"ג.

חומש: פר' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "עוד י"ל" ולהלן שם).

עוד סברא למה נדה לא חשיבא ערוה.

יבמות ג': מ"ג.

גיטין: פרק המביא גט מ"ג.

חומש: פר' מצורע, שבעת ימים תהי' בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד הערב (ט"ו, י"ט) [ב] (קטע "והנה תוס' וקטע "והנה לכאורה").

דברי הדרישה שקרוביו למעלה נחשבים יותר קרובים אליו מקרוביו למטה, ושלכן אסרה התורה אחות אביו ואחות אמו אבל התירה לו בת אחיו.

יבמות ב': שפ"ט (קטע "וצ"ל"), שצ"ו (קטע "והנה הדרישה שם" ולהלן שם).

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ג.

דברי החזון איש שאם האיסור חל על האיש משום איסור מוסיף הה"נ שחל על האשה בדרך תולדה מהאיש אע"פ שלגבי האשה אינו בגדר איסור מוסיף, והנו"ב שחולק על זה.

יבמות ב': תקמ"ו (קטע "מיהו החזו"א").

המקדש ב' אחיות כאחת.

קידושין ג': קכ"ו (בענין כל שאינו בזה אחר זה אפילו בכת אחת אינו).

שאיין איסור "כל כך" לקדש חייבי כריתות כיון שאדם יודע שאיין קידושין תופסין בעריות וגמר ונתן לשם מתנה.

יבמות ב': שע"ד.

המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן אם חיבוק ונישוק אסורים בנדה ובעריות מדאורייתא (הרמב"ם) או מדרבנן (הרמב"ן).

כתובות א': ק"ח.

"אין אפוטרופוס לעריות".

כתובות א': שכ"ג.

תשובת המהר"ם שהיכא שנתייחדה ושיערו שמאותו זמן נתעברה לא אמרינן שיהויי.

כתובות א': ק"ע (קטע "עוד").

ב. אשת איש

בענין דיני אשת איש שזינתה, עי' בערך סוטה.

בענין אם אשת איש נאסרת בשעת הקידושין לעולם, רק שאח"כ מיתת הבעל וגירושין מפקיעין את האיסור, או האם מתחילה הרי היא נאסרת רק עד אותה שעה כי מה שאוסר אותה הוא המצב של כל רגע ורגע שהיא עוד אשת איש.

יבמות ב': תקמ"ז (קטע "ג'").

גיטין: פרק המביא גט ל"ו (קטע "מיהו ראיתי").

קידושין א': ט"ו סק"ב סק"ג, כ"א (קטע "וי"ל"), קפ"ו.

קידושין ג': ס"ה.

חומש: פרי אחרי מות, "עוד בענין

אם האיסורים של קרובות חלין מיד לעולם וכו'".

ג. אמו

בענין מה שאם חמותו אסורה מהתורה משא"כ אם אמו.

יבמות ב': שע"ו (קטע "ובשם").

ד. אשת אביו

דברי האור שמח שהתורה אסרה אשת אביו גזירה אטו אמו.

יבמות ב': שצ"ב (קטע ראשון).

חומש: פרי אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"א.

ה. אנוסת אביו

הדרך שיסוד האיסור של אנוסת אביו הרי זה משום שהתורה חישה אותה לענין לאו כאילו היא אשת אביו וקרובה לו.

יבמות ב': תשמ"ב.

שלענין הלאו של אנוסת אביו, יודה הרמב"ם שלוקין על ביאה לחוד, אע"פ שבחייבי לאו דקהל ס"ל שצריכים גם קידושין.

יבמות ב': תשמ"א.

ו. שומרת יבם של אביו

בענין מה היא הכוונה במאי דאמרינן ש"לא יגלה כנף אביו" איירי בשומרת יבם של אביו לעבור עלי' בב' לאוין: האם הכוונה היא ללאו חדש עבור השם של שומרת יבם של אביו, או האם הכוונה היא לעוד לאו עבור השם של אשת אחי אביו.

יבמות א': נ"ג.

יבמות ב': תשמ"ה.

ז. אחותו

דברי הגר"ח שאחותו מאביו ומאמו היא סוג אחר של קורבה מאחותו מאחד מהם לחוד, ודלא כהבנה הפשוטה שהיא רק מקרה שבו הקורבה של אחותו מאביו והקורבה של אחותו מאמו באו יחד בגוף אחד.

יבמות א': כ"ד (קטע "וצ"ל" ולהלן שם), כ"ז.

קידושין ד': שע"א (קטע "מיהו ידוע" וקטע "ד").

ב"ק א': ע' סק"ה.

חומש: פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו וגו' (י"א, ד') [ב] (קטע "מיהו שמעתי שהגר"ח"). פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ח (קטע "וצ"ל" ולהלן (שם).

ח. בתו

בענין בתו מאשתו ובתו מאנוסתו

יבמות א': כ"ג - כ"ה.

בענין המחלוקת בין אביי ורבא בסנהדרין דף ע"ו אם ילפינן בתו בק"ו מבת בתו ובת בנו (אביי), או מג"ש כי אין מזהירין ואין עונשין מן הדין (רבא).

יבמות א': כ"ד (קטע אחרון), כ"ח.

חומש: פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע אחרון). פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ח.

בענין אם בתו נחשבת סוג אחר של קורבה מבת בנו ובת בתו, דוגמת דברי הגר"ח הנ"ל באחותו, או האם יש בה אותה קורבה שיש בבת בנו ובת בתו רק שיש בה גם עוד קורבה.

יבמות א': כ"ד (קטע "ואביי בסנהדרין").

חומש: פר' שמיני, אך את זה לא תאכלו (י"א, ד') [ב] (קטע אחרון). פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ח.

ט. כלתו

שלפי דברי האור שמח שהבאנו ב"אשת אביו" שהתורה אסרה אביו גזירה אטו אמו, י"ל שהתורה אסרה כלתו גזירה אטו בתו.

יבמות ב': שצ"ב (קטע ראשון).

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"א.

י. בת בנו ובת בתו

שלפי דברי האור שמח הנ"ל י"ל שהתורה אסרה בת בנו ובת בתו גזירה אטו בתו.

יבמות ב': שצ"ב (קטע אחרון).

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"א.

יא. אשת אחיו מאביו

הדרך שבשעת הקידושין נאסרת האשת אח לעולם, רק שאם ימות בלא ולד אז מיקרי שחל הפקעה על האיסור, אבל אין הכוונה שהיא נאסרת בתחילה רק עד שימות בלי ולד.

יבמות ב': תקמ"ז (קטע "ג").

חומש: פר' אחרי מות, "עוד בענין אם האיסור של אשת אח הוא איסור עולמי עם היתר המתחדש של יבום וכו'".

בענין אלמנת שני אחים שבעל אותה האח השלישי, האם זה נקרא שהאח השלישי עובר רק על איסור אחד של אשת אח, אבל משתי סיבות, או האם זה נקרא שהוא עובר על שני איסורים נפרדים של אשת אח.

יבמות א': קס"ו, ק"ע ובהערה הראשונה שם.

זבחים ג': ל'.

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ו.

המחלוקת בין הרמב"ן והריטב"א בענין אם בהדי אח שלא הי' בעולמו יש מדה פחותה של אחוה.

יבמות א': ל' סק"ג.

בענין האיסורים של אשת אח ואחות אשה, איזה נחשב איסור יותר חמור, והצד לומר שהם שוים.

יבמות ב': תקנ"ח סק"ב, תקנ"ט.

יב. אשת אחיו מאמו

בענין אם שייך לומר שאשת אחיו מאמו אינה בכרת אלא רק בלאו.

יבמות א': י'.

משמעות דברי הרמב"ן והרשב"א שהיכא שהוא בועל אשת אחיו שהוא אחיו גם מאביו וגם מאמו הרי הוא עובר בב' איסורים.

יבמות א': מ"ז.

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ז.

יג. אשת אחי אביו

בענין מה שממעטים אשת אחי אביו מן האם: האם ממעטים אותה רק מכרת או האם גם מלאו.

יבמות א': י' (קטע "ב" ו' ולהלן (שם).

דברי האור שמח שהתורה אסרה אשת אחי אביו גזירה אטו אחות אביו.

יבמות ב': שצ"ב (קטע ראשון).

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"א.

יד. אשה ובתה

בענין הא שכדי לעבור על הערוה של אשה ובתה צריכים שהאם או הבת תהי' אשתו: האם סגי באירוסין או האם צריכים נישואין.

יבמות א': כ"ו, כ"ז.

קידושין ג': קכ"ז סק"ב.

סנהדרין: פרק זה בורר ס"ט בהערה.

בענין אם יש איסור של אשה ובתה היכא שהוליד בת מאשתו אבל נולדה הבת לאחר שכבר גירש את אשתו, או האם בכה"ג יש רק האיסור של בתו. וכן בענין היכא שגירשה וילדה מאיש אחר.

יבמות א': כ"ג.

שלפי דברי האור שמח שהבאנו לעיל י"ל

שהתורה אסרה אשה ובת בנה ובת בתה גזירה אטו אשה ובתה.

יבמות ב': שצ"ב (קטע אחרון).

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"א.

הדרך שבת אשתו אסורה לו כי יש בה בחינה מסוימת של בתה (וכן באשת אביו יש בחינה מסוימת של אמו).

יבמות א': כ"ד (קטע "וביותר נראה" וקטע אחרון).

דעת הרמב"ם שבת אשתו אינה בשריפה לאחר מיתת אשתו.

יבמות ב': שצ"ה.

טו. חמותו ואם חמותו ואשת חמיו

בענין אם האיסור של חמותו ואם חמותו חשיבי ב' שמות או שם אחד.

יבמות ב': תקנ"ב.

דברי המגיד משנה שמזה שאם אמו מותרת לו מן התורה ואילו אם אמה של אשתו (אם חמותו) אסורה לו מהתורה הרי אנו רואים שעריית הן בגדר חוק.

יבמות ב': שצ"ו (קטע "והנה תוסי").

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ב.

עוד בענין מה שאם חמותו אסורה מהתורה משא"כ אם אמו.

יבמות ב': שע"ו (קטע "ובשם").

השיטות בענין חומר האיסור של חמותו לאחר מיתת אשתו.

יבמות א': ז'.

יבמות ב': שע"ה, שצ"ה.

בענין אם חמותו לאחר מיתת אשתו.

יבמות א': ז' סק"ב.

המחלוקת ראשונים בענין אם רק האיסור של חמותו לאחר מיתת אשתו הרי הוא יותר קל או האם גם האיסורים של כל קרובי אשתו הם יותר קלים לאחר מיתת אשתו.

יבמות א': ז'.

שגר מותר בחמותו לאחר מיתת אשתו.

יבמות ב': שצ"ה.

בענין אשת חמיו.

יבמות ב': שע"ה - שע"ט, שצ"ה.

קידושין א': ז' סק"ג.

סנהדרין: קפ"ז (קטע "והנה שוב מצאתי").

בענין אם הטעם לאסור אשת חמיו הוא מפני שהיא נראית כאשת אביו או האם הטעם הוא משום שנראית כאם אשתו דהיינו חמותו.

יבמות ב': שע"ה.

טז. אחות אשה

הדרך שהקידושין אוסרין את אחות אשתו עולמית, רק שאם אח"כ מתה אשתו הרי זה בגדר היתר הנולד והמתחדש.

יבמות ב': תנ"ט.

בענין האיסורים של אשת אח ואחות אשה, איזה נחשב איסור יותר חמור, והצד לומר שהם שוים.

יבמות ב': תקנ"ח סק"ב, תקנ"ט.

יז. שניות לעריות

דברי המגיד משנה שלהאיסורים של שניות לעריות אין תמיד סברא.

יבמות ב': שצ"ג.

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ב.

בענין אם קבעו בשניות לעריות איסור גברא או איסור חפצא.

כתובות ב': שי"ב (קטע אחרון).

בענין אם האיסורים של שניות הם סייגים להעריות של תורה, או האם הם איסורים עצמיים.

יבמות ב': של"ו.

לשון הרמב"ם שהן אסורות מדברי קבלה.

יבמות ב': של"ו ("שו"ר ביד מלאכי").

ב"ק א': י"ז (קטע "והרמב"ם").

שיש איסור לקדש שניות.

יבמות ב': שע"ד.

פירושו של הדרכי משה שכוונת הטור במה שכתב שהשניות אינן בני קידושין היא שאם קידש אדם את השני' שלו שאסורה עליו, והלכה וקיבלה קידושין מאדם אחר, הרי היא צריכה גט גם מהשני כאילו לא היתה בת קידושין להראשון, אבל בודאי קידושי הראשון תופסין בהשניות.

יבמות ב': שע"ד.

דברי האור שמח שאפשר מצד הסברא להחמיר ולאסור מספר יותר גדול של דורות בקרוביו שע"י קידושין, והיינו הסברא שלהן תקיף יצרא טפי.

יבמות ב': שע"ו (קטע "ברם כאמת"), שצ"ו (קטע "והנה האור שמח" ולהלן שם).

דברי האור שמח שהטעם למה אסרו חכמים את אשת הזכר היכא שהנקיבה היא ערוה הרי זה משום שאנו רואים שכך עשתה התורה בכמה מן העריות.

יבמות ב': שצ"ב (קטע ראשון).

גדר הדין שאם אמו אין לה הפסק.

יבמות ב': ש"פ.

המחלוקת בין רש"י והרמב"ם בענין אם יש הפסק לאם אבי אביו ואם אבי אמו.

יבמות ב': שפ"ו.

בענין כלת בנו.

יבמות ב': שפ"ט.

בענין "לא אסרו כלת בתו אלא משום כלת בנו", וכן הסברא שהיא אסורה אטו בת בתו.

יבמות ב': שפ"ז.

בענין אם כלת בתו אסורה רק כשיש גם כלת בנו בבית.

יבמות ב': שפ"ז (קטע "והנה יש להעיר" ולהלן שם).

הדעה שכלת בתו אסורה רק בבעלי בתים "גדולים" "והיו כלות הבנות מצוינות בבתיהם כמו כלות הבנים".

יבמות ב': שפ"ז (קטע אחרון).

עוד בענין כלת בתו.

יבמות ב': שפ"ח.

בענין אשת אחי אבי האב, ואחות אבי האב.

יבמות ב': שצ"ג.

בענין אם שניות דבי רבי חייא יש להן הפסק או לא.

יבמות ב': שצ"ו.

חומש: פר' אחרי מות, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה (י"ח, ו') סק"ב.

בענין אשת חתנו.

יבמות ב': שע"ה.

יח. חייבי לאו ועשה

שיטת הרמב"ם שהלאוין והעשין של איסורי קהל אמורים רק היכא שבעל אחרי קידושין.

יבמות א': ט"ו סק"א (קטע "וע"ע בחידושי הגר"ח"), ר"א (קטע "ועיין בערל"נ").

יבמות ב': תשמ"א, תשמ"ט, תשנ"א.

כתובות א': שמ"ו.

קידושין ג': קב"ז סק"א (קטע "והנה שיטת").

קידושין ד': שכ"ד, של"ט סק"ד בהערה, שנ"ג (קטע "והנה לכאורה" ולהלן שם).

בענין אם הרמב"ם סובר שצריכים גם נישואין או האם מספיק בקידושין.

קידושין ד': שכ"ד.

בענין אם סובר כן הרמב"ם גם בנוגע להלאו של יבמה לשוק, ע"י בערך יבום – הלאו של יבמה לשוק.

בענין אם סובר כן הרמב"ם גם בנוגע להלאו של נושא חלוצתו, ע"י בערך יבום – האיסור שיש על היבם ועל האחים שלא לבעול אחרי יבום או חליצה את החלוצה או את הצרות.

בענין אם סובר כן הרמב"ם גם בנוגע

להלאו של אנוסת אביו, ע"י לעיל כאן ב"אנוסת אביו".

בענין אם סובר כן הרמב"ם גם בנוגע ללאוין דכהונה והעשה של בתולה לכהן גדול, ע"י בערך כהונה – לא יקח ולא יחלל, ובערך כהן גדול – בתולה לכהן גדול.

דברי המרדכי שחייבי לאו אינם נחשבים בגדר דבר שבערוה.

כתובות א': קס"ח.

בענין אם ע"א נאמן לומר על אדם שהוא ממזר או האם חשיב דבר שבערוה.

כתובות א': שמ"ב סק"א.

קידושין ד': שפ"א (קטע "ובסברת").

דברי ר"י בירב שאסור להאב למסור את בתו לזנות, אבל כשהוא משיאה לממזר אינו עובר.

קידושין ד': רנ"ז סק"א.

שנישואין עם חייבי לאו בלי ביאה פוסל את האשה רק מדרבנן, ועם ממזר דרבנן אפילו מדרבנן אינה נפסלת.

קידושין ד': רנ"ז סק"ב.

ערכין

בענין אם השלשה והעשרה שמאין של שומת ערכין והקדשות נחשבים בגדר ב"ד. סנהדרין: ז' (קטע "ונראה לומר"), קי"ז.

ששומת ערכין הוא ע"י דיינים הדיוטות.

סנהדרין: ו' (קטע "אמנם"), ס"א (קטע "ובאמת"), קי"ז (קטע "והנה עיין בפ"ה").

בענין מנלן ששוה כסף הוא ככסף גבי ערכין.

קידושין א': חלק ההערות דף ב' הערות י"ז וי"ח וכ"א.

השיטה ש"כופר דמי ניזק" הוא כשויו בפרשת ערכין ולא כערכו להמכר בשוק.

ב"ק א': נ"ז סק"ב בהערה השני', תקמ"ג.

ערלה

בענין אם ספק ערלה מותר בחוץ לארץ גם כשאינו ספק השקול אלא יש רוב לאיסור.

קידושין ב': תט"ו.

דברי השער המלך שאע"פ שבספק ערלה בחו"ל הולכים לקולא אבל היינו רק בספק במציאות אבל לא בספיקא דדינא.

ב"ב א': רט"ו.

דברי תוס' בקידושין סוף דף ל"ו בענין איך מותר בזמן הזה לקנות ענבים מגוים ולא לחוש לערלה בחו"ל.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ו הערות נ"ח - ס"ג.

עשה דוחה לא תעשה

א. יסוד הדין של עשה דוחה לא תעשה

ב. הציור של אפשר לקיים שניהם, והציור שאינו מוכרח לקיים את המצוה

ג. בעידנא

ד. עשה או לא תעשה שאינו שוה בכל

ה. אין עשה דוחה לא תעשה ועשה

ו. עשה נגד שני לאוין

ז. אין עשה דוחה עשה

ח. ציורים שונים בענין עשה דוחה ל"ת

ט. בענין היכא שעשה את העשה בציור שאינו דוחה, האם קיים מיהא את העשה

א. יסוד הדין של עשה דוחה לא תעשה

הסברא שעשה דוחה ל"ת כי מתחילה לא נאמר הל"ת על ציור שיש עשה.

יבמות א': קמ"ה (קטע "ובספר יד מלאכי").

אבות: ס"ד סק"ו.

זבחים א': ר"ז סק"ו.

חומש: פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א] (קטע "ובספר יד מלאכי").

הסברא שעשה דוחה לא תעשה משום שכיון שכבר נצטוו על הל"ת א"כ בודאי כשצוה הקב"ה את העשה, נתכוין לצוות גם במקום הלא תעשה.

אבות: ס"ד סק"ו.

זבחים א': ר"ז סק"ו.

חומש: פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א] (קטע "וע"י בפ"י").

בענין אם התורה אמרה שעדל"ת כדי שלא יתבטל העשה, או האם התורה אמרה כן כדי שיתקיים העשה, ונפ"מ יצויר היכא שיש לו דרך איך לסלק מעל עצמו את החיוב של העשה, וכן במצוה קיומית.

כתובות ב': תק"כ (בתחילתו קטע "וי"ל משום"), תקכ"א (קטע אחרון).

דברי הספר חרדים שעונשו של המבטל מצות עשה הוא יותר גדול מעונשו של העובר על לאו. ודברי הגמ' ביבמות של"ת הוא יותר חמור מעשה, ופירש"י שכן רואים ממה שיש בו מלקות. ופירושו של הערל"ן בהגמ' שכן רואים ממה של"ת צריך גם כפרת יוה"כ ולא סגי בתשובה כמו העובר על מצות עשה. ודברי הרמב"ן בפרשת יתרו שקיום מצות עשה דוחה ל"ת משום שקיום מצות עשה הוא גדר של אהבה והפרישה מל"ת היא גדר של יראה, ואהבה היא מדריגה יותר גדולה מיראה. ודברי היד מלאכי בענין זה.

יבמות א': נ"ח בההערה הראשונה, קמ"ה.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ל"ה (דברי הגמ' ביבמות).

ב"ב א': קי"ז (קטע "ובספר חרדים" וקטע אחרון).

אבות: כ' (קטע "וכיסוד"), ס"ד סק"ה.

זבחים א': ר"ז סק"ה.

הראשונים שסוברים שיש חולקים על מה שאמר ריש לקיש שצריכים שיהי' אי אפשר לקיים שניהם.

יבמות א': ע' סק"ב.

כתובות ב': תק"כ סק"א.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ח הערה י'.

הדרך שצריכים אי אפשר לקיים שניהם רק מדרבנן.

יבמות א': ע' סק"ד.

הסוברים שצריכים אי אפשר לקיים שניהם רק בשאר ציורים של עדל"ת אבל לא בכלאים בציצית.

יבמות א': ע' סק"ג.

כתובות ב': תק"כ סק"ג.

דברי הרשב"א והשאגת ארי' והאמרי משה בענין אם היכא שבציורים אחרים העשה יכול להתקיים בלא דחי', רק שבציור זה אינו יכול להתקיים בלא דחי', האם זה נחשב בגדר אי אפשר לקיים שניהם.

יבמות ב': שנ"א.

דברי האמרי משה שאפילו היכא שאפשר לקיים את העשה ע"י אחר בלי לעבור על הלאו אבל הרי הוא יכול לומר אנא בעינא למיעבד המצוה.

יבמות א': מ"א סק"ג.

שיטת הראשונים בענין ההיתר לעשות חוטי לבן צמר לבגד של פשתן, וכן חוטי לבן פשתן לבגד של צמר.

יבמות א': ע'.

כתובות ב': תק"כ סק"א.

המ"ד שסובר שהיכא שהוא יכול להפקיע מעל עצמו את החיוב של המצות עשה לא אמרינן עדל"ת.

יבמות ב': שס"א (קטע "ובדעת").

בענין אם מצוה קיומית דוחה לא תעשה.

יבמות א': פ"ו (קטע "ודע"),

קיי"ט בהערה השני', קפ"א.

יבמות ב': שס"א (קטע "ולפי הדרך").

חומש: פר' יתרו, זכור את יום השבת לקדשו (כ', ח') [א]. פר' ויקרא, ונרצה לו לכפר עליו (א', ד') [א] סק"ד.

בענין אם עשה דוחה לא תעשה הוא מדין דחי' או מדין הותרה.

יבמות א': ע' סק"ב.

כתובות ב': תק"כ (בתחילתו בקטע "מיהו דין זה") סק"א ולהלן שם.

דברי הבית הלוי שכל היכא ש"מצוותו בכך" (כלומר שמדיני המצוה הוא שהיא נוהגת דוקא בציור שיש את הל"ת) הרי זה גדר של הותרה.

יבמות א': מ"ה סק"א, (צ"ב קטע ראשון), צ"ד.

הסוברים שאפשר ללמוד עדל"ת מדין דחי' מכלאים בציצית אפילו אם כלאים בציצית הוא ציור של הותרה.

יבמות א': מ"ה סק"ג סק"ד.

דברי הקובץ הערות שיש שני סוגים של הותרה, א', היכא שהאיסור הותר רק לצורך המצוה, ב', היכא שהאיסור הותר גם שלא לצורך מצוה כגון חלב חי'.

יבמות א': מ"ה סק"ד.

כתובות ב': תק"כ סק"ב.

שיטת ר"ת שכלאים בציצית הותר אפילו בלילה אע"פ שאינו מקיים או מצות ציצית, וכן אפילו לנשים אע"פ שאינן מצוות במצות ציצית.

יבמות א': מ"ה סק"ג סק"ד, ס"ח, ע' (קטע אחרון), ע"א.

כתובות ב': תק"כ סק"ד.

הדרך ש"דחוי" נובע מחומרתו של העשה, דהיינו שיש בכחו של העשה לדחות כי הוא יותר חמור, אבל "הותרה" נובע מקולא בהלאו, דהיינו שהלאו לא נאמר בהציור של העשה.

כתובות ב': תק"כ (קטע אחרון).

ב. הציור של אפשר לקיים שניהם, והציור שאינו מוכרח לקיים את המצוה

יבמות ג': קט"ז (קטע "ודע").

קידושין ב': שס"ז בההערה השני'.

בענין אם התורה אמרה שעדל"ת כדי שלא יתבטל העשה, או האם התורה אמרה כן כדי שיתקיים העשה, ונפ"מ יצויר היכא שיש לו דרך איך לסלק מעל עצמו את החיוב של העשה, וכן במצוה קיומית.

כתובות ב': תק"כ (בתחילתו קטע "וי"ל משום"), תקכ"א (קטע אחרון).

ג. בעידנא

בענין היכא שאינו בעידנא משום שהוא מוכרח לעבור על הל"ת אחרי קיום העשה: האם גם בכה"ג יש חסרון של אינו בעידנא או האם החסרון של אינו בעידנא הוא רק כשעובר על הל"ת לפני קיום העשה מחשש שמא לא יקיים את העשה.

יבמות א': קפ"ז סק"א (קטע אחרון) ובההערה שם, סק"ו (קטע "והנה לכאורה").

הסוברים (לפי הצד הראשון הנ"ל שאינו משום שמא לא יעשה את המצוה) שהיכא שעובר על הלאו בתחילת המעשה, ואילו את המצוה הרי הוא מקיים רק בגמר המעשה, א"כ אם אחרי שהוא גומר נחשב כל המעשה בכלל המצוה, אין כאן חסרון של בעידנא.

יבמות א': ע"ד (קטע "והנה הערל"נ עצמו").

חומש: פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ב] (קטע "והנה הערל"נ עצמו"). פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"ב.

הסוברים עוד יותר מהדעה הנ"ל לעיל בסמוך, אלא שגם הכשר מצוה דוחה לא תעשה, ואין כאן חסרון בזה שגוף המצוה אינה בעידנא עם עבירת הלאו. ובענין שיש סוגים שונים של הכשר.

יבמות א': ע"ד (קטע אחרון), פ"ו (קטע "ובטורי אבן"), צ"ב (קטע ראשון), קי"ז, קי"ח (קטע "ד"),

ק"כ, קנ"ד (קטע "והנה תוס' בזבחים"), קפ"ז סק"א (קטע אחרון) סק"ו (קטע "והנה לכאורה").

קידושין ב': רס"ד סק"ב.

זבחים ג': ל"ד.

חומש: פר' תצוה, "עוד בענין הצדדים הנ"ל בגדר מצות בגדי כהונה" (קטע ראשון). פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ב] (קטע "ועי' בטורי אבן" וקטע אחרון). פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"ב.

דעת רבינו תם שבמצוה דרבים אין צריכים בעידנא.

יבמות א': ק"מ (קטע "וע"ע בערל"נ").

דברי תוס' בפסחים דף נ"ט שעשה חמור, כגון עשה שיש בו כרת, דוחה אפילו אם אין כאן בעידנא.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ"ה* סק"ב.

השיטה שעשה שיש בו כרת דוחה אפילו ל"ת ועשה, וכן אפילו אם אין כאן בעידנא, והחולקים על זה.

יבמות א': קנ"ד (קטע "והנה תוס" ולהלן שם).

זבחים ג': ל"ד.

הקושיא איך שייך לומר שתגלחת מצורע דוחה את הלאו של פאות משום שעדל"ת, הלא המצוה מתקיימת רק בסוף כשלא נשארו ב' שערות, ואילו על הלאו הרי הוא עובר כבר קודם.

יבמות א': ע"ד (ובההערה הרביעית שם הבאנו כעין הקושיא הנ"ל גם על תגלחת נזירות).

חומש: פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [ב]. פר' נשא, וגלח הנזיר (ו', י"ח) [א] סק"ב.

ד. עשה או לא תעשה שאינו שוה בכל

בענין אם איסורי נזיר נחשבים שוים בכל, עי' בערך נזירות - מהות נזירות.

בענין אם העשה של תגלחת מצורע נחשב עשה שווה בכל, עי' בערך מצורע - עשה דוחה לא תעשה בטהרת מצורע.

דברי הר"י שהלאוין של תגלחת פאות הראש והזקן נחשבים אינם שוים בכל כי הם נוהגים רק באנשים ולא בנשים, אבל הלאו של אלמנה לכהן גדול נחשב שוה בכל כי האשה מצווה כמו האיש. והבנת רעק"א בדבריו שהעובדא שלאו מסוים נוהג רק בכהנים ולא בישראלים אינו גורם להחשב אינו שוה בכל (וצ"ע למה). והבנת הערל"ג בדבריו שמסתכלים אם נוהג ברוב כלל ישראל או לא, ואלמנה לכ"ג חשיב שוה בכל כי שייך בחצי העם, דהיינו הנשים, וגם במקצת אנשים, דהיינו הכהנים.

יבמות א': פ"ג סק"ב.

כתובות ב': שמ"ב סק"ב.

קידושין ד': רצ"ט.

בענין אם עשה יכול לדחות לא תעשה ועשה היכא שהל"ת שוה בכל אבל העשה אינו שוה בכל, דהיינו האם זה כמו היכא ששניהם שוים בכל.

כתובות ב': שמ"ב סק"א.

ה. אין עשה דוחה לא תעשה ועשה

בענין שיטת הריב"א שב"אין עדל"ת ועשה, הל"ת נדחה באמת, רק שהעשה אינו נדחה כי אין עשה דוחה עשה. ודברי תוס' בחולין שגם לפי הריב"א רק המלקות של הל"ת נדחה, אבל אכתי נשאר המדריגה של איסור של הל"ת.

יבמות א': מ"ד סק"ב (קטע "ועכ"פ" וקטע אחרון) ובהערה הראשונה שם, פ"ג סק"א, ק"ח, קנ"ד (קטע "והנה אם נאמר" ולהלן שם).

יבמות ב': שנ"ד, שס"ב (קטע "ושוב צידד" וקטע אחרון).

כתובות ב': שמ"ב סק"א.

קידושין ב': ת"ג (קטע "והנה תוס' בחולין" ולהלן שם).

קידושין ד': שע"ד (קטע "והנה שיטת").

זבחים ג': ל"ד.

חומש: פר' אמור, והוא אשה בבתולי' יקח (כ"א, י"ג) [ב].

דברי הר"ר יוסף מארץ ישראל בתוס' בקידושין דף ל"ד שהיכא שיש עשה ול"ת הרי העשה מחזק את הל"ת ולא אמרינן עדל"ת אפילו במי שפטור מן העשה.

יבמות א': מ"ד סק"ב.

קידושין ב': ת"ג.

קידושין ד': שע"ד (קטע "והנה שיטת").

בענין מה שעשה דוחה ל"ת ועשה בתגלחת כהן מצורע.

יבמות א': פ"ב (קטע "מיהו לכאורה").

נדרים: פרק ואלו מותרין ז' סק"ב (קטע אחרון).

חומש: פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם וגו' (כ"א, ו') [א] (קטע אחרון). פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג') (קטע ראשון וקטע אחרון).

בענין מה שעשה דוחה לא תעשה ועשה בתגלחת נזיר מצורע.

יבמות א': פ', פ"ב.

נדרים: פרק ואלו מותרין ז' סק"ב.

חומש: פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם וגו' (כ"א, ו') [א]. פר' נשא, קדש יהי' גדל פרע שער ראשו (ו', ב') סק"א סק"ב. פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג').

הדרך שאע"פ שעשה דוחה ל"ת ועשה

שישנן בשאלה אבל היינו רק אם העשה שרוצים לדחות הוא בגדר איסור עשה אבל לא היכא שהוא בגדר קיום עשה.

יבמות א': פ' (קטע "ובקובץ הערות"), פ"ב (קטע "וע"ע בקובץ הערות" ולהלן שם), פ"ד (קטע "וע"ע בדרכו").

נדרים: פרק ואלו מותרין ד' סק"ב (קטע "וע"ע בקובץ הערות" ולהלן שם).

חומש: פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם וגו' (כ"א, ו') [א] (קטע "וגם הקובץ הערות"). פר' נשא, קדש יהי גדל פרע שער ראשו (ו', ב'). פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג') (קטע "עי' בקובץ הערות").

בענין אם שני עשין דוחין ל"ת ועשה.

יבמות ב': שנ"ד ובהערה שם.

בענין מה שאין יבום היכא שהיבמה אסורה על היבם בלאו ועשה: למה אם בעלו לא קנו.

יבמות א': מ"ב בהערה הראשונה.

השיטה שעשה שיש בו כרת דוחה אפילו ל"ת ועשה, וכן אפילו אם אין כאן בעידנא, והחולקים על זה.

יבמות א': קנ"ד (קטע "והנה תוס"י ולהלן שם).

זבחים ג': ל"ד.

הדרך שסמיכה אינה חלק עצמאי בהקרבת הקרבן, אלא הרי היא דין בהשחיטה, דהיינו שהשחיטה זקוקה לסמיכה,

דברי הרשב"א שהטעם למה נדר חל על מצות ולא אמרינן שיעשה את המצוה ויעבור על הנדר משום שעדל"ת הרי זה כי בגדר יש ל"ת ועשה.

יבמות א': פ' (קטע "ובקובץ הערות"), פ"ב (קטע ראשון וקטע "וע"ע בקובץ הערות").

נדרים: פרק ואלו מותרין ז'.

חומש: פר' אמור, קדשים יהיו לאלקיהם וגו' (כ"א, ו') [א] (קטע "וע"ע ברשב"א" ולהלן שם). פר' נשא, קדש יהי גדל פרע שער ראשו (ו', ב') סק"א. פר' מטות, ככל היצא מפיו יעשה (ל', ג').

ו. עשה נגד שני לאוין

בענין אם עשה דוחה שני לאוין.

יבמות א': מ"ד, ס"ז סק"ג (קטע "גם י"ל דס"ל"), ע"ב (קטע ראשון), ע"ה, פ' (קטע ראשון ולהלן שם).

יבמות ב': שנ"ד בהערה.

כתובות ב': תקכ"ה סק"ה, תק"ל סק"א.

נדרים: פרק כל כנויי ל"ה.

קידושין ב': ת"ג (קטע "והנה תוס' ביבמות").

קידושין ד': שע"ד (קטע "והנה שיטת").

חומש: פר' אחרי מות, ובחקתיהם לא תלכו (י"ח, ג') (קטע "והנה שיטת").

הסברא שהיכא ששני הלאוין באין בזה אחר זה, או בודאי העשה דוחה כל אחד בשעתו.

יבמות א': ע"ה.

ז. אין עשה דוחה עשה

דברי הרשב"א שעשה דוחה איסור עשה.

יבמות א': מ"ד סק"ב (קטע "והנה שיטת הרשב"א"), רי"ז (קטע ראשון), רכ"ט בהערה, רל"ה (קטע ראשון).

יבמות ב': שמ"ד, שס"ב (קטע "ובקונטרס").

כתובות ב': תק"ל.

חומש: פר' אמור, והוא אשה בבתולי יקח (כ"א, י"ג) [א]. פר' נשא, והוא (והיא) נטמאה (ה', י"ד) [ב].

הדרך שכתב הנו"ב דמה שאין עשה דוחה עשה הרי זה רק מדרבנן.

יבמות ב': שס"ב (קטע "וע"ע בנוב"ק").

סברת השאגת ארי' שמה שאין עשה דוחה עשה הרי זה רק היכא שהעשה שרוצים לדחות מתקיים ע"י קום ועשה, אבל עשה שקיומו הוא ע"י שוא"ת הרי הוא שפיר נדחה מקמי עשה אחר.

יבמות ב': שס"ב (קטע "והנה השאגת ארי'").

הדרך שאע"פ שאין עשה דוחה עשה אבל לפעמים שייך דין של קדימה על אחת מהן, אבל לא מהני דין קדימה לבטל את השני' אלא בשוא"ת אבל לא בקר"ע.

יבמות א': פ"ב (קטע "וע"ע בקובץ הערות" וקטע אחרון).

נדרים: פרק ואלו מותרין ז' סק"ב (קטע "וע"ע בקובץ הערות" וקטע אחרון).

הדרך שכתב הנו"ב שאפילו אם מה שאין עשה דוחה עשה הרי זה דין מן התורה, אבל בכל זאת אם עבר וקיים את העשה הרי זה נחשב שעשה מצוה.

יבמות ב': שס"ב (קטע "וע"ע בנוב"ק").

דברי הרא"ש בברכות דף מ"ז שבעשה דרבים יש קידוש השם וקידוש השם דוחה שאר מצות.

גיטין: פרק השולח - עבדים מ'.

ח. ציורים שונים בענין עשה דוחה לא תעשה

הדרך שסגי בזה שהאדם שעובר על הלא תעשה עושה את המעשה של המצות עשה אע"פ שהקים שייך לאדם אחר.

יבמות א': קמ"א.

דברי תוס' בכתובות דף מ' ע"א, שהיכא שצריכים הסכמת אדם אחר בשביל שיהי' בגדר מצוה לא אמרינן עשה דוחה תעשה.

קידושין ב': רס"ד (קטע "וע"ע בהמקנה").

הקושיא איך שייך לומר שהעשה של יבום דוחה לא תעשה הלא האשה עוברת על הלאו ואינה מצווה בהעשה, ותירוצים על זה.

יבמות א': מ"א סק"א.

יבמות ב': שמ"ה, תקמ"ו (קטע "והנה כעין").

כתובות ב': תקכ"ט סק"ב.

קידושין ד': שס"ח (קטע "והנה כעין").

הקושיא איך שייך לומר ביבום שעשה דוחה לא תעשה אפילו לגבי האיש הלא כיון שהאשה אינה מצווה בהעשה הרי העשה הוא עשה שאינו שוה בכל.

יבמות א': ע"ז (קטע "והנה לכאורה ה"ה").

בענין מה שאין העשה של פרו ורבו דוחה לאוין משום שהאשה אינה מצווה בהעשה.

יבמות א': מ"א סק"א, (ע"ג), קמ"א.

יבמות ב': שמ"ה, תקמ"ו קטע "והנה כעין").

כתובות ב': תקכ"ט (קטע ראשון).

הקושיא איך שייך לומר שתגלחת מצורע דוחה את הלאו של פאות משום שעדל"ת, הלא המגלח את המצורע הוא זה שעובר על הלאו ואין הוא זה שמקיים את העשה, אלא המצורע הוא זה שמקיים את העשה (וכן קשה גם על תגלחת נזירות).

יבמות א': ע"ג.

חומש: פר' מצורע, והי' ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו (י"ד, ט') [א]. פר' נשא, וגלח הנזיר (ר', י"ח) [א] סק"א.

בענין מה שאין העשה של צפורי מצורע דוחה את העשה של שילוח הקן.

יבמות ב': שס"ב (קטע "והנה השאגת ארי'") וקטע "ברם יש לתמוה").

כתובות ב': תק"ל סק"ג.

בענין מה שאין העשה של טהרת מצורע דוחה את העשה של השלמה.

יבמות ב': שס"ב (קטע "מיהו השאגת ארי").

כתובות ב': תק"ל סק"ג.

שעשה דוחה ל"ת שייך רק אם סוף דינו של הל"ת הוא רק דין של איסור, אבל היכא שהוא גם ענין של פסול לא שייך דחי'.

הוריות: מ"ה.

בענין היכא שהעשה הוא מלפני הדיבור והל"ת הוא מלאחר הדיבור.

יבמות א': צ"ז.

כתובות ב': תק"כ סק"ה.

אבות: ס"ד סק"ו.

זבחים א': ס"ד סק"ו.

חומש: פרי' וישלח על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (ל"ב, ל"ג) סק"ה.

בענין אם אמרינן עדל"ת היכא שהעשה והל"ת הם בשני חפצים.

יבמות א': ס"ה (קטע "ברם" ולהלן שם).

חומש: פרי' שלח, ועשו להם ציצת (ט"ו, ל"ח) [ג] (קטע "ברם" ולהלן שם).

שאינן עשה דוחה ל"ת שיש בו סקילה.

סנהדרין: רע"ב סק"א (קטע אחרון).

בענין ההו"א שהעשה של מיתת ב"ד דוחה שבת.

כתובות ב': תקכ"ט סק"ב.

הדרך שאין עשה דוחה לא תעשה שהוא איסור חפצא.

נדרים: פרק ואלו מותרין ז' סק"א.

ט. בענין היכא שעשה את העשה בציוור שאינו דוחה, האם קיים מיהא את העשה

הדרך שכתב הנו"ב שהיכא שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, או שאין עשה

דוחה לא תעשה משום שאפשר לקיים שניהם, אז אם עבר וקיים את העשה אין זה נחשב שעשה מצוה.

יבמות ב': שס"ב (קטע "וע"ע בנוב"ק").

הדרך שכתב הנו"ב שאפילו אם אין עשה דוחה עשה מן התורה, אבל אם עבר וקיים את העשה הרי זה נחשב שעשה מצוה.

יבמות ב': שס"ב (קטע "וע"ע בנוב"ק").

דברי המנחת חינוך שאע"פ שעשה דוחה לא תעשה, אבל אם לא נתכוין לקיים את העשה לפי המ"ד שסובר שמצות צריכות כוונה, או אם נתכוין שלא לצאת, יתכן שהוא לוקה על הלאו.

יבמות ב': תרי"ז סק"ג.

שבועות: צ"ה (קטע "והנה כבר כתבו").

עשו

בענין שחמש עבירות עבר באותו היום.

ב"ב א': קמ"ד.

חומש: פרי' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט).

דברי הגר"א קוטלר בענין מה היא הכוונה במה שאמר רבי יוחנן שעשו כפר בעיקר.

ב"ב א': קמ"ד סק"ג.

חומש: פרי' תולדות, ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כ"ה, כ"ט).

בענין הדרך שיעקב קנה מעשו את הזכות של עבודה בבכורות.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין כ"ה (קטע "והנה רש"י").

חומש: פרי' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "והנה רש"י").

הדרכים שיעקב קנה ממנו הזכות לירש יותר בנכסי האב א"נ להחשב ראש המשפחה.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין כ"ה בהערה השני'.

חומש: פרי' תולדות, "בענין בכור לעבודה" בהערה השני'.

דהיינו מחצה על מחצה, בין בראש השנה ובין ביום הכיפורים.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק"ח.

“עת לעשות לה”

בענין אם מותר לחכמים לעקור דבר מן התורה רק כשיש חשש שמא תשתכח תורה מכל ישראל, וכמו בכתיבת המשניות, או האם אפשר גם לצורך יחיד.

ב”ק א': מ”ה.

חומש: פר' כי תשא, כתב לך את הדברים האלה (ל”ד, כ”ז) סק”א.

בענין אם ההיתר לכתוב תורה שבעל פה, וכן לומר בעל פה דברים שבכתב, משום “עת לעשות לה”, הוא רק למי שחייב במצות תלמוד תורה.

ב”ק א': נ”ב.

חומש: פר' כי תשא, כתב לך את הדברים האלה (ל”ד, כ”ז) סק”ח.

עתניאל

בענין אם יהושע מסר את התורה ישר לעתניאל או האם מסר לזקנים שקדמו לעתניאל, וכן בענין אם עתניאל נחשב מהשופטים.

אבות: פרק ראשון ד' סק”א.

דמויות ותקופות: זקנים ושופטים א' סק”א. כלב בן יפונה סק”ד.

שמרדכי הוצרך לזעוק זעקה גדולה ומרה כי יעקב גרם כן לעשו כשנודע לעשו שיעקב נתברך במקומו.

חומש: פר' תולדות, ויבז עשו את הבכרה (כ”ב, ל”ד) (קטע ראשון).

שעשו ה' ישראל מומר, ובענין הנקודה הישראלית שבעשו.

ע”ז: כ'.

חומש: פר' וישלח, וישקהו (ל”ג, ד’).

עשרה זהובים

בענין אם החיוב לשלם עשרה זהובים הוא בגדר קנס, ובענין אם דנין אותם בחו”ל.

ב”ק ב': קס”ז סק”ה, ר”ל, רל”א, ש”ל (קטע “והנה עיין”).

ב”מ: פרק המפקיד קפ”ו סק”ד.

סנהדרין: כ”ב סק”ה (קטע “ועיין בשט”מ”).

עשרת ימי תשובה

בענין אם המעשים של אדם בעשרת ימי תשובה הם בכלל החשבון של השנה שעברה או האם הם בכלל החשבון של השנה החדשה.

חומש: פ' נצבים, ושבת עד ה' אלקיך (ל', ב') סק”ח.

“בינונים תלויים ועומדים עד יום הכיפורים”: בענין איך שייך שיהי' בינוני,